

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS BILETENS

NR.14 / 2017 APRĪLIS

TIESLIETU
PADOMES
INFORMĀCIJA

AUGSTĀKĀS
TIESAS DARBĪBAS
STRATĒGIJA
2017.-2019.GADAM

**AUGSTĀKĀ TIESAS
PUBLISKAIS
PĀRSKATS
PAR 2016.GADU**

TIESĪBDOMAS:
PRIEKŠLASĪJUMI,
PUBLIKĀCIJAS

NO 2017.GADA 1.JANVĀRA AUGSTĀKĀ TIESA –
TIKAI KASĀCIJAS INSTANCE

Augstākās tiesas vadība: (no kreisās) Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe, Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs, Civillietu departamenta priekšsēdētāja Edīte Vernuša

Augstākajā
tiesu instancē
trīs departamenti:
Civillietu departaments,
Krimināllietu
departaments un
Administratīvo lietu
departaments, kuros
strādā 35 tiesneši

TIESNEŠU ATBALSTA
PERSONĀLA SKAITS
DEPARTAMENTOS

3
konsultanti

7
zinātniski
analītiskie
padomnieki

41
tiesneša
palīgs

Departamentu zinātniski analītiskie padomnieki: pirmajā rindā Inga Bērtaite, Kristīne Aperāne, Nora Magone, Jānis Baumanis, Līva Skujiņa; otrajā rindā Reinis Odiņš un Rihards Gulbis

AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI 2017.GADA FEBRUĀRĪ

Pirmajā rindā no kreisās: Aija Branta, Anīta Nusberga, Edīte Vernuša, Veronika Krūmiņa, Ivars Bičkovičs, Pēteris Dzalbe, Ilze Skultāne, Rudīte Vīduša, Vēsma Kakste, Dzintra Amerīka.

Otrajā rindā: Andris Guljāns, Ieva Višķere, Inta Lauka, Māriete Zāgere, Anda Vītola, Ināra Garda, Mariķa Senkāne, Vanda Cīrule, Anīta Polakova, Jautrīte Briede,

Ļubova Kušnīre, Zane Pētersone, Līvija Sliņa, Valērijs Maksimovs.

Trešajā rindā Aigars Strupiņš, Pēteris Opincāns, Normunds Salenieks, Intars Bisters, Anda Briede, Inguna Radzeviča, Anīta Čerņavska, Voldemārs Čiževskis,

Artūrs Freibergs, Valērijs Jonkāns, Aivars Keišs, Jānis Neimanis.

BILETENS **Nr.14** 2017. gada aprīlis

ISSN 1691-810X

Izdevējs
LATVIJAS REPUBLIKAS
AUGSTĀKĀ TIESA
 Brīvības bulvāris 36, Rīga, LV-1511

Sagatavoja
 Augstākās tiesas Administrācija
 Redkolēģija
 Edite Vernuša, Pēteris Dzalbe,
 Veronika Krūmiņa
 Redaktore Rasma Zvejniece

Foto: Augstākā tiesa
 (G.Ārgale u.c.),
 Valsts prezidenta kanceleja,
 Saeima, Tieslietu ministrija,
 Tiesu administrācija, fotostudija "Linda"

Iespiests
 SIA "Dardedze hologrāfija"
 Metiens 300 eks. Rīga, 2017

SATURS

I	AUGSTĀKĀS TIESAS INFORMĀCIJA	2
	Augstākās tiesas plēnuma lēmumi	2
	Augstākās tiesas darbības stratēģija 2017.–2019.gadam	2
	Aktualitātes	4
	Mediju diena Augstākajā tiesā	6
II	TIESLIETU PADOMES INFORMĀCIJA	12
	Informācija	12
	Tieslietu padomes lēmumi tiesu sistēmai konceptuālos jautājumos	14
III	PIEREDZE: KOMANDĒJUMU INFORMĀCIJA UN ATZIŅAS	17
	Informē tiesneši Dzintra AMERIKA, Zane PĒTERSONE, Aigars STRUPIŠS, Rudite VĪDUŠA, darbinieces Silvija KUŠKINA, Anita ZIKMANE	17
	Projektu aktivitātes – pieredzes apmaiņai:	21
	Augstākās tiesas kā tiesību sistēmu efektivitātes garantis Eiropas Savienībā	21
	Justīcija attīstībai	25
	Tiesnese Aija Branta pārstāv Latviju Eiropas Padomes tieslietu organizācijās	26
	CCJE Viedoklis Nr.19 „Par tiesu priekšsēdētāju lomu”	27
IV	TIESĪBDOMAS: PRIEKŠLASĪJUMI, PUBLIKĀCIJAS	28
	Ivars BIČKOVIČS. Likumu normu mainīgums mazina iespēju veidot un nostiprināt vienotu tiesu praksi	28
	Dace MITA. Likumdošanas procesa kvalitāte tiesneša skatījumā	29
	Zane PĒTERSONE. Attiecību konfliktu risināšanai piemērotāka ir mediācija, nevis tiesāšanās	30
	Rihards GULBIS. Reālnastas tiesiskā regulējuma attiecināšana uz atsevišķiem dzīvokļa īpašnieka pienākumiem	31
	Inga BĒRTAITE. Juridiskās palīdzības institūts administratīvajā procesā	36
	Zinaida INDRŪNA. Senatoru atsevišķās domas starpkaru Latvijas Senātā	39
V	TIESĪBU PRAKSE	45
	Augstākās tiesas departamentu priekšsēdētāju sēžu lēmumi	45
	Par aktuāliem nolēmumiem	47
	Rihards GULBIS. Autortiesības uz padomju laikā uzņemtajām filmām	47
	Artūrs FREIBERGS, Jānis BAUMANIS.	51
	Valsts simbolu krimināltiesiskā aizsardzība	
	Eva VĪKSNA. Aktuālie jautājumi, izskatot pieteikumus par apstākļiem ieslodzījuma vietā	54
	Tiesu prakses apkopojumi	56
	2016.gada judikatūras kopsavilkums Augstākās tiesas nolēmumu krājumā	63
	Augstākās tiesas mājaslapā publicēto 2016.gada judikatūras nolēmumu rādītāji	68
	Judikatūras maiņa 2016: tēzes spriedumiem, kuros mainīta kasācijas instances prakse	85
VI	PUBLISKAIS PĀRSKATS PAR AUGSTĀKĀS TIESAS DARBU 2016.GADĀ	86

I AUGSTĀKĀS TIESAS INFORMĀCIJA

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMI

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS NR.3

2016.gada 14.novembrī

Par kandidāta izvirzīšanu Satversmes tiesas tiesneša amatam

Augstākās tiesas plēnums, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 49.panta piekto daļu, nolēma:

- izraudzīt par Satversmes tiesas tiesneša amata kandidātu Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesnesi Jāni Neimani.

Priekšsēdētājs I.Bičkovičs
Plēnuma sekretāre I.Garda

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS NR.1

2017.gada 3.martā

Par Disciplinārtiesas locekļa ievēlēšanu

Augstākās tiesas plēnums, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 48.¹ pantu, 49.panta astoto daļu, nolēma:

- ievēlēt Ingunu Radzeviču par Disciplinārtiesas locekli.

Priekšsēdētājs I.Bičkovičs
Plēnuma sekretāre I.Garda

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS STRATĒGIJA 2017.–2019.GADAM

Augstākās tiesas misija, vīzija, vērtības, principi un funkcijas

Augstākā tiesa ir neatkarīga tiesu varas iestāde un tiesu sistēmas sastāvdaļa, kas īsteno tiesu varu Latvijas Republikā. Augstākā tiesa ir kasācijas instance civillietās, administratīvajās lietās un krimināllietās.

Misija

Taisnīga un efektīva tiesas spriešana, tiesu sistēmas neatkarības stiprināšana.

Vīzija

Augstākā tiesa – taisnīguma garants.

Vērtības un principi

Augstākās tiesas tiesnešus un darbiniekus vieno kopējas vērtības un principi, kas ļauj sasniegt šajā stratēģijā noteiktos mērķus.

Vērtības: taisnīgums; profesionalitāte; atklātība.

Principi: tiesiskums; neatkarība; pastāvīga attīstība.

Pamatfunkcijas:

- Tiesas spriešana
- Lietu izskatīšana Disciplinārtiesā
- Vienotas tiesu prakses veidošana un judikatūras attīstīšana
- Sevišķā veidā veicamo operatīvo pasākumu un kredītiestāžu rīcībā esošo ziņu pieprasījumu akceptēšana

Papildfunkcijas:

- Sabiedrības informēšana un tiesiskā izglītošana
- Tieslietu padomes darbības nodrošināšana

Prioritārās darbības jomas 2017.–2019.gadam

- Efektīva un kvalitatīva tiesas spriešana
- Augstākās tiesas autoritātes stiprināšana

EFEKTĪVA UN KVALITATĪVA TIESAS SPRIEŠANA

1. mērķis. Tiesas spriešana augstā kvalitātē

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- pilnveidot Augstākās tiesas nolēmumu kvalitāti;
- palielināt tiesnešu darbu atbalstošā personāla skaitu departamentos un paplašināt tā kompetenci;
- efektīvi izmantot zinātniski analītisko personālu tiesas spriešanas kvalitātes pilnveidošanā;
- iesaistīt tiesību nozaru ekspertus aktuālu juridisku jautājumu izpētē un analizē.

2. mērķis. Pamattiesību ievērošana tiesas spriešanā

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- analizēt pamattiesību avotus un veicināt to piemērošanu Latvijas tiesu praksē;
- analizēt un sistematizēt Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Eiropas Savienības Tiesas tiesu praksi;
- organizēt regulāras tikšanās ar starptautisko tiesu institūciju tiesnešiem un Latvijas pārstāvi starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās;
- organizēt un veicināt tiesnešu un tiesas darbinieku pieredzes apmaiņu starptautiskajās

tiesās, institūcijās un citu valstu augstākajās tiesu instancēs.

3. mērķis: Tiesu prakses apkopošana un pieejamība

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- paplašināt tiesas tīmekļa vietnē pieejamo judikatūras un juridiski nozīmīgu nolēmumu krājumu, pilnveidojot tā sistematizāciju un meklēšanas iespējas;
- izdot Augstākās tiesas judikatūras gadagrāmatu;
- pastāvīgi apkopot, analizēt un publiskot tiesu praksi par aktuāliem tiesību jautājumiem;
- apspriest tiesu prakses apkopojumus un pētījumus tiesnešu kopsēdēs un publiskot kopsēžu lēmumus.

4. mērķis: Tiesnešu un darbinieku tālākizglītība

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- īstenot pastāvīgas profesionālās tālākizglītības sistēmu, apzinot un iekļaujot mācību plānos tiesnešiem un darbiniekiem nepieciešamās mācības;
- organizēt svešvalodu zināšanu regulāru pilnveidošanu;
- paplašināt juridiskās literatūras krājumu Augstākās tiesas lasītavā, nodrošinot krājumu elektronisku uzskaiti;
- paplašināt juridisko datubāzu pieejamību tiesnešiem un darbiniekiem;
- iesaistīt tiesas personāla resursus tiesnešu un darbinieku tālākizglītībā.

5. mērķis: Cilvēkresursu vadības sistēmas attīstība

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- nodrošināt motivējošu darba vidi, veicinot augsti kvalificētu un uz rezultātu orientētu darbinieku piesaisti;
- pilnveidot darbinieku atlases procesu, izstrādāt un ieviest efektīvas darbinieku atlases metodes;
- veikt personāla apmierinātības pētījumus, samazināt personāla mainības koeficientu;
- pilnveidot darbinieku darba izpildes novērtēšanas sistēmu, paaugstinot darba procesu efektivitāti un produktivitāti;
- pilnveidot elektronisko personāla vadības sistēmu Horizon WEB.

6. mērķis: Informācijas tehnoloģiju attīstība

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- ieviest „e-lietas” projektam atbilstošus tehniskos risinājumus;
- paaugstināt informācijas tehnoloģiju infrastruktūras un resursu drošību;
- ieviest tehniskus risinājumus, lai nodrošinātu augoša datu apjoma glabāšanu un rezerves kopiju veidošanu;
- attīstīt informācijas tehnoloģiju resursu drošu attālinātu izmantošanu.

7. mērķis: Ātrāka un efektīvāka elektronisko dokumentu aprīte

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- uzturēt un paplašināt dažāda veida dokumentu iekšējo elektronisko aprīti;

- palielināt droša elektroniska paraksta lietošanu;
- apmācīt tiesas darbiniekus elektronisko dokumentu sagatavošanā un aprīti;
- pilnveidot tehnisko un tiesisko bāzi elektronisko dokumentu lietošanai;
- nodrošināt elektronisko dokumentu uzglabāšanu tiesas arhīvā.

AUGSTĀKĀS TIESAS AUTORITĀTES STIPRINĀŠANA

1. mērķis. Kasācijas instances lomas stiprināšana

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- rosināt kompetentās institūcijas veikt nepieciešamos grozījumus kasācijas instances darbību reglamentējošajos normatīvajos aktos un piedalīties attiecīgo likumu projektu izstrādē;
- analizēt un izmantot starptautisko pieredzi kasācijas instances tiesas lomas stiprināšanā;
- veikt sabiedrības aptaujas par Augstākās tiesas darbu un analizēt to rezultātus.

2. mērķis. Atklātības nodrošināšana tiesas darbā

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- izstrādāt un īstenot Augstākās tiesas komunikācijas stratēģiju atbilstoši Tieslietu padomes apstiprinātajām Tiesu sistēmas komunikācijas vadlinijām un Tiesu komunikācijas stratēģijai;
- paplašināt un strukturēt informāciju Augstākās tiesas tīmekļa vietnē, pilnveidojot tās lietojamību;
- izdot Augstākās tiesas Biļetenu;
- paplašināt tiesas sniegto informāciju sabiedrībai par kasācijas instancē risinātajiem tiesību jautājumiem.

3. mērķis. Sabiedrības tiesiskā izglītošana

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- paplašināt sadarbību ar augstskolu tiesību zinātņu programmu studentiem (prakses vietu nodrošināšana, iesaiste studiju darbu par Augstākajai tiesai aktuāliem tematiem izstrādē, Pirmkursnieku dienu organizēšana);
- organizēt tiesnešu vadītas tiesību zinību stundas skolēniem un skolotājiem;
- organizēt informatīvu izglītojošu Mediju dienu par tieslietām rakstošiem žurnālistiem;
- sagatavot informatīvus un izglītojošus materiālus par Augstāko tiesu un kasācijas procesu.

4. mērķis. Augstākās tiesas vēstures izpēte un saglabāšana

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- uzturēt un paplašināt Augstākās tiesas muzeja ekspozīciju;
- veidot publikācijas un izstādes par Latvijas Senāta un Augstākās tiesas vēsturi;
- organizēt Latvijas Senāta 100-gades pasākumus.

VALSTS PREZIDENTS NORĀDA UZ AUGSTĀKĀS TIESAS LOMU TIESISKAS VIDES NODROŠINĀŠANĀ

Lai sekmētu sabiedrības uzticēšanos tiesām un likuma varai, svarīga ir tiesu varas un tiesnešu iesaistīšanās esošo problēmu risināšanā, atvērtība diskusijām ar sabiedrību un gatavība pārmaiņām, uzsvēra Valsts prezidents Raimonds Vējonis, 2. martā tiekoties ar Augstākās tiesas priekšsēdētāju Ivaru Bičkoviču.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs norādīja, ka Augstākā tiesa, apzinoties savu lomu Latvijas tiesu sistēmā, 2017.–2019.gadam ir izvirzījusi divus stratēģiskos mērķus – efektīva un kvalitatīva tiesas spriešana un Augstākās tiesas autoritātes stiprināšana. Tie atbilst sarunā ar Valsts prezidentu akcentētajiem soļiem tiesiskas vides nodrošināšanai.

Kā vienu no risinājumiem tiesu darba uzlabošanai Augstākās tiesas priekšsēdētājs atzīmēja Valsts prezidenta jau pērn iesniegto likuma ierosinājumu par Tieslietu padomes kompetences paplašināšanu tiesu darba pilnveidošanā un tiesnešu karjerā. Izšķiršanās par likuma grozījumiem šobrīd ir Saeimas ziņā.

Amatpersonas pārrunāja tiesu reformas gaitu, kuras rezultātā Augstākā tiesa kopš šā gada janvāra ir tikai kasācijas instance. Valsts prezidents atzinīgi novērtēja lietu izskatīšanas ilguma samazināšanos civillietās un aicināja pašu tiesu ar esošajiem resursiem rast

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs vizītē pie Valsts prezidenta Raimonda Vējoņa

risinājumus, lai lietu izskatīšana kļūtu ātrāka. Savukārt Augstākās tiesas priekšsēdētājs vērsa uzmanību, ka reformas rezultātā ir apgrūtināta Augstākās tiesas iespēja veidot vienotu tiesu praksi, arī sodu politiku, jo kasācijas instance neskata lietas pēc būtības, bet izvērtē tiesību normu piemērošanas likumību. Līdz ar to ir palielinājusies apgabaltiesu loma vienotas tiesu prakses veidošanā.

JAUTRĪTE BRIEDE VEIC STARPTAUTISKĀ EKSPERTA PIENĀKUMUS UKRAINAS AUGSTĀKAJĀ TIESĀ

Kopš marta Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesnese Jautrīte Briede strādā Kijevā, Ukrainas Augstākajā tiesā, veicot ilgtermiņa eksperta pienākumus Twinning projektā „Ukrainas Augstākās tiesas institucionālās kapacitātes stiprināšana cilvēktiesību aizsardzības jomā nacionālā līmenī”.

Projekts, kas tiek realizēts saskaņā ar Eiropas Savienības, Vācijas Tieslietu ministrijas un Latvijas Tieslietu ministrijas noslēgto līgumu, ilgs divus gadus. Projektu finansē Eiropas Savienība, projekta vadošais partneris ir Vācijas Starptautiskās Tiesiskās Palīdzības Organizācija. Latvija Ukrainai piedāvā savu ekspertu zināšanas. Projekta partneris no Latvijas ir Tieslietu ministrija, kuru ar ekspertiem atbalsta Augstākā tiesa, Tiesnešu mācību centrs un Tiesu administrācija.

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesnese Jautrīte Briede kā projekta ilgtermiņa eksperte vada un koordinē projekta aktivitātes, strādājot uz vietas Ukrainas Augstākajā tiesā.

Jautrīte Briede (centrā) ar palīgu Oleksandru Bidniju un tiesas kontaktpersonu – starptautisko attiecību nodaļas vadītāju Linu Hubar – savā jaunajā darba vietā Ukrainas Augstākajā tiesā

TIKŠANĀS AR LATVIJAS PĀRSTĀVI STARPTAUTISKAJĀS CILVĒKTIESĪBU INSTITŪCIJĀS

9.janvārī Augstākajā tiesā pārrunājot Eiropas Cilvēktiesību tiesas aktualitātes, Latvijas pārstāve starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās Kristīne Līce iezīmēja ECT aktualizētās problēmas 2016.gadā izlemtajās lietās pret Latviju, īpašu uzmanību pievēršot apcietinājuma pamatojumam un lietas atkārtotai izskatīšanai pēc ECT nolēmuma.

Pārrunāta arī būtiskākā problemātika 2016.gadā Latvijai komunicētajās lietās. Kā viens no Lielajā palātā pieņemtajiem nolēmumiem atzīmēts spriedums, kas taisīts Avotiņa pieteikumā pret Latviju. Šajā spriedumā ECT vēlreiz atkārtoja, ka Eiropas Savienības tiesībās tiek nodrošinātas Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību

aizsardzības konvencijā aizsargātās pamattiesības. Tomēr tiesām rūpīgi jāvērtē šo tiesību faktiskā nodrošināšana. Kristīne Līce pateicās Augstākās tiesas pārstāvjiem, kas bija snieguši atbalstu pārstāvības sagatavošanā šajā lietā.

Latvijas pārstāve starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās analizēja arī kompensāciju problemātiku saistībā ar nepamatotu brīvības atņemšanu Latvijas tiesās kontekstā ar ECT judikatūru.

Tiesnešus interesēja neatkarības un objektivitātes iespējamās problēmas, ja pēc drošības līdzekļa, prasības nodrošināšanas vai pagaidu aizsardzības piemērošanas tiesnesis piedalās lietas izskatīšanā pēc būtības.

PIRMKURSNIEKU DIENĀS AUGSTĀKAJĀ TIESĀ PIEDALĪJUŠIES VAIRĀK NEKĀ 200 STUDENTI

Pirmkursnieku dienās Augstāko tiesu 2016.gada rudenī apmeklēja 13 studentu grupas, kopumā 220 studenti no Latvijas Universitātes, Rīgas Stradiņa Universitātes, Daugavpils Universitātes, Biznesa augstskolas Turība, Rēzeknes tehnoloģiju augstskolas un Juridiskās koledžas.

Studenti atzina, ka bija noderīgi dzirdēt Augstākās tiesas priekšsēdētāja Ivara Bičkoviča stāstījumu par Latvijas tiesu sistēmu, tiesu darba aktualitātēm un personisko karjeras pieredzi.

Studenti apmeklēja arī Augstākās tiesas muzeju un

klausījās stāstījumu par Latvijas Senāta vēsturi, Latvijas tiesu sistēmu okupācijas gados un neatkarīgās Latvijas Republikas Augstākās tiesas atjaunošanu. Ekskursijā pa Tiesu pili studenti ielūkojās tiesas zālēs, arī vēsturiskajā Senāta zālē un fotografējās pie Latvijas tieslietu simbola – skulptūras „Taisnība”.

Pirmkursnieku dienas Augstākā tiesa organizēja astoto gadu. To mērķis ir paplašināt topošo juristu izpratni un interesi par Latvijas tiesu sistēmu un ļaut ieskatīties vienā no interesantākajām un vienlaikus smagākajām juridiskajām profesijām – tiesneša darbā.

AUGSTĀKO TIESU APMEKLĒ EIROPAS TIESĪBU INSTITŪTA PREZIDENTE

Viesojoties Augstākajā tiesā 16.novembrī, Eiropas Tiesību institūta prezidente *Diana Wallis* tikās ar Administratīvo lietu departamenta tiesnesēm Dzintru Ameriku un Ruditi Vidušu un Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāju Anitu Zikmani. Pārrunāts kopīgais un atšķirīgais Lielbritānijas un Latvijas Augstāko tiesu darbībā. *Diana Wallis* interesējās, vai paredzēts ieviest e-lietu, kā arī par citu tehnoloģisko iespēju izmantošanu tiesā.

Eiropas Tiesību institūts ir neatkarīga institūcija, kurā apvienojušies vairāk nekā 1300 biedru, gan fiziskas personas, gan iestādes, tai skaitā vairākas augstāko instanču tiesas. Institūts tiek izmantots kā diskusiju platforma alternatīviem piedāvājumiem Eiropas mēroga tiesību aktu projektiem, piemēram, mediācijas, digitālā kopējā tirgus regulējuma jomās. Institūts iesaistās Eiropas Savienības, Eiropas Padomes, UNIDROIT un citos projektos. Prezidente aicināja arī interesentus no Latvijas apsvērt iespēju pievienoties Eiropas Tiesību institūtam novērotāja vai aktīva biedra statusā.

Apmeklējot Augstākās tiesas muzeju, *Diana Wallis* izrādīja īpašu interesi par Latvijas civiltiesību avotiem un kodifikācijas vēsturi. Šo interesi pamato gan viņas agrākā advokātes pieredze, gan tas, ka, būdama Eiropas

Diana Wallis parakstās Augstākās tiesas muzeja viesu grāmatā

Parlamenta deputāte vairāk nekā 12 gadus, viņa aktīvi iesaistījies tieši vairākos ar starptautisko privāttiesību regulējumu saistītos tiesību aktu iniciatīvu projektos.

MEDIJU DIENĀ – PAR REFORMĀM, PAŠVALDĪBĀM UN JUDIKATŪRU

Augstākās tiesas priekšsēdētājs IVARS BIČKOVIČS žurnālistiem atgādināja, ka 2016.gads Latvijas tiesu vēsturē bijis divu būtisku tiesu reformu gads. Turpinājās tiesu teritoriālā reforma, samazinot rajona (pilsētu) tiesu skaitu, un pabeigta pāreja uz tīro trīspakāpju tiesu sistēmu, likvidējot apelācijas instanci – tiesu palātas – Augstākajā tiesā. Tā kā Mediju dienas dalībnieki bija arī reģionālās preses pārstāvji, diskusija izvērsās par tiesu teritoriālo reformu, kas jau realizēta Latgalē un tiek gatavota arī pārējos tiesu apgabalos.

Novērtējot abpusējo ieinteresētību konstruktīvā tiesu un mediju sadarbībā, Augstākā tiesa 7.aprīli organizēja ikgadējo Mediju dienu, aicinot tajā piedalīties plašsaziņas līdzekļu pārstāvjus, kas atspoguļo ar tieslietām saistītus jautājumus.

Par tiesu sistēmas un Augstākās tiesas aktualitātēm žurnālistus informēja Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs.

Šis ir pašvaldību vēlēšanu gads, un pašvaldību darba izvērtējums ir viens no aktuālākajiem mediju tematiem. Tādēļ Augstākā tiesa šajā Mediju dienā žurnālistiem piedāvāja iespēju ieskatīties tajās pēdējo gadu Augstākajā tiesā skatītajās lietās, kas saistītas ar pašvaldībām. Pārskatu par administratīvajām lietām sniedza Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa. Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas padomnieks Aleksandrs Potaičuks stāstīja par civillietām, krimināllietām un minēja arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas lietu piemērus. Savukārt Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja Anita Zikmane mediju pārstāvjiem stāstīja, kā veidojas judikatūra un kā tiesu prakses noskaidrošana var būt noderīga žurnālistu ikdienas darbā.

PAŠVALDĪBU LIETAS – OTRĀ „POPULĀRĀKĀ” ADMINISTRATĪVO LIETU GRUPA

Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja VERONIKA KRŪMIŅA pārskatu par administratīvajām lietām, kurās atbildētāja ir pašvaldība, sāka ar statistiku. Proti, šādas lietas ir otrā vai trešā „populārākā” administratīvo lietu grupa Augstākajā tiesā pēc lietām pret Valsts ieņēmumu dienestu un aptuveni vienādi ar ministrijām. Gan 2015.gadā, gan 2016.gadā pašvaldību lietas bija 19% no visām Administratīvo lietu departamentā izskatītajām lietām.

No lietām, kurās atbildētāja ir pašvaldība, 2016.gadā 78 lietas jeb 40% bija Rīgas pašvaldības lietas (2015.gadā – 88 jeb 43%). Otrajā vietā – Jūrmala (2016.gadā – 17 lietas jeb 9%, 2015.gadā – 11 jeb 5%). Pārējām pašvaldībām lietu skaits reti pārsniedz 10 (2015.gadā Liepājas pilsētas pašvaldība bija atbildētāja 11 lietās, bet 2016.gadā – 7).

Biezākās konfliktu jomas ir četras: sociālā palīdzība, būvniecība un vide, nekustamā īpašuma nodoklis un publiskie iepirkumi. Veronika Krūmiņa atzina:

Veronika Krūmiņa

īpaši publiskie iepirkumi varētu būt plašs darba lauks pētnieciskajai žurnālistikai.

Sikāk Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja analizēja sešas tiesu lietas, kurās pieteikuma iesniedzēji bija vērsušies pret pašvaldībām.

RĪGAS DOMES IETEKME UZ AZARTSPĒĻU TIRGU 2017.gada 24.februāra spriedums un blakus lēmums lietā Nr.SKA-34/2017

Rīgas dome 2012.gadā atteica izsniegt atļauju komersantam spēļu zāles atvēršanai Rīgas vēsturiskā centra teritorijā, pamatojoties uz domes 2006.gadā izdotajiem saistošajiem noteikumiem, kas liedz turpmāku spēļu zāļu atvēršanas atļauju izsniegšanu šajā teritorijā.

Tiesa konstatēja, ka pirms noteikumu spēkā stāšanās šajās teritorijās darbojās un bez termiņa ierobežojuma turpina darboties 30 spēļu zāles (7 komersanti), bet pašvaldība vairāk nekā 10 gadu laikā nav rīkojusies, lai sakārtotu šīs teritorijas atbilstoši pašas izdotajiem noteikumiem. Līdz ar to šie 7 komersanti ir nostādīti privilēģētā stāvoklī azartspēļu organizēšanā, jo jauni komersanti teritorijā netiek ielaisti.

Atbilstoši Azartspēļu un izložu likumam, ja azartspēļu organizēšana konkrētajā vietā rada būtisku valsts un attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju interešu aizskārumu, pašvaldība ar motivētu lēmumu ir tiesīga atcelt izsniegto atļauju atvērt spēļu zāli, un izsniegtā atļauja zaudē spēku pēc pieciem gadiem.

Augstākā tiesa, skatot šo lietu, pieņēma blakus lēmumu, vēršot Vides un reģionālās attīstības ministrijas un Rīgas domes uzmanību uz pašvaldības bezdarbību, neizmantojot ar likumu piešķirtās tiesības, lai veicinātu pašas izdoto noteikumu prasību ievērošanu.

JELGAVAS NOVADA PAŠVALDĪBA NEIZSNIEDZ DEPUTĀTAM DOKUMENTU KOPIJAS 2016.gada 27.maija lēmums un blakus lēmums lietā Nr.SKA-1075/2016

Jelgavas novada domes deputāts vairākkārt vērsās pašvaldībā ar lūgumu izsniegt juridiskā pakalpojuma audita dokumentu kopijas, kuras pašvaldība iesniedza Iepirkumu uzraudzības biroja komisijai. Pašvaldība atteica izsniegt informāciju, jo prasītajiem dokumentiem noteikts ierobežotas pieejamības dokumentu statuss.

Tiesa atzina, ka saskaņā ar Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likumu deputātam savā vēlēšanu apgabalā ir tiesības iepazīties ar valsts un pašvaldības iestāžu, kā arī pašvaldības kapitālsabiedrību dokumentāciju, kas skar attiecīgās pašvaldības intereses, ja tas ar likumu nav aizliegts.

Pašvaldības iestāžu un kapitālsabiedrību vadītājiem un citām amatpersonām ir pienākums deputāta vēlēšanu apgabala teritorijā izsniegt deputātam viņa pilnvaru īstenošanai nepieciešamo dokumentu norakstus.

Ja pašvaldības domes deputātam ir tiesības saņemt informāciju no pašvaldības iestādēm un kapitālsabiedrībām, tad vēl jo vairāk šādas tiesības viņam ir attiecībā uz pašas domes rīcībā esošo informāciju.

Augstākā tiesa ar blakus lēmumu vērsa Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas uzmanību, ka, nesniedzot pieprasītos dokumentus novada domes deputātam, Jelgavas novada domes priekšsēdētājs savā darbībā pārkāpis Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likuma 13.panta pirmās daļas 2.punktu.

Līdzīgs lēmums un arī blakus lēmums bija pieņemts lietā Nr.SKA-508/2013, kurā Rīgas pašvaldības uzņēmums (kapitālsabiedrība) bija atteicis sniegt deputātam informāciju par uzņēmumā pieņemtajiem lēmumiem saistībā ar sabiedriskā transporta izmantošanu bez maksas.

LOĢISKI NEIZSKAIDROJAMA NEKONSEKVENCE JŪRMALAS DOMES RĪCĪBĀ

2017.gada 13.marta spriedums lietā Nr.SKA-682/2017 un 2017.gada 21.marta spriedums lietā Nr.SKA-760/2017

Jūrmalas pilsētas pašvaldības darbību hronoloģija:

- 19.08.2015. izsludina iepirkumu D klases ielu ikdienas uzturēšanas darbiem;
- 16.11.2015. pārtrauc iepirkumu, jo nepieciešami uzturēšanas darbi visos gadalaikos (jāmaina tehniskā specifikācija);
- 30.12.2015. noslēdz līgumu ar SIA „JLD” (pēc sarunu procedūras ar diviem pretendentiem);
- 24.02.2016. izsludina iepirkumu D klases ielu ikdienas uzturēšanas darbiem; piedāvājumu iesniedz 3 pretendenti, lētāko piedāvā cits pretendents, nevis SIA „JLD”;
- 24.03.2016. pārtrauc iepirkumu, jo šādi darbi pašvaldībai nav nepieciešami;
- 15.06.2016. izsludina jaunu iepirkumu ar identisku iepirkuma priekšmetu;
- 26.07.2016. noslēdz līgumu ar SIA „JLD” uz 12 mēnešiem.

Augstākā tiesa atzina, ka pasūtītāja mērķis bija noslēgt iepirkuma līgumu ar konkrētu pakalpojumu sniedzēju, tādējādi apzināti pieļaujot piegādātāju brīvas konkurences un vienlīdzīgas un taisnīgas attieksmes principu pārkāpumu.

JŪRMALAS DOME NEPAMATOTI PĀRTRAUC IEPIRKUMU

2016.gada 3.augusta lēmums lietā Nr.SKA-1307/2016

Jūrmalas pilsētas iepirkumu komisija izsludināja iepirkumu būvuzraudzības būvdarbiem Dubultu kultūras

un izglītības centrā. Tika iesniegti 11 piedāvājumi un tie tika atvērti. Pēc aptuveni mēneša iepirkums pārtraukts sakarā ar nepieciešamību pārstrādāt atlases prasības. Nākamajā dienā izsludināts jauns iepirkums par tādu pašu būvuzraudzības pakalpojumu (precizēts, ka atbildīgajam būvuzraugam jābūt reģistrētam pretendenta – būvkomersanta – speciālistam (darbiniekam), kā arī grozīta prasība par būvuzrauga pieredzi iepriekšējo piecu gadu laikā).

Augstākā tiesa atzina, ka pirmšķietami otrā iepirkuma prasības ir nebūtiski atšķirīgas, tāpēc lēmumam par iepirkuma pārtraukšanu trūkst pamatojuma.

DETĀLPLĀNOJUMĀ IETVERTĀ JĒDZIENA „PARKA BŪVES BĒRNU ATPŪTAI” SATURS 2014.gada 18.jūlija spriedums lietā Nr.SKA-546/2014

Jūrmalas pilsētas domes būvvalde izsniedza plānošanas un arhitektūras uzdevumu bērnu atpūtas kompleksa jaunbūves projekta izstrādei, uz ko pamatojoties, izstrādāts būvprojekts un izsniegta būvatļauja. Faktiski bērnu atpūtas kompleksa „aizsegā” Jūrmalas pilsētas būvvalde atļāva Rīgas jūras līča piekrastes krasta kāpu aizsargjoslā būvēt kafejnīcu, ko nepieļauj ne detālplānojums, ne teritorijas plānojums.

Augstākā tiesa atzina, ka jēdziens „parka būves bērnu atpūtai” neaptver sabiedriskās ēdināšanas objekta izbūvi, turklāt nav nozīmes, ka ēdināšanas pakalpojumu saņēmēji būtu bērni. Parka būve bērnu atpūtai nevar būt ne kafejnīca, ne cits tirdzniecības vai pakalpojumu objekts.

ATKRITUMU „SALA” ĶĪŠEZERĀ 2016.gada 23.februāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-38/2016

Vides valsts inspekcija uzlika pienākumu Rīgas pilsētas pašvaldībai izvest būvgružus no Ķīšezera krasta un atjaunot ezera krasta līniju atbilstoši ģeodēziskajiem uzmērījumiem. Tā kā zemes gabals pieder pašvaldībai, tai jānodrošina atkritumu aizvākšana.

Pašvaldība pārkāpumu novērsa tādējādi, ka daļu būvgružu jeb atkritumu „pagrūda” tālāk ezerā, starp atkritumiem un zemi izveidoja grāvi (seklu līci) un uzskatīja, ka valstij piederošajā ezerā ir izveidojusies sala.

Augstākā tiesa atzina, ka pretēji pašvaldības pieņemumam atkritumu kaudze ezerā nav „sala” Civillikuma izpratnē. Šajā gadījumā sala bija radusies domes prettiesiskas rīcības rezultātā.

Neatkarīgi no tā, ka Ķīšezers ir valsts īpašums, tajā mākslīgi izveidotā būvgružu „sala” ir jāizved Rīgas pilsētas pašvaldībai.

PAŠVALDĪBU PROBLĒMJAUTĀJUMI CIVILLIETĀS UN KRIMINĀLLIETĀS

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas padomnieks ALEKSANDRS POTAIČUKS, sniedzot pārskatu par civillietām un krimināllietām, kuras saistītas ar pašvaldību vēlēšanām, pievērsās četriem problēmjautājumiem – deputāta valsts valodas zināšanas, deputāta publiski pausti apvainojumi, vēlēšanu uzpirkšana un piedalīšanās vēlēšanās, atrodoties ārvalstīs.

Aleksandrs Potaičuks

DEPUTĀTA VALSTS VALODAS ZINĀŠANAS

Lietas apstākļi. Valsts valodas centrs, pamatojoties uz vairākiem privātpersonas iesniegumiem, veica pašvaldības deputāta valsts valodas zināšanu pārbaudi un atzina, ka zināšanas ir nepietiekamas. Deputātam uzdots apgūt valsts valodu un nokārtot valodas zināšanu pārbaudi. Tomēr deputāts pēc vairākkārtējiem uzaicinājumiem pārbaudi nekārtoja. Valsts valodas centrs iesniedza tiesā prasību par deputāta pilnvaru anulēšanu.

Tiesību normas. Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likuma 4.pants „Deputāta pilnvaru anulēšana” paredz, ka Valsts valodas centrs par deputāta nepietiekamajām zināšanām informē attiecīgās domes priekšsēdētāju, un domes priekšsēdētājam ir pienākums nodrošināt finanšu līdzekļu piešķiršanu, lai deputāts varētu apgūt valsts valodu. Deputātam ir pienākums sešu mēnešu laikā apgūt valsts valodu Ministru kabineta noteiktajā prasmes līmenī.

Ja deputāts atkārtoti neierodas uz valsts valodas prasmes pārbaudi vai arī tiek atkārtoti konstatēts, ka deputāta valsts valodas zināšanas neatbilst Ministru kabineta noteiktajam prasmes līmenim, Valsts valodas centram ir pienākums iesniegt apgabaltiesā pēc pašvaldības atrašanās vietas prasības pieteikumu par deputāta pilnvaru anulēšanu.

Tiesas argumentācija. Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likuma 4.panta sestā daļa paredz divus patstāvīgus pamatus prasības pieteikuma iesniegšanai tiesā: deputāts atkārtoti neierodas uz valsts valodas prasmes pārbaudi vai tiek atkārtoti konstatēts, ka deputāta valsts valodas zināšanas neatbilst Ministru

kabineta noteiktajam prasmes limenim. Nav pamatots uzskats, ka tiesības vērsties tiesā par deputāta pilnvaru anulēšanu ir tikai gadījumā, ja veikta atkārtota pārbaude pēc apmācības pabeigšanas.¹

Ja pašvaldības domes deputāts neprot valsts valodu C līmeņa 1.pakāpē, viņš nespēj veikt pašvaldības domes deputāta amata pienākumus, kas nozīmē, ka netiek nodrošināta likumā noteikto pašvaldības funkciju pienācīga izpilde. Deputāta pilnvaru anulēšana ir piemērots līdzeklis legītīma mērķa sasniegšanai, jo ar to tiek uzlabota pašvaldību darba kvalitāte un nodrošināta vietējās pārvaldes efektīva darbība.

Deputāta pilnvaru anulēšana ir samērīga, ja deputāts pēc tam, kad pagājis sešu mēnešu termiņš, kurā viņam bija noteikts pienākums apgūt valsts valodu, turklāt par pašvaldības līdzekļiem, joprojām neprot valsts valodu C līmeņa 1.pakāpē vai atkārtoti nav ieradies uz valsts valodas prasmes pārbaudi.²

DEPUTĀTA PUBLISKI PAUSTI APVAINOJUMI

Lietas apstākļi. Eiropas Parlamenta deputāts savā uzrunā nosauca Saeimas deputātus par nacionālistiem un nacistiem. Divi Saeimas deputāti iesniedza tiesā prasību pret minēto Eiropas Parlamenta deputātu par deputātu godu un cieņu aizskarošu ziņu atsaukšanu un atlīdzības par morālo kaitējumu piedziņu.

Tiesību normas. Civillikuma 2352.¹ pants paredz, ka katram ir tiesības prasīt tiesas ceļā atsaukt ziņas, kas aizskar viņa godu un cieņu, ja šādu ziņu izplatītājs nepierāda, ka tās atbilst patiesībai. Ja kāds prettiesiski aizskar personas godu un cieņu mutvārdos, rakstveidā vai ar darbiem, tad viņam jānodrošina atlīdzība (mantiska kompensācija). Atlīdzības apmēru nosaka tiesa.

Līgums par Eiropas Savienību un Līguma par Eiropas Savienības darbību 7.protokola par privilēģijām un imunitāti Eiropas Savienībā 8.pants nosaka, ka attiecībā uz Eiropas Parlamenta locekļiem nevar veikt izmeklēšanas darbības, viņus aizturēt vai uzsākt tiesvedību sakarā ar viedokli, ko viņi pauduši, vai balsojumu, ko viņi veikuši, pildot pienākumus.

Tiesas argumentācija. Civillikuma 2352.¹ panta piemērošanas robežas: ir nepieciešams noskaidrot, vai publiskais izteikums ir ziņa, kas rada pamatu Civillikuma 2352.¹ panta piemērošanai, vai arī viedoklis, kad minētā norma nav piemērojama.³

Eiropas Parlamenta deputāta imunitāte un nepatiesu ziņu izplatīšana: Civillikuma 2352.¹ panta pareiza piemērošana nenonāk pretrunā Līgumam par Eiropas Savienību un Līguma par Eiropas Savienības darbību 7.protokola par privilēģijām un imunitāti Eiropas Savienībā 8.pantam. Atbilstoši šim pantam imunitāte neattiecas uz Eiropas Parlamenta locekļiem gadījumos, kad viņi izplatījuši nepatiesas personu godu un cieņu aizskarošas ziņas.⁴

Jēdziena „nacists” vērtēšana goda un cieņas aizskārums lietās: ar jēdzienu „nacists” tiek apzīmēts ne tikai konkrētas politiskas partijas biedrs, kā tas bija šā

jēdziena rašanās laikā, bet arī cilvēks, kura uzskati saskan ar nacisma ideoloģiju. Cilvēka nosaukšana par nacistu var būt ne vien fakta (piederības politiskajai partijai) paziņojums, bet arī subjektīvs viedoklis, kas radies, vērtējot šā cilvēka uzskatus un rīcību.⁵ Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā atzīts, ka „viedokļa” jēdziens protokola 8.panta izpratnē jāsaprot plaši, proti, kā tāds, kas attiecas uz izteikumiem vai paziņojumiem, kuri satur ziņā atbilst apgalvojumiem, kas veido subjektīvu vērtējumu.⁶

VĒLĒŠANU TIESĪBU REALIZĒŠANAS KAVĒŠANA, VĒLĒTĀJU UZPĒRKOT

Lietas apstākļi. Deputāta kandidāts dienu pirms pašvaldību vēlēšanām ar alkoholiskajiem dzērieniem ieradās citas ģimenes dzīvesvietā un aģitēja vēlēšanās balsot par viņu, vēlēšanu dienā ar personīgo automašīnu aizveda uz vēlēšanu iecirkni, pēc nobalsošanas nopirka viņiem alkoholiskos dzērienus un torti un aizveda mājās.

Tiesību normas. Krimināllikuma 90.panta otrā daļa paredz, ka par apzinātu kavēšanu personai brīvi realizēt tiesības vēlēties deputātus un tikt ievēlētai vai brīvi piedalīties saskaņā ar Latvijas Republikas likumiem rīkotajā tautas nobalsošanā, lietojot vardarbību, viltu, draudus, uzpirkšanu vai citā prettiesiskā veidā, – soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.

Tiesas argumentācija. Krimināllikuma 90.panta objektīvā puse: Krimināllikuma 90.pantā paredzētais noziegums objektīvi izpaužas kā personas kavēšana brīvi realizēt tiesības vēlēties deputātus un tikt ievēlētam vai brīvi piedalīties saskaņā ar Latvijas Republikas likumiem rīkotajā tautas nobalsošanā, lietojot vardarbību, viltu, draudus, uzpirkšanu vai citā prettiesiskā veidā.⁷

Nozieguma pabeigšanas brīdis: Krimināllikuma 90.pantā paredzētais noziegums ir pabeigts ar šā panta dispozīcijā minēto darbību izdarīšanu, jo kaitīgo seku iestāšanās netiek prasīta (formāls nozieguma sastāvs). Tādējādi argumenti, ka apsūdzētais ar savām darbībām būtībā vēlēšanu gribas izpausmi brīvi realizēt vēlēšanu tiesības neietekmēja, un atsaucies uz lietā liecinošām personām apsūdzētā nodarījuma juridisko kvalifikāciju neietekmē.⁸

PIEDALĪŠANĀS VĒLĒŠANĀS, ATRODOTIES ĀRVALSTĪ

Lietas apstākļi. Grieķijas pilsoņi, kas ilgstoši dzīvoja Francijā, vēlējās balsot parlamenta vēlēšanās. Pilsoņi vērsās pie Grieķijas vēstnieka Francijā, lūdzot viņiem nodrošināt iespēju balsot. Grieķijas vēstnieks Francijā noraidīja lūgumu, norādot, ka Grieķijas likumi neparedz iespēju Grieķijas pilsoņiem balsot vēlēšanās, atrodoties ārzemēs. Lieta nonāca Eiropas Cilvēktiesību tiesā.

Tiesību normas. Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmā protokola 3.pants „Tiesības uz brīvām vēlēšanām” paredz, ka

⁵ Turpat, 10.4.apakšpunkts.

⁶ Augstākās tiesas 2014.gada 17.oktobra spriedums lietā Nr.SK-971/2014 (C17129611), 10.5.apakšpunkts ar atsauci uz Eiropas Savienības Tiesas 2011.gada 6.septembra spriedumu lietā *Patriciello*, C-163/10, ECLI:EU:C:2011:543.

⁷ Latgales apgabaltiesas 2014.gada 8.oktobra spriedums lietā Nr.11840003309 (tiesvedība lietā noslēgusies ar Augstākās tiesas 2014.gada 22.novembra lēmumu par atteikšanos pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu).

⁸ Turpat.

¹ Augstākās tiesas 2016.gada 13.decembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-2242/2016 (C09035415), 5.punkts.

² Turpat, 6.punkts.

³ Augstākās tiesas 2014.gada 17.oktobra spriedums lietā Nr.SK-971/2014 (C17129611), 9.1.apakšpunkts.

⁴ Turpat, 9.2.apakšpunkts.

Līgumslēdzējas Puses apņemas ik pēc zināma laika perioda rīkot brīvas un aizklātas vēlēšanas apstākļos, kas veicina tautas viedokļa brīvu izpausmi, izvēloties likumdevēju varu.

Tiesas argumentācija. Pirmā protokola 3.panta tvērums: pants neattiecas uz pašvaldības domes vēlēšanām, bet gan uz likumdevējvaras vēlēšanām.⁹ Tas neuzliek dalībvalstīm pienākumu nodrošināt vēlēšanu iespēju pilsoņiem, kas atrodas ārvalstīs. Ne starptautisko un reģionālo tiesību normās, ne dalībvalstu praksē nepastāv vienots uzskats, ka ārvalstīs dzīvojošajiem pilsoņiem būtu nodrošināma tiesība vēlēties vēlēšanās.¹⁰

JUDIKATŪRA ŽURNĀLISTIKAI

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja ANITA ZIKMANE žurnālistiem stāstīja, kā veidojas judikatūra un kā tiesu prakses noskaidrošana var būt noderīga mediju ikdienas darbā.

Anita Zikmane

TIESU PRAKSES APKOPOŠANAS VĒSTURE

No 1938.gada maija līdz 1940.gada oktobrim Senātā darbojās Spriedumu birojs, kura pamatuzdevums bija pārredzēt un sistematizēt Senāta praksi un ar speciālu kartotēku palīdzību rūpēties par prakses saskaņošanu. Spriedumu biroja darba principi un iedibinātā prakse atspoguļojas arī šodien judikatūras sistematizēšanā. Sākot jau ar pavisam nopietnām lietām, kā tiesu nolēmumu kopsavilkumu veidošana, atslēgvārdu pievienošana tiesu prakses kontinuitātes jeb vienveidīguma nodrošināšanai, līdz beidzot ar tādām praktiskām lietām kā domāšana par katalogu faktisko izmantošanas ilgtspēju. Spriedumu birojs kartotēkas veidoja uz īpaši pasūtīta, pret nodilumu izturīga kartona un ar saprotamu kartotēkas iedalījumu. Arī šodien domājam par tiesu prakses klasifikatoru veidošanu, lai maksimāli atvieglotu nepieciešamo tiesu prakses atziņu atrašanu un tālāku piemērošanu.

⁹ Augstākās tiesas 2016.gada 13.decembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-2242/2016 (C09035415), 6.punkts ar atsauci uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2000.gada 15.jūnija lēmumu lietā „Angelo Xuereb v. Malta”, iesnieguma Nr.52492/99, un 2003.gada 6.marta lēmumu lietā „Ždanoka contre la Lettonie”, iesnieguma Nr.58278/00.

¹⁰ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2012.gada 15.marta spriedums lietā „Sitaropoulos and Giakoumopoulos v. Greece”, iesnieguma Nr.42202/07.

Augstākajā tiesā ar tiesu prakses apkopošanu sākotnēji plēnumu lēmumu sagatavošanai, vēlāk apkopojumu veikšanai un tālāk jau publiski pieejamo tiesu prakses klasifikatoru izveidei secīgi darbojās Plēnuma un tiesu prakses vispārīnāšanas daļa, tad Judikatūras nodaļa un kopš 2016.gada sākuma – Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa. Nosaukumi ir mainījušies līdz ar darba pienākumu izmaiņām.

JUDIKATŪRAS UN ZINĀTNISKI ANALĪTISKĀS NODAĻAS UZDEVUMI

Nošķiramas divas darbības puses: pirmā (Augstākajā tiesā iekšējā) – atbalsts tiesnešiem lietu sagatavošanai izskatīšanai – un otra (ārējā) – nolēmumu pēcprāde, lai nodrošinātu sabiedrībai pieeju tiesu praksei, kā arī tiesu prakses apkopojumu veikšana vai organizēšana.

Pēc tiesnešu lūguma nodaļas darbinieki veic dažādu tiesību jautājumu izpēti, pievēršoties gan Eiropas Savienības, gan starptautisko tiesību aspektiem, kā arī gatavojot pārskatus par Eiropas tiesu praksi. Šādi pārskati var būt gan pavisam kodolīgi un nepieciešami tikai vienas konkrētas lietas sagatavošanai iztiesāšanai, gan arī salīdzinoši plaši un izmantoti atkal un atkal.

Par tiesu prakses apkopojumiem tiek saukti Augstākās tiesas vai atsevišķos jautājumos arī zemāku instanču tiesu nolēmumu esences apkopojumi. Šie apkopojumi tiek publicēti Augstākās tiesas mājaslapā. Apkopojumu tēmas tiek izvēlētas, par pamatu ņemot Augstākās tiesas departamentu izvirzītos aktuālos tiesu prakses vai tiesību piemērošanas jautājumus.

Nolēmumu pēcprāde ikdienā noris, analizējot pieņemtos nolēmumus, izvēloties tiesu prakses un normu piemērošanas principu atklāšanai, iespējams, noderīgos. Tālāk jau ar tiesnesi referentu konkrētajā lietā tiek saskaņots un noslipēts publicējamā nolēmuma virsraksts un tēze. Šādi nolēmumi tālāk tiek kārtoti modernā kartotēkā – klasifikatorā.

Visu publicējamo nolēmumu apstrāde tiek veikta, izmantojot anonimizācijas algoritmu, un šādi apstrādāti nolēmumi ir pieejami Tiesu informācijas sistēmas publiskajā modulī.

ŽURNĀLISTIKA UN JUDIKATŪRA

Anda Rožukalne rakstīja: pētnieciskā žurnālistika spēj ikdienas notikumos un procesos caur atsevišķiem gadījumiem vai tikai piemēru izpaušmēm ieraudzīt kādu sistēmu.

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas uzdevums ir atsevišķā nolēmumā izlasīt sistēmas attīstībai būtisko, paredzēt šāda nolēmuma pienesumu, vērtību nākotnē.

Ikdienas žurnālistikā notikuma centrā būs konkrēto pušu strīds vai pieteicēja tiesību jautājuma risinājums administratīvajās tiesībās. Tiesu prakse šajā gadījumā var būt noderīga salīdzināšanai, bet, visticamāk, nebūs resurss, lai padziļināti pētītu līdzīgas lietas. Mūsu pienesums, lai pat īsa ieskatīšanās katalogos varētu dot salīdzināmas atbildes. Veicot padziļinātu pētniecību par kādu gadījumu, tiesu prakse palīdzēs atklāt normatīvā regulējuma piemērošanas praktiskos aspektus. Man personīgi par vairākiem aspektiem žurnālista vārda brīvības un sabiedrības tiesību uz informāciju kontekstā nozīmīgs šķiet Eiropas Cilvēktiesību tiesas

Lielās palātas 2016.gada 29.marta spriedums „Bédat v. Switzerland”. Šajā lietā Eiropas Cilvēktiesību tiesā bija vērsies žurnālists, kurš bija sodīts ar naudas sodu par krimināllietas materiālu (konkrētajā gadījumā slepenu dokumentu) publicēšanu par kādu kriminālprocesu pret personu, kas bija izraisījusi autoavāriju, kurā gāja bojā trīs un tika ievainotas astoņas personas. Autoavārija tika izraisīta, uzbraucot gājējiem uz Lozannas tilta. Žurnālists publicēja rakstu, kurā tēlaini aprakstīta nopratināšanas atmosfēra, detaļas par šīs personas izteiktajiem lūgumiem, viņa sievas liecības un ārsta atzinumi. Šis ziņas žurnālists it kā ieguvis no lielveikalā atrasta krimināllietas faila kopijas.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa šajā lietā vērtē virkni Šveices valdības argumentu. Kā nepamatots tiek noraidīts apsvērums, ka šī lieta nebūtu tāda, kurā ir sabiedrības interese, īpaši norādot, ka „ir neiedomājami, ka nepastāvētu iepriekšēja vai pastāvīgi situācijai sekojoša līdzī diskusija par tiesas procesu tematiem, vai tas būtu specializētajos žurnālos, vispārējā presē vai sabiedrībā vispār. Žurnālistiem ir ne tikai pienākums šādu informāciju un viedokļus izplatīt; arī sabiedrībai ir tiesības to saņemt”. Šajā lietā jau pašas varas iestādes bija sniegušas zināmu ieskatu izmeklēšanā.

Tāpat tiek atspēkots arguments, ka ar publikācijām tiek aizskartas personas tiesības uz taisnīgu tiesu, „kas krimināllietās ietver tiesības uz objektīvu lietas izskatīšanu un tiesības uz nevainības prezumpciju. Kā Eiropas Cilvēktiesību tiesa jau vairākkārt norādījusi: žurnālistiem tas ir jāņem vērā, kad tiek komentētas neizskatītas lietas, tā kā pieļaujamo komentāru apjoms nevar paplašināties uz apgalvojumiem, kas, visticamāk, kaitētu, tiši vai netiši, iespējām personai saņemt taisnīgu tiesu vai iedragātu sabiedrības uzticību tiesas lomai krimināltiesas vešanā”. Tomēr šajā lietā, kā norāda Tiesas palāta, kas lietu izskatīja pirmajā instancē, – valsts tiesas sastāvā ir pieredzējuši tiesneši, un tas samazina risku, ka žurnālistu raksti ietekmētu lietas iznākumu.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa pievērsās arī Šveices valdības argumentam, ka valstij ir pienākums rūpēties par personu tiesību uz privātās dzīves aizsardzību. Šajā jautājumā Tiesa piekrit, ka informācija, ko žurnālists bija atklājis, ir ļoti personiska un pat medicīniska rakstura informācija. Tiesa uzskata, ka šāda veida informācija pieprasa visaugstāko aizsardzību Konvencijas 8.panta izpratnē. Šis secinājums ir īpaši svarīgs, tā kā persona nebija sabiedrībai zināma, un fakts, ka viņš bija kriminālizmeklēšanas subjekts, lai gan par nopietnu nodarījumu, neattiecināja izturēšanos pret viņu kā pret publisku personu, kas pats atklāj sevi publicitātei.

CAURSKATĀMĪBA UN ANONIMIZĀCIJA

Tiesu nolēmumu pieejamība tiek saistīta ar uzticēšanos tiesām, jo tādā veidā tiek dota iespēja sabiedrībai sekot līdzī tiesu nolēmumos izmantotajai argumentācijai un salīdzināt rezultātu. Tiesu nolēmumu anonimizācija neietekmē minēto mērķi tiesu nolēmumu pieejamībai. Tā nepieciešama tikai fiziskas personas privātās dzīves aizsardzībai.

TIESU PRAKSES NOZĪME EIROPAS CILVĒKTIESĪBU TIESAS ATZIŅĀS

Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2014.gada 16.septembra spriedumā lietā „Plechkov v. Rumania”, iesnieguma Nr. 1660/03, par Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 7.panta pirmās daļas (tiesības netikt sodītam bez atbilstoša likuma) piemērošanu norāda, ka tā jau savā tiesu praksē ir atzinusi, ka juridiskās normas neatņemama sastāvdaļa ir tiesu interpretācija. Vajadzētu vienmēr izskaidrot šaubīgos jautājumus un piemēroties mainīgajai situācijai. Lai gan noturība ir ļoti vēlama, to var reizēm saistīt ar pārmērīgu stingrību, bet likumam ir jāspēj pielāgoties situācijas izmaiņām. Daudziem likumiem ir salīdzinoši neprecīzas normas, kuru interpretācija un piemērošana ir atkarīga no prakses. Tiesām uzticētais pienākums ir tieši kļūdēt šaubas, kas varētu būt saistītas ar normas interpretāciju.

ECT 2015.gada 30.jūlija spriedumā lietā „Ferreira Santos Pardal v. Portugal”, iesnieguma Nr.30123/10, atzina, ka vienveidīga tiesu prakse ir tiesību uz taisnīgu tiesu sastāvdaļa, proti, daļa no tiesiskās noteiktības principa, kas ir visu Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas pantu saturā un kas ir viens no tiesiskās valsts pamatelementiem. Tomēr judikatūras attīstība pati par sevi nav pretrunā tiesu varas pareizai darbībai, jo atteikšanās no dinamiskas un attīstošas pieejas var traucēt reformai vai uzlabojumiem.

KAS IR JUDIKATŪRA AUGSTĀKĀS TIESAS NOLĒMUMOS

Augstākās tiesas 2016.gada 16.septembra spriedumā lietā Nr.SK-270/2016 (C33327912) Civillietu departaments, ar atsauci uz tiesneša Levita rakstu, norāda, ka ar jēdzienu *judikatūra* saprot tiesu nolēmumus atrodamās juridiskās atziņas, kas ir vispārināmas un līdz ar to pielietojamas ne vien konkrētajā, bet arī citos gadījumos. Departaments atgādina, ka judikatūras ņemšanas vērā mērķis ir nodrošināt tiesas spriešanas taisnīgumu, vienveidību un tiesisko stabilitāti. Tā kā tiesas spriedumam jābūt pamatotam ar tiesību normu, judikatūra izmantojama secinājuma par šīs normas piemērošanas (iztulkošanas) juridiskajiem aspektiem argumentēšanai. Tas nozīmē, ka nevar izspriest lietu pēc būtības uz kāda cita tiesas nolēmuma, lai arī pieņemta, pamata.

KĀ AUGSTĀKĀ TIESA ATKĀPJAS NO LĪDZŠINĒJĀS TIESU PRAKSES

Augstākā tiesa 2016.gada 11.marta lēmumā lietā Nr.SK-1350/2016 (C29767412) argumentēti un detalizēti norādot uz normatīvā regulējuma tvērumu, atkāpjas no savas līdzšinējās prakses, norādot, ka agrāko senatoru kolēģijas lēmumu Civillietu departaments atzīst par kļūdainu.

II

TIESLIETU PADOMES INFORMĀCIJA

TIESLIETU PADOME

DARBU SĀCIS TIESLIETU PADOMES SEKRETARIĀTS

Kopš 1.janvāra darbu sākusi jauna Augstākās tiesas struktūrvienība – Tieslietu padomes sekretariāts, kura pamatfunkcija ir Tieslietu padomes darbības nodrošināšana.

Tieslietu padomes kapacitātes stiprināšana bija viena no Tieslietu padomes atbalstītajām Augstākās tiesas pieteiktajām jaunās politikas iniciatīvām 2017.gadam, un likumā „Par valsts budžetu 2017.gadam” tika iekļauts finansējums Tieslietu padomes sekretariāta izveidei.

Tieslietu padomes sekretariāta vadītāja ir Solvita Harbaceviča. Sekretariātā strādā vēl trīs darbinieces – padomniece Dace Šulmane, juriskonsulte Linda Kalniņa un konsultante Irīna Čaša.

Tieslietu padomes sekretariāts: (no kreisās) Irīna Čaša, Solvita Harbaceviča, Dace Šulmane un Linda Kalniņa

SATVERSMES TIESA PĒC TIESLIETU PADOMES PIETEIKUMA IEROSINA LIETU PAR TIESNEŠU ATLĪDZĪBAS SISTĒMU

Decembrī Satversmes tiesa ierosinājusi lietu „Par Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 4. panta devītās daļas un 6.¹ panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 83. un 107. pantam”. Lieta ierosināta pēc Tieslietu padomes pieteikuma.

Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums pieņemts 2009.gadā, un tā mērķis bija panākt līdzvērtīgu pieeju amata atlīdzības noteikšanā valsts un pašvaldību institūcijās nodarbinātajiem. Tiesnešu amata atlīdzība tika pielīdzināta valsts tiesās pārvaldes iestādes juridiskās struktūrvienības vadītāja mēnešalgas maksimālajam apmēram.

Tieslietu padome uzskata, ka tiesnesim ir jānoteic tāds atalgojums, kas atbilstu tā statusam, funkcijām un

atbildībai. Samērojot tiesneša amata atlīdzību ar valsts tiesās pārvaldes iestādes juridiskās struktūrvienības vadītāja atlīdzību, nav ņemtas vērā atšķirības tiesneša un tiesās pārvaldes iestādes darbinieka statusā, funkcijās un atbildībā. Tieslietu padome uzskata, ka ar vairākiem grozījumiem Atlīdzības likumā valsts pārvaldes darbinieku faktiskais atalgojums ir paaugstinājies, bet tiesneša atalgojuma reālā vērtība viņa pilnvaru laikā – samazinājusies. Tādējādi ir izjaukta iepriekš Atlīdzības likumā pastāvējusi vienotā pieeja atalgojuma noteikšanā un apstrīdētās normas vairs neatbilst Satversmes 83. un 107.pantam.

Lietas sagatavošanas termiņš Satversmes tiesā ir 2017.gada 21.maijs.

TIESU SISTĒMAS KOMUNIKĀCIJAS STRATĒGIJA IEGŪST DIVAS KOMUNIKĀCIJAS NOZARES BALVAS

Latvijas tiesu sistēmas ārējās komunikācijas stratēģijas īstenošana ieguvusi augstu novērtējumu Baltijā lielākajā komunikācijas nozares konkursā „Mi:t&Links. Baltic Communication Awards 2017” – zelta godalgu kategorijā „Izaicinājumi un krīzes menedžments” un sudraba godalgu „Publisko attiecību” kategorijā. Tas ir augsts komunikācijas nozares novērtējums Tieslietu padomes, Tiesnešu ētikas komisijas, Augstākās tiesas un citu tiesu padarītajam darbam.

„Mēs, protams, apzināmies, ka esam tikai ceļa sākumā un vēl priekšā daudz darāmā, bet komunikācijas nozares profesionāļu vērtējums rāda, ka dodamies pareizā virzienā,” atzīst Tieslietu padomes priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs.

Latvijas tiesu sistēmas ārējās komunikācijas stratēģija tiek īstenota no 2015.gada, kad Tieslietu padome apstiprināja Tiesu sistēmas komunikācijas vadlinijas un Latvijas tiesu komunikācijas stratēģiju. Tās ieviešanu veica Tieslietu padome, Tiesnešu ētikas komisija un Augstākā tiesa sadarbībā ar sabiedrisko attiecību kompāniju „Public ID Group”. Notika Tiesnešu ētikas komisijas diskusijas ar tiesnešiem reģionos, tiesu priekšsēdētāju kopīga sanāksme, kā arī viena no gadskārtējām Tiesnešu konferencēm tika veltīta komunikācijas jautājumiem. Savukārt žurnālistiem Augstākā tiesa organizēja Mediju dienu, tiesās pakāpeniski veidojas tiesneši – Runas personas. Iedibinātas Tieslietu padomes komunikatoru regulāras tikšanās.

Konkursa „Mi:t&Links. Baltic Communication Awards 2017” 14 kategorijām bija iesniegti 133 pieteikumi no Latvijas, Lietuvas un Igaunijas sabiedrisko attiecību aģentūrām, uzņēmumiem un organizācijām. Darbus izvērtēja starptautiska žūrija.

TIKŠANĀS AR EIROPAS KOMISIJAS ĢENERĀLDIREKTORĀTA PĀRSTĀVI

Lai gūtu ieskatu par Latvijas paveikto tiesu varas neatkarības stiprināšanas jomā, ikgadējās Eiropas Semestra vizītes ietvaros novembrī Eiropas Komisijas Tiesiskuma un patērētāju ģenerāldirektorāta pārstāve Inese Hartviga (*Ines Hartwig*) tikās ar Tieslietu padomes locekli Sandru Strenci un padomnieci Tieslietu padomes jautājumos Daci Šulmani.

Inese Hartviga konstatēja, ka, vērtējot pēc *EU Justice Scoreboard* jaunākās statistikas, Latvijā ir sasniegti labi efektivitātes rādītāji, bet īpaša uzmanība pievēršama tiesu neatkarības jautājumiem.

Eiropas Komisija interesējās par Saeimas Juridiskajai komisijai nodotā likumprojekta „Grozījumi likumā „Par tiesu varu”” tālāko virzību, kā arī par Valsts prezidenta izveidotās Tiesiskās vides pilnveides komisijas ziņojumu par Tieslietu padomes darba pilnveidošanu. Atsevišķs sarunas temats bija veltīts ieskatam Tieslietu padomes izveides un attīstības procesā, kā arī funkcionālajam sadalījumam starp Tieslietu ministriju, Tiesu administrāciju un Tieslietu padomi. Komisijas pārstāve iepazinās ar informāciju par darbu pie Tieslietu padomes stratēģijas, kā arī Tieslietu padomes locekļu aptaujas rezultātiem.

Komisijas pārstāve tika informēta par 2016.gadā notikušo progresu tiesu darbinieku algas paaugstināšanas jautājumā. Vienlaikus sniegts skaidrojums par ilgstājo tiesnešu atalgojuma reformas atlikšanu un pieaugošo nesamērību starp valsts pārvaldē strādājošo juristu un

Tikšanās laikā (no kreisās) Dace Šulmane, Sandra Strence un Inese Hartviga

tiesnešu atalgojuma līmeni, kā arī Tieslietu padomes pieteikumu Satversmes tiesā par tiesnešu atalgojuma sistēmas problēmu.

Eiropas Semestra vizītes rezultāti tiek izmantoti, lai izvērtētu Latvijas progresu, ieviešot Eiropas Savienības 2016.gada valsts specifiskās rekomendācijas (CSRs), kā arī sagatavotu 2017.gada Eiropas Komisijas ziņojumu par Latviju.

TIESLIETU PADOMES LĒMUMI TIESU SISTĒMAI KONCEPTUĀLOS JAUTĀJUMOS

13.02.2017. LĒMUMS NR.20

PAR TIESLIETU PADOMES DARBĪBAS STRATĒGIJU 2017.–2019.GADAM

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 89.¹ pantu, Tieslietu padome nolēma:

- Apstiprināt Tieslietu padomes darbības stratēģiju 2017.–2019.gadam.

TIESLIETU PADOMES DARBĪBAS STRATĒGIJA 2017.–2019.GADAM

Ievads

Likuma „Par tiesu varu” 89.¹ pants noteic, ka Tieslietu padome piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē, kā arī tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanā, līdz ar to Tieslietu padomes darbības stratēģija izstrādājama, sasaistot to ar tiesu sistēmu. Savukārt likuma 50.² panta otrajā daļā noteiktais valsts pienākums paredzēt tiesām atbilstošu finansējumu un materiāltehnisko nodrošinājumu attiecas arī uz Tieslietu padomes darbības nodrošinājumu. Likumdevēja pienākums, izveidojot institūciju, ir nodrošināt tādu finansējumu, lai tā varētu efektīvi izpildīt likumā noteiktās funkcijas un netiktu ierobežota tās kompetences īstenošana nepietiekamo resursu dēļ;

Attīstības plānošana ir principu, mērķu un to sasniegšanai nepieciešamās rīcības izstrāde nolūkā īstenot politiski noteiktas prioritātes;

Tieslietu padome uzskata par nepieciešamu izvērst un konkretizēt Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā un Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2014.–2020. gadam noteiktajās prioritātēs ietvertās atsauces uz tiesu varas attīstību, perspektīvā saistot šeit noteikto mērķu un uzdevumu izpildi arī ar tiesu varas budžeta plānošanas procesu;

Tieslietu padome balstās uz Valsts prezidenta izveidotās Tiesiskās vides pilnveides komisijas izstrādātajā ziņojumā „Par Tieslietu padomes darba pilnveidošanu” paustajiem priekšlikumiem par Tieslietu padomes funkcijām, sastāvu un iespējām pilnveidot tās darbību un palielināt tās efektivitāti;

Tieslietu padome atgādina, ka Satversmes tiesa ir norādījusi uz Tieslietu padomes lomu demokrātijas un tiesiskas valsts darbības stiprināšanā, kā arī tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanā, vienlaikus norādot efektīvāko veidu šā uzdevuma izpildei;

Tieslietu padomei savu uzdevumu īstenošanā nepieciešams sadarboties ar Saeimas Juridisko komisiju, Tieslietu ministriju un Tiesu administrāciju, kā arī ar juristu profesionālajām organizācijām;

Visi tālāk noteiktie mērķi un to īstenošanai veicamie uzdevumi ir savstarpēji saistīti un katra no tiem īstenošanā panāktais progress pozitīvi ietekmē pārējo uzdevumu izpildi un mērķu sasniegšanu. Lai panāktu noteikto mērķu efektīvu īstenošanu, stratēģijā ietvertie uzdevumi var tikt precizēti to izpildes gaitā.

Mērķi un uzdevumi

Tiesu varas neatkarības nostiprināšana

Šī mērķa īstenošanai tiek noteiktas šādas galvenās darbības jomas un uzdevumi:

Piedalīties tiesu politikas veidošanā un normatīvā regulējuma pilnveidošanā jautājumos, kas tieši ietekmē tiesu sistēmas funkcionēšanu:

- iniciēt un rosināt nepieciešamās izmaiņas un uzlabojumus tiesu sistēmas darbību regulējošajos tiesību aktos;
- līdzdarboties tiesību aktu izstrādes procesā.

Paaugstināt Tieslietu padomes darbības funkcionalitāti, lai veicinātu tās spēju efektīvi realizēt tai ar likumu „Par tiesu varu” uzliktās funkcijas un pildīt pienākumus, it sevišķi:

- paplašināt pilnvaras tiesnešu iecelšanā un karjeras virzībā;
- piedalīties neatkarīga tiesu budžeta veidošanā, aizstāvēšanā un administrēšanā;
- pilnveidot un precizēt Tieslietu padomes sastāvu;
- pilnveidot Tieslietu padomes darba organizāciju;
- attīstīt Tieslietu padomes starptautisko sadarbību, aktīvi līdzdarbojoties Eiropas Tieslietu padomju asociācijā un regulāri izvērtējot Eiropas Savienības valstu pieredzi tiesu sistēmu darbības efektīvizēšanā.

Efektīva tiesu vara

Šī mērķa īstenošanai Tieslietu padome prioritāri pievērsīsies šādiem uzdevumiem:

Vērtēt tiesu sistēmas darba efektivitāti un izstrādāt risinājumus tās paaugstināšanai:

- analizēt Tiesu namu reformas gaitu un tās ietekmi uz tiesu sistēmas darbību;
- izvērtēt lietu izskatīšanas termiņus un resursu pietiekamību tiesvedības procesa nodrošināšanai.

Sabiedrības uzticība tiesu varai

Ar mērķi nodrošināt pozitīvu attīstību sabiedrības izpratnē par tiesu varu un uzticībā tai Tieslietu padome nosaka šādus savus galvenos uzdevumus:

Uzlabot tiesu sistēmas komunikāciju:

- veicināt tiesu sistēmas komunikācijas stratēģijas uzdevumu izpildi un vienoto komunikācijas principu ievērošanu tiesu varas institūcijās;
- periodiski veikt izvērtējumu par sabiedrības uzticību tiesu varai un attieksmi pret tiesu sistēmu un tiesu darbu.

15.12.2016. LĒMUMS NR.87

PAR SATVERSMES TIESAS TIESNEŠA AMATA KANDIDĀTU A.KUČU

Pamatojoties un likuma „Par tiesu varu” 89.¹¹ panta trešo daļu,

Tieslietu padome nolēma:

- atbalstīt Artūra Kuča kandidatūru Satversmes tiesas tiesneša amatam.

28.11.2016. LĒMUMS NR.81

PAR SATVERSMES TIESAS TIESNEŠA AMATA KANDIDĀTU J.NEIMANI

Uzklausījusi Augstākās tiesas Plēnuma izraudzīto Satversmes tiesas tiesneša amata kandidātu un pamatojoties un likuma „Par tiesu varu” 89.¹¹ panta trešo daļu,

Tieslietu padome nolēma:

- atbalstīt Jāņa Neimaņa kandidatūru Satversmes tiesas tiesneša amatam.

Saeima 2016.gada 22.decembrī Satversmes tiesas tiesneša amatā apstiprināja Tieslietu padomes atbalstītos kandidātus – Augstākās tiesas plēnuma izvirzīto pārstāvi no Latvijas tiesnešu vidus – Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesnesi Jāni Neimani un Ministru kabineta izvirzīto kandidātu – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedras asociēto profesoru Artūru Kuču

28.11.2016. LĒMUMS NR.82

PAR RĪGAS PILSĒTAS ZEMGALES PRIEKŠPILSĒTAS TIESAS UN RĪGAS PILSĒTAS KURZEMES RAJONA TIESAS REORGANIZĀCIJAS PLĀNU UN TIESNEŠU SKAITU RAJONA (PILSĒTAS) TIESĀS UN TO SASTĀVĀ IETILPSTOŠAJĀS ZEMESGRĀMATU NODAĻĀS NO 2017.GADA 1.FEBRUĀRA

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 33.⁴ panta pirmo daļu,

Tieslietu padome nolēma:

- apstiprināt Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas un Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas reorganizācijas plānu (pielikums Nr.1);
- noteikt tiesnešu skaitu katrā rajona (pilsētas) tiesā un to sastāvā ietilpstošajās zemesgrāmatu nodaļās no 2017.gada 1.februāra atbilstoši Tieslietu ministrijas iesniegtajiem priekšlikumiem (pielikums Nr.2):

Pielikums Nr.1.

Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas un Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas REORGANIZĀCIJAS PLĀNS

Reorganizācijas nepieciešamība. Informatīvajā ziņojumā „Par tiesu darbības teritorijām” norādīts, ka tiesā ar nelielu tiesnešu skaitu nevar nodrošināt vienlaicīgi tiesnešu specializāciju un nejausības principa ievērošanu lietu sadalē. Lai nodrošinātu minēto principu vienlaicīgu ievērošanu, ir nepieciešams, lai attiecīgā tiesību nozarē vai tiesību jautājumā specializētos ne mazāk kā četri tiesneši. Šādā gadījumā ir iespējams nodrošināt gan nejausības principa un specializācijas principa ievērošanu lietu sadalē, augstāku tiesas spriešanas kvalitāti, gan novērst nevēlamu korporatīvu saišu veidošanos. Neliels tiesnešu skaits tiesās apgrūtinā esošo tiesnešu resursu piesaisti darbam pārslogotajās tiesās, piemēram, uz laiku līdz lietu uzkrājumu likvidēšanai, jo nav iespējams nodrošināt lietu izskatīšanas nepārtrauktību un lietu sadales nejausību tiesā, kas ir tiesneša pamata darba vieta. Tiesas ar nelielu tiesnešu skaitu arī rada paaugstinātu interešu konflikta risku.

Šobrīd Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesā un Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesā salīdzinājumā ar citām pilsētas tiesām Rīgā ir šāds tiesnešu skaits:

Tiesa	Faktiski strādājošo tiesnešu skaits	Tieslietu padomes apstiprinātais tiesnešu skaits	Informācija par esošajām/sagaidāmajām amata vakancēm
Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa	12	14	1 vakance; 1 tiesnesis atstādināts no tiesneša amata pienākumu pildīšanas
Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesa	14	14	1 tiesnesis atrodas ilgstošā prombūtnē, viņu aizstāj citas tiesas tiesnesis
Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa	26	29	1 vakance, uz kuru norīkots tiesnesis no citas tiesas; 1 vakance, uz kuru stažējas tiesneša amata kandidāts; 1 tiesnesis norīkots darbā citā tiesā (tuvākajā laikā uz šo vietu veidosies vakance, jo tiesnesis tiks pārcelts uz citu tiesu); 1 tiesnesis atrodas ilgstošā prombūtnē
Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa	28	28 (29 – no 2017.gada 1.janvāra)	
Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesa	11	13	1 vakance; 1 tiesnesis līdz 2016.gada 31.decembrim pilda citas tiesas tiesneša pienākumus

II TIESLIETU PADOMES INFORMĀCIJA

No minētā secināms, ka Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa un Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesa ir pieskaitāmas pie t.s. mazajām tiesām Rīgas ietvaros. Līdzīgs tiesnešu skaits ir Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesā.

Vērtējot no ģeogrāfiskā izvietojuma un saskaņā ar Ministru kabineta 2015.gada 28.jūlija noteikumu Nr.412 „Noteikumi par rajona (pilsētas) tiesām, apgabaltiesām un šo tiesu darbības teritoriju” 3.punktu Rīgas pilsētas tiesu darbības teritorija atbilst Rīgas pilsētas teritoriālajam iedalījumam, kā arī ņemot vērā, ka Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas un Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas tiesu darbības teritorijas atrodas viena otrai blakus un aptver Rīgas Pārdaugavas teritoriju (Rīgas Kurzemes rajons un Rīgas Zemgales priekšpilsēta), reorganizējama Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesa un Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa, pievienojot Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesu Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesai un vienlaikus precizējot reorganizētās tiesas nosaukumu – Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa.

Mērķis. Lai risinātu tādus ar tiesu efektivitātes paaugstināšanu saistītos problēmjautājumus kā nevienmērīga tiesu noslodze, attiecīgi atšķirīgi tiesvedības ilgumi viena veida lietās, apgrūtināta vai neiespējama specializāciju izveide un lietu sadales nejausības nodrošināšana tiesnešu skaita dēļ, no 2017. gada 1.februāra reorganizējama Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesa un Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa, pievienojot Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesu Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesai un vienlaikus precizējot reorganizētās tiesas nosaukumu – Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa.

Galvenais reorganizācijas rīcības virziens ir saistīts ar Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas pievienošanu Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesai organizatoriskā līmenī (viens tiesas priekšsēdētājs, vienota lietu sadales sistēma, tiesnešu slodžu izlīdzināšana), precizējot tiesas nosaukumu – Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa.

Pielikums Nr.2.

Par tiesnešu skaita noteikšanu katrā rajona (pilsētas) tiesā un to sastāvā ietilpstošās zemesgrāmatu nodaļās no 2017.gada 1.februāra

Tiesa/ Zemesgrāmatu nodaļa	Tiesnešu skaits
Administratīvā rajona tiesa	43
Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa	29
Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa	28
Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa	29
Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas zemesgrāmatu nodaļa	18
Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesa	13
Daugavpils tiesa	21
Daugavpils tiesas zemesgrāmatu nodaļa	6
Jelgavas tiesa	15
Jelgavas tiesas zemesgrāmatu nodaļa	3
Liepājas tiesa	16
Liepājas tiesas zemesgrāmatu nodaļa	3

Rēzeknes tiesa	16
Rēzeknes tiesas zemesgrāmatu nodaļa	4
Ventspils tiesa	8
Ventspils tiesas zemesgrāmatu nodaļa	2
Aizkraukles rajona tiesa	6
Aizkraukles rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa	2
Alūksnes rajona tiesa	4
Alūksnes rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa	1
Bauskas rajona tiesa	6
Bauskas rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa	2
Cēsu rajona tiesa	6
Cēsu rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa	2
Dobeles rajona tiesa	5
Dobeles rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa	1
Gulbenes rajona tiesa	4
Gulbenes rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa	1
Jēkabpils rajona tiesa	6
Jēkabpils rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa	2
Kuldīgas rajona tiesa	4
Kuldīgas rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa	2
Limbažu rajona tiesa	4
Limbažu rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa	2
Madonas rajona tiesa	5
Madonas rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa	2
Ogres rajona tiesa	7
Ogres rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa	2
Rīgas rajona tiesa	29
Rīgas rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa	13
Saldus rajona tiesa	4
Saldus rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa	2
Talsu rajona tiesa	4
Talsu rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa	2
Tukuma rajona tiesa	6
Tukuma rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa	2
Valkas rajona tiesa	3
Valkas rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa	1
Valmieras rajona tiesa	7
Valmieras rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa	2
Kopā rajona (pilsētas) tiesās un to sastāvā ietilpstošajās zemesgrāmatu nodaļās, t.sk.	405
rajonu (pilsētu) tiesās	328
Zemesgrāmatu nodaļās	77

III

PIEREDZE: KOMANDĒJUMU INFORMĀCIJA UN ATZIŅAS

**Civillietu departamenta tiesnese
Zane PĒTERSONE piedalījās Eiropas Savienības
Intelektuālā īpašuma birojs (EUIPO, agrāk –
OHIM) un Igaunijas Republikas Patentu
biroja organizētajās Baltijas valstu tiesnešu
un prokuroru reģionālajās mācībās par
intelektuālā īpašuma tiesībām
(Tallina, 2017. gada februāris)**

Specializētajā Baltijas valstu seminārā piedalījās tiesneši un prokurori no Igaunijas, Latvijas, Lietuvas, Somijas un Zviedrijas. No Latvijas – septiņi tiesneši un divi prokurori.

Mācībās papildinātas zināšanas par intelektuālā īpašuma tiesību lietām. Runāts gan par intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumu mūsdienu jaunajām formām un to apkarošanas iespējām, gan par tiesu sadarbību pārrobežu pārkāpumu gadījumos, gan par pārrobežu jurisdikciju šādās lietās.

Visinteresantākās bija lekcijas par starpnieku lomu un atbildību intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumos un par intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumiem internetā.

Notika arī darbs grupās, risinot kāzus un meklējot atbildes uz vairākiem jautājumiem, tostarp par to, kādā procesā un ar kādiem līdzekļiem vislabāk vērsties pret preču zīmju viltotājiem un to atbalsta struktūrām (bankām, izplatītājiem utt.), ja pārkāpumā iesaistītas vairāk nekā 10 dažādas struktūras. Interesantas diskusijas raisījās par nepilngadīgajiem īpašumā nodotās noziedzīgi iegūtās mantas konfiskācijas iespējām.

**Civillietu departamenta tiesnese
Zane PĒTERSONE piedalījās Eiropas Savienības
Intelektuālā īpašuma biroja (EUIPO, agrāk –
OHIM) preču zīmju un dizainparaugu nacionālo
tiesu tiesnešu un prokuroru seminārā par
viltotajām preču etiķetēm
(Alikante, 2016. gada novembris)**

Seminārā papildinātas zināšanas par preču zīmju lietām, kas saistītas ar viltotajām etiķetēm (*fake labels*). Ar viltotajām etiķetēm semināra ietvaros tika saprastas ne tikai tipiskas etiķetes – aizsargāts nosaukums vai logo, kas pielīmēts, piešūts vai citādi piestiprināts pie preces, bet arī preču iepakojums ar aizsargātu nosaukumu vai logo, ieskaitot plastmasas vai plastikas materiālu iesaiņojumus, aploksnes, somas, maisiņus, papīra iepakojumus, kastes utt., kuros vai ar kuriem kopā tiek pārdotas viltotās preces.

Seminārs skāra mūsdienu jauno pārkāpumu un noziegumu izdarīšanas veidu, kuru noziedznieki lieto arvien biežāk. Proti, lai samazinātu risku, pārkāpēji viltotās etiķetes piestiprina pie precēm tikai pēdējā brīdī pirms pārdošanas vai nosūtīšanas pircējam. Šo tehniku īpaši bieži lieto apģērbam, bet arī citām precēm, piemēram, darbarīkiem, ķīmikālijām, alkoholiskajiem un bezalkoholiskajiem dzērieniem.

Seminārā runāts par to, vai un kādos gadījumos etiķeti pašu par sevi var aizsargāt preču zīmju tiesības, vai etiķete veido preču zīmes komerciālas izmantošanas sastāvu un vai etiķeti var aizsargāt citas intelektuālā īpašuma tiesības (autortiesības, dizainparaugu tiesības) vai negodīgas konkurences tiesības.

Viena no lielākajām problēmām pārkāpuma kvalifikācijā rodas gadījumā, kad tiek atrastas tikai etiķetes – bez precēm, kuru pārdošanai tās varētu būt paredzētas. No vienas puses, ņemot vērā, ka preču zīme ir apzīmējums, kuru lieto, lai kāda uzņēmuma preces atšķirtu no citu uzņēmumu precēm, etiķete pati par sevi bez preces šo funkciju faktiski nepilda. No otras puses, ja tiesību aizsardzības iestādes nevarēs vērsties pret jaunajām noziedzības metodēm, kad etiķetes tiek turētas šķirti no precēm līdz pēdējam brīdim, un nevarēs konfiscēt un iznīcināt šīs etiķetes, tad intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzība nebūs efektīva.

Šajā sakarā diskutēts par to, vai un kādos apstākļos juridiski var prezumēt, ka atrasta kaste ar viltotajām etiķetēm tiks izmantota pārkāpuma nolūkos; vai pārkāpuma nolūku var prezumēt gadījumā, ja viltoto etiķešu kasti atrod līdzās trīsdimensiju printerim; un par netiešo pierādījumu pieļaujamību. Atsevišķa tēma bija par kaitējuma atlīdzināšanas gadījumiem, veidiem, apmēriem un aprēķināšanas metodēm.

Lielākoties darbs notika diskusiju formā. Katras dalībvalsts pārstāvjiem bija jāizskaidro situācija savā valstī un jāmeklē labākie risinājumi.

Civillietu departamenta tiesnese
Zane PĒTERSONE piedalījās jaunveidojamās
Vienotās Patentu tiesas Mācību centra (UPC
Training Centre) un Eiropas Patentu iestādes
(European Patent Office) mācībās par patentu
tiesību jautājumiem
(Budapešta, 2016.gada septembris)

Mācības bija organizētas divos moduļos: „Patentspēja” un „Pārkāpumi”. Mācības vadīja Eiropas Patentu iestādes speciālisti un Eiropas Savienības dalībvalstu patentu tiesu tiesneši, advokāti un universitāšu pasniedzēji.

Pirmajā moduļi jeb pirmajā mācību nedēļā lielākoties runāts par patentspējas kritērijiem – novitāti, izgudrojuma soli un rūpniecisko izmantojamību. Tēmas tika apskatītas dziļi, visaptveroši, ar piemēriem no Eiropas Patentu iestādes un tiesu prakses, kā arī daudzu praktisku uzdevumu un kāzusu risināšanu.

Runāts par jēdziena „lietpratējs attiecīgajā tehnikas jomā” (*person skilled in the art*) izpratni, par iebildumu un apelācijas procedūrām patentu iestādē, par kļūdu labojumu robežām, par patenta pieteikuma un piešķirtā patenta atļautajiem un neatļautajiem grozījumiem. Vērtīgas bija lekcijas par dokumentiem un kritērijiem, kurus var vai nevar ņemt vērā prioritātes datuma noteikšanā, kā arī novitātes un izgudrojuma soļa konstatēšanā. Daudz uzmanības veltīts izgudrojuma soļa noteikšanā izmantojamam piecu jautājumu testam jeb tā saucamai problēmas–risinājuma pieejai (*problem-solution approach*), kuru izmanto Eiropas Patentu iestāde un kura iegūst arvien lielāku nozīmi Eiropas Savienības dalībvalstu tiesās.

Reti aplūkota tēma bija par izgudrojuma atklāšanas apjomu patentā. Proti, tiesa var atcelt Eiropas patentu saskaņā ar Eiropas Patentu konvencijas 138.pantu, ja patents neatklāj izgudrojumu pietiekami skaidrā un pilnīgā veidā, lai to lietpratējs attiecīgajā tehnikas jomā varētu īstenot.

Otrajā moduļi jeb otrajā mācību nedēļā lielākoties runāts par patenta tiesību pārkāpumiem, jurisdikciju, jaunveidojamo Vienoto patentu tiesu un citiem ar tiesvedību saistītiem jautājumiem.

Viena no svarīgākajām tēmām bija par patenta pretenziju interpretāciju, tostarp par patenta aizsardzības apjomu saskaņā ar Eiropas Patentu konvencijas 69.pantu kopsakarā ar šī panta interpretācijas protokolu. Apspriests, kā un cik lielā mērā pretenziju iztulkošanai izmantojams izgudrojuma apraksts un zīmējumi, vai var ņemt vērā arī ko citu. Šobrīd Eiropā ir ļoti aktuāla diskusija par to, vai Patentu iestādē sākotnēji veiktās patentspējas pārbaudes lietas dokumentus tiesa var ņemt vērā kā pierādījumu un izmantot kā līdzekli patenta pretenziju iztulkošanā. Vairāku valstu tiesas (piemēram, Lielbritānijas un Vācijas) ir piesardzīgas un lielākoties noraidošas šo dokumentu izmantošanā, savukārt citas (piemēram, Nīderlande) pieļauj šādus dokumentus.

Tāpat runāts par patenta tiesību pārkāpumiem, to veidiem, ekvivalences teoriju, pagaidu un galīgajiem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem, iespējamām atbildētāja aizsardzības pozīcijām.

Secināts, ka pirmās instances tiesām būtu jācenšas motivēt savu attieksmi pret visiem pušu izvirzītajiem

argumentiem pat gadījumā, ja prasības apmierināšanas vai noraidīšanas dēļ daļa argumentu tiesai nešķiet būtiski. Tas būtu darāms tādēļ, lai pēc tam apelācijas un kasācijas instances tiesai pēc iespējas nebūtu jāatgriež lieta atpakaļ zemākas instances tiesai sakarā ar to, ka argumenti nav apspriesti. Pat ja sākotnēji zemākas instances tiesām tas var nešķist praktiski, vēlāk lietā tas tomēr var izrādīties praktiski, proti, procesuāli efektīvi.

Vairākās lekcijās pieminēts Eiropas Savienības Tiesas 2016.gada 28.jūlija spriedums lietā C-57/15 *United Video Properties Inc. V. Telenet NV* par tiesāšanās izdevumu atlīdzināšanas „griestiem” intelektuālā īpašuma tiesību lietās. No šī sprieduma izriet secinājums, ka likumā paredzētas vienotas likmes un ar likumu noteikti atlīdzināmo tiesāšanās izdevumu maksimālie apmēri ir atļauti, taču ne tad, ja tie nenodrošina, ka vismaz būtiska un pienācīga saprātīgi pamatotu izdevumu daļa tiek atlīdzināta tiesvedībā uzvarējušai pusei.

Sarežģītas bija tēmas par jurisdikciju un piemērojamo likumu, kas, šķiet, kļūs vēl sarežģītākas vienotā patenta režīma ieviešanas un Vienotās Patentu tiesas darba uzsākšanas gadījumā, jo parādīsies jaunas jurisdikcijas iespējas, neizdot pašreizējām. Šobrīd gan nav zināms, vai Vienotā Patentu tiesa vispār tiks izveidota, jo tas atkarīgs no Lielbritānijas ratifikācijas, kas sakarā ar *Brexit* ir kļuvis neprognozējams jautājums.

Administratīvo lietu departamenta
priekšsēdētājas palidze Silviya KUŠKINA
kā klausītāja piedalījās Eiropas Savienības
Tiesas mutvārdu tiesas sēdē prejudiciālā
jautājuma izskatīšanā lietā C-177/16
(Luksemburga, 2017.gada februāris)

Lietā Eiropas Savienības tiesā skatīta sakarā ar Augstākās tiesas prejudiciālo jautājumu lietā Nr.SKA-21/2017, kas ierosināta pēc biedrības „Autortiesību un Komunicēšanas konsultāciju aģentūra/ Latvijas Autoru apvienība” pieteikuma par Konkurences padomes lēmuma atcelšanu.

Tiesas sēdē atbilstoši uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem risināts jautājums par to, pēc kādiem kritērijiem novērtējami dominejošā stāvokli esoša autoru mantisko tiesību pārvaldītāja noteikti tarifi, izsniedzot licences par maksu muzikālo darbu izmantošanai publiskajā izpildījumā veikalos un klientu apkalpošanas zālēs. Īpaša uzmanība pievērsta tarifu salīdzināšanas iespējai dažādās Eiropas Savienības dalībvalstīs un šo valstu izvēles kritērijiem, kā arī jautājumam par pārmērīga tarifa jēdzienu un pierādīšanas pienākuma sliekšni šajā kontekstā.

Tiesas sēdē viedokļus sniedza biedrības „Autortiesību un Komunicēšanas konsultāciju aģentūra/ Latvijas Autoru apvienība” pārstāvis, Latvijas Republikas valdības pārstāve, kā arī Eiropas Komisijas pārstāves un Spānijas Karalistes pārstāvis.

Piedalīšanās Eiropas Savienības Tiesas sēdē klātienē un iespēja pēc tam iepazīstināt Augstākās tiesas sastāvu ar izskanējušajiem viedokļiem sniedz pilnvērtīgāku ieskatu problēmjautājumā un ļaus precīzāk izprast sagaidāmos ģenerālvokāta secinājumus un tiesas sprieduma atziņas.

Judikatūras un zinātniski analitiskās nodaļas vadītāja Anita ZIKMANE piedalījās Slovērijas Augstākās tiesas organizētajā konferencē „Tiesu atklātības robežas”
(Bratislava, 2016.gada decembris)

Slovērijas Republikas prezidentūras Eiropas Savienībā ietvaros organizētajā konferencē ar priekšlasījumiem uzstājās un diskusijās piedalījās gan Eiropas Savienības, gan citu valstu, piemēram, Ukrainas, Amerikas Savienoto Valstu tieslietu sistēmu un starptautisko organizāciju pārstāvji.

Būtiskākās diskusijas bija par tiešraidēm no tiesām – vai atļaut, ar kādiem nosacījumiem. Piemēram, Dānijas Augstākajā tiesā atļauja jāņem jau lai ienestu kameras tiesas ēkā, jo arī pie tiesas zāles filmēt var tikai ar personas piekrišanu. Īpaša atļauja jālūdz, lai filmētu apsūdzēto. Lietuvas Augstākā tiesa vēlas atteikties no absolūtā filmēšanas aizlieguma un atļaut tiesas spriedumu pasludināšanas pārraidīšanu.

Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas (OSCE) pārstāvis norādīja, ka žurnālisti tiesvedības procesā pilda sabiedrības uzraudzības funkciju un tāpēc jāveicina to darbībai labvēlīga vide, piemēram, ja tiek izlemts par slēgtas sēdes statusu, tad ļaujot žurnālistiem zāli pamest pēdējiem.

Izskanēja viedoklis, ka tiesām jāatbalsta „saprātīgie” profesionālie žurnālisti, lai informācija sabiedrībai būtu korekta.

Atsevišķu interesi izpelnījās jautājums, vai tiesām ir Facebook, Twitter un citi sociālo portālu konti, kā notiek informācijas apmaiņa. Lietuvai ir tiesu konts ar mērķi, lai ar savu publicēto ziņu sasniegtu arī jauniešu auditoriju. Nolēmumus tajā nepublicē. Austrijas Augstākā tiesa visu informāciju publicē mājaslapā. Čehijas Augstākajai tiesai ir Twitter un Linked-in konti.

Dānijas Augstākās tiesas priekšsēdētājs informēja par nolēmumu publicēšanas kārtību, uzsverot, ka procedūra veidota, lai lietas dalībnieki par nolēmumu tiktu informēti vispirms un tikai tad tas parādītos publiski pieejams. Internetā tiek publicēts kopsavilkums, pievienojot norādi uz pilnu nolēmuma tekstu.

Latvijas pārstāve uzstājās ar priekšlasījumu par anonimizācijas problēmu situācijās, kad noticis dialogs starp nacionālo tiesu un Eiropas Savienības Tiesu vai lieta tiek izskatīta pēc Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmuma. Šajos gadījumos, iztrūkstot vienotai pieejai personas datus atklājošas informācijas aizsegšanai, veidojas situācijas, ka atsauces uz starptautisko tiesu nolēmumiem var izlasīt informāciju, kas tiek

anonimizēta Latvijas tiesas nolēmumā (fiziskas personas – lietas dalībnieka – uzvārds). Konferencē dalībnieki diskusijās vērsa uzmanību, ka informācijas nepublicēšanai jānotiek pēc vienotiem principiem. Tajā pašā laikā pārlietu intensīva datu anonimizēšana var traucēt tiesu nolēmumu saprotamībai un pieejamībai. Dānijas Augstākās tiesas tiesnese norādīja, ka spriedumu publicēšana nodalāma no tiesas spriešanas un tāpēc datu apstrādei piemērojami vispārējie standarti. Spānijā noteikts, kāda informācija no kriminālprocesa nav izpaužama, piemēram, ziņas par cietušajiem, un šis pienākums attiecas arī uz žurnālistiem. Eiropas Savienības Tiesas tiesnesis norādīja, ka lietas dalībnieki var izmantot arī tiesības lūgt „tikt aizmirstiem”.

Eiropas Savienības Tiesas prezidents informēja, ka notiek darbs, lai uzlabotu nacionālo tiesu un Eiropas Savienības Tiesas saziņu prejudiciālo nolēmumu procesā attiecībā uz datu aizsardzību.

Uzmanība bija pievērsta arī tiesnešu un tiesu komunikācijai ar sabiedrību un tiesu iekšējai komunikācijai. Šajos jautājumos būtiska nozīme ir ētikas kodeksiem, gan lai aizsargātu tiesnešus, gan arī lai tos disciplinētu kontekstā ar tiesnešu tiesībām uz izteiksmes brīvību. Par visdetalizētāko tiek uzskatīts Bulgārijas tiesnešu ētikas kodekss.

Secinājumi:

- Tiesu nolēmumu publicēšanai nav viena vispārpieņemta prakse, katra valsts to pielāgo savai „kultūrai un izpratnei”.
- Tiesnešu komunikācijas vadlīniju skaidrība un izpratne gan no tiesnešu, gan žurnālistu viedokļa ir labas komunikācijas pamatā.
- Tiesas spēja veidot pozitīvu tēlu ir iespējama tikai pie nosacījuma, ka tiesa ar savu ziņu var sasniegt sabiedrību tieši – neizmantojot masu mediju starpniecību.

Administratīvo lietu departamenta tiesnese Dzintra AMERIKA un Civillietu departamenta tiesnesis Aigars STRUPIŠS piedalījās Eiropas Savienības Tiesas organizētajā forumā Eiropas Savienības dalībvalstu augstāko instanču tiesu tiesnešiem
(Luksemburga, 2016.gada novembris)

Forumā mērķis bija iepazīstināt dalībvalstu augstāko instanču tiesu tiesnešus ar Eiropas Savienības Tiesā aktuālajiem un problemātiskajiem procesuālajiem aspektiem lietu izskatīšanā un sniegt Eiropas Savienības Tiesas redzējumu šajos jautājumos.

Forumā aplūkoti jautājumi par lūguma sniegt prejudiciālo nolēmumu procesuālajiem aspektiem un jaunāko judikatūru šajā jomā, un par jaunāko judikatūru patvēruma un imigrācijas jomā. Atsevišķās darba grupās aplūkoti jautājumi par savstarpējo uzticēšanos un krimināltiesībām (Eiropas apcietināšanas orderis, *ne bis*

in idem u.c.), par savstarpējo uzticēšanos un patvēruma un imigrācijas politiku, kā arī par savstarpējo uzticēšanos un civiltiesībām (maksātspēja, nolēmumi laulību lietās un lietas par vecāku atbildību).

Saistībā ar procesuālajiem aspektiem akcenti likti uz tādiem jautājumiem kā lietu izskatīšanas ātrums Eiropas Savienības Tiesā, nacionālo tiesu nolēmumu saturs un garums, jautājumu atkārtotā pieļaujamība un Eiropas Savienības Tiesas veiktā jautājumu pārformulēšana.

Lai arī nacionālo tiesu interesēs ir, lai Eiropas Savienības Tiesa atbildes uz prejudiciālajiem jautājumiem sniedz pēc iespējas ātrāk, tomēr attiecībā uz lietu izskatīšanas ātrumu Eiropas Savienības Tiesā uzsvērts – ja visas lietas tiktu izskatītas paātrināti, tad nepastāvētu vairs izņēmumi, turklāt lietas izskatīšana steidzamības tiesvedībā atstāj ietekmi uz nolēmumu kvalitāti: rakstiskajā procedūrā ir iesaistīta tikai nacionālā tiesa, bet netiek iesaistītas citas valstis. Lai lietu varētu skatīt paātrinātās tiesvedības vai steidzamības tiesvedības kārtībā, izvirzāmi kritēriji, kas šo nepieciešamību nosaka. Ņemot vērā Eiropas Savienības Tiesas nolēmumu lielo ietekmi, Tiesai, lai arī ātri, tomēr ir jārikojas ar apdomu, jāvērtē ieguvumi un zaudējumi, lietu izskatot paātrināti.

Attiecībā uz nacionālo tiesu nolēmumu par prejudiciālajiem jautājumiem saturu atzīmēts, ka ir ļoti vērtīgi, ja nolēmumā tiek izklāstīta valsts tiesību sistēma, kas tiesnesim referentam, kas nav konkrētās dalībvalsts tiesnesis, palīdz saprast to ietvaru, kādā problēmjautājums ir izcelies. Ieteicamais nacionālo tiesu nolēmumu garums – 20 lapaspuses, jāraksta ir koncentrēti, jo jebkurā gadījumā tulkojumā uz franču valodu nolēmums tiek saīsināts.

Forumā aktualizēts jautājums, vai ir atļauts uzdot tādu prejudiciālu jautājumu, kas jau ir uzdots kādā citā lietā par to pašu priekšmetu. Ģenerālvokāts šeit problēmu nesaskatīja, norādot, ka tādus pašus jautājumus drīkst uzdot, jo lietas var apvienot, gan arī apturēt tiesvedību. Turklāt tas parāda problēmas aktualitāti Eiropā.

Atbildot uz nacionālo tiesu tiesnešu bažām, ka Eiropas Savienības Tiesa atbild uz tādiem jautājumiem, kas nemaz nav uzdoti, turklāt nekomunicējot ar nacionālo tiesu par šo jautājumu, Tiesas prezidents K.Lenaerts norādīja, ka Tiesa uz citu jautājumu nevar atbildēt un tas tā nekad nav noticis. Eiropas Savienības Tiesa uzdotos jautājumus pārformulē tādējādi, lai tie vislabāk atbilstu no Eiropas Savienības tiesību viedokļa, lai atbilde būtu piemērota visām valstīm. Jautājumu pārformulēšanu nevajag uztvert kā kritiku nacionālajai tiesai. Eiropas Savienības Tiesas jautājumu pārformulēšanas gadījumā atturēties no diskusijas ar nacionālo tiesu, jo Tiesai ir jāpieturas pie sava procesa.

Atsevišķā darba grupā skaidrojot savstarpējās uzticēšanās principu, norādīts uz tā saturu: viena dalībvalsts var būt pārliecināta, ka otra dalībvalsts respektē un nodrošina līdzvērtīgu konkrētu kopīgu vērtību (it īpaši demokrātijas un brīvības principu, cilvēktiesību ievērošanas un tiesiskuma principu) līmeni. Savstarpējā uzticēšanās ir balstīta uz prezumpciju, ka dalībvalsts ievēro Eiropas Savienības tiesības, it īpaši – pamattiesības. Dalībvalsts iestādei ir jāuzticas tam, ka citas dalībvalsts iestāde piemēro Eiropas Savienības tiesības, jāuzticas otras dalībvalsts tiesību sistēmai un institūcijām. Tajā pašā laikā savstarpējās uzticēšanās princips nenozīmē

aklu uzticēšanos: kā jau visas prezumpcijas tās nav neapgāzamas, tās ir atspēkojamas. Šajā sakarā tika analizētas apvienotās lietas C-411/10 un C-493/10 un apvienotās lietas C-404/15 un C-659/15.

Forumā gūts labs priekšstats gan par to, kā citu dalībvalstu tiesneši uztver prejudiciālo jautājumu uzdošanas procedūru un kā to uztver Eiropas Savienības Tiesa, gan arī par to, kā būtu piemērojams savstarpējās uzticēšanās princips.

Administratīvo lietu departamenta tiesneses Dzintra AMERIKA un Rudite VĪDUŠA piedalījās Eiropas Valsts padomju un augstāko administratīvo tiesu asociācijas (ACA-Europe) seminārā par prejudiciālā nolēmuma procesu Eiropas Savienības Tiesā (Hāga, 2016.gada novembris)

Semināra mērķis bija apspriest dalībvalstu tiesu praksi (balstoties uz iepriekš sniegto dalībvalstu tiesu informāciju) un procesuālās iespējas, uzdodot jautājumus Eiropas Komisijai un Eiropas Savienības Tiesai. Sarunā piedalījās gan dalībvalstu augstāko administratīvo tiesu pārstāvji, gan Eiropas Komisijas un Eiropas Savienības Tiesas pārstāvji.

Eiropas Komisijas pārstāvis sīkāk izskaidroja sadarbību ar Eiropas Komisiju. Pirmkārt, tā ir vispārējā iespēja lūgt Komisijai izsniegt tās rīcībā esošo informāciju, kā arī lūgt tās kā konkrētas nozares eksperta viedokli dalībvalsts un Eiropas Savienības iestāžu vispārīgās sadarbības ietvaros. Šāds vispārīgās sadarbības princips ir atzīts Eiropas Savienības Tiesas 1990.gada 6.decembra rīkojumā lietā *Zwartveld* C-2/88, ECLI:EU:C:1990:440. Tomēr Komisijas pārstāvis vērsa uzmanību, ka šīs vispārīgās procedūras ietvaros Komisijai nav pienākuma sniegt tiesību normu interpretāciju. Nereti Komisija izskaidro savu pozīciju, bet norāda, ka tiesību normu interpretācija ir Eiropas Savienības Tiesas kompetencē, atbildot uz prejudiciālajiem jautājumiem.

Otrkārt, Eiropas Komisijai ir pienākums sniegt informāciju (Padomes regulas (EK) Nr.1/2003 par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas noteikti Līguma 81. un 82.pantā, 15.panta 1.punkts) un *amicus curiae* viedokli par ekonomikas, faktu un tiesību jautājumiem saistībā ar Eiropas Savienības konkurences tiesību piemērošanu. Tāpat dalībvalsts tiesas var lūgt informāciju un Komisijas viedokli par valsts atbalsta noteikumu piemērošanu atbilstoši Padomes Regulas (ES) 2015/1589, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus Līguma par Eiropas Savienības darbību 108.panta piemērošanai, 29.pantam (iepriekš Padomes regulas (EK) Nr.659/1999, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus līguma par Eiropas Savienības darbību 108.panta piemērošanai, 23.^a pants).

Komisijas pārstāvis uzsvēra, ka Eiropas Komisijas atzinumu sniegšana nevienā gadījumā neattur

dalībvalsts tiesu pēc tam uzdot prejudiciālo jautājumu, turklāt noteiktos gadījumos tas ir pat pienākums, ja vien dalībvalsts tiesa pēc Eiropas Komisijas atzinuma saņemšanas nenonāk pie secinājuma, ka Eiropas Savienības Tiesa jau agrāk ir devusi atbildes uz neskaidro jautājumu (*acte clair*). Komisijas atzinums arī nav jāuztver kā dalībvalsts tiesas neatkarības apdraudējums, jo tas nav un nevar būt saistošs.

Atklājot tēmu par prejudiciālā jautājuma uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai, tika diskutēts par katras dalībvalsts tradīcijām attiecībā uz to, vai notiek sadarbība starp valsts tiesām pirms prejudiciālā jautājuma uzdošanas. Secināts (un to jo īpaši sagaidītu arī Eiropas Savienības Tiesa), ka šāda tiesu savstarpēja sazināšanās atsevišķos gadījumos varētu būt lietderīga, ja prejudiciālais jautājums varētu skart vairākas līdzīgas lietas ar atšķirīgām niansēm, lai prejudiciālā nolēmuma process būtu efektīvāks. Proti, tas varētu radīt iespēju gan jautājuma argumentācijā, gan atbildē uz jautājumu padomāt par tādām niansēm, kas varbūt neparādās kādā atsevišķā tiesu lietā. Vienlaikus dalībvalstu pārstāvji norādīja, ka šādā saziņā nedrīkst tikt izpausts tiesas apspriedes noslēpums un ka augstāka tiesu instance šādā ceļā nedrīkst ietekmēt zemākas instances tiesas neatkarību.

Attiecībā uz dalībvalstu un Eiropas Savienības Tiesas savstarpējo dialogu norādīts uz Tilburgas Universitātes pētījumu, kurā apstiprinās abu pušu pozitīvā attieksme pret tiesu līdzšinējo sadarbību prejudiciālā nolēmuma procesā. Vienlaikus Eiropas Savienības Tiesas pārstāve puda atturīgu viedokli par jebkādu saziņu starp valstu tiesām un Eiropas Savienības Tiesu, kas būtu ārpus parastās prejudiciālā nolēmuma procedūras. Gan jautājumu papildināšana, gan grozīšana, gan papildu dokumentu iesniegšana nesamērīgi apgrūtinā prejudiciālā jautājuma izlemšanu, jo, ņemot vērā Eiropas Savienības Tiesas procedūru, liek no jauna atgriezties procesa sākuma stadijā, gan veicot jaunu tulkošanu, gan

atsākot lietas sagatavošanas un izpētes darbu. Tēlaini salīdzinot, tiesas process tādā gadījumā pārvērstos par šaušanu pa kustīgu mērķi. Ja reiz dalībvalsts tiesa nonāk pie secinājuma, ka jautājums ir jāpapildina vai jāgroza, tai ir jāuzdod jauns jautājums, vajadzības gadījumā atsaucot iepriekšējo. Gadījumā, ja pēc atbildes saņemšanas uz prejudiciālo jautājumu lietā rodas vēl kāds jauns jautājums, vērsoties ar to Eiropas Savienības Tiesā, var norādīt, ka šis jautājums ir saistīts ar iepriekš skatītu lietu (ir tās papildjautājums), un lūgt to izskatīt ātrāk.

Dalībvalstu pārstāvjiem atgādināts, ka, uzdodot prejudiciālo jautājumu, ir jāsniedz pietiekams apraksts par konkrētās valsts tiesisko regulējumu un procedūram attiecīgajā jomā, jo ne referējošais tiesnesis, ne ģenerālvokāts nebūs attiecīgās dalībvalsts pārstāvis, kam par to būtu pašam savas zināšanas. Pietiekama argumentācija arī ļautu saprast, kādas sekas Eiropas Savienības Tiesas spriedumam varētu būt dalībvalsts tiesību sistēmā.

Interesanta diskusija izraisījās par to, vai Eiropas Savienības Tiesas spriedumā būtu jāanalizē pašas dalībvalsts tiesas sniegtie argumenti par iespējamo tiesību normu interpretāciju. Līdz šim Eiropas Savienības Tiesa ir bijusi ļoti atturīga dalībvalsts tiesas argumentu vērtēšanā. Kā šādas atturības pamats norādīta nevēlēšanās iesaistīt dalībvalsts tiesu diskusijā, kurā tai parādītos sava pozīcija, un tādējādi radīt šaubas par dalībvalsts tiesas objektivitāti.

Seminārs bija laba iespēja profesionālā vidē apspriest praktiskās procedūras, ar kurām jāsaskaras ikvienai tiesai, tiklīdz rodas šaubas par Eiropas Savienības tiesību normu interpretāciju. Šādās sarunās rastie risinājumi ļauj efektīvi izmantot dalībvalstu tiesu, Eiropas Savienības Tiesas un Eiropas Komisijas savstarpējās sadarbības iespējas, risinot lietas. Semināra ietvaros izveidots un dalībniekiem izsniegts dalībvalstu tiesu sniegtās informācijas apkopojums par katras valsts praktizētajām sadarbības formām un saskatītajām problēmām.

PROJEKTU AKTIVITĀTES – PIEREDZES APMAIŅAI

AUGSTĀKĀS TIESAS KĀ TIESĪBU SISTĒMU EFEKTIVITĀTES GARANTS EIROPAS SAVIENĪBĀ

Augstākā tiesa kopš 2016.gada jūnija īsteno projektu „Augstākās tiesas kā tiesību sistēmu efektivitātes garants Eiropas Savienībā”. Projektu finansē Eiropas Komisijas Tieslietu ģenerāldirektorāts.

Projekta laikā tiek analizēta Eiropas Savienības Augstāko tiesu darbība četrās jomās:

- Augstāko tiesu zinātniski analītisko nodaļu darbība;
- vispārējā tiesas darba organizācija ar mērķi paātrināt lietu izskatīšanas termiņus;
- komunikācija ar sabiedrību;
- Tieslietu padomju darbība.

Projekta ietvaros veikta Eiropas Savienības valstu Augstāko tiesu aptauja, kuras rezultātā top labās prakses apkopojums „Rokasgrāmata Augstāko tiesu darba

Supreme Courts
as guarantee
for effectiveness
of judicial systems

organizācijā”. Rokasgrāmata tiks prezentēta un projekta rezultāti analizēti starptautiskā konferencē Rīgā 21.aprīlī.

Tāpat projekts devis iespēju Augstākās tiesas tiesnešiem un darbiniekiem piedalīties vairākās mācību vizītēs, kuru laikā kopā ar pārējām projekta partner tiesām – Lietuvas, Ungārijas un Spānijas Augstākajām tiesām – diskutēts par projektā ietvertajām tēmām.

LIETUVĀ – diskusija par tiesu nolēmumu publiskošanu, judikatūras datubāzēm, lietu sadales sistēmu un sadarbību ar augstskolām

Mācību vizītē piedalījās Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas padomnieks Reinis Markvarts, Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja palidze Nora Magone un Administratīvo lietu departamenta tiesneša palidze Silvija Kuškina.

Vizītes laikā dalībnieki viesojās Lietuvas Tiesu administrācijā, kur tika prezentēta Lietuvas Tiesu informācijas sistēma. Lietuvā atbilstoši tiesību normu prasībām lietu sadale notiek elektroniski, sistēmā sākotnēji ievadot tiesnešu vārdus, specializācijas, tiesu departamentus, plānotos atvaļinājumus u.c. Atkāpes no automatizētas lietu sadales iespējamas vienīgi ar īpašu pamatojumu un iekreizēju rīkojumu. Ungārijas Augstākajā tiesā tiek izmantota arī elektroniskā lietu sadale, taču ne pilnībā, proti, atsevišķos departamentos šādu sistēmu neizmanto.

Diskusijās arī skarts jautājums par filtriem lietu nonākšanai izskatīšanā Augstākajā tiesā – Lietuvā ir speciāli veidots trīs tiesnešu panelis, kas izvērtē, vai lieta skatāma Augstākajā tiesā, šie tiesneši mainās ik pēc trim mēnešiem. Spānijā arī ir speciāla komisija, kas vērtē pārsūdzētās lietas un sniedz priekšlikumus par to virzīšanu skatīšanai Augstākajā tiesā.

Diskusijā ar Lietuvas augstskolu pārstāvjiem skarts jautājums par tiesību doktrīnas atziņu citēšanu Augstākās tiesas nolēmumu motīvu daļā (Lietuvā, Ungārijā un Spānijā tas notiek daudz retāk nekā Latvijā), kā arī par sadarbību ar augstskolām, Augstākajai tiesai lūdzot tām sniegt viedokļus par tiesību problēmjautājumiem (šāda prakse plaši pielietota Lietuvā). Lietuvas Augstākajā tiesā apmēram trešā daļa no tiesnešiem ir ar doktora grādu, kā arī ir pasniedzēji augstskolās.

UNGĀRIJĀ – diskusija par Augstāko tiesu lomu Tieslietu padomju darbā, sabiedrības tiesisko izglītošanu, tiesas darbinieku tālākizglītību un tiesu lietu termiņu samazināšanas mehānismiem

Mācību vizītē piedalījās Civillietu departamenta tiesnese Ināra Garda, tiesneša palidze Adele Zalamane un Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas padomnieks Aleksandrs Potaičuks.

Projekta dalībnieki padziļināti iepazīnās ar Ungārijas tiesu sistēmu, Ungārijas Augstākās tiesas struktūru un kompetenci, kā arī ar tiesneša praktisko darbu.

Īpašu ievēribu guva Ungārijā īstenotā informatīvā kampaņa skolēnu izglītošanai par tiesu darbu un tiesneša funkcijām. Ungārijas tiesneši paralēli savam darbam tiesās piedalās arī skolēnu mācību nodarbībās skolās un uzņem skolēnus tiesu telpās, iepazīstinot viņus ar tiesas spriešanas funkcijām un tiesas ikdienas darbu. Tiesneši tiek īpaši apmācīti darbam ar skolēniem un papildus atalgoti par izglītošanas darbu, tādējādi motivējot aktīvāk

iesaistīties šajā projektā. Izglītošanas aktivitāšu mērķis ir veicināt sabiedrības jaunākās paaudzes uzticēšanos tiesu sistēmai un tiesu darbam.

Ungārijas Augstākā tiesa sākusī arī īpaši interaktīvu komunikāciju ar sabiedrību, savā mājaslapā regulāri publicējot izglītojošus un informatīvus videoierakstus. Tiesa interaktīvā veidā izglīto un informē sabiedrību par tiesvedības procesu, notikumiem Ungārijas tiesu sistēmā, arī Augstākajā tiesā, kā arī reaģē uz notikumiem sabiedrībā, kas ir saistīti ar tiesām.

Katras projekta dalībvalsts Tieslietu padomes funkcijas un uzdevumi nedaudz atšķiras, tomēr tās visas vieno neatkarība no likumdevēja un izpildvaras, kā arī to galvenais uzdevums būt par starpnieku starp tiesu varu un izpildvaru, tādējādi nodrošinot tiesu varas neatkarību.

Ar interesi projekta dalībnieki klausījās Latvijas Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas darba pieredzi. Citu valstu kolēģi atzinīgi novērtēja šīs nodaļas pētniecības un konsultatīvās funkcijas, atzīstot to kā vērtīgu atbalstu tiesnešiem.

SPĀNIJĀ – diskusija par tiesu zinātniski analītisko darbu un komunikāciju

Mācību vizītē piedalījās Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja Anita Zikmane, Komunikācijas nodaļas vadītāja Rasma Zvejniece, Dokumentu pārvaldības nodaļas vadītājs Jānis Supe un Tieslietu padomes sekretariāta vadītāja pienākumu izpildītāja Solvita Harbaceviča.

Spānijas Augstākās tiesas darbinieki prezentēja savu nolēmumu datubāzi – tai ir gan publiski pieejamā daļa, gan slēgtā daļa, kas pieejama tikai tiesnešiem un tiesu darbiniekiem un ļauj ērti sekot līdzi dažādu kategoriju lietām un izskatīšanas rezultātiem visās instancēs. Plašākas diskusijas izvērsās par nolēmumu anonimizāciju, kas šobrīd ir aktuāla tēma visās valstīs. Piemēram, Spānijā ir ieviesta datorprogramma, kas daļēji automatizē nolēmumu anonimizēšanas procesu.

Pieredzes apmaiņas vizītes dalībniekiem bija interesanti aplūkot Spānijas Augstāko tiesu, kur ir izveidota atsevišķa darba telpa žurnālistiem – mediju pārstāvjiem ir pieejami datori, printeri, kopētāji, kā

arī iespēja nodrošināt tiešraides no tiesas telpām. Tāpat spāņi dalījās pieredzē par to, kā tiek gatavotas preses relizes un kā tiesa komunikācija izmanto sociālos medijus. Ungārijas Augstākās tiesas pārstāvji iepazīstināja ar savu pieredzi videomateriālu kā komunikācijas rīku izmantošanā, bet kolēģi no Lietuvas Augstākās tiesas pastāstīja par to, kā tiesneši iesaistās tiesas komunikācijā, kā arī par krīzes komunikācijas vadības grupas darbu.

Pieredzes apmaiņas diskusijā pārrunāta arī Augstāko tiesu sadarbība ar Eiropas Savienības Tiesu, Eiropas Cilvēktiesību tiesu un valstu konstitucionālajām tiesām.

Projekta dalībniekus uzrunāja Eiropas Tieslietu padomju asociācijas prezidente Nuriya Abada, iepazīstinot ar asociācijas darbības mērķiem un šīgada projektiem, kuru darba grupās strādā visu dalībvalstu pārstāvji. Latvijas Tieslietu padomes sekretariāta vadītāja Solvita Harbaceviča ar Eiropas Tieslietu padomju asociācijas prezidenti atsevišķā sarunā pārrunāja savstarpējās sadarbības jautājumus.

EIROPAS SAVIENĪBAS TIESĀ – par nacionālo Augstāko tiesu sadarbību

Mācību vizītē piedalījās Administrācijas vadītāja Sandra Lapiņa, Dokumentu pārvaldības nodaļas vadītājs Jānis Supe, Komunikācijas nodaļas preses sekretāre Baiba Katāja, Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas zinātniski analītiskais padomnieks Aleksandrs Potaičuks un padomniece Eiropas Savienības tiesību jautājumos Solvita Harbaceviča.

Vizītes centrālais pasākums bija apaļā galda diskusija par projektā pētāmajiem jautājumiem. Diskusijā piedalījās Eiropas Savienības Tiesas prezidents Koens Lenaerts. Prezidents savā uzrunā izteica augstu novērtējumu īstenotajam projektam, kas veicina labās prakses apmaiņu starp Eiropas Savienības dalībvalstu Augstākajām tiesām. K.Lenaerts uzsvēra, ka ir apsveicama horizontāla limeņa sadarbība starp dažādām Augstākajām tiesām, un izteica cerību, ka projekts dos būtisku ieguldījumu Augstāko tiesu sadarbībā un darba uzlabošanā.

Vizītes dalībnieki klātienē piedalījās tiesas sēdē, kā arī guva ieskatu par tiesas ikdienas darbu.

Tiesnesis Z.Csehi no Ungārijas un tiesas sekretārs E. Gabaldon Codesido iepazīstināja ar tiesas darbu, kā arī praktiski pastāstīja par procedūrām, kas nacionālajām tiesām jāievēro, iesniedzot Eiropas Savienības Tiesā prejudiciālos jautājumus. Pētniecības un dokumentācijas ģenerāldirekcijas darbiniece M.Borkoveca pastāstīja par nodaļas darbu, kā arī deva praktiskus padomus, kur un kā tiesas darbiniekiem meklēt detalizētu informāciju par Eiropas Savienības Tiesā izskatāmajām

lietām. Atsevišķas tikšanās bija ar Tiesas kanceleju. Komunikāciju direktorāta vadītājs G.Valasidis pastāstīja par Eiropas Savienības Tiesas jaunākajām iniciatīvām komunikācijas jomā. Sagatavojot ziņas par Tiesas spriedumiem, komunikācijas darbinieks spriedumu saņem mēnesi pirms tiesas sprieduma pieejamības dienas, lai sagatavotu un saskaņotu preses relizi, kas tiek nosūtīta medijiem sprieduma pieejamības dienas rītā vairākās valodās.

Vizītes dalībnieki tikās ar visiem Eiropas Savienības Tiesā strādājošajiem tiesnešiem no Latvijas – Egilu Levitu, Ingridu Labucku un Ingu Reini, kuri atbildēja uz klātesošo jautājumiem par tiesas darba organizāciju.

JUSTĪCIJA ATTĪSTĪBAI

Tiesu administrācija 2016.gadā sākusi vērienīga Eiropas Sociālā fonda projekta „Justīcija attīstībai” īstenošanu. Citu valstu pieredzes apgūšana tiesu darba efektivizēšanas jautājumos ir būtiska projekta sastāvdaļa. Arī Augstākās tiesas priekšsēdētājs un darbinieki piedalījušies vairākās mācību vizītēs.

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

KANĀDA: pieredze tiesu darba organizēšanā

Latvijas delegācija un Latvijas vēstniecības Kanādā pirmais sekretārs Marks Deitons Kanādas Augstākās tiesas zālē

Latvijas delegācijas sastāvā bija Augstākās tiesas priekšsēdētājs un apgabaltiesu vadītāji, kā arī Tiesu administrācijas pārstāvji. Komandējuma mērķis – iepazīšanās ar Kanādas pieredzi tiesu sistēmas politikas attīstībā un tiesu sistēmas administrēšanā, kā arī informācijas tehnoloģiju izmantošana tiesu sistēmā un cilvēkresursu attīstība.

Latvijas delegācija viesojās vairākās Kanādas tieslietu iestādēs: Kanādas Komisāra Federālajos tieslietu jautājumos birojā, Kanādas Tieslietu padomē, Kanādas Augstākajā tiesā, Ontārio provinces augstākajā tiesā,

Kanādas federālajā tiesā, Tiesu administrācijā, Tieslietu ministrijā, Ontārio provinces prokuratūrā, Nacionālajā tieslietu institūtā.

Iegūtā informācija un pieredze par Kanādas tiesu sistēmas darbības pamatprincipiem izmantojama diskusijās par Latvijas tiesu sistēmas attīstību, veicot starpvalstu regulējumu salīdzinošos vērtējumus, īpaši saistībā ar alternatīvo strīdu risināšanas veidiem.

Latvijas pārstāvji uzskata, ka izvērtējama iespēja attīstīt sadarbību ar Kanādas Nacionālo tieslietu institūtu, sniedzot ieguldījumu mācību īstenošanā Latvijā.

NĪDERLANDE: pētnieciskā darba pieredze

Lai gūtu ieskatu starptautisko un Nīderlandes nacionālo iestāžu pētniecības darbā, proti, kā tiek veikta un organizēta salīdzinošo tiesību izpēte, un noskaidrotu ārvalstu tiesu praksi, Augstākās tiesas

Judikatūras nodaļas un departamentu darbinieki decembrī pieredzes apmaiņas vizītē apmeklēja tiesu un pētniecības institūcijas Hāgā un Amsterdamā. Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja

Augstākās tiesas darbinieki pie Nīderlandes Augstākās tiesas jaunās ēkas

Anita Zikmane, zinātniski analītiskie padomnieki Reinis Markvarts, Aleksandrs Potaičuks, Inga Bērtaite un konsultante likumdošanas piemērošanas jautājumos Zinaida Indrūna apmeklēja Amsterdamas centru Eiropas tiesībām un pārvaldībai, Amsterdamas Universitātes Juridisko fakultāti, Nīderlandes Augstāko tiesu, Hāgas privāttiesību konferences Pastāvīgo biroju, Starptautisko Justīcijas tiesu un Pastāvīgo arbitrāžas tiesu.

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja norāda, ka iegūtā informācija par Nīderlandes Augstākās

tiesas darbības principiem izmantojama Augstākās tiesas darba organizēšanas attīstības perspektīvu diskusijai. Piemēram, apsverams būtu Nīderlandes kolēģu jaunieviešums rīkot ikgadēju konferenci, kurā tiesībzinātnieki kopā ar tiesnešiem analizē attiecīgā gada nozīmīgākajos nolēmumos ietvertās tiesiskās atziņas.

Tāpat pētniecības kvalitātes uzlabošanai Augstākajā tiesā noderīga būs informācija par Starptautiskās Justīcijas Tiesas funkcionēšanu un pētniecības darbības organizēšanu.

TIESNESE AIJA BRANTA PĀRSTĀV LATVIJU EIROPAS PADOMES TIESLIETU ORGANIZĀCIJĀS

Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta tiesnese Aija BRANTA kā Latvijas pārstāve Eiropas Padomes Tieslietu sistēmu efektivizācijas komisijā un Eiropas Tiesnešu konsultatīvajā padomē piedalījās vairākās šo organizāciju sanāksmēs.

EIROPAS PADOMES EIROPAS TIESLIETU EFEKTIVIZĀCIJAS KOMISIJAS (CEPEJ) PLENĀRSĒDE 2016.GADA DECEMBRĪ STRASBŪRĀ

Eiropas Cilvēktiesību tiesas tiesnesis Andre Potocki, uzrunājot plenārsēdi, pasvītvoja ciešo saikni starp ECT un CEPEJ, uzteica CEPEJ darbu tiesu laika menedžmenta jomā un tiesas klientu viedokļa izzināšanā. Pēdējo Eiropas tieslietu sistēmu

novērtējuma ziņojumu ECT novērtējusi kā noderīgu darba līdzekli, kā arī uzteica CEPEJ izstrādāto „Labās prakses vadliniju tiesu darba uzlabošanai” gaidāmo publikāciju.

Uzklauti vairāku valstu, tostarp Latvijas, īsi ziņojumi par pusgadā paveikto tieslietu sistēmā.

Apstiprināta atjaunotā versija CEPEJ izstrādātajai rokasgrāmatai tiesas klientu apmierinātības novērtēšanai (*Handbook on conducting satisfaction surveys for court users* (CEPEJ(2016)15), kā arī vadlinijas tiesvedības termiņu noteikšanai Eiropā (*Implementation Guide: towards European timeframes for judicial proceedings* (CEPEJ(2016)5), kurās ietverti rādītāji tiesas lietu plūsmas menedžmentam.

Uzklauti ziņojumi par paveikto sadarbības programmu ietvaros Albānijā un Kosovā, Azerbaidžānā, Moldovā, Tunisijā, Jordānijā un Turcijā.

Latvijas pārstāve sniedza ziņojumu par sadarbības programmu par Latvijas tieslietu sistēmas darbības novērtējumu. Projekta „Justīcija attīstībai” ietvaros plānots izstrādāt visaptverošu tieslietu sistēmas novērtējumu, kas varēs kalpot par pamatu turpmākajām

reformām un citiem tieslietu sistēmas pilnveidošanas pasākumiem. Šīs programmas ietvaros galvenais uzvars tiks likts uz procesu tiesā, līdz ar to primāri tiks vērtēts tiesu iestāžu darbs.

EIROPAS PADOMES EIROPAS TIESNEŠU KONSULTATĪVĀS PADOMES (CCJE) PLENĀRSĒDE 2016.GADA NOVEMBRI STRASBŪRĀ

Plenārsēdē apsprieda un pieņēma Viedokli Nr.19 „Par tiesas priekšsēdētāja lomu” (CCJE(2016)2). Viedoklis nosūtīts zināšanai Ministru Komitejai.

Nolemts nākamo CCJE viedokli veltīt jautājumam par likumu vienveidīgu piemērošanu. Viedokļa projekta apspriešana un pieņemšana paredzēta 2017.gada novembrī.

Savukārt CCJE 2018.gada viedokli nolemts veltīt jautājumam „Integritāte un korupcija”. 2017.gada novembrī tiks organizēta šim tematam veltīta konference. Plenārsēdē apspriests arī Eiropas Padomes Ģenerālsēdētāra 2016.gada ziņojums „Demokrātija, cilvēktiesības un likuma vara – drošības imperatīvs Eiropai”.

EIROPAS PADOMES EIROPAS TIESNEŠU KONSULTATĪVĀS PADOMES (CCJE) VIEDOKLIS NR.19 „PAR TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJA LOMU”

Secinājumi un rekomendācijas

1. Tiesas priekšsēdētāja loma iezīmēta trīs jomās, proti, tiesas un tiesnešu pārstāvēšana, tiesas efektīvas funkcionēšanas nodrošināšana, tādējādi nodrošinot pakalpojumu sabiedrībai, un jurisdikcijas funkciju pildīšana. Pildot savus pienākumus, tiesas priekšsēdētājs aizsargā tiesas un tiesnešu neatkarību un objektivitāti, un viņam jārikojas kā šo vērtību un principu sargam.

2. Tiesu priekšsēdētājiem ir noteikta loma tiesu pašpārvaldes institūcijās, un viņi sniedz ieguldījumu šo institūciju darbā. Tomēr jāizvairās no varas un funkciju koncentrācijas tikai nelielas personu grupas rokās.

3. Saskarsmē ar medijiem tiesas priekšsēdētājam ir jāņem vērā sabiedrības intereses būt informētai, vienlaikus pietiekama uzmanība jāvelta nevainīguma prezumpcijai, kā arī procesā iesaistīto personu tiesībām uz taisnīgu tiesu un tiesībām uz privātās dzīves un ģimenes dzīves respektēšanu, kā arī uz konfidencialitātes saglabāšanu. Tiesas priekšsēdētājam kā tiesas neatkarības, objektivitātes un efektivitātes garantam ir jāievēro attiecīgās tiesas tiesnešu iekšējā neatkarība.

4. Ja tiesas priekšsēdētājam ir noteikts pienākums apkopot informāciju un novērtēt attiecīgās tiesas tiesnešu darbu, jāpastāv atbilstošām garantijām objektivitātes un likumības nodrošināšanai.

5. Jebkuram vadības modelim jāveicina tiesas labāka vadīšana, un tā nedrīkst būt pašmērķis. Tiesas priekšsēdētājs nekādā gadījumā nedrīkst iesaistīties jebkādas darbības vai aktivitātēs, kuras var graut tiesnešu neatkarību un objektivitāti.

6. Tiesas priekšsēdētājam jābūt nozīmīgai, ja ne izšķirošai lomai tiesai nepieciešamo materiālo resursu pieprasīšanā, kā arī tiesībām plānot to izlietojumu.

7. Tiesas priekšsēdētāja amata kandidātam jābūt vismaz tādai kvalifikācijai un pieredzei, kas ļauj

ieņemt tiesneša amatu šajā tiesā. Tiesas priekšsēdētāja kompetencei un zināšanām ir jāatbilst veicamajiem pienākumiem un uzdevumiem.

8. Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome uzskata, ka tiesas priekšsēdētāja iecelšanas procedūrām jābūt tādām pašām kā tiesnešu atlases un iecelšanas procedūrām atbilstoši Rekomendācijā CM/Rec(2010)12 un iepriekšējos Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes Viedokļos noteiktajam. Attiecīgās tiesas tiesneši jāiesaista tiesas priekšsēdētāja atlases, vēlēšanu un iecelšanas procesā. Iespējamais attiecīgās tiesas tiesnešu iesaistišanas modelis ir konsultatīva vai pat obligāta balsošana.

9. To, kā attiecīgās tiesas priekšsēdētājs pilda savus pienākumus, ir jāizvērtē tādā pašā veidā, kādā tiek izvērtēts ikviena tiesneša darbs, proti, ievērojot visas nepieciešamās garantijas.

10. Tiesneša neatceļamības garantiju princips jāpiemēro arī tiesas priekšsēdētāja amata termiņa ietvaros, neatkarīgi no tā, vai viņš papildu saviem tiesneša pienākumiem pilda arī administratīvās vai menedžmenta funkcijas. Tiesas priekšsēdētāja atcelšanai no amata pirms amata termiņa beigām jānosaka vismaz tādas pašas garantijas kā gadījumā, kad no amata atceļ tiesnesi.

11. Priekšsēdētāja amata termiņa beigas nedrīkst ietekmēt viņa kā tiesneša amatu.

12. Augstākās tiesas priekšsēdētājs ir arī savas tiesas vadītājs, līdz ar to visi šajā Viedoklī ietvertie principi piemērojami arī attiecībā uz viņu.

13. Augstākās tiesas priekšsēdētāja atlases un iecelšanas procedūrām jābūt noteiktām likumā un jābalstās uz nopelniem un vērtībām, un faktiski jāizslēdz politiskās ietekmes iespēja.

/Aijas Brantas tulkojums/

IV

TIESĪBDOMAS: PRIEKŠLASĪJUMI, PUBLIKĀCIJAS

Ivars BIČKOVIČS

Augstākās tiesas priekšsēdētājs

LIKUMU NORMU MAINĪGUMS MAZINA IESPĒJU VEIDOT UN NOSTIPRINĀT VIENOTU TIESU PRAKSI

Pārstāvu to cilvēku daļu, kas dēvē sevi par praktiķiem. Tādēļ šodien runāšu par tiesas jeb tiesu sistēmas ietekmi uz uzņēmējdarbību un ekonomiku un pašas tiesu sistēmas efektivitāti, saistot to ar tiesību normu pārlieku lielo plūsmu jeb mainīgumu.

Normatīvo regulējumu un aktu mainīgums mazina jau tā ne pārāk augsto sabiedrības tiesiskās izglītības līmeni, kas savukārt rada fonu tiesībsardzības iestāžu darbam, tai skaitā arī tiesu sistēmas funkcionalitātei un darba efektivitātei.

Praktiķi savā darbā sastopas ar normatīvo aktu piemērošanas grūtībām ne tāpēc, ka nav pietiekami izglītoti vai trūktu iemaņu vai izpratnes, un ne tāpēc, ka normatīvais regulējums vispār tiek mainīts. Bet tāpēc, ka ne vienmēr šis mainīgums ir balstīts uz pietiekami izvērtētām zinātniskām atziņām. Visai bieži nākas secināt, ka izmaiņas tiek piemērotas vai radītas tikai konkrētai situācijai, kādam konkrētam gadījumam vai vajadzībai. Šis izmaiņas neiekļaujas kopējā tiesiskā sistēmā un ir grūti „iedarbināmas”.

Normatīvo grozījumu skaits pats par sevi nebūtu tas lielākais ļaunums. Bet tas nozīmē arī to, ka nereti tiesību normas tiek radītas steigā un tikpat steidzīgi tās tiek ieviestas dzīvē. Tas ir absolūti nepieņemami, ka šodien izsludināts likums jau rīt stājas spēkā. Bet tādas situācijas ir. Tas nozīmē, ka šis likums ir spēkā „uz papīra”, jo neviens par to nezina. Pavisam konkrētas problēmas tas rada tiesu darbā. Tas ir viens no jautājumiem,

runājot par tiesu darba saprotamību, prognozējamību, stabilitāti un nolēmumu vienveidīgumu. Likumu normu pieplūdums vai mainīgums mazina iespēju veidot un nostiprināt vienotu tiesu praksi, veidot judikatūru, tiesnešiem nostiprināt pieredzi vienā vai otrā jautājumā, jo nepārtraukti tiek kaut kas mainīts, uzlabots, pilnveidots. Tas mazina arī iespējas cilvēkiem, kas griežas tiesā. Par to runā arī uzņēmēji, ka viņus mulsina un neapmierina normatīvā regulējuma neprognozējamība un nepārtrauktā normu maiņa.

Šodienas diskusiju par tiesību normu pārlieku lielo mainīgumu varētu sasaistīt arī ar citu – Valsts prezidenta kancelejas organizēto – konferenci par tiesību normu kvalitāti.

Arī Augstākās tiesas pārstāvji piedalās dažādās normatīvo aktu izstrādāšanas un pilnveidošanas darba grupās, pauž savu viedokli un ierosinājumus, tāpat kā mācībspēki un zinātnes pārstāvji. Un tad ir diezgan divaina situācija, kas mūsu ieguldītais darbs, izstrādājot citkārt arī labas tiesību normas, pēdējā brīdī trešajā lasījumā tiek pagriezts citā virzienā, tiek papildināts vai izlabots tā, ka tas galaprodukts vairs nav atpazīstams. Tad rodas jautājums – vai bija vērts tajā piedalīties, vai nav lieki izlietoti cilvēku resursi, ja tas viss netiek ņemts vērā un nostiprināts normatīvā.

Uztāšanās valsts pētījumu programmas foruma „Gudra izaugsme. Izaicinājumi un risinājumi” paneldiskusijā „Sabiedrības attīstība un juridiskais ietvars”, 03.11.2016.

Dace MITA

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesnese

LIKUMDOŠANAS PROCESA KVALITĀTE TIESNEŠA SKATĪJUMĀ

Valsts varas sadalījumā likumdošanai ir citi uzdevumi nekā tiesu varai, un pirmšķietami tiesnesim nebūtu jādomā par likumdošanas procesu. Tiesneša darbības laukā ir pavisam citi jautājumi. Tajā pašā laikā tiesneša „darba instruments” ir tiesību normas, tostarp tās, kuras ietvertas likumdevēja pieņemtajos likumos. Līdz ar to likums kā rezultāts tiesnesi ļoti interesē. Labs rezultāts bez kvalitatīva procesa ir tikai veiksmes jautājums. Līdz ar to bez pārdomāta, labi izstrādāta un ievērota procesa laba likuma kā rezultāta iespējamība ir diezgan minimāla.

Ko nozīmē labs likums, ir skaidrs katram tā piemērotājam. Primāri ir nepieciešams mērķis, pēc tam jāapzina topošā regulējuma tvērums, un, visbeidzot, tas jāizstrādā atbilstoši iepriekš minētajiem uzstādījumiem. Ja ir skaidrs topošā likuma mērķis un tvērums, projekta izstrādātāji secīgi ietver nepieciešamo regulējumu tādā veidā, lai piemērotājs vēlāk varētu gan atrast atbildi uz jautājumu attiecīgajā jomā, gan arī – un tas nav mazsvarīgi – saprast konkrētā regulējuma vietu kopējā tiesību sistēmā. Autore ieskatā, likumam kopumā nav jābūt uzrakstītam un normām formulētām ļoti detalizēti, tomēr tam ir pietiekami skaidri jāpauž tajā ietvertā likumdevēja griba.

Tiesnešiem savā darbā nākas noskaidrot likumdevēja gribu, ja lietā nepieciešama normas vēsturiskā interpretācija. Tiek vērtēta likumprojekta anotācija, salīdzināts, kā mainījušās redakcijas trīs lasījumu gaitā, tiek arī lasītas Saeimas sēžu stenogrammas (lai dzirdētu atbildīgās komisijas viedokli, kā arī Saeimas locekļu debates). Tāpat tiek meklēti Saeimas rīcībā esošie likumprojekta izstrādes materiāli, kas atspoguļo likumprojekta apspriešanu komisijās. No vienas puses, minētie līdzekļi izklausās pietiekami. No otras, tomēr jāatzīst, ka salīdzinoši bieži ir gadījumi, kad, izmēģinot iepriekš minētās iespējas, tiesnesis ir turpat, kur sācis. Informācija nav iegūta.

Anotācijā (īpaši, ja likumprojekts ir par jaunu likumu vai tas ietver apjomīgus grozījumus) interesējošais jautājums var nebūt aplūkots. Pēc tam pastāv iespēja, ka otrajā vai trešajā lasījumā attiecīgā norma ir konceptuāli mainīta vai pat tikai radusies. Šādi normai anotācijas nav. Ja priekšlikumu iesniedzis valdības pārstāvis, iespējams izlasīt pavadvēstuli, tomēr pat šādā gadījumā konkrētais priekšlikums starp citiem, ja tādi ir bijuši vairāki, var nebūt argumentēts.

Ja palīdzība tiek meklēta Saeimas deputātu publiskajās debatēs jeb Saeimas sēdēs, kurās tiek akceptēti vai noraidīti iesniegtie priekšlikumi, tad jāatzīst, ka tas, vai būs iespēja dzirdēt atbildīgās komisijas izvērstu skaidrojumu un Saeimas locekļu debates, lielā mērā ir atkarīgs no tā,

kuras Saeimas darba kārtībā attiecīgais jautājums ticis meklēts. Praksē secināts: jo senāk ievēlēts likumdevējs likumu pieņēmis, jo lielāka iespēja, ka deputāti ir publiski apsprieduši tā projektu. Var atrast Satversmes sapulces un Saeimas sēžu materiālus par likumprojektiem, kas izvērsti debatēti starpkaru Latvijas likumdevējā, arī pēc valstiskās neatkarības atjaunošanas – 5., 6., 7. Saeimas laikā. Bet kādā brīdī tendencei sākoties un turpinoties, ar katru nākamo Saeimas sasaukumu publisku debašu kļūst arvien mazāk. Tāpēc ļoti laba iespēja ir iepazīties ar Saeimas komisiju sēžu materiāliem, kuros var lasīt un arī dzirdēt notikušās apspriedes. Vienlaikus jāatzīst, ka arī šie materiāli ne vienmēr sniedz atbildi uz jautājumu par likumdevēja gribu. Šogad autore divas reizes vērsās Saeimā ar lūgumu izsniegt komisijas sēžu materiālus. Atbilde uz interesējošajiem jautājumiem netika gūta. Ja tiesnesis neiegūst pilnvērtīgu atbildi par normas izcelsmi un likumdevēja apsvērumiem, spriedumā normas saturs netiek atklāts, izmantojot vēsturisko interpretācijas metodi. Vienlaikus jāpiebilst, ka ir arī gadījumi, ka atbildes tiek rastas.

Viss iepriekš teiktais liek piekrist šā brīža iniciatīvām apsvērt, kas būtu uzlabojams likumdošanas procesā. Pirmkārt, lai norma pati par sevi un kontekstā ar citām būtu pietiekami saprotama (šajā sakarā vienmēr ir vērts rūpīgi formulēt likuma mērķi, likuma piemērotājam tas ļoti palīdz citu likuma normu satura atklāšanā). Otrkārt, ja rodas nepieciešamība, lai atbildi par likumdevēja apsvērumiem varētu gūt pēc padziļinātas vēsturiskās situācijas izpētes.

Ir iespējami divu veidu ceļi. Pirmo varētu nosaukt par kosmētisko variantu, bet otro – par fundamentālo jeb likumdošanas procesa vājos punktus analizējošo. Kosmētiskajā variantā var meklēt tādus risinājumus kā anotāciju detalizētāka izstrāde un pievienošana jebkuram priekšlikumam vai aizliegums sniegt priekšlikumam pēc būtības uz trešo lasījumu. Šiem abiem priekšlikumiem kopumā var piekrist.

Vienlaikus, autore ieskatā, diskusija vairāk ir virzāma otrajā virzienā. Ir vērts padomāt, ko darīt, lai jau uz Saeimu virzītais likumprojekts ir kvalitatīvs un brīdī, kad tas tiek apsvērts Saeimā, politiķu redzējumi tiek iesniegti par atsevišķiem jautājumiem, nevis likumprojekts tiek būtiski pārstrādāts, kā tas mēdz notikt īpaši ar lielajiem likumprojektiem. Ja konceptuāli tiek turpināta iespēja likumprojektu Saeimā būtiski pārstrādāt, tad aizliegums uz trešo lasījumu iesniegt priekšlikumus par projektu pēc būtības var mazināt pieņemta likuma kvalitāti. Jo daudz jaunu normu saturošam likumprojektam pēc tā izskatīšanas otrajā lasījumā objektīvi ir nepieciešama

tā novērtēšana kopumā un kopsakarā ar citām tiesību normām gan attiecīgajā likumprojektā, gan citos normatīvajos aktos. Savukārt konstatēto neatbilstību novēršana vai regulējuma tālāka uzlabošana, kas šādā gadījumā ir objektīvi nepieciešama, uzskatāma par konceptuālu, nevis redakcionālu.

Jāņem vērā, ka likumdošanas process plašākā nozīmē noris ne tikai Saeimā, bet jau iepriekšējā – likumprojekta izstrādes – stadijā. Līdz ar to ir jāpievērš uzmanība likumprojekta virzībai arī stadijā, kad tas ir projekta izstrādātāja pārziņā. Lai likumprojekts, kas izstrādāts valsts pārvaldē (tāda ir likumprojekta lielākā daļa) un tiek virzīts uz Saeimu pieņemšanai, ir rūpīgi pārdomāts gan konceptuālā, gan redakcionālā līmenī. Lai tam vajadzības gadījumā tiek pievienota apjomīga pavadošo dokumentu pakete. Lai Saeimas deputātiem, ja rodas vajadzība uzklaut ekspertus, tie ir nevis jāpieaicina no malas un jālūdz izstrādāt jaunas normas pēc būtības, jo iesniegtais variants atzīts par nepilnīgu vai nekvalitatīvu, bet gan tos var izvēlēties jau no iepriekš likumprojekta izstrādē iesaistītajiem, kuri var kompetenti atbildēt uz visiem jautājumiem par likumprojektā ietvertajām normām. Ja Saeima konceptuāli nepiekrīt izstrādātajam likumprojektam, tad pirmajā lasījumā tas būtu noraidāms, nevis, ņemot vērā tikai to, ka likums attiecīgajā jomā ir nepieciešams, virzāms tālākai izskatīšanai otrajā lasījumā, zinot, ka projekts tiks būtiski pārstrādāts. Jo vairāk tiks

stiprināts valsts pārvaldes resurss un likumprojekta izstrāde sākotnējā posmā, jo kvalitatīvāks projekts tiks nodots izvērtēšanai likumdevējam, kurš varēs debatēt konceptuāli par likumprojektu kopumā vai par atsevišķiem jautājumiem, nenododoties apjomīgai un konceptuālai projekta pārrakstīšanai. Šādā gadījumā noteikums uz trešo lasījumu iesniegt tikai redakcionālus priekšlikumus radītu pozitīvu efektu, jo novērstu konceptuāli jaunu (līdz ar to mazāk apsvērtu) priekšlikumu iesniegšanu likumdošanas procesa noslēguma posmā.

Visbeidzot, sarunā par likumdošanas procesa uzlabošanu ir jāmin vēl viena Latvijas likumdošanas procesam diezgan raksturīga iezīme – tiesību normu samērā bieža mainība. Administratīvajiem tiesnešiem, izspriežot lietu, kurā lūgts atcelt kādu lēmumu, diezgan bieži lietā piemērojamā ir nevis normas aktuālā, bet gan vēsturiskā redakcija. Gada, divu, trīs laikā tiesību normas redakcija var būt mainīta – pat vairākas reizes. Vai šāda situācija ir saistīta ar likumdevēja konceptuālā redzējuma maiņu vai nekvalitatīva projekta akceptēšanu, grūti spriest bez dziļākas analīzes. Tomēr arī šo jautājumu derētu aplūkot likumdošanas procesa uzlabošanas kontekstā, jo tiesību sistēmas stabilitāte nenovēršami ietekmē tiesiskās vides kvalitāti valsti kopumā.

Raksts publicēts žurnālā „Jurista Vārds” diskusijā par likumdošanas kvalitātes uzlabošanu, 11.10.2016.

Zane PĒTERSONE

Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnese

ATTIECĪBU KONFLIKTU RISINĀŠANAI PIEMĒROTĀKA IR MEDIĀCIJA, NEVIS TIESĀŠANĀS

Informācijai: Tieslietu ministrijas sadarbībā ar Sertificētu mediatoru padomi uzsāktā pilotprojekta ietvaros ģimenes strīdos, kas skar arī bērnu intereses, pāriem ir iespējams apmeklēt piecas bezmaksas sertificētu mediatoru sesijas. Pilotprojektā 2017.gadā plānots iesaistīt 300 pārus, lai vecāki varētu atrisināt jau tiesā uzsāktos, kā arī līdz tiesai vēl nenonākušos ģimenes strīdus un domstarpības.

Mediācija ir salīdzinoši jauna domstarpību risināšanas metode, kuras pamatā ir gadu gaitā uzkrāts zināšanu kopums, un sabiedrībai ir jāuzņemas, ka tāda efektīva metode pastāv.

Pirms doties uz tiesu, ir vērts konflikta risināšanai izmēģināt citus līdzekļus, arī mediāciju. Jo tiesa var pieņemt juridiski taisnīgu nolēmumu, bet nevar atrisināt cilvēku savstarpējo attiecību konfliktu.

Tiesas dara visu iespējamo, lai strīdu izšķirtu vislabākajā veidā. Ģimenes lietās tā var palīdzēt,

piemēram, ja nepieciešams nekavējoties reaģēt uz apdraudējumu, novērst vardarbību. Taču šādi gadījumi ir salīdzinoši reti, jo lielākā daļa ģimenes strīdu, kurus izskata tiesa, nebūt nav saistīti ar juridiskiem jautājumiem vai kuru risināšanai nepieciešams valsts mehānisms, bet gan ar pušu konfliktu un savstarpējām attiecībām. Tiesa nevar atrisināt gadu gaitā sakrājušos aizvainojumus un pāridarījumus.

Attiecību konfliktu risināšanai noderīgākas ir citas metodes. Salīdzinājumam kā piemēru var minēt traipu tīrīšanu – visi ir pieraduši, ka ziepes ir tradicionāls un universāls līdzeklis, taču izrādās, ka efektīvāk ir dažādiem traipiem izmantot dažādus tīrīšanas līdzekļus, tostarp zinātnieku izstrādātos modernos līdzekļus, ar kuriem šis process ir kvalitatīvāks un efektīvāks. Tā arī mediācija ir moderns un daudzpusīgs gadījumos efektīvāks līdzeklis vairāku veidu strīdu risināšanai nekā tiesāšanās, un svarīgi, lai sabiedrība par to iespējami vairāk zinātu.

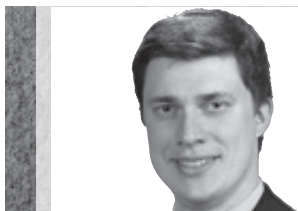
Ar pilotprojektu „Bezmaksas mediācija ģimenes strīdos” mediju pārstāvjus iepazīstina (no kreisās) Sertificētu mediatoru padomes priekšsēdētāja Kristīne Dārzniece, Tieslietu ministrijas valsts sekretāra vietniece tiesu jautājumos Irēna Kucina, Augstākās tiesas tiesnese Zane Pētersone un Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas Bāriņtiesu un audžuģimeņu departamenta direktores vietniece Līga Tetere

Manā tiesneses praksē bijuši gadījumi, kad puses izmantoja mediāciju, un, lai arī galīgā vienošanās nebija panākta un puses atgriezās tiesas zālē, turpmākais tiesas process bija ātrāks, konstruktīvāks, mazāk emocionāls, un puses nolēmumu nepārsūdzēja. Līdz ar to būtiski saprast, ka ir ieguvumi arī no mediācijas, kuras rezultātā netiek noslēgta pilnīga vienošanās, un to noteikti nedrīkst saukt par neveiksmīgu. Ģimenes lietās saglabāt konstruktīvas attiecības pusēm ir jo īpaši svarīgi, jo, pat

ja puses šķiras, viņi paliks vecāki saviem bērniem visu mūžu – neatkarīgi no tiesas sprieduma, vecākiem būs jāsadarbojas.

Konkrētais pilotprojekts paredzēts ģimenes strīdu risināšanai, taču mediācija ir izmantojama un tiek veiksmīgi izmantota vienošanās panākšanai un pušu attiecību harmonizēšanai arī citos civiltiesiskos strīdos.

Uzruna pilotprojekta „Bezmaksas mediācija ģimenes strīdos” preses konferencē 11.01.2017.

Dr.iur. Rihards GULBIS

Augstākās tiesas Civillietu departamenta zinātniski analītiskais padomnieks

REĀLNASTAS TIESISKĀ REGULĒJUMA ATTIECINĀŠANA UZ ATSEVIŠĶIEM DZĪVOKĻA ĪPAŠNIEKA PIENĀKUMIEM

2017. gada 1. janvārī stājās spēkā Dzīvokļa īpašuma likuma grozījumi¹, kuriem atbilstoši sākotnējai likumprojekta izstrādātāju iecerei bija jānodrošina, lai dzīvokļa īpašuma atsavināšanas rezultātā nepalielinātos dzīvojamās mājas parāds par pakalpojumiem, ar šādu parādu saprotot saistības par pārvaldīšanas izdevumiem,

¹ Sk. Grozījumi Dzīvokļa īpašuma likumā. Latvijas Vēstnesis, 08.12.2016., Nr.239 (5811).

pakalpojumiem, kas ir saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu, kā arī zemes lietošanu, ja dzīvojamā māja atrodas uz citai personai piederošas zemes.² Šajā rakstā sniegts izvērtējums gan par iepriekš minētā likumprojekta

² Sk. likumprojekta „Grozījumi Dzīvokļa īpašuma likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojuma (anotācijas) I.sadaļas 4.punkta (Tiesiskā regulējuma mērķis un būtība) 4.apakšpunktu un likumprojekta 4.pantu. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/C03FF5CA5C9C05F1C2257BD4002772C5?OpenDocument>.

IV TIESĪBDOMAS: PRIEKŠLASĪJUMI, PUBLIKĀCIJAS

un tā pieņemtās redakcijas atbilstību likumprojekta anotācijā noteiktajam mērķim, gan par iespēju attiecināt reālnastas tiesisko regulējumu pārvaldīšanas izdevumu un ar dzīvokļa īpašuma lietošanu saistīto pakalpojumu izmaksu segšanas pienākuma nodrošināšanai dzīvokļa īpašuma atsavināšanas gadījumā.³

I. Faktiskais un tiesiskais stāvoklis pirms normatīvā regulējuma grozījumiem

Likumprojekta „Grozījumi Dzīvokļa īpašuma likumā” anotācijā secināts, ka, „tā kā bieži izveidojas situācija, ka dzīvokļa īpašuma atsavinātājs nesedz parādsaistības, kuras tas izveidojis pirms dzīvokļa īpašuma atsavināšanas, piemēram, par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu, tad palielinās dzīvojamās mājas parāds par pakalpojumiem, kas palielina risku, ka dzīvojamajai mājai var tikt atslēgts kāds no pakalpojumiem, tādējādi ciešot pārējiem dzīvokļu īpašniekiem, kam nav izveidojušies parādi”.⁴ Parādu problēmas apjomu apliecina, piemēram, dati par kopējo parādu par siltumenerģijas pakalpojumiem, kas sniegti republikas nozīmes pilsētās. 2015.gada 1.septembrī šis parāds veidoja 17,7 miljonus *euro* (Rīgā – 4,3 miljonus *euro*; par parādu apjomu Ventspili un Jelgavā nav datu).⁵

Ar dzīvokļa īpašuma lietošanu saistīto pakalpojumu vai plašāk – dzīvojamās mājas uzturēšanai nepieciešamo pakalpojumu – sniegšanas iespējamā pārtraukšana ir būtisks risks, taču ne vienīgais, ar kuru parādnieka rīcības (bezdarbības) rezultātā saskaras dzīvojamās mājas dzīvokļu īpašnieku kopība. Atbilstoši Dzīvokļa īpašuma likuma 10.pantam dzīvokļa īpašniekam ir pienākums piedalīties dzīvojamās mājas pārvaldīšanā, tostarp sedzot ar pārvaldīšanu saistītos izdevumus, pildīt dzīvokļu īpašnieku kopības lēmumus, tai skaitā lēmumus par tādu pārvaldīšanas darbību veikšanu, kas nepieciešamas dzīvojamās mājas uzlabošanai un attīstīšanai.⁶ Dzīvokļa īpašniekam pienācīgi nesedzot dzīvojamās mājas pārvaldīšanas izdevumus, var tikt traucēta dzīvojamās mājas uzturēšanas vai uzlabošanas darbību veikšana, kas savukārt nozīmē, ka tiek pasliktināta dzīvokļu īpašnieku dzīves vides kvalitāte.

Katra atsevišķa dzīvokļa īpašnieka un dzīvokļu īpašnieku kopības savstarpējo tiesību un pienākumu regulējums Dzīvokļa īpašuma likumā un Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likumā norāda, ka pēc būtības tas ir speciāls kopīpašuma institūts, neraugoties uz to, ka atbilstoši Dzīvokļa īpašuma likuma 2.panta pirmajai daļai dzīvokļa īpašums ir dzīvojamā mājā tiesiski nodalīts patstāvīgs nekustamais īpašums un kopīpašumā tradicionālā izpratnē ietilpst tikai noteikti attiecīgā nekustamā īpašuma elementi.⁷ Arī Dzīvokļa īpašuma likuma 2.panta

trešajā daļā ietvertā norāde, ka Civillikuma 927.panta noteikumi uz dzīvokļa īpašumu attiecināmi ar minētajā likumā paredzētajiem ierobežojumiem, apliecina, ka dzīvokļa īpašums ir īpašums ar aprobežojumiem par labu dzīvokļu īpašnieku kopībai. Vācijas Dzīvokļa īpašuma likuma (*Wohnungseigentumsgesetz*) 18.paragrāfā minētais aprobežojums izpaužas arī kā pārējo dzīvokļu īpašnieku tiesības prasīt dzīvokļa īpašniekam atsavināt savu dzīvokļa īpašumu, ja viņš tik būtiski pārkāpis pret pārējiem dzīvokļu īpašniekiem pastāvošos pienākumus, ka nevar sagaidīt, ka pārējie dzīvokļu īpašnieki turpinās ar viņu atrasties vienā dzīvokļu īpašnieku kopībā. Minētais priekšnosacījums noteikti ir izpildīts, ja dzīvokļa īpašnieks, neraugoties uz brīdinājumu, atkārtoti rupji pārkāpj viņam likumā noteiktos pienākumus vai arī dzīvokļa īpašnieks vairāk nekā 3 mēnešus kavē pārvaldīšanas izdevumu samaksu apmērā, kas pārsniedz 3/100 viņa īpašuma vērtības.⁸ Tātad aprobežojums par labu dzīvokļu īpašnieku kopībai var izpausties arī kā dzīvokļa īpašuma piespiedu atsavināšana, ja dzīvokļa īpašnieks būtiski pārkāpis dzīvokļu īpašnieku kopības likumiskās intereses.

Dzīvokļu īpašnieku kopība iepriekš minēto apsvērumu dēļ ir ieinteresēta dzīvokļa īpašnieka ar mājas pārvaldīšanu saistīto parādsaistību iespējami ātrā un pilnīgā dzēšanā. Dzīvokļu īpašnieku kopības (pārvaldnieka) centieni panākt parādnieka saistību tiesiskā pienākuma izpildi, tostarp tiesas ceļā, tomēr nereti nevainagojas panākumiem, jo parādniekam nav mantas, uz kuru vērst piedziņu, bet attiecīgais dzīvokļa īpašums primāri kalpo hipotekāro kreditoru prasījumu apmierināšanai, nepaliekot pāri finanšu līdzekļiem, lai segtu parādsaistības, kas saistītas ar mājas pārvaldīšanas izdevumiem un mājas uzturēšanai nepieciešamo, kā arī ar dzīvokļa īpašuma lietošanu saistīto pakalpojumu saņemšanu.

Bridis, kad parādnieks atsavina savu dzīvokļa īpašumu vai arī tas tiek atsavināts, veicot labprātīgu pārdošanu izsolē tiesas ceļā, ir piemērots dzīvokļu īpašnieku kopības interešu efektīvākai aizsardzībai, taču līdzšinējais normatīvais regulējums atbilstošu tiesisko mehānismu dzīvokļa īpašnieka parādsaistību dzēšanai neparedzēja.

II. Priekšlikums normatīvā regulējuma grozījumiem un likumdevēja izvēlētais risinājums

Ekonomikas ministrijas izstrādātais un valdības apstiprinātais parādsaistību dzēšanas problēmas risinājuma priekšlikums paredzēja vairāku grozījumu veikšanu Dzīvokļa īpašuma likumā.⁹ Galvenais likumprojekta ietvertais priekšlikums bija papildināt Dzīvokļa īpašuma likumu ar 12.¹ pantu. Tas paredzēja, ka ar dzīvokļa īpašuma atsavināšanas brīdi dzīvokļa īpašuma ieguvējs „iestājas dzīvokļa īpašuma atsavinātāja vietā saistībās” par pārvaldīšanas izdevumiem, pakalpojumiem, kas ir saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu un zemes lietošanu, ja dzīvojamā mājā atrodas uz citai personai piederošas zemes. Uz dzīvokļa īpašuma ieguvēju pārietu arī blakus prasījumi, kas saistīti ar iepriekš minētajiem prasījumiem. Jāatzīmē, ka prasījumu apjoms, kas pārietu uz dzīvokļa īpašuma ieguvēju, tika ierobežots ar summu, kas būtu jānorāda aktā, kuru parakstītu prasījumu tiesīgās

³ Rakstā netiek analizēta reālnastas tiesiskā regulējuma iespējamā attiecināšana uz dzīvokļa īpašnieka pienākumu segt zemes nomas maksu, ja dzīvojamā mājā atrodas uz citai personai piederošas zemes. Tāpat rakstā netiek padziļināti izvērtēti, vai reālnastas regulējuma attiecināšana būtu ierobežojama tikai uz tādiem pakalpojumiem, kuri saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu un no kuriem dzīvokļa īpašnieks nevar atteikties.

⁴ Sk. likumprojekta „Grozījumi Dzīvokļa īpašuma likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojuma (anotācijas) 1.sadaļas 2.punkta (Pašreizējā situācija un problēmas) 4.apakšpunktu. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/C03FF5CA5C9C05F1C2257BD4002772C5?OpenDocument>.

⁵ Sk. Ekonomikas ministrijas Informatīvā ziņojuma par situāciju saistībā ar siltumapgādes pakalpojumiem 2015.gadā 1.1.punktu. Pieejams: https://www.em.gov.lv/lv/nozares_politika/majokli/informativie_zinojumi/.

⁶ Sk. Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma 5.panta pirmo daļu un 6.panta trešo daļu.

⁷ Sk. Dzīvokļa īpašuma likuma 4.pantu.

⁸ Sk. Gesetz über das Wohnungseigentum und das Dauerwohnrecht (Wohnungseigentumsgesetz), § 18 Entziehung des Wohnungseigentums. Pieejams: http://www.gesetze-im-internet.de/woeigg/_18.html.

⁹ Sk. likumprojektu un tā anotāciju. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/C03FF5CA5C9C05F1C2257BD4002772C5?OpenDocument>.

personas, dzīvokļa īpašuma atsavinātājs un dzīvokļa īpašuma ieguvējs. Šajā summā nebūtu iekļaujamas saistības, par kuru izpildi pastāvētu strīds, kas tiek izskatīts tiesā Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā, ja vien dzīvokļa īpašuma ieguvējs tās nebūtu īpaši uzņēmies. Visbeidzot, piedāvātais regulējums nebūtu attiecināms uz dzīvokļa īpašumu, kas atsavināts tiesas nolēmuma izpildes rezultātā.

Likumprojekta anotācija neatklāj, vai likumprojekta autoru mērķis bija piešķirt iepriekš minētajām saistībām liettiesisku raksturu. Iestāšanās saistībās, ar kurām likumprojektā tika saprastas tikai parādsaistības, drīzāk būtu uztverama kā parāda pārvede uz likuma pamata. Turklāt tā tika saistīta ar nosacījumu par prasījumu apmēru konkretizējoša akta parakstīšanu. Kādas būtu sekas, ja kāds no vairākiem akta parakstītājiem to atteiktos parakstīt, likumprojekts nenoteica. Ar „blakus prasījumu pāreju uz dzīvokļa īpašuma ieguvēju” likumprojektā acīmredzami domāta pienākuma pāreja šādus prasījumus apmierināt. Jāatzīmē, ka piedāvātais regulējums nerisināja parādsaistību problēmu tajos gadījumos, kad dzīvokļa īpašums tiktu atsavināts tiesas nolēmuma izpildes rezultātā. Šāds ķīlas ņēmējiem labvēlīgs regulējums nav pamatots, raugoties no dzīvokļa īpašnieku kopības interesēm, kuru nodrošināšanas nepieciešamība izriet no šā raksta sākumā konstatētā dzīvokļa īpašnieka un dzīvokļu īpašnieku kopības savstarpējo attiecību tiesiskās dabas un no tām izrietošām katrreizējā dzīvokļa īpašnieka īpašuma tiesību aprobežojuma.

Līdz ar to secināms, ka priekšlikums papildināt Dzīvokļa īpašuma likumu ar 12.¹ pantu sākotnējā redakcijā nepietiekami ņēma vērā dzīvokļa īpašnieku kopības intereses, un tā praktiska piemērošana būtu apgrūtināta ar nosacījumu par prasījumu apmēru konstatējoša akta parakstīšanu.

Iepriekš minētais priekšlikums Saeimā neguva atbalstu, un tika aizstāts ar vairākiem informēšanas pienākumiem. Dzīvokļa īpašuma likuma 10.pantā ietvertais dzīvokļa īpašnieka pienākumu uzskaitījums tika papildināts ar pienākumu, atsavinot dzīvokļa īpašumu, informēt dzīvokļa īpašuma ieguvēju par tām dzīvokļa īpašnieka neizpildītajām saistībām, kuras attiecas uz dzīvokļa īpašuma lietošanu, kā arī tika noteikts, ka dzīvokļa īpašuma atsavināšanas gadījumā darījuma dalībnieki nekavējoties rakstveidā paziņo dzīvojamās mājas pārvaldniekam par dzīvokļa īpašnieka maiņu. Dzīvokļa īpašuma ieguvējam savukārt pēc darījuma noslēgšanas ir pienākums iesniegt īpašuma tiesības apliecināšu dokumentu dzīvojamās mājas pārvaldniekam vai personai, kura atbilstoši pārvaldišanas līguma noteikumiem kārtos mājas lietu.

Dzīvokļa īpašnieka – atsavinātāja – pienākums informēt dzīvokļa īpašuma ieguvēju par parādsaistību apjomu netika saistīts ar ieguvēja pienākumu tās segt. Tāpat likums neparedz nekāda veida nelabvēlīgas tiesiskās sekas par minētā pienākuma neizpildi. Arī formulējumu „saistības, kuras attiecas uz dzīvokļa īpašuma lietošanu” nevar atzīt par pietiekami precīzu, jo to var saprast gan kā saistības, kas rodas, nenorēķinoties par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu, gan plašāk – aptverot arī pārvaldišanas izdevumus un, iespējams, maksājumus par zemes lietošanu, ja dzīvojamā māja atrodas uz citai personai piederošas zemes. Dzīvokļa īpašniekam

noteikto pienākumu „pēc darījuma noslēgšanas” iesniegt dzīvojamās mājas pārvaldniekam vai personai, kura atbilstoši pārvaldišanas līguma noteikumiem kārtos mājas lietu, „īpašuma tiesības apliecināšu dokumentu” arī nevar atzīt par precīzi noformulētu, jo īpašuma tiesību apliecināšu dokumentu dzīvokļa īpašuma ieguvējs varēs saņemt tikai pēc īpašuma tiesību pārejas ierakstīšanas zemesgrāmatā. Šis apstāklis ir nozīmīgs praksē, jo dzīvojamo māju pārvaldnieki mēdz nepamatoti uzskatīt par īpašuma tiesību pārejas brīdi atsavināšanas līguma noslēgšanas brīdi, neņemot vērā Civillikuma 994.panta un Dzīvokļa īpašuma likuma 8.panta pirmās daļas noteikumus.¹⁰

Ņemot vērā, ka iepriekš minētie informēšanas pienākumi nenodrošina dzīvokļa īpašnieka (atsavinātāja) parādsaistību efektīvāku dzēšanu, turklāt tie nav pastiprināti ar piespiedu mehānismu, secināms, ka Dzīvokļa īpašuma likuma grozījumi nesasnies mērķi nepalielināt dzīvojamās mājas parādu par pakalpojumiem vai vēl jo vairāk – to samazināt. Tādējādi apsverami citi risinājumi, kas varētu nodrošināt dzīvokļu īpašnieku kopības interešu labāku aizsardzību atsevišķa dzīvokļa īpašnieka parādsaistību gadījumā.

III. Reālnastas tiesiskā regulējuma iespējamā attiecināšana

Pirmšķietami reālnastas tiesiskais regulējums varētu sniegt risinājumu iepriekš aprakstītajai dzīvokļa īpašnieka parādsaistību problēmai dzīvokļa īpašuma atsavināšanas gadījumā. Turpmāk sniegts izvērtējums par šāda risinājuma izmantošanas konceptuālu iespējamību Dzīvokļa īpašuma likumā.

Atbilstoši Civillikuma 1260.pantam reālnasta ir uz nekustamu īpašumu gulošs pastāvīgs pienākums atkārtoti dot noteiktus izpildījumus naudā, graudā vai kļaušās. Citiem vārdiem sakot, tā ir nekustamā īpašuma liettiesisks apgrūtinājums, ko raksturo nekustamā īpašuma katrreizējā īpašnieka pienākums atkārtoti dot noteiktus izpildījumus tiesīgajai personai.¹¹ Reālnasta ir vācu tiesību institūts, kas nebija pazīstams romiešu tiesībās.¹² Šajā sakarā starpkaru juridiskajā literatūrā tiek norādīts, ka „vācu organizācija raksturojama ar to pamatojumu, ka tur dzīve auga un attīstījās sociālos, sabiedriskos un kopības rāmjos”, un secināts, ka reālnasta savā vēsturiskā attīstībā pamatojas uz „sociālo, objektīvo jeb normatīvo principu”.¹³ Šāds tiesību institūta būtības skaidrojums pieļauj iespēju, ka tas varētu kalpot arī dzīvokļu īpašnieku kopības interesēm. Tas nenonāk pretrunā arī ar šā tiesību institūta feodālo izcelsmi, kad viduslaikos nodevas, kļaušas un maksājumus bija ērtāk un izdevīgāk piesaistīt

¹⁰ Praksē tiek nepamatoti piemērota Dzīvokļa īpašuma likuma 8.panta otrā daļa, kas arī pirms likuma grozījumu veikšanas attiecās tikai uz gadījumiem, kad dzīvokļa īpašums tika pirmreizēji reģistrēts zemesgrāmatā (par to liecināja arī likuma normā izmantotā gramatiskā izteiksme „Līdz dzīvokļa īpašuma reģistrēšanai zemesgrāmatā [...]”, jo īpašuma tiesību pārejas gadījumā netiek veikta dzīvokļa īpašuma, bet gan tiesību pārejas reģistrēšana zemesgrāmatā. Sk. arī: likumprojekta “Grozījumi Dzīvokļa īpašuma likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojuma (anotācijas) 1.sadaļas 2.punkta (Pašreizējā situācija un problēmas) 2.apakšpunktu. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/C03FF5CA5C9C05F1C2257BD4002772C5?OpenDocument>.

¹¹ Višņakova G., Balodis K. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Lietas, Valdījums; Tiesības uz svešu īpašumu. Rīga: Mans Īpašums, 1998, 148.lpp.

¹² Turpat; sk. arī: Čakste K. Civiltiesības. Lekcijas. Raksti. Rīga: Zvaigzne ABC, 2011, 122.lpp.

¹³ Sinaiskis V. Servitūtu tiesības savā uzbūvē un pamatprincipos, atšķirībā no reālnastām. Jurists. 1935, Nr.3/4 (64/65), 69.-70.lpp.

nekustamam īpašumam, nevis kādai personai.¹⁴ Lai arī citās tiesiskajās attiecībās, arī šobrīd ir izdarāms līdzīgs secinājums – maksājumus, kuru veikšanā ir ieinteresēts ne tikai dzīvokļa īpašnieks un tiesīgā persona, bet gan visa dzīvokļu īpašnieku kopība, no faktiskā izpildījuma viedokļa būtu izdevīgāk piesaistīt dzīvokļa īpašumam, nevis tā īpašniekam. Ar piesaistišanu šeit saprotams Civillikuma 1268. pantā noteiktais, ka par reālnastas parādiem atbild nekustamais īpašums, un tādēļ katram tā jaunam īpašniekam jānomaksā šie sava priekšgājēja parādi, bet ne vairāk kā par trim gadiem pirms tā pārejas.

Raksturojot reālnastas tiesību institūta būtiskos („esenciālos”) elementus, starpkaru juridiskajā literatūrā tiek piedāvātā šāda klasifikācija:

- subjekta pozitīvs pienākums;
- uz nekustamo īpašumu gulošs pastāvīgs pienākums;
- atkārtotība;
- noteikti izpildījumi;
- pienākuma priekšmets naudā, graudā vai kļaušās.¹⁵

Ievērojot iepriekš minēto klasifikāciju, turpmāk sniegts katra atsevišķā būtiskā elementa raksturojums kopsakarā ar izvērtējumu par tā piemērotību tiesiskajām attiecībām, kas izriet no Dzīvokļa īpašuma likuma un Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma.

Subjekta pozitīvs pienākums

Reālnasta pretstatā servitūtam ir tāds nekustamā īpašuma apgrūtinājums, kas īpašniekam uzliek aktīvu pienākumu veikt noteiktu izpildījumu. Protams, šāda aktīva pienākuma veicējs nevar būt nekustamais īpašums, jo aktīvu darbību var veikt tikai subjekts, nevis objekts. Šā iemesla dēļ juridiskajā literatūrā jau vēsturiski ir bijusi polemika par reālnastas atzīšanu par lietu tiesību institūtu, jo aktīva pienākuma veikšana raksturīga saistību tiesībām.¹⁶

Reālnastas gadījumā precīzāk būtu runāt par liettiesiska rakstura piešķiršanu (*verdinglichen* – vācu val.) saistībai, izveidojot īpaša veida (*sui generis* – lat. val.) saistību.¹⁷ Tieši šādai saistības transformācijai ir praktiska nozīme ar dzīvojamās mājas pārvaldīšanu un dzīvokļa īpašuma lietošanu saistītu pienākumu gadījumā. Uzliekot par pienākumu norēķināties par parādiem, kas saistīti ar konkrēto nekustamo īpašumu (dzīvokļa īpašumu), katrreizējam tā īpašniekam, tiek nodrošināts, ka parādi un attiecīgi dzīvokļu īpašnieku kopības likumisko interešu aizskārums tiek novērsts dzīvokļa īpašuma atsavināšanas brīdī.

Uz nekustamo īpašumu gulošs pastāvīgs pienākums

Reālnasta kā pienākums veikt noteiktu izpildījumu ir saistīts ar konkrētu nekustamo īpašumu. Dzīvokļa īpašuma gadījumā reālnasta saistāma ar dzīvokļa īpašumu

kā lietu kopību – šāds risinājums tieši atzīts Vācijas tiesību doktrīnā,¹⁸ un tam nav šķēršļu arī Latvijas tiesību sistēmā, jo atbilstoši Dzīvokļa īpašuma likuma 2.panta otrajai daļai dzīvokļa īpašuma sastāvā ietilpstošais atsevišķais īpašums un kopīpašuma domājamā daļa tiesiski nav atdalāmi.

Reālnastas saikne ar konkrētu nekustamo īpašumu tiek nostiprināta vai nu zemesgrāmatā, vai likumā, piešķirot tai absolūti tiesisku raksturu. Pastāvot šādam absolūtam raksturam, konkrēto saistību apjomu nav jānorāda dzīvokļa īpašuma atsavinātāja, ieguvēja un attiecīgo maksājumu saņēmēju parakstītā aktā, kā tas tika piedāvāts iepriekš minētajā likumprojektā, bet parādsaistību apjoma paziņošanas pienākums, kā to paredz Dzīvokļa īpašuma likuma 10.panta pirmās daļas 10.punkts, reālnastas regulējuma piemērošanas gadījumā var iegūt praktisku un tiesisku nozīmi, jo šā pienākuma neizpilde dzīvokļa īpašuma atsavinātājam būtu saistāma ar dzīvokļa īpašuma ieguvēja tiesībām attiecīgo parādu atgūt no atsavinātāja regresa kārtībā, kas tradicionāli reālnastas gadījumā nav tiesiski iespējams.

Reālnastas izpildījuma pastāvīgais raksturs uzsvērts jau Vietējo likumu kopojuma 1297.pantā, kur lietots formulējums „[...] pienākums mūžam atkārtoti dot zināmus izpildījumus [...]”¹⁹. Attiecīgi panta komentārā norādīts, ka „kodifikācija neatzīst laika ziņā aprobežotu reālnastu”.²⁰ Minētais secinājums mūsdienu juridiskajā literatūrā attiecināts arī uz atbilstošo Civillikuma normu.²¹ Līdz ar to pamatots varētu būt secinājums, ka reālnastu nevar nodibināt uz laiku, jo tas nonāktu pretrunā tās pastāvīgajam raksturam. Starpkaru periodā Senāta Civiltiesības departaments kādā lietā secināja, ka „Tiesu palāta gan nepareizi apzīmē šādu alimentu devumu, apgrūtinājumu par reālnastu. Alimentācijas pienākums izbeidzas ar alimentu saņēmēja nāvi, bet reālnasta neizbeidzas ar tās personas nāvi, kurai ir tiesība uz reālnastu, jo reālnasta ir uz nekustamu mantu gulošs pienākums pastāvīgi nest zināmus pildījumus naudā, dabā vai kļaušās”.²² Mūsdienu Latvijas un arī Vācijas juridiskajā literatūrā turpretim tiek atzīta iespēja nodibināt reālnastu, lai nodrošinātu uzturu.²³ Līdz ar to secināms, ka arī terminētas saistības var būt par reālnastas priekšmetu, tostarp terminēts pienākums segt pārvaldīšanas izdevumus, kas saistīti ar noteiktiem dzīvojamās mājas uzlabojumiem.

¹⁸ Palandt / Bassenge. Bürgerliches Gesetzbuch mit Nebengesetzen. 74., neubearbeitete Auflage. München: Verlag C.H.Beck, 2015, S. 2969, WEG 6, Rn.9.
¹⁹ Civillikumi (Vietējo likumu kopojuma III daļa). Tulkojums ar pārgrozījumiem un papildinājumiem, kas izsludināti līdz 1935.gada 1.janvārim, ar dažiem paskaidrojumiem. Sast. Būmanis A. u.c. Rīga: Valtera un Rapas akc.sab.izd., 1935, 182.lpp. Jāatzīmē, ka Tieslietu ministrijas seviskā komisijas sagatavotajā tulkojumā termina „mūžam” vietā lietots termins „pastāvīgi”, kas atbilst arī Civillikuma 1260.pantā lietotajam terminam. Sk. Vietējo civillikumu kopojums (Vietējo likumu kopojuma III daļa). Tulkojums ar pārgrozījumiem un papildinājumiem, kas izdoti līdz 1927.gada 31.decembrim, un ar dažiem paskaidrojumiem. Tieslietu ministrijas seviskā komisijas sagatavojumā. Rīga: Valtera un Rapas akciju sab. izdevums, 1928, 156.lpp.

²⁰ Konradi F., Valters A. Civillikumi ar paskaidrojumiem. Otrā grāmata. Lietu tiesības. Rīga: Grāmatrūpnieks, 1935, 287.lpp.

²¹ Rozenfelds J. Lietu tiesības. 4.labotais, papildinātais izdevums. Rīga: Zvaigzne ABC, 2011, 161.lpp.; Višņakova G., Balodis K. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Lietas; Valdījums; Tiesības uz svešu īpašumu. Rīga: Mans Īpašums, 1998, 150.lpp.

²² Senāta Civiltiesības departamenta 1937.g. 29.oktobra spriedums Nr.37 (īstais Nr.1142). Izvilkumi no Latvijas Senāta Civiltiesības departamenta spriedumiem. Sast. Konradi F., Valters A. Tieslietu Ministrijas Vēstneša pielikums, 1938, Nr.2, 67.lpp.

²³ Sk. Višņakova G., Balodis K. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Lietas; Valdījums; Tiesības uz svešu īpašumu. Rīga: Mans Īpašums, 1998, 149.lpp.; Wolf / Wellenhofer. Sachenrecht. 29. Auflage. München: Verlag C.H.Beck, 2014, S.423-424, Rn. 41.

¹⁴ Višņakova G., Balodis K. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Lietas; Valdījums; Tiesības uz svešu īpašumu. Rīga: Mans Īpašums, 1998, 148.lpp.; Sk. arī: Rozenfelds J. Lietu tiesības. 4.labotais, papildinātais izdevums. Rīga: Zvaigzne ABC, 2011, 161.lpp.

¹⁵ Sinaiskis V. Latvijas civiltiesību apskats. Lietu tiesības. Saistību tiesības. Rīga: Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Tiesiskās informācijas centrs, 1996, 85.lpp.

¹⁶ Sk. Rozenfelds J. Lietu tiesības. 4.labotais, papildinātais izdevums. Rīga: Zvaigzne ABC, 2011, 161.lpp.

¹⁷ N.Vinčarājs lieto arī apzīmējumu „reālsaistība” (obligationes propter rem). Sk. Vinčarājs N. Civiltiesību problēmas. Raksti (1932.-1939.). Sast. Kalniņš E., Rīga: E.Kalniņa un V.Tihonova izdevums, 2000, 55.lpp.

Atkārtotība

Reālnastas izpildījumiem jābūt atkārtotiem, taču tiem nav jāatkārtojas regulāri.²⁴ Arī nepārtraukti izpildījumi, piemēram, elektrības vai ūdens piegāde vai dzīvokļa nodošana lietošanā, tiek atzīti par atkārtotiem izpildījumiem.²⁵ Dzīvojamās mājas pārvaldīšanas izdevumiem un norēķiniem par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu, ir raksturīga noteikta regularitāte.

Noteikti izpildījumi

Starpkaru perioda juridiskajā literatūrā tika atzīts, ka, ja reālnastas „pienākums tiek grozīts apmēra vai summas ziņā, tad tas vienmēr uzskatāms kā jaunas reālnastas nodibināšana vai arī kā zināmas reālnastas izbeigšanās pa daļai vai pilnīgi”.²⁶ Ņemot vērā, ka dzīvojamās mājas pārvaldīšanas izdevumi un izdevumi par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu, parasti ir mainīgi, iepriekš minētais secinājums šķietami liedz tos noteikt reālnastas veidā. Tomēr jāatzīmē, ka, lai arī statistika reālnastas pienākuma izpratne var būt vēsturiski pamatota, civiltiesiskās apgrozības drošībai nozīmīga ir katrreizējā kalpojošā īpašuma īpašnieka iespēja noteikt reālnastas konkrēto apmēru.

Vācijas Civillkodeksa 1105.pagrāfa pirmajā punktā ir noteikts, ka attiecībā uz reālnastu var vienoties, ka to veidojošie izpildījumi pielāgojas mainīgām attiecībām, ja, pamatojoties uz nosacījumiem, par kuriem panākta vienošanās, var tikt noteikts nekustamā īpašuma apgrūtinājuma veids un apmērs.²⁷ Vācijas Federālā tiesa (*Bundesgerichtshof*) saistībā ar minēto reālnastas saturisko aspektu ir skaidrojusi, ka atbilstoši minētajai likuma normai ir pietiekami, ja, pamatojoties uz objektīviem apstākļiem, var noteikt izpildījuma veidu, priekšmetu un apmēru. Šādi apstākļi var nebūt norādīti zemesgrāmatā, ja vien tie ir pārbaudāmi un izriet vismaz no zemesgrāmatas reģistrācijas apstiprinājuma.²⁸ Trešajām personām jābūt iespējai noteikt maksimālo iespējamo reālnastas apmēru.²⁹ Federālās zemes Augstākā tiesa Diseldorfā (*Oberlandesgericht Düsseldorf*) savukārt ir atzinusi, ka ēkas uzturēšanas pienākums var tikt nostiprināts zemesgrāmatā kā reālnasta.³⁰ Turklāt reālnastas maksimālajam apmēram nav jābūt izteiktam noteiktā summā, bet gan ir pietiekami, ka var aprēķināt maksimālos izdevumus nelabvēlīgākajā gadījumā (*im ungünstigsten Fall*), kas konkrētajā gadījumā nozīmē

²⁴ Baur / Stürner. Sachenrecht. 18. Auflage. München: Verlag C.H.Beck, 2009, S. 430, Rn. 3.

²⁵ Sk. Višņakova G., Balodis K. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Lietas; Valdījums; Tiesības uz svešu īpašumu. Rīga: Mans Īpašums, 1998, 151.lpp.; Palandt / Bassenge. Bürgerliches Gesetzbuch mit Nebengesetzen. 74., neubearbeitete Auflage. München: Verlag C.H.Beck, 2015, S. 1640, § 1105, Rn.3. Jāatzīmē, ka Tieslietu ministrijas sevišķās komisijas sagatavotajā 1297.panta tulkojumā atkārtotības kritērijs netiek minēts. Sk. Vietējo civillikumu kopojums (Vietējo likumu kopojuma III.daļa). Tulkojums ar pārgrozījumiem un papildinājumiem, kas izdoti līdz 1927. gada 31.decembrim, un ar dažiem paskaidrojumiem. Tieslietu ministrijas sevišķās komisijas sagatavotajā. Rīga: Valtera un Rapas akciju sab. izdevums, 1928, 156.lpp.

²⁶ Konradi F., Valters A. Civillikumi ar paskaidrojumiem. Otrā grāmata. Lietu tiesības. Rīga: Grāmatrūpnieks, 1935, 287.lpp.

²⁷ Sk. Vācijas Civillkodeksa (Bürgerliches Gesetzbuch) 1105.pagrāfa pirmo punktu. Pieejams: https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1105.html.

²⁸ Vācijas Federālās tiesas (BGH) 1995.gada 13.jūlija spriedums lietā Nr.V ZB 43/94, 14.rindkopa. Pieejams: <https://www.jurion.de/urteile/bgh/1995-07-13/v-zb-43-94/>.

²⁹ Turpat.

³⁰ Sk. Federālās zemes Augstākās tiesa Diseldorfā (OLG Düsseldorf) 2004.gada 20.janvāra lēmumu lietā Nr. I-3 Wx 262/03, 29. rindkopa. Pieejams: <https://openjur.de/u/103222.html>.

visus iespējamo izdevumu, kuri aptverti ar uzturēšanas jēdzienu, summu.³¹

Vācijas normatīvā regulējuma un tiesu prakses piemēri norāda, ka reālnasta šā tiesību institūta izcelsmes vietā ir attīstījusies līdzīgai laikam, likumdevējam un tiesām atzīstot, ka par tās priekšmetu var būt arī pienākums ar mainīgu apmēru, tostarp pienākums segt ēku uzturēšanas izdevumus. Civillikuma 1260.panta redakcija šādam iztulkojumam nav šķērslis. Turklāt tāds šā tiesību institūta iztulkojums atbilst civiltiesiskās apgrozības drošības un efektivitātes prasībām.

Pienākuma priekšmets naudā, graudā vai kļaušās

Civillikuma 1260.pantā izmantotais nedaudz vecmodīgais formulējums, ka reālnastu var noteikt naudā, graudā vai kļaušās, nozīmē, ka par reālnastas priekšmetu var būt naudas maksājumi, dažādu lietu devumi un darba veikšana tiesīgās personas labā.³² Izpildījumam nav jābūt saistītam ar apgrūtināto (kalpojošo) nekustamo īpašumu. Dzīvokļa īpašuma gadījumā izpildījums ir naudas maksājumi, ar kuriem tiek segti pārvaldīšanas izdevumi un izdevumi par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu.

Secinājumi

Dzīvokļa īpašuma likums arī pēc tā grozījumiem, kas stājās spēkā 2017.gada 1.janvārī, nenodrošina dzīvokļu īpašnieku kopības interešu pietiekamu aizsardzību gadījumā, kad atsevišķam dzīvokļa īpašniekam ir izveidojušās parādsaistības, neveicot pārvaldīšanas izdevumu un ar dzīvokļa īpašuma lietošanu saistītu pakalpojumu apmaksu.

Reālnastas tiesiskais regulējums var tikt attiecināts uz dzīvokļa īpašnieka pienākumu segt dzīvojamās mājas pārvaldīšanas izdevumus un norēķināties par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu. Šāds likumdevējais risinājums nodrošinātu ievērojami efektīvāku dzīvokļu īpašnieku kopības interešu aizsardzību atsevišķa dzīvokļa īpašnieka parādsaistību gadījumā.

Tiesiskās noteiktības un civiltiesiskās apgrozības interesēs Civillikuma 1260.pantā jānosaka, ka par reālnastas priekšmetu var būt arī terminēti un mainīga apmēra izpildījumi.

Piešķirot pienākumam segt pārvaldīšanas izdevumus un norēķināties par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu, liettiesisku raksturu, praktisku un tiesisku nozīmi iegūst Dzīvokļa īpašuma likuma dzīvokļa īpašuma atsavinātājam noteiktais pienākums informēt dzīvokļa īpašuma ieguvēju „par tām dzīvokļa īpašnieka neizpildītajām saistībām, kuras attiecas uz dzīvokļa īpašuma lietošanu”. Minētais informēšanas pienākums ir precizējams, nosakot, ka tas attiecināms gan uz parādsaistībām, kas izriet no pārvaldīšanas izdevumu nesegšanas, gan nenorēķināšanās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu.

Raksta pamatā ir referāts, kas nolasīts Latvijas Universitātes 75.konferences sekcijas sēdē „Vides, procesuālo un komercietību problēmas”, 21.02. 2017.

³¹ Turpat, 28.–29.rindkopa.

³² Sk. Višņakova G., Balodis K. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Lietas; Valdījums; Tiesības uz svešu īpašumu. Rīga: Mans Īpašums, 1998, 151.lpp.

Inga BĒRTAITE

Mg.iur., Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes doktorante,
Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta zinātniski analītiskā
padomniece, LU Juridiskās fakultātes pasniedzēja

JURIDISKĀS PALĪDZĪBAS INSTITŪTS ADMINISTRATĪVAJĀ PROCESĀ

2017.gada 1.martā stājās spēkā grozījumi Administratīvā procesa likumā¹, kas paredz izteikt jaunā redakcijā 18.panta ceturto daļu un papildināt pantu ar piekto, sesto un septīto daļu. Vienlaikus spēkā stājās arī saistīti grozījumi Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumā.² Ar šiem grozījumiem atjaunota vispārējā valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība administratīvajā procesā tiesā, kā arī paredzēts alternatīvs mehānisms bezmaksas juridiskajai palīdzībai administratīvajā procesā iestādē.

Raksta mērķis ir ieskicēt apsvērumus, kas tika ņemti vērā, lemjot par minētajiem grozījumiem, kā arī pievērst uzmanību atsevišķiem jautājumiem, kuriem var būt nozīme, piemērojot minētās normas.

Minētais regulējums neskar un rakstā nav aplūkots jautājums par juridiskās palīdzības, kas sniegta ārpus nodrošinātās juridiskās palīdzības ietvariem, izmaksu atlīdzināšanu pēc tam, kad tiesvedības procesā ir konstatēts administratīvā akta (faktiskās rīcības, publisko tiesību liguma) prettiesiskums. Šādas juridiskās palīdzības izmaksas tāpat kā līdz šim atlīdzināmas zaudējumu atlīdzinājuma institūta ietvaros atbilstoši Administratīvā procesa likuma³ 8.nodaļai un Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likumam.⁴

1. Grozījumu nepieciešamība

Ar 2009.gada 12.jūnija grozījumiem Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumā⁵ tika izslēgtas normas, kas paredzēja vispārēju valsts nodrošināto juridisko palīdzību administratīvajās lietās. Minēto grozījumu pamatā bija apsvērumi par objektīvās izmeklēšanas principu un līdzšinējo Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturtais daļas regulējumu kā pietiekamu garantu personas tiesību efektīvai aizsardzībai.

Valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība tika saglabāta tikai gadījumos, kad juridiskās palīdzības sniegšanas nepieciešamība administratīvajā lietā izriet no Latvijas starptautiskajām saistībām, tas ir, pārsūdzības procedūras patvēruma piešķiršanas procesa ietvaros, kā arī lēmuma par apstrīdēto izbraukšanas rīkojumu vai lēmuma par apstrīdēto lēmumu par piespiedu izraidīšanu pārsūdzēšanas ietvaros. Tāpat kopš 2016.gada 6.janvāra

valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība administratīvajās lietās tika paredzēta arī bāriņtiesas lēmuma par bērna tiesību un tiesisko interešu aizsardzību pārsūdzēšanā.⁶

Jauno Administratīvā procesa likuma grozījumu izstrādes laikā jautājums par valsts nodrošināto juridisko palīdzību administratīvajās lietās tika aktualizēts no jauna. Viens no iemesliem šai diskusijai bija tas, ka valsts nodrošinātajai juridiskajai palīdzībai alternatīvais mehānisms, kas līdz šim bija paredzēts 18.panta ceturtajā daļā⁷, praksē faktiski netika piemērots.

Attiecībā uz objektīvās izmeklēšanas principu savukārt tika atzīts, ka pamatā personas tiesību efektīvu aizsardzību administratīvajā procesā garantē objektīvās izmeklēšanas princips, atbilstoši kuram tiesai ir pienākums konkrētā lietā noskaidrot objektīvo patiesību un nodrošināt pierādījumu pietiekamību neatkarīgi no tā, vai procesa dalībnieki ir vai nav sagādājuši pietiekami daudz pierādījumu.⁸ Taču var būt atsevišķi gadījumi, kad, ņemot vērā lietas sarežģītību un personas nespēju pašai īstenot savas tiesības, objektīvās izmeklēšanas princips pietiekami nenodrošina personas tiesību efektīvu aizsardzību. Valsts pienākums noteiktos gadījumos nodrošināt juridisko palīdzību izriet arī no Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakses.⁹

Grozījumi Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturtajā, piektajā, sestajā un septītajā daļā tapa darba grupas ietvaros. Likumprojekta izskatīšanas laikā Saeimā tika precizēta un papildināta tikai 18.panta ceturtais daļa, nosakot, kas var būt par personas pārstāvi.

2. Grozījumu būtība

Neraugoties uz šķietamo Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturtais un piektās daļas līdzību, valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība ir paredzēta tikai panta piektajā daļā. Panta ceturtajā daļā ir paredzēts alternatīvs mehānisms bezmaksas juridiskajai palīdzībai administratīvajā procesā iestādē. Abiem šiem tiesību institūtiem ir gan kopīgas, gan atšķirīgas iezīmes, kas pārskatāmības labad atspoguļotas tabulā.

⁶ Grozījumi Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumā. *Latvijas Vēstnesis*, 23.12.2015., Nr.251 (5569).

⁷ Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturtais daļa redakcijā, kas bija spēkā līdz 2017.gada 1.martam, paredzēja, ka administratīvajās lietās, kas adresētas im un sarežģītas, pēc iestādes vai tiesas lēmuma, ievērojot fiziskās personas mantisko stāvokli, tās pārstāvim izmaksā atlīdzību no valsts budžeta; atlīdzības apmēru un izmaksas kārtību nosaka Ministru kabinets.

⁸ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010.gada 11.jūnija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2010-11-01 „Par Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturtais daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam” 8.punktu. *Latvijas Vēstnesis*, 16.06.2010., Nr.95 (4287).

⁹ Sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1979.gada 9.oktobra sprieduma lietā *Airy pret Iriju* 26.punktu.

18.panta ceturtais daļa	18.panta piektā, sestā un septītā daļa
ATŠĶIRĪGAIS	
Attiecas uz administratīvo procesu iestādē	Attiecas uz administratīvo procesu tiesā
Paredz atlīdzību personas pārstāvim	Paredz valsts nodrošināto juridisko palīdzību
Lēmumu par atlīdzības piešķiršanu pārstāvim pieņem un izpilda iestāde	Lēmumu par valsts nodrošināto juridisko palīdzību pieņem tiesa (tiesnesis), bet izpilda Juridiskās palīdzības administrācija, norikojot juridiskās palīdzības sniedzēju
Atlīdzību pārstāvim izmaksā no iestādes budžeta	Izdevumi par valsts nodrošināto juridisko palīdzību tiek segti no valsts budžeta
Personai pašai jāatrod pārstāvis	Pārstāvi personai norīko Juridiskās palīdzības administrācija
Pārstāvim izmaksājamās atlīdzības apmēru, piešķiršanas un izmaksas kārtību nosaka Ministru kabinets	Juridiskās palīdzības apjomu un atlīdzības apmēru nosaka saskaņā ar normatīvajiem aktiem par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības apjomu, samaksas apmēru, atlīdzināmajiem izdevumiem un to samaksas kārtību
KOPĪGAIS	
Attiecas tikai uz fizisku personu	
Garantē personai tiesības uz bezmaksas juridisko palīdzību	
Piemērojama pēc personas lūguma	
Piešķiršanas priekšnoteikumi: lietas sarežģītība un personas mantiskais stāvoklis	
Par pārstāvi var būt persona, kura var būt juridiskās palīdzības sniedzējs Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma ¹ izpratnē	

¹ Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likums. *Latvijas Vēstnesis*, 01.04.2005., Nr.52 (3210).

Ar grozījumiem 18.panta piektajā daļā ir saistīti grozījumi 186.panta otrās daļas 9.punktā un 190.panta 1.¹ daļā. 186.panta otrās daļas 9.punkts paredz, ka pieteikumā izsaka lūgumu par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības piešķiršanu, ja personai uz to ir tiesības. Savukārt 190.panta 1.¹ daļā paredzēts, ka pieteikumā izteikts lūgums par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības piešķiršanu var būt par pamatu, lai tiesnesis lēmuma pieņemšanu par pieteikuma izņemšanu pagarinātu uz vienu mēnesi.

3. Atlīdzības personas pārstāvim un nodrošinātās juridiskās palīdzības piešķiršanas priekšnoteikumi

Uz Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturtajā daļā paredzēto atlīdzību pārstāvim administratīvajā procesā iestādē, kā arī panta piektajā daļā paredzēto valsts nodrošināto juridisko palīdzību administratīvajā

procesā tiesā var pretendēt vienīgi fiziskā persona. Juridiskajām personām šādas tiesības nav paredzētas, jo tiek prezumēts, ka juridiskajām personām parasti ir plašākas profesionālās un finansiālās iespējas nodrošināt savu tiesību aizsardzību.

Gan atlīdzības piešķiršana pārstāvim administratīvajā procesā iestādē, gan valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība administratīvajā procesā tiesā ir atkarīga no diviem kumulatīviem priekšnoteikumiem:

- lietas sarežģītības;
- personas mantiskā stāvokļa.

Lietas sarežģītība ir atklātais juridiskais jēdziens, kas tiesību piemērotājam jāpiepilda ar saturu, un katrā lietā ir izvērtējams individuāli. Administratīvo tiesu praksē saistībā ar līdzšinējo Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturtais daļas regulējumu atzīts, ka lietas sarežģītības novērtēšana lielā mērā ir pašas tiesas (atbilstoši jaunajam regulējumam administratīvajā procesā iestādē – iestādes) prerogatīva, jo tieši tiesa (iestāde), kuras kompetencē ir lietas izskatīšana pēc būtības, vislabāk redz, kādas pūles ir nepieciešamas pareizai lietas izskatīšanai, un var novērtēt, cik lietderīga administratīvajā procesā varētu būt juridiskās palīdzības sniegšana.¹⁰

Lietu var uzskatīt par sarežģītu, ja tajā ir bijusi jāveic dziļāka tiesiskās situācijas analīze vai bijis nepieciešams plašāks darbs ar pierādījumiem.¹¹ Lietas sarežģītība ir tieši saistīta ar to, ka juridiskās palīdzības sniegšana ir bijusi nepieciešama, neskatoties uz pienākumu ievērot objektīvās izmeklēšanas principu.¹² Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē ir atzīts, ka valsts pienākums nodrošināt juridisko palīdzību ir atkarīgs no lietas īpašajiem apstākļiem,¹³ piemēram, strīdus jautājuma nozīmīguma¹⁴ un piemērojamo tiesību normu vai procedūras sarežģītības.¹⁵ Darba grupā priekšlikums lietas sarežģītību saistīt ar konkrētām lietu kategorijām tika noraidīts, atzīstot, ka atsevišķos gadījumos jebkuras kategorijas lieta var būt sarežģīta.

Atšķirībā no 18.panta ceturtais daļas līdzšinējās redakcijas 18.panta ceturtajā un piektajā daļā pēc grozījumiem nav atsauces uz *adresātam sarežģītu lietu*, taču, izvērtējot lietas sarežģītību, var tikt ņemtas vērā arī pašas personas zināšanas un spējas.¹⁶ Uz to, ka lietas sarežģītība vērtējama katrā konkrētajā gadījumā, ievērojot personas individuālās īpašības (piemēram, vecumu, izglītību u.c.) kopsakarā ar konkrētās lietas būtību un apstākļiem, ir norādīts arī grozījumu anotācijā.¹⁷ Arī no Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakses izriet, ka valsts pienākums nodrošināt juridisko palīdzību var būt atkarīgs arī no personas spējas efektīvi sevi

¹⁰ Sk. Augstākās tiesas 2011.gada 6.maija sprieduma lietā Nr.SKA-155/2011 13.2.punktu. Pieejams: www.at.gov.lv.

¹¹ Turpat.

¹² Turpat.

¹³ Sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1979.gada 9.oktobra sprieduma lietā *Airy* pret Irīju 26.punktu, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2005.gada 15.maija sprieduma lietā *Steel and Morris* pret Apvienoto Karalisti, 68416/01, 61.punktu, kā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2002.gada 7.augusta sprieduma lietā *McVICAR* pret Apvienoto Karalisti, 46311/99, 48.punktu.

¹⁴ Sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2005.gada 15.maija sprieduma lietā *Steel and Morris* pret Apvienoto Karalisti, 68416/01, 61.punktu, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2002.gada 16.oktobra sprieduma lietā *P. C. and S.* pret Apvienoto Karalisti, 56547/00, 100.punktu.

¹⁵ Sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1979.gada 9.oktobra sprieduma lietā *Airy* pret Irīju 24.punktu.

¹⁶ Sal. Administratīvās apgabaltiesas 2011.gada 27.jūnija lēmuma lietā Nr.AA43-2061-11/7 14.punktu.

¹⁷ Sk. likumprojekta „Grozījumi Administratīvā procesa likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojuma (anotācija) 1.punktu. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/CAC6F3B2CFBBCF10C2257FB50026E9F7?OpenDocument>

pārstāvēt.¹⁸ Tomēr tas nenozīmē, ka jebkura attiecīgajā lietu kategorijā tipveida lieta, kas personai var šķist sarežģīta, būtu atzīstama par sarežģītu lietu arī minēto tiesību normu izpratnē. Tāpat nav izslēdzams, ka lietas sarežģītības vērtējums administratīvajā procesā iestādē un tiesā var atšķirties, un nepieciešamība pēc juridiskās palīdzības konkrētā lietā administratīvajā procesā tiesā personai var būt lielāka nekā administratīvajā procesā iestādē.

Personas mantiskais stāvoklis tiek vērtēts arī lemjot par personas atbrīvošanu no valsts nodevas un drošības naudas samaksas. Šajā sakarā jau ir izveidojusies tiesu prakse, kas, ciktāl tā atbilst Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturtais un piektās daļas mērķim, var tikt ņemta vērā, piemērojot arī šīs normas. Personas mantiskais stāvoklis, kas var būt pamats 18.panta ceturtais un piektās daļas piemērošanai, varētu būt trūcīgas vai maznodrošinātas personas statuss, ko piešķir, izvērtējot ģimenes vai personas ienākumus, kusto un nekusto mantu, kā arī citus resursus.¹⁹ Tomēr, kā norādīts arī likumprojekta anotācijā, maznodrošinātas personas statusa piešķiršana nav vienīgais un izšķirošais kritērijs, lai atzītu, ka personas mantiskais stāvoklis ir atbilstošs valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības piešķiršanai.²⁰ Atlīdzības piešķiršana personas pārstāvim administratīvajā procesā iestādē, kā arī valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības nodrošināšana administratīvajā procesā tiesā būtu apsverama arī gadījumos, kad personai trūcīgas vai maznodrošinātas personas statuss nav piešķirts, bet tās mantiskais stāvoklis acīmredzami liedz segt juridiskās palīdzības izmaksas.²¹ Izvērtējot personas mantisko stāvokli, šādos gadījumos būtu ņemams vērā arī tas, vai personai pieder nekustamie īpašumi vai transportlīdzekļi, vai ir citi ienākumu avoti, vai līdzekļu uzkrājumi.²²

4. Atlīdzības personas pārstāvim un valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības piešķiršanas un pārtraukšanas kārtība

Atlīdzība personas pārstāvim atbilstoši Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturtajai daļai, kā arī valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība atbilstoši panta piektajai daļai tiek piešķirta pēc personas lūguma, nevis uz iestādes vai tiesas (tiesneša) iniciatīvas pamata. Vienlaikus, ja iestāde vai tiesa (tiesnesis) redz, ka personai viņas tiesību efektīvākai aizsardzībai juridiskā palīdzība būtu nepieciešama, tai būtu jāinformē persona par šādu iespēju.

Par atlīdzību personas pārstāvim administratīvajā procesā iestādē lemj iestāde, savukārt par nodrošinātās juridiskās palīdzības piešķiršanu administratīvajā procesā tiesā – tiesa. Atšķirībā no citiem valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības gadījumiem Juridiskās palīdzības administrācija nevērtē personas atbilstību Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības

likuma 3.panta nosacījumiem, kas definē, kad persona ir tiesīga saņemt juridisko palīdzību. Juridiskās palīdzības administrācija tikai izpilda tiesas (tiesneša) lēmumu par juridiskās palīdzības piešķiršanu, norikojot konkrētu juridiskās palīdzības sniedzēju. Šāds risinājums tika izvēlēts, ņemot vērā apsvērumus, ka atlīdzība personas pārstāvim iestādē, kā arī valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība tiesā ir atkarīga ne tikai no personas mantiskā stāvokļa, bet arī no lietas sarežģītības, ko novērtēt var tikai pati iestāde un tiesa (tiesnesis).

Par pārstāvi administratīvajā procesā iestādē atbilstoši Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturtajai daļai, tāpat kā par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības sniedzēju administratīvajā procesā tiesā, var būt vienīgi personas, kuras var būt juridiskās palīdzības sniedzēji Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma izpratnē (norādīti likuma 30.pantā). Šāds noteikums paredzēts prezumējot, ka kvalitatīvu pārstāvību sarežģītā lietā var sniegt vienīgi kvalificēts pārstāvis. Pretējā gadījumā netiktu sasniegts Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturtais daļas mērķis.

Grozījumu izstrādes laikā tika diskutēts par iestāžu gatavību piešķirt atlīdzību personas pārstāvim, ņemot vērā to, ka atlīdzība piešķirama no iestādes budžeta, turklāt pārstāvība visdrīzāk būs vērsta uz iestādes pozīcijas apstrīdēšanu. Taču jāņem vērā, ka personas kvalitatīva pārstāvība sarežģītās administratīvajās lietās ir ne tikai personas, bet arī iestādes interesēs un var palīdzēt iestādei pieņemt tiesisku un pamatotu administratīvo aktu (faktisko rīcību, publisko tiesību līgumu), kas, iespējams, netiks apstrīdēts un pārsūdzēts.

Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 18.panta piektajai daļai valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība administratīvajā procesā tiesā aptver tiesas procesu no pieteikuma saņemšanas līdz galīgā tiesas nolēmuma spēkā stāšanās brīdim. Tādējādi nodrošinātā juridiskā palīdzība, konstatējot panta piektajā daļā minētos priekšnoteikumus, ir iespējama jau pieteikuma pieļaujamības izvērtēšanas stadijā. Taču ar lūgumu par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības piešķiršanu persona tiesā var vērsties arī vēlākās tiesas procesa stadijās.

Atlīdzību personas pārstāvim atbilstoši Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturtajai daļai izmaksā iestāde. Pārstāvim izmaksājamās atlīdzības apmēru, piešķiršanas un izmaksas kārtību nosaka Ministru kabinets.²³ Savukārt atlīdzību valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības sniedzējam administratīvajā procesā tiesā atbilstoši normatīvajiem aktiem par valsts nodrošināto juridisko palīdzību izmaksā Juridiskās palīdzības administrācija.²⁴

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 18.panta septīto daļu tiesa (tiesnesis) pieņem lēmumu par valsts

¹⁸ Sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2002.gada 7.augusta sprieduma lietā *McVICAR* pret Apvienoto Karalisti, 46311/99, 48.–62.punktu, kā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2005.gada 15.maija sprieduma lietā *Steel and Morris* pret Apvienoto Karalisti, 68416/01, 61.punktu.

¹⁹ Sk., piemēram, Augstākās tiesas 2017.gada 15.februāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr.SKA-892/2017 (680093916) 3.punktu.

²⁰ Sk. likumprojekta „Grozījumi Administratīvā procesa likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojuma (anotācija) 1.punktu. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/CAC6F3B2CFBBCF10C2257FB50026E9F7?OpenDocument>

²¹ Sal. Augstākās tiesas 2016.gada 29.jūnija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr.SKA-1276/2016 3.punktu.

²² Sk., piemēram, Augstākās tiesas 2016.gada 27.jūnija rīcības sēdes lēmumu lietā Nr.SKA-1263/2016 (680036916), 2016.gada 11.maija rīcības sēdes lēmumu lietā Nr.SKA-1094/2016 (A420459713).

²³ Atbilstoši Administratīvā procesa likuma pārejas noteikumu 20.punktam Ministru kabinets līdz 2017.gada 1.septembrim izdod šā likuma 18.panta ceturtajā daļā minētos noteikumus. Līdz šo noteikumu spēkā stāšanās dienai, bet ne ilgāk kā līdz 2017.gada 1.septembrim par atlīdzības izmaksu kārtību un apmēru fiziskās personas pārstāvim administratīvajā lietā iestādē piemērojami Ministru kabineta 2004.gada 24.augusta noteikumi Nr.735 „Noteikumi par atlīdzības izmaksu kārtību un tās apmēru fiziskās personas pārstāvim administratīvajā lietā, kas adresētiem ir sarežģīta” (*Latvijas Vēstnesis*, 27.08.2004., Nr.136 (3084)), ciktāl tie nav pretrunā ar šo likumu.

²⁴ Šobrīd samaksas apmēru un ar juridiskās palīdzības sniegšanu saistītos atbildināmos izdevumus juridiskās palīdzības sniedzējiem nosaka Ministru kabineta 2009.gada 22.decembra noteikumi Nr.1493 „Noteikumi par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības apjomu, samaksas apmēru, atbildināmajiem izdevumiem un to izmaksu kārtību” (*Latvijas Vēstnesis*, 31.12.2009., Nr.206 (4192)).

nodrošinātās juridiskās palīdzības pārtraukšanu, ja iestāties kāds no šādiem apstākļiem:

- zudis pamats juridiskās palīdzības sniegšanai;
- konstatēti apstākļi juridiskās palīdzības pārtraukšanai.

Tā kā priekšnoteikumi juridiskās palīdzības sniegšanai ir lietas sarežģītība un personas mantiskais stāvoklis, tad attiecīgi arī juridiskās palīdzības sniegšanas pamats zūd, ja kāds no minētajiem priekšnoteikumiem vairs nepastāv. Maz ticams, bet nav izslēdzams, ka lietas izskatīšanas gaitā var mainīties vērtējums par lietas sarežģītību (piemēram, lieta var būt atzīstama par sarežģītu attiecībā uz pieteikuma pieļaujamību, taču nav sarežģīta pēc būtības). Taču biežāk par pamatu juridiskās palīdzības sniegšanas pārtraukšanai varētu būt personas mantiskā stāvokļa uzlabošanās.

Apstākļi valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības pārtraukšanai ir norādīti Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma 33.panta septītajā daļā. Lēmumu par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības pārtraukšanu pieņem tiesa (tiesnesis) un triju dienu laikā nosūta to Juridiskās palīdzības administrācijai.

Lai nesarežģītu un nekavētu administratīvā procesa virzību, lēmumi saistībā ar nodrošinātās juridiskās palīdzības piešķiršanu, pārtraukšanu, kā arī atlīdzības izmaksāšanu nav atsevišķi apstrīdami un pārsūdzami. Iebildumus par tiem var izteikt apstrīdēšanas iesniegumā, pieteikumā, apelācijas sūdzībā vai kasācijas sūdzībā.

Vērtējot minēto procesuālo tiesību pārkāpumu tiesiskās sekas, jāņem vērā, ka šo procesuālo tiesību normu tāpat kā citu procesuālo tiesību normu ievērošana nav pašmērķis. Kā atzīts administratīvo tiesu praksē, katra procesuālā norma ir radīta, lai nodrošinātu kāda lietderīga mērķa sasniegšanu.²⁵ Līdz ar to attiecīga procesuālā pārkāpuma konstatēšanai ir būtiski noskaidrot, vai tas, ka atlīdzība pārstāvim administratīvajā procesā iestādē vai arī valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība administratīvajā procesā tiesā netika piešķirta, ir ierobežojis personas tiesības uz taisnīgu tiesu.

Kopsavilkuma vietā

Piemērojot Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturto un piekto daļu, paturams prātā, ka atlīdzība personas pārstāvim administratīvajā procesā iestādē, kā arī valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība administratīvajā procesā tiesā ir atkarīga ne tikai no personas mantiskā stāvokļa, bet arī no lietas sarežģītības. Taču latīņa lietas sarežģītības vērtējumam nevar būt tik augsta, ka jaunais regulējums praktiski nav piemērojams, citādi minētajās normās noteiktajos gadījumos varētu tikt apdraudēta personas tiesību efektīva aizsardzība un jaunais regulējums nesasniegtu savu mērķi.

²⁵ Sk., piemēram, Augstākās tiesas 2015.gada 2.jūnija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr.SKA-314/2015 (A420514711) 11.punktu.

Zinaida INDRŪNA

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas konsultante likumu piemērošanas jautājumos

SENATORU ATSEVIŠKĀS DOMAS STARPKARU LATVIJAS SENĀTĀ

Ar 2009.gada Civilprocesa likuma grozījumiem tika dota iespēja gadījumos, kad lietu izskata paplašinātā sastāvā, tiesnesim, kuram ir bijis atšķirīgs viedoklis par likuma tulkojumu vai likuma piemērošanu, rakstveidā izteikt savas atsevišķās domas, kas pievienojamas lietai. Augstākās tiesas judikatūrā apzināts 21 civillietu nolēmums, kurā 2 senatori un 14 Civillietu departamenta tiesneši pārdoduši atsevišķās domas. Augstākās tiesas mājaslapā publicētajiem nolēmumiem atsevišķās domas tiek pievienotas nolēmuma beigās.

Latvijā tiesnešu atsevišķo domu prakse ienākusi no Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakses. Taču vēsturiski¹

¹ Sk. Apse D. Tiesnešu atsevišķās domas – to paušanas vēsturiskie, normatīvie un citi aspekti. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 5. starptautiskā zinātniskā konference „Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi” Rīga: 2014.gada 10.–11.novembris. LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 81.–85.lpp.

tiesnešu atsevišķajām domām ir daudz senāka tradīcija, un, lai arī šo domu publiskošana netika normatīvi regulēta, tai Latvijas tiesu praksē bija būtiska nozīme.

Raksts nepretendē uz izsmēlošu senatoru atsevišķo domu tvērumu starpkaru Senātā. Tajā dots vēsturisks ieskats normatīvajā regulējumā starpkaru Latvijā, kā arī ilustrācijai pievienota detalizētāka analīze trijiem Senāta nolēmumiem, kuriem pievienotas senatoru atsevišķās domas, kas pēc satura un sabiedriskās nozīmības būtiski atšķiras no mūsdienu Augstākās tiesas tiesnešu atsevišķajām domām. Šie trīs piemēri norāda uz to juridisko jautājumu daudzveidību, kas parādās senatoru atsevišķajās domās, sākot ar Senāta darba organizāciju, piekritības jautājumiem administratīvā un civilprocesā, kā arī ļoti senā vēsturiskā civiltiesību jautājumā. Mūsdienu interesentiem tikai tagad sāk

atklāties šo atsevišķo domu nozīme Latvijas tiesu prakses attīstībā. Papildu informācija pieejama Augstākās tiesas mājaslapas vēstures sadaļā.

REGULĒJUMA VĒSTURE STARPKARU LATVIJĀ

Krievijas Valdošā Senāta iekārtas 1832.gada 28.janvāra likuma 89.pantā b) daļas par balsu vākšanu lēmuma pieņemšanai 16.punktā noteikts, ka katram senatoram, kas nepiekrit vairākuma viedoklim, ir tiesības ne vēlāk kā nedēļas laikā rakstveidā iesniegt savu viedokli.² 18.punktā bija reglamentēts, ka neviens no departamenta, kā arī departamentu Apvienotā kopsēdē klātesošiem senatoriem nevar izvairīties, pat ar kādu aizbildinājumu, no tūlītējas atbildes uz tiesas sēdes priekšsēdētāja visiem secīgi priekšā liktiem juridiskiem jautājumiem. No vairākuma atšķirīgās rakstiski paustās domas nav iesniedzamas pirms sprieduma parakstīšanas un nav nolasāmas tai pašā sēdē, bet gan nākamajā sēdē.

Sākotnēji šis regulējums bija paredzēts četriem izpildvaras departamentiem. Pēc tiesu reformas ar 1864. gadu tas tika attiecināts arī uz diviem tiesu varas kasācijas instances departamentiem – Civillietu un Kriminālietu departamentu. Turklāt tas nebija atkarīgs no senatoru skaita tiesas sēdē, t.i., atsevišķās domas varēja iesniegt arī senators, ja lieta tika skatīta triju tiesnešu sastāvā.

Līdzīgs regulējums tika iekļauts arī 1864.gada Tiesu iekārtas likuma 164.pantā. Vēlāk, kad šo likumu pārņēma Latvijas brīvvalsts, tas pārtapa 105.pantā, kas noteica, ka par katru krimināllietu un civillietu sastādāms sevišķs protokols pēc Kriminālprocesa un Civilprocesa nolikumu noteikumiem. Šiem protokolliem pievienojami tiesas izšķiršanai priekšā celtie jautājumi, ja tie izteikti rakstiski, līdz ar tiesas rezolūcijām par tiem, kā arī tiesas locekļu atsevišķās domas, ja tādas iesniegtas.³

Iepriekšējo gadsimtu normatīvais regulējums Latvijas teritorijā neparedzēja tiesnešu atsevišķo domu publicēšanu. Civilprocesa nolikuma 703.pantā bija noteikts, ka atsevišķās domas nav izpaužamas un kopija no tām netiek izsniegta prāvniekiem.⁴ Pat tad, ja kāds no prāvniekiem lūdza tās izsniegt, tiesa, atsaucoties uz šo regulējumu, liedza tām pieeju. Tomēr par šo domu nozīmi M.I.Maļņins savā darbā „Убеждение судьи в гражданском процессе” (Одесса: Тип. Ульриха и Шульце, 1873) rakstīja, ka tiesnešu atsevišķās domas ir viņa viedokļa neaizskaramības garants sabiedrības acīs.⁵ Laika gaitā attieksme pret tiesnešu atsevišķo domu publicitāti mainījās. Šajā rakstā tiks aplūkots arī piemērs no starpkaru tiesu prakses, kad atsevišķās domas tika publicētas un pat viesla izmaiņas normatīvajā regulējumā.

² Учреждение Правительствующего Сената. Издание 1892 года, с.120. Skatīts 04.03.2017. <http://civil.consultant.ru/reprint/books/169/131.html>.

³ Tiesu iekārta. Kodifikācijas nodaļas 1936.g. izdevums. Rīga: Valsts tipogrāfija, 18.lpp.

⁴ Krievijas Senāta 1869.gada spriedums lietā Nr.864, 1878.gada spriedums lietā Nr.141 un 1890.gada spriedums lietā Nr.48. Citēts no Тютрюмов И.М. Устав гражданского судопроизводства. С законодательными мотивами, разъяснениями Правительствующего Сената и комментариями русских юристов, извлеченными из научных и практических трудов по гражданскому праву и судопроизводству (по 20 сентября 1922 года). Издание пятое, исправленное и значительно дополненное, со включением изменений закона и разъяснений Высших Кассационных судов, относящихся до Латвии, Литвы, Польши и Эстонии. т.1, Рига, издание Давида Гликсмана, 1923, с.1296.

⁵ Turpat.

I

LATVIJAS SENĀTA APVIENOTĀS SAPULCES 1925.GADA LĒMUMS

Latvijas Senāta Apvienotā sapulce 1925.gada 25.septembrī lēma par ceturrtā senatora vajadzību kasācijas Civillietu departamentā. Atbilstoši Senāta iekārtas likuma 1916.gada 26.decembra grozījumiem senatori paši varēja izvēlēties sev jaunos kolēģus.⁶ Tobrid Civillietu departamentā strādāja senatori Kārlis Ozoliņš, Dr. Augusts Lēbers, Aleksandrs Pētersons, t.i., viens tiesas sastāvs. Senatori gribēja papildināt civilistu pulku ar Rīgas apgabaltiesas tiesnesi Fridrihu Konradi.

Senatora K.Valtera atsevišķās domas

Šo Senāta Apvienotās sapulces lēmumu neatbalstīja Apvienotās sapulces priekšsēdētājs senators Kristaps Valters un savās atsevišķās domās 26.septembrī rakstīja: „Pārskats par Latvijas Senāta darbību 1924. gadā konstatē, ka minētā gada laikā izspriestas lietas: 1) Civilā kasācijas departamentā no 596 (61 atlikušas no iepriekšējā gada un 535 jaunienākušas) – izspriestas 385; 2) Kriminālā kasācijas departamentā no 1440 (260 atlikušas un 1180 jaunas) – izspriestas 915 un Administratīvā departamentā no 4654 (atlikušas 2084 un jaunas 2570) – 3116. Tātad gada laikā uz katru no trim senatoriem iznāk izspriestu lietu: civilā kasācijas departamentā 128; kriminālā kasācijas departamentā 305 un administratīvā departamentā 1038.

Krievu laiku senatoriem nevarēja pārmest pārpūlēšanos vai darba sasteigšanu un tur tomēr iznāca gada laikā izspriestu lietu uz katru senatoru: Civilā kasācijas departamentā 370 un Kriminālā kasācijas departamentā 587 (skaitļi par 1911.gadu ievietoti 1914. gada juridiskā kalendarī).⁷ [...] pie kam no šim 385 lietām spriedumi nebija galīgā formā izgatavoti 188 lietās. Un tā ka sprieduma izgatavošana sastāda lietas spriešanas galvenāko daļu, tad iznāk ka pagājušā gadā mūsu Civilais kasācijas departaments vēl nav veicis viena krievu senatora parasto darba normu.

Līdz šā gada 1.jūnijam Civilā kasācijas departamentā ienākušas 228 jaunas lietas, kas liecina, ka lietu ieplūdums arī šogad nav pieaudzis, kamdēļ arī nav iemesla runāt par vajadzību paplašināt sastāvu.”⁸

Situācijas atrisinājums

Ceturtais senators togad departamentam netika piepulcēts, taču šajā gadījumā nevar apgalvot, ka tas notika senatora atsevišķo domu iespaidā, jo Tieslietu ministrija paskaidroja, ka budžetā senatora algai trūkst līdzekļu.

⁶ Tiesu iekārta. 147.pants Ja kļuvusi brīva vieta uz kasācijas departamentu senatora amatu, Senāta Apvienotā sapulce apspriežas par to, kura no personām, kas apmierina likuma prasījumus, varētu lietas labā ieņemt brīvo vietu, un savu lēmumu par izraudzītiem kandidātiem, kas izteikuši savu piekrišanu ieņemt senatora amatu, nodod tieslietu ministram. Pēdējais stāda Ministru kabinetam priekšā kā Senāta Apvienotās sapulces izraudzītos, tā arī citus kandidātus, kuriem uz 139.panta 4.punkta un 140.panta pamata ir tiesība ieņemt brīvo vietu. Kodifikācijas nodaļas 1936.g. izdevums. Rīga: Valsts tipogrāfija, 23.lpp.

⁷ 1912.gadā Krievijas Senāta Civilo lietu departaments izskatīja 13 422 lietas, tajā bija 45 senatori, t.i., katrs no viņiem izskatīja apmēram 298 lietas. Судебные уставы 20 ноября 1864 г. за пятьдесят летъ. Т. 2, Петроград, 1914, Приложение, с. 336.

⁸ Latvijas Senāta Apvienotās Sapulces 1925.g. tiesas un rīcības sēžu žurnāli LVVA 1535.fonds, 10.apraksts, arhīva lieta nr. 9, 19.lp. Autora pasvītrojumi.

Senators Fridrichs Leons Otto Konradi Senātā sāka strādāt 1928.gada 24.maijā.⁹

II

*Mazākuma viedoklis var būt kā pravietojums likumdošanas izmaiņām*¹⁰

SENĀTA APVIENOTĀS SAPULCES 1929.GADA LIETA NR. 2¹¹

Latvijas Senāts 1929.gada 15.martā Apvienotās sapulces rīcības sēdē caurlūkojis Civilprocesa likuma 241.panta kārtībā piekritības strīdu izšķiršanai starp tiesu un Zemkopības ministriju, 20 iesniegtās prasības lietās pret Zemkopības ministriju dēļ īpašuma tiesībām uz nekustamu mantu.¹²

Lietā Nr.2 Margarēta Valter-Vitenheim cēlusi prasību pret Zemkopības ministriju, kurā – apgalvodama, ka ministrija ieskaitījusi ar Agrārās reformas likumu nodibinātā valsts zemes fondā viņai, prasītājai, īpašumā piederošās mājas un tāpat viņai piederošo no tās pašas muižas atdalīto zemes gabalu un šos nekustamos īpašumus izrentējusi, neraugoties uz to, ka tie kā zemnieku zeme ar minēto likumu nav atsavināti – lūdza atzīt viņai īpašuma tiesības uz minēto mantu.

Apgabaltiesa šo prasību atstājusi bez caurskatīšanas, atzīstot to par nepiekrītošu civiltiesai.

Tiesu palātai, kura skatīja prasītājas sūdzību, Zemkopības ministrija paskaidroja, ka ministrijas rīkojums šai lietā nav rediģējams civiltiesā, bet gan pārsūdzams vienīgi Senāta Administratīvam departamentam, ko prasītāja savā laikā jau darījusi, bet Senāts viņas sūdzību atstājis bez ievēribas, un ka rīkojumu par prasības objektu ministrija ir devusi ne kā fiks valsts privāttiesiskā lietā, bet kā valsts varas (*imperium*) nesēja. Tiesu palāta lietas iztiesāšanu apturējusi un lietu iesniegusi Senāta Apvienotai sapulcei piekritības strīdus izšķiršanai.

Apsverot augšpievestos apstākļus sakarā ar pastāvošiem likumiem, Senāts atrod:

Agrārās reformas likumā ir uzskaitītas tās nekustāmu īpašumu kategorijas, no kurām sastādās nodibinātais valsts zemes fonds. Visi šie nekustāmie īpašumi skaitās par atsavinātiem un pārgājušiem valsts īpašumā ar šī likuma spēkā nākšanas dienu. Atsavināto īpašumu ieskaitīšana un pārņemšana fondā uzdota Zemkopības ministrijai, kura rīkojās kā valsts varas izpildu orgāns un tādēļ viņas attiecīgie rīkojumi pieskaitāmi pie tādām bezstrīdus prasībām, kurās, nepielaižot ierunas sacikstes kārtībā, piekrit administratīvām, bet ne tiesu iestādēm, saskaņā ar Civilprocesa likuma 1.panta piezīmi. Tomēr tas nebūt nenozīmē, ka Zemkopības ministrija ar savu

rīkojumu varētu bezstrīdus kārtībā atņemt pilsoņiem arī tādu mantu, uz kuru agrārās reformas likums nemaz neattiecas, jo, no vienas puses, ievērojot augstāk sacīto, Zemkopības ministrijas rīkojumi par nekustāmu īpašuma ieskaitīšanu fondā ir tikai šo faktu konstatējoši akti, bet ne juridiski akti, ar kuriem ministrija šo mantu bezstrīdus kārtībā atsavina valsts īpašumā, un, no otras puses, lai aizsargātu pilsoņu privāttiesības no valsts administratīvo orgānu rīkojumiem, Civilprocesa likums nosaka, ka privātpersonas, kuru uz likumu pamatotās tiesības aizskar pārvaldības iestāžu vai personu rīkojumi, var tiesā celt prasību, lai aizskartās tiesības atjaunotu. Tā kā attiecībā uz Zemkopības ministrijas rīkojumiem par atsavinātās nekustāmās mantas ieskaitīšanu valsts zemes fondā pastāvošos likumos nav paredzēti nekādi izņēmumi no citētās normas nosacījuma, jāatzīst, ka arī ar minētiem rīkojumiem aizskarto īpašuma tiesību atjaunošana civilprasības ceļā nav izslēgta.

Lietas piekritība civiltiesai noteicama vienīgi pēc to attiecību juridiskā rakstura, kuras prasītājs apgalvo par aizskartām ar Zemkopības ministrijas rīkojumu un viņa lūgumu, neatkarīgi no prasītāja apgalvojuma pamatotības, bet ministrijas iebildums, ka nekustāms īpašums atsavināts ar Agrārās reformas likumu, atzīstams par attiecošos uz lietas būtību. Tādēļ, ja pēc lietas apstākļu apsvēruma sakarā ar ministrijas iebildumiem izrādītos, ka īpašuma tiesības uz nekustāmu mantu, kuras par aizskartām skaita prasītājs, ir atceltas atsavināšanas ceļā ar Agrārās reformas likumu, tiesa gan var prasību pēc būtības atraidīt, bet nevis atzīt lietu par nepiekrītošu civiltiesai.

Griežoties no šiem apsvērumiem pie aprādītās Margarētas Valter-Vitenheim prasības lietas caurskatīšanas pēc būtības un ņemot vērā, ka Zemkopības ministrijai saskaņā ar augšsacīto vispār nav piešķirta tiesība atsavināt nekustāmu mantu tās ieskaitīšanai valsts zemes fondā, bet – tikai tiesība pārņemt atsavināto, un tādēļ augšminētā, nekustāmā manta nav skaitāma par bezstrīdus kārtībā atsavinātu ar ministrijas rīkojumu; ka prasītāja Valter-Vitenheim, lūdzot savā prasības sūdzībā atzīt (atjaunot) viņai īpašuma tiesības uz mantu, apgalvo, ka Zemkopības ministrija šīs viņai piederošās tiesības aizskārusi, ieskaitot to valsts zemes fondā; ka īpašuma tiesības uz mantu aizsargā civillikumi; ka tādēļ Valter-Vitenheim strīdum ar Zemkopības ministriju ir civiltiesisks strīda raksturs un tas, saskaņā ar Civilprocesa likuma 1.pantu, izspriežams no civiltiesas, – Senāts, pamatojoties uz tā paša likuma 241.pantu, nolēma: atzīt, ka lieta piekrit civiltiesai.

Mazākumā palikušo senatoru atsevišķās domas¹³

Agrārreformas likums ir publisku tiesību likums, ar kuru noteiktu kategoriju zemju īpašniekiem ir atsavinātas īpašuma tiesības, un tāds likums var

⁹ LVVA 7252.fonds, 2.apraksts, arhīva lieta nr. 27, 15.lpp.

¹⁰ Llewellyn K. The Case Law System in America. Chicago. London: The University of Chicago Press, 1989, p. 56–57. Citēts pēc: Apse D. Tiesnešu atsevišķās domas – to paušanas vēsturiskie, normatīvie un citi aspekti. Latvijas universitātes Juridiskās fakultātes 5. starptautiskā zinātniskā konference „Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi” Rīga, 2014.gada 10.–11. novembris. LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 82.lpp.

¹¹ Senāta Apvienotās sapulces spriedums 1929.gada 15.marta lietā Nr.2 ar mazākumā palikušo tiesnešu domām. „Jurists” 1929/4, 115.-119., 120.–124.lpp. [Rakstā atreferēts saīsināti].

¹² Šajā sēdē izskatīja 20 līdzīgas lietas. Apvienotās sapulces 1929.gada tiesas un rīcības sēžu žurnāls. LVVA 1535.fonds, 10. apraksts, arhīva lieta nr.10.

¹³ Kādēļ daļa senatoru nebalsoja par Senāta 15.marta lēmumu agrārreformas lietā. Kā jau agrāk ziņots, lielu ievēribu guvušais Senāta tulkojums, ar kuru agrākiem muižniekiem dota tiesība apstrīdēt īpašumu ieskaitīšanu zemes fondā vēl arī civiltiesā, nav pieņemts vienbalsīgi. Par 15.marta kopsapulces lēmumu, kurš runā preti agrākam (1926.g.) Senāta agrārlikuma tulkojumam, tā dzird, balsējuši šādi senatori: doc. Loebers, Nagujevskis, Petersons, Konradi, Ozoliņš, Balodis un Gobiņš. Pret balsojuši: Valters, Kalacs, Puriņš, Zilberts un Gubenis. Pirmie četri no viņiem ierakstījuši atsevišķās domas pie vairākuma lēmuma, kuras nodrukājam saīsinātā veidā. Jaunākās ziņas (18.04.1929.) 1.lapa.

IV TIESĪBDOMAS: PRIEKŠLASĪJUMI, PUBLIKĀCIJAS

radīt tikai publiski tiesiska rakstura attiecības starp valsti un to zemju bijušiem īpašniekiem, uz kuriem šis likums attiecas. Civillikumu vispārējie noteikumi par ekspropriāciju jeb nekustāmas mantas piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskām vajadzībām nosaka, ka tāda atsavināšana notiek administratīvā kārtībā, atsavinātā manta nekavējoties pārņemama un varbūtējās sūdzības piekrist administratīvo tiesu izspriešanai.

Agrārās reformas likums, kura pamatā ir likts tas pats ekspropriācijas princips, gan neuzskaita atsevišķas zemes vienības, kuras ar šo likumu ir atsavinātas un ieskaitītas valsts zemes fondā, bet likumdevējs *expressis verbis* uzdevis valdībai, resp. tās orgānam Zemkopības ministrijai, konstatēt to katrā konkrētā gadījumā pēc pašā likumā noteiktām pazīmēm. Tātad pēc būtības nav itin nekādas starpības, bet ir pilnīgi viens un tas pats, vai pats likumdevējs deklarē, ka noteiktā konkrētā zemes vienība ir atsavināta, jeb Zemkopības ministrija likumdevēja uzdevumā to konstatē, ar savu rīkojumu pārņemot attiecīgu individuālu zemes vienību valsts zemes fondā, tādēļ juridiski nepamatots ir uzskats, ka ar Zemkopības ministrijas rīkojumu fondā pārņemtā zeme nav skaitāma par bezstrīdus kārtībā atsavinātu. Izpildot šos likumā nosacītos pienākumus, Zemkopības ministrija rīkojās kā valsts varas orgāns un publisko interešu aizstāve, kuras lēmumus vai rīkojumus, ja tie ir pretlikumīgi, ieinteresētās personas var pārsūdzēt vienīgi administratīvā kārtībā Senāta Administratīvam departamentam.

Senāts jau agrāk savā Apvienotās sapulces 1926.gada 8.oktobra spriedumā¹⁴ ir atzinis, ka civiltiesas vara pie šo jautājumu izšķiršanas ir izslēgta, un paskaidrojis, ka, ja likumā noteiktā termiņā sūdzība par Zemkopības ministrijas lēmumu attiecībā uz zemes ieskaitīšanu valsts zemes fondā nav iesniegta, tad ministrijas lēmums uzskatāms par tādu, kas gājis likumīgā spēkā un tāpat sūdzība gadījumos, kad Senāta Administratīvais departaments, pārbaudot sūdzību ir nācis pie slēdziena, ka zemes ieskaitīšana fondā pēc likumā noteiktām pazīmēm ir saskaņojama ar Agrārās reformas likuma nosacījumiem un tātad atzistama par likumīgu, tad ar to pašu jautājums uzskatāms par izšķirtu galīgi.

Arī Senāta Civilais kasācijas departaments ar savu 1928.gada 8.jūnija spriedumu lietā Nr.7 ir atzinis, ka šāda veida strīdi uz Civilprocesa likuma 1.p. pamata civiltiesai nepiekrīt, kādēļ lietu izbeidzis.

Senāts savā Apvienotās sapulces 1926.gada 8.oktobra spriedumā atzīst, ka 1923.gada 31.marta likumam, uzdodot fondā ieskaitīšanas likumību pārbaudīt administratīvai justīcei, ir bijis noteikts mērķis izslēgt paralēlisma iespējamību, t.i., vienu un to pašu jautājumu izlemšanu ar civilās un administratīvās justīces palīdzību. Paralēlisms, kas nozīmētu administratīvo lēmumu pārbaudīšanu civilā tiesā, nav pieļaujams arī tādēļ, ka tas runā pretim Civilprocesa likuma 1. un 2.pantā atzītam principam par administratīvās varas atdalīšanu no tiesas varas, kā arī tiesiskam pamatnoteikumam, ka lieta, kas jau izšķirta ar kompetentas varas lēmumu, uzskatāma par galīgi izspriestu (*res judicata*) un nav pārlemjama.

Pieļaut tādu strīdu ar prasību civiltiesā nozīmē

pieļaut civilprāvas par visu ar Agrārās reformas likumu atsavinātu zemju ieskaitīšanu valsts zemes fondā un līdz ar to kavēt un aizturēt agrārās reformas izvešanu vismaz uz 10 gadiem līdz prasības noilgumam. Citiem vārdiem – ignorēt ministrijas darbības sakarā ar agrārās reformas izvešanu dzīvē, cik tālu strīdus priekšmets ir jautājums, vai attiecīgais objekts pēc viņa pazīmēm atbilst vienai no tām kategorijām, kuras minētas Agrārās reformas likuma pirmās daļas 2.panta 2.punktā, ir izslēgti no civiltiesas piekritis, bet caurlūkojami no attiecīgā administratīvās justīces orgāna, jākonstatē, ka runā satricināt pašu agrāro reformu.¹⁵

Tas ir pirmais gadījums Latvijas Senāta vēsturē, kad senatori ne vien pievienoja protokolam savas atsevišķas domas, bet arī publicēja tās.¹⁶ Prof. Sinaiskis savā „Jurista” 1929/4 izdevumā nenorāda atsevišķo domu pautāju vārdus, tie minēti „Jaunāko Ziņu” 1929.gada 18.aprīļa publikācijā – K.Valters, J.Kalacs, K.Purviņš, F.Zilberts. No Saeimas stenogrammas izriet, ka šo publikāciju ierosinājuši paši atsevišķo domu pautāji.

Parlamenta reakcija

Šim atsevišķām domām bija unikāla nozīme ne vien Latvijas tiesu vēsturē, bet arī parlamenta darbībā, jo tā ir līdz šim visoperatīvākā likumdevēju reakcija uz vispārējās tiesas spriedumu ar tiesnešu atsevišķām domām. Senāta Apvienotās sapulces spriedums lietā Nr.2 tika pieņemts 15.martā, Saeima likuma papildinājumus Agrārās reformas likuma pirmās daļas 12.¹ pantā pieņēma 17.maijā, t.i., divu mēnešu laikā. Parlamentārieši piekrita senatoru atsevišķām domām un noteica, ka visi strīdi, kas izrietēja no minētā likuma, risināmi Senāta Administratīvajā departamentā.

Deputāts A.Eglītis formulēja uzdevumu: ir jāpanāk, lai uz šī Senāta tulkojuma pamata vienā otrā tiesu iestādē netiktu pieņemti lēmumi, lai mūsu valsti joprojām būtu miers, lai pāri par 100 000 jaunsaimniecību īpašnieku varētu mierīgi strādāt savu darbu, lai nebūtu satricināti viņu prāti par to, ka viņu zemes īpašumu varētu aplikt ar maksām par labu bijušiem īpašniekiem.¹⁷

Deputāts F.Cielēns norādīja, ja mēs gribam agrārās reformas stabilitāti uzturēt, tad ir nepieciešami galīgi kategoriski iznīcināt Senāta 15.marta spriedumu, jo šīs divas lietas kopā nav savienojamas.¹⁸ Senāts ar savu 15.marta spriedumu ir satricinājis pamatu pamatus, pats savu augstākās tiesas autoritāti un cieņu pret sevi. Senāts ar šo slēdzienu ir sevi noitis un sit un grauj arī citu pārējo tiesu autoritāti.¹⁹

Apspriežamā jautājumā nav strīds starp divām pusēm, bet gan strīds, ja tā varētu izteikties, starp likumdevēja

¹⁵ Teksts atbilst publikācijai, Jurists, 1929/4, 124.lpp.

¹⁶ Saeimas deputāts A.Rudevics 1929.gada 19.aprīļa sēdē norādīja, ka „Jaunākās Ziņas” vakardienas numurā ir nodrukāti šie juridiskie motīvi mūsu Senāta 15.marta lēmumā un pievienoti protokolam no to senatoru pusēs, kas nav nekādi sociālisti; nav pat zināms cik viņi lieli demokrāti – viņi ir vienkārši pilsoņi, kas no jūsu vidus nākuši. [...] Latvijas Republikas III Saeimas stenogrammas. III sesija (no 1929.gada 16.aprīļa līdz 1929.gada 17.maijam). Sastādījis H.Kārklīns, Saeimas stenogrāfiskā biroja vadītājs. Latvijas Republikas Saeimas izdevums. [b.g.] 98.lpp. Pieejams LND. http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html#panel:pp|issue:/p_001_sast1929n2|article:DIVL543|page:90|query:Latvijas Republikas III Saeimas III SESIJA LATVIJAS REPUBLIKAS SAEIMAS SAEIMAS SAEIMAS|issueType:P

¹⁷ Turpat, 17.lpp.

¹⁸ Turpat, 34.lpp.

¹⁹ Turpat, 35.lpp.

¹⁴ Senāta Apvienotās sapulces spriedums 1926.gada lietā Nr.5. Senāta Apvienotās sapulces spriedumi 1925–1926. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1928.gada Nr.12, pielikums 42.–55.lpp.

grību un atsevišķām civiltiesiskām personām. Šīnī jautājumā lieta grozās ap to, kā likumdevējs, Saeima, kas izdevusi korborācijas likumu, sapratis attiecīgo pārsūdzības kārtību par Zemkopības ministrijas rīcību un kā to no zināmas civiltiesiskās doktrīnas viedokļa uztvēris Senāts ar savu tulkojumu.²⁰

Plenārsēdē deputāts J.Breikšs likuma papildinājumu saistīja ar uzdevumu, ka tā plaša, ko radījis 15.marta Senāta lēmums, ir jācementē, un 12.¹pants Agrārās reformas likumā uzskatāms par nepieciešamu cementēšanas darbu.²¹

Saeimas priekšsēdētājs P.Kalniņš kopsavilkumā paziņoja, ka par likuma pieņemšanu visumā pārlobotā veidā nodotas 59 balsis, pret – 6 balsis, atturējušies 8.²²

Kā savā runā norādīja P.Juraševskis – ja Senātā sēž vairāki senatori, tad ne tāpēc, lai klausītos, ko viens saka, bet lai katrs varētu izteikt savas domas un mēģinātu tās pierādīt. Šeit svaru kauss nosvērīs drusku citādi nekā citās reizēs.²³

Faktiski senatoru vairākums bija nostājies pret sabiedrības interesēm un vairojis sabiedrisko nedrošību, t.i., izjaucis to trauslo līdzsvaru, kas bija izveidojies laikā pēc agrārās reformas uzsākšanas. Iespējams, tas bija viens no pamudinājumiem 1940.gada Tieslietu ministrijas instrukcijas mīrtiesnešiem 1.punktā ierakstīt, ka mīrtiesneša uzdevums ir spriest tiesu, stiprināt tautas tiesisko apziņu un sabiedrisko drošību²⁴, t.i., tiesneša uzdevums ir tiesību un sabiedrisko interešu līdzsvarošana. Bet likumdevējam, atklājot likumā trūkumus, nepilnības vai neatbilstību tā piemērošanas kontekstam vai nesaderību ar starptautiskiem standartiem, tiesu prakse ir jāuzskata par kompetentu brīdinājuma sistēmu, kas pamudina likumdevēju vai reglamentējošo varu sabiedrības interesēs izdarīt no tā visus iespējamus secinājumus.²⁵ Šajā gadījumā tieši senatoru mazākuma viedoklis atbilda Latvijas sabiedrības interesēm un neļāva sagraut Senāta autoritāti.

Tas ir uzskatāmākais piemērs par tiesnešu mazākuma viedokļa pravietojumu likumdošanas izmaiņām Latvijas normatīvajā regulējumā. Faktiski mazākumā palikušie senatori pieturējās pie Senāta iepriekšējās prakses un piedzīvoja šīs tiesu paražas pārtapšanu likumā, t.i., īstenojās 38.digestas vēlējums – kad likumu piemērošana rada šaubas, vajag, lai paraža vai patstāvīgi līdzīgi iztiesātu lietu autoritāte (spriedums, atzinums) (*judicatarum auctoritatem*) iegūst likuma spēku (D.1, 3, 38), t.i., līdzīgi iztiesātu nolēmumu kopas pielīdzināmas likumam.²⁶

²⁰ Turpat, 959.–960.lpp.

²¹ Turpat, 964.lpp.

²² Turpat, 966.lpp.

²³ Turpat, 167.lpp.

²⁴ Senāta Apvienotās sapulces 1940.gada lieta Nr.6. LVVA 1535.fonds, 10.apraksts, arhīva lieta nr.634, 3.lp. <http://www.archiv.gov.lv/senats/index.php?id=37&kopa=1>.

²⁵ Cavinet G. Vision prospective de la Cour de cassation 49. p., Conférence à l'Académie des sciences morales et politiques, 13 novembre 2006: www.courdecassation.fr/jurisprudence_publications_documentation_2/autres_publications_discours_2039/discours_2202/2006_2203/sciences_morales_49, un <http://at.gov.lv/files/uploads/files/docs/conferences/Canivet.doc> 1.daļas 1.punkts. [Skatīts 12.03.2017.]

²⁶ Дигесты Юстиниана. Перевод с латинского; отв. ред. Л.А.Кофанов. – М., Статут, 2002, с.113.

III

SENĀTA CIVILĀ DEPARTAMENTA KOPSĒDES 1937.GADA LIETA NR.33

Senāta Civilā departamenta kopsēdē 1937.gada 15.aprīļa spriedumā lietā Nr.33²⁷ senatori noraidīja prasītāja kasācijas sūdzību un piekrita Tiesu palātas konstatējumam, ka atbildētājs, kā viens no Hugo K-maņa līdzmantiniekiem, pārdevis K-ņiem piederējušo nekustamu īpašumu bez pārējo mantinieku ziņas un piekrišanas. Atzīstot šādu pirkuma – pārdevuma līgumu par nederīgu visumā, Tiesu palāta rīkojusies saskaņā ar likumu (CL 930.p.²⁸) un Senāta šīnī jautājumā nodibināto praksi (Sen. CKD 26/91²⁹).

Senatora V.Bukovska atsevišķās domas

Šajā lietā senators V.Bukovskis paudis savas atsevišķās domas:

„Saskaņā ar CL 938.pantu³⁰ katra kopīpašnieka domājamā daļa kopējā priekšmetā pieder vienīgi viņam. Tādēļ viņš drīkst ar to visādi rīkoties, atbilstoši tās būtībai, ja vien šī rīcība līdz ar to neattiecas uz pārējo kopīpašnieku daļām. Uz šā pamata katram kopīpašniekam ir tiesība viņam piederošo kopējas lietas daļu arī atsavināt vai ieķīlāt.

Pie šā CL 938.p. pievests avots: L.1 C de Commun. rer. alienat IV-52. Sintenisa tulkojumā skan: *Wenn kein Vorrecht der Usucapio (Ersitzung) oder keine Ausflucht verjährten Stillschweigens den Käufer der Besitzzug, welche von den Miterben seines Oheims veräußert worden ist, in Hinsicht auf deinen Anteil schützt, so ist die dingliche Klage unbenommen geblieben. Gibt aber das bestehende Recht dem Käufer Sicherheit, so steht dir frei, Diejenigen zu belangen, die in den in Ansehung deines Antheils unrechtmässigen Verkauf gemacht haben.*³¹ Izejot no šā paša romiešu avota A.Ch.J.Schmid (*Handbuch des gegenwärtig geltenden deutschen bürgerlichen Rechts*³²) pēc manām

²⁷ 1937.g. kopsēdē lietā Nr.33. Senāta Civilā kasācijas departamenta kopsēdes 1937.g. spriedumi, 18.ieraksts, 24.lpp.; XIII Izvilkumi no Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši: senatori F.Konradi un Rīgas Apgabaltiesas loceklis A.Valters. Tieslietu ministrijas Vēstneša pielikums, Tieslietu ministrijas izdevums, 1936/1937, 471.lpp. [Tekstu atsevišķās domās pasvītrotis V.Bukovskis].

²⁸ 1937.gada Civillikuma 1068.panta otrā daļa.

²⁹ Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumi 1926. Oficiāla publikācija. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1930.gada pielikums Nr.11/12, 35.ieraksts, 80.lpp.; XIII Izvilkumi no Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši: senatori F.Konradi un Rīgas apgabaltiesas loceklis A.Walter, [b.v.], 2. autoru izdevums, 1927, 11.lpp.

³⁰ 1937.gada Civillikuma 1072.pants.

³¹ Šeit un turpinājumā vācu teksts drīur. R.Gulbja tulkojumā – ja tāda īpašuma, kuru atsavinājis tava tēvoča līdzmantinieks, pircēju attiecībā uz tavu daļu neaizsargā pirmtiesība uz iesēdējuma (usucapio) pamata vai ieruna par klusuciešanas rezultātā iestājušos noilgumu, liettiesiskā prasība paliek neskarā. Bet ja esošās tiesības aizsargā pircēju, tad tu esi tiesīgs vērsties pret tiem, kuri, pievienojot tavu daļu, ir nelikumīgi veikuši pārdevumu. Das Corpus Juris Civilis in's Deutsche übersetzt von einem Vereine Rechtsgelehrter und herausgegeben von Dr. Carl Ed. Otto, Dr. Bruno Schilling, professoren der Rechte an der Universität Leipzig, und Dr. Carl Friedrich Ferdinand Sintenis, als Redactoren. Fünfter Band. Leipzig, Verlag von Carl Focke, 1832, S.655. https://books.google.lv/books?id=t1tTAAAcAAJ&pg=PA655&lpg=PA655&dq=Ausflucht+verj%C3%A4hrten+S+tilschweigens&source=bl&ots=8v1oLu5Rtc&sig=zR_3Ls9bAmGflwXkFXm1KsLFn0&hl=lv&sa=X&ved=0ahUKewjGt9Gj7LrAhVnJnIKHvBUwQ6AEIHTA A#v=onepage&q=Ausflucht%20verj%C3%A4hrten%20Stillschweigens&f=false

³² Šobrīd spēkā esošo vācu civiltiesību rokasgrāmata. Handbuch des gegenwärtig geltenden gemeinen deutschen bürgerlichen Rechts, von Dr. Andreas Christian Johannes Schmid, Docent an der Universität zu Kiel. Besonderer Theil. Erster Band. Leipzig, Brockhaus. 1847. Gr. 8. 2 Thlr.

domām pilnīgi pareizi un pilnā saskaņā ar šo avotu nācis pie slēdziena, ka: *veräussert ein Miteigentümer die ganze gemeinschaftliche Sache, so ist diese Veräusserung in Betreff der Übertragung des Eigentums nur für den ideellen Teil des Veräussernden wirksam*³³ (sal. sen. Konradi Civ. lik. kom. II.gr. zem CL 930.p. c.p.)³⁴. Ja viens no diviem līdzīpašniekiem pārdevis visu kopīgu mantu bez otra līdzīpašnieka piekrišanas, tad saprotams, ka uz CL 929. un 930.panta³⁵ pamata šis pārdevums, cik viņš aizskar otrā līdzīpašnieka tiesības, atzīstams par spēkā neesošu, un nav pietiekoša pamata atsvabināt vainīgo līdzīpašnieku un pārdevēju no viņa pienākuma izpildīšanas, cik tas attiecas uz viņam piederošo ideālo daļu. Arī Erdmanns (II-26.lpp.)³⁶ aizrāda *Bei Verpfändung der gemeinschaft, Sache durch einen Miteigentümer wird das Pfandrecht nur pro parte wirksam*.³⁷ Jaņem vērā, ka saskaņā ar CL 959.pantu³⁸ citiem līdzīpašniekiem attiecībā uz šo atsavinātāja ideālo daļu pieder pirmpirkuma un izpirkuma tiesības un tamdēļ viņi pilnīgi aizsargāti, bet aizsargāt vēl pašu pārdevēju-krāpnieku pēc manām domām nav nekāda pamata. Domāju tamdēļ Tiesu palātas spriedums būtu atceļams.³⁹

³³ Ja līdzīpašnieks atsavina visu kopīgo lietu, tad šis atsavinājums attiecībā uz īpašuma pāreju ir spēkā tikai uz atsavinātāja ideālo daļu.

³⁴ Civillikumi ar paskaidrojumiem. Otrā grāmata. Lietu tiesības. Sastādījuši: Senators F.Konradi un Rīgas apgabaltiesas loceklis A.Walter. Rīgā, Grāmatrūpnieks izdevumā, 1935, 200.–202.lpp.

³⁵ 1937.gada Civillikuma 1068.p. pirmā un otrā daļa.

³⁶ Erdmann C., System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland, Riga, Kymmels Verlag, 2. Bd. – 1891.

³⁷ Līdzīpašniekam iekļājot kopīgo lietu, ķīlas tiesība nodibinās tikai daļā (pro parte)

³⁸ 1937.g. Civillikuma 1081.pants.

³⁹ LVVA 1535.fonds, 8.apraksts, arhīva lieta nr.180, 7.lp.

Citas atsevišķās domas

Tās nav vienīgās lietas un vienīgie autori, kuri lietām pievienojuši atsevišķās domas. R.Alksnis, M.Čakste, P.Leitāns un A.Rumpēters tās pievienoja kopsežu materiāliem:

- 1936.gada 25.novembra spriedums lietā Nr.57 – senatora R.Alkšņa atsevišķās domas⁴⁰ [parakstītas 23.03.1937.];
- 1939.gada 23.janvāra spriedums lietā Nr.10 – senatora M.Čakstes atsevišķās domas⁴¹ [parakstītas 30.07.1940.];
- 1939.gada 27.septembra spriedums lietā Nr.31 – senatora M.Čakstes atsevišķās domas⁴² [parakstītas 30.07.1940.];
- 1939.gada 25.oktobra spriedums lietā Nr. 34 – senatora M.Čakstes atsevišķās domas⁴³ [parakstītas 30.07.1940.];
- 1940.gada 22.maija spriedums lietā Nr.20 – senatora P.Leitāna atsevišķās domas⁴⁴ [parakstītas 30.09.1940.];
- 1940.gada 24.janvāra spriedums lietā Nr.25 – senatora M.Čakstes atsevišķās domas⁴⁵;
- 1940.gada 20.novembra spriedums lietā Nr.54 – senatora A.Rumpētera atsevišķās domas.⁴⁶

⁴⁰ LVVA 1535.fonds, 8.apraksts, arhīva lieta nr.144, 6.lp.

⁴¹ LVVA 1535.fonds, 8.apraksts, arhīva lieta nr.246, 8.lp.

⁴² LVVA 1535.fonds, 8.apraksts, arhīva lieta nr.267, 6.lp.

⁴³ LVVA 1535.fonds, 8.apraksts, arhīva lieta nr.296, 8.lp.

⁴⁴ LVVA 1535.fonds, 8.apraksts, arhīva lieta nr.313, 6.lp.

⁴⁵ LVVA 1535.fonds, 8.apraksts, arhīva lieta nr.318, 9.–11.lp.

⁴⁶ LVVA 1535.fonds, 8.apraksts, arhīva lieta nr.344, 5.–6.lp.

V TIESĪBU PRAKSE

AUGSTĀKĀS TIESAS DEPARTAMENTU PRIEKŠSĒDĒTĀJU SĒŽU LĒMUMI

PIETEIKUMA PAR KOMPENSĀCIJAS PIEŠĶIRŠANU PAR NACIONALIZĒTO ĪPAŠUMU PAKĻAUTĪBA ADMINISTRATĪVAJAI TIESAI

Denacionalizācijai ir publiski tiesisks raksturs. Ja nacionalizēto namīpašumu nav iespējams atgūt natūrā, arī kompensācijas piešķiršanai par nacionalizēto namīpašumu ir publiski tiesisks raksturs.

Iestādes lēmums par kompensācijas piešķiršanu par nacionalizēto namīpašumu, kuru nevar atgūt natūrā, ir administratīvais akts, jo tam ir visas administratīvā akta pazīmes. Pieteikums šādā gadījumā ir par labvēlīga administratīvā akta (kompetentās iestādes lēmuma par kompensācijas izmaksu) izdošanu.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Departamentu priekšsēdētāju sēdes LĒMUMS

Rīgā 2017.gada 17.februārī

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs
un departamentu priekšsēdētāji:
Civillietu departamenta priekšsēdētāja Edite Vernuša,
Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja
Veronika Krūmiņa,
Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris
Dzalbe,
sēdē izskatīja Administratīvās rajona tiesas tiesneses
iesniegumu par lietas pakļautību.

Aprakstošā daļa

[1] Administratīvajā rajona tiesā 2016.gada 15.decembrī saņemts [pers. A] un [pers. B] pieteikums, kurā lūgts uzlikt Ministru kabinetam pienākumu pieņemt lēmumu par kompensācijas izmaksu 1 015 549,11 EUR apmērā par ēkām [adrese], no minētās summas $\frac{3}{4}$ izmaksājot [pers. A] un $\frac{1}{4}$ [pers. B].

[2] Administratīvās rajona tiesas tiesnese 2017.gada 13.janvārī vērsusies ar iesniegumu pie Augstākās tiesas priekšsēdētāja, lūdzot izšķirt lietas pakļautības jautājumu.

Motīvu daļa

[3] Jautājuma par lietas izskatīšanas pakļautību izšķiršanai nepieciešams noskaidrot, kāds ir strīdus attiecību raksturs – vai tās ir publiski tiesiskās attiecības vai arī privāttiesiskās attiecības, un kāda ir pieņemamā lēmuma par kompensāciju tiesiskā daba.

Konkrētajā gadījumā bijušās īpašnieces mantinieki vēlējas atgūt nacionalizēto namīpašumu denacionalizācijas ceļā. Denacionalizācijai ir publiski tiesisks raksturs. Ja nacionalizēto namīpašumu nav iespējams atgūt natūrā, arī kompensācijas piešķiršanai par nacionalizēto namīpašumu ir publiski tiesisks raksturs. Iestādes lēmums par kompensācijas piešķiršanu par nacionalizēto namīpašumu, kuru nevar atgūt natūrā, ir administratīvais akts, jo tam ir visas administratīvā akta pazīmes.

Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 184.panta pirmās daļas 1.punktam pieteikumu var iesniegt par administratīvā akta izdošanu.

Tā kā pieteicējam nebija iespējams atdot nacionalizēto namīpašumu natūrā sakarā ar to, ka īpašuma tiesības uz ēku, kurā atrodas valsts nozīmes kultūras objekts [nosaukums], atzītas valstij, pēc būtības pieteicējas vēlas labvēlīga administratīvā akta (kompetentās iestādes lēmuma par kompensācijas izmaksu) izdošanu. Līdz ar to pieteicēju pieteikums ir pakļauts izskatīšanai administratīvajā tiesā.

Nolēmuma daļa

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 50.panta piekto daļu, Augstākās tiesas priekšsēdētājs un departamentu priekšsēdētāji

n o l ē m a

atzīt, ka [pers. A] un [pers. B] pieteikums par pienākuma uzlikšanu Ministru kabinetam pieņemt lēmumu par kompensācijas izmaksu par ēkām [adrese] izskatāms administratīvajā tiesā.

PIETEIKUMA PAR ATLĪDZINĀJUMU SAKARĀ AR VALSTS POLICIJAS BEZDARBĪBU, NEINFORMĒJOT APCIETINĀTAS PERSONAS ĢIMENES LOCEKĻUS, PAKĻAUTĪBA ADMINISTRATĪVAJAI TIESAI

Valsts policijas bezdarbība, neinformējot apcietinātas personas ģimenes locekļus atbilstoši Kriminālprocesa likuma 247.panta pirmā daļā noteiktajam par šai personai piemēroto piespiedu līdzekli un par tās atrašanās vietu, atbilst faktiskajai rīcībai Administratīvā procesa likuma 89.panta izpratnē.

Pieteikums par morālā kaitējuma atlīdzinājumu sakarā ar šādu Valsts policijas amatpersonu rīcību ir izskatāms administratīvajā tiesā Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Departamentu priekšsēdētāju sēdes LĒMUMS

Rīgā 2016.gada 21.oktobrī

Augstākās tiesas priekšsēdētājs I.Bičkovičs
un departamentu priekšsēdētāji:
Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja
V.Krūmiņa,
Civillietu departamenta priekšsēdētāja E.Vernuša,
Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs P.Dzalbe,
sēdē izskatīja Augstākās tiesas Administratīvo lietu
departamenta iesniegumu par lietas pakļautību.

Aprakstošā daļa

[1] Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments
vērsās pie Augstākās tiesas priekšsēdētāja ar lūgumu par
pakļautības jautājuma izšķiršanu lietā, kurā pieteicēja
A.T. vērsusies tiesā ar pieteikumu par morālā kaitējuma
atlīdzinājumu sakarā ar Valsts policijas amatpersonu rīcību,
nepaziņojot pieteicējai par viņas vīra aizturēšanu, kā to
paredz Kriminālprocesa likuma 247.panta pirmā daļa.

Motīvu daļa

[2] Administratīvā tiesa veic kontroli pār iestādes
izdota administratīvā akta vai iestādes faktiskās rīcības
tiesiskumu vai lietderības apsvērumiem rīcības brīvības
ietvaros (*Administratīvā procesa likuma 103.panta pirmā
daļa*). Prasījums par atlīdzinājumu nav patstāvīgs
prasījums, bet gan pakārtots pamatprasījumam saistībā
ar administratīvo aktu vai faktisko rīcību (*Administratīvā
procesa likuma 92.pants*).

Savukārt kriminālprocesa darbību (bezdarbības)
pārbaudi likumdevējs ir īpaši izslēdzis no Administratīvā
procesa likuma regulējuma (*sk. 89.pantu kopsakarā ar
1.panta trešo daļu*). Kriminālprocesa ietvaros pieņemtu
nolēmumu vai veiktas rīcības pārbaudei paredzēta īpaša
procesuālā kārtība Kriminālprocesa likumā.

[3] Kriminālprocesa likuma 247.panta pirmajā daļā
noteikts: ja procesuālais piespiedu līdzeklis ir saistīts
ar personas brīvības atņemšanu, par tā piemērošanu
un attiecīgās personas atrašanās vietu procesa virzītājs
nekavējoties, bet ne vēlāk kā 24 stundu laikā, ievērojot
personas gribu un norādījumus, informē tās ģimeni vai
citu tuvinieku un darbavietu vai mācību vietu.

Attiecībā uz personu, kurai piemērots procesuālais
piespiedu līdzeklis, kas saistīts ar brīvības atņemšanu,
ģimenes neinformēšana par piemēroto procesuālo
piespiedu līdzekli un atrašanās vietu atzīstama par
kriminālprocesa darbību. Persona, kurai piemērots
ar brīvības atņemšanu saistīts procesuālais piespiedu
līdzeklis, ģimenes locekļu neinformēšanu var pārsūdzēt
Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 336.panta pirmo
daļu sūdzību par kriminālprocesu veicošās amatpersonas
rīcību vai nolēmumu var iesniegt procesā iesaistītā
persona, kā arī persona, kuras tiesības vai likumīgās
intereses ir aizskartas ar konkrēto rīcību vai nolēmumu.
Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 337.panta pirmajai
daļai sūdzību adresē un iesniedz amatpersonai vai
institūcijai, kura ir tiesīga to izlemt, vai arī sūdzību
var iesniegt amatpersonai, kuras rīcība vai lēmums

tiek pārsūdzēts. Minētā likuma 337.panta trešajā daļā
noteikts, ka, ja persona ir pārsūdzējusi minēto personu
rīcību vai lēmumu un nepiekrit sūdzības izskatītāja –
amatā augstāka prokurora – pieņemtajam lēmumam, tā
var pārsūdzēt šo lēmumu nākamam amatā augstākajam
prokuroram, kura lēmums pirmstiesas kriminālprocesā
nav pārsūdzams.

[4] Kriminālprocesa likuma 247.panta pirmajā daļā
noteiktais paziņošanas pienākums primāri ir vērst uz
personas, kurai piemērots ar brīvības atņemšanu saistīts
piespiedu līdzeklis, tiesību aizsardzību. Vienlaikus ģimenes
locekļu neinformēšana par personas apcietināšanu un šīs
personas atrašanās vietu var radīt arī šīs personas ģimenes
locekļu tiesību uz ģimenes dzīves neaizskaramību iespējamu
aizskārumu. Taču atšķirībā no apcietinātās personas tās
ģimenes locekļi neietilpst to personu lokā, kurām būtu
tiesības pārsūdzēt viņu neinformēšanu iepriekš minēto
Kriminālprocesa likuma normu kārtībā (*sk. Kriminālprocesa
likuma 5.–7.nodaļu*).

Tādējādi attiecībā uz apcietinātās personas ģimenes
locekļiem Valsts policijas bezdarbībai, neinformējot viņus
par apcietinātajai personai piemēroto piespiedu līdzekli
un tās atrašanās vietu, nepiemīt kriminālprocesa raksturs.
Tā atbilst faktiskajai rīcībai Administratīvā procesa likuma 89.panta izpratnē.

Ņemot vērā minēto, pieteicējas pieteikums ir pakļauts
izskatīšanai administratīvajā tiesā Administratīvā
procesa likumā noteiktajā kārtībā. Attiecīgi arī prasījums
par atlīdzinājumu saistībā ar minēto faktisko rīcību ir
izskatāms administratīvajā tiesā Administratīvā procesa
likumā noteiktajā kārtībā. Tas, vai ir pārkāptas pieteicējas
tiesības uz ģimenes dzīves neaizskaramību, ņemot vērā
to, ka pieteicējas vīrs lūdzis policiju par viņa aizturēšanu
pieteicēju neinformēt, izvērtējams, izskatot lietu pēc
būtības.

Nolēmuma daļa

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 50.panta
piekto daļu, Augstākās tiesas priekšsēdētājs un
departamentu priekšsēdētāji

n o l ē m a

Atzīt, ka A.T. pieteikums par morālā kaitējuma
atlīdzinājumu sakarā ar Valsts policijas amatpersonu
bezdarbību izskatāms administratīvajā tiesā.

SŪDZĪBAS PAR KĀRTĪBAS POLICIJAS PĀRVALDES LĒMUMA PAR ADMINISTRATĪVĀS LIETVEDĪBAS LAIKĀ IZŅEMTO PRIEKŠMETU NODOŠANU IZNĪCINĀŠANAI ATCELŠANU PAKĻAUTĪBA VISPĀRĒJĀS JURISDIKCIJAS RAJONA (PILSĒTAS) TIESAI

Lēmums par rīcību ar administratīvā pārkāpuma lietā
izņemtajiem priekšmetiem ir lēmums administratīvā
pārkāpuma lietā un ir izskatāms rajona (pilsētas) tiesā
Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa divdesmit
trešajā „a” nodaļā „Administratīvo pārkāpuma lietu
izskatīšana rajona (pilsētas) tiesā” noteiktajā kārtībā.
Lēmuma tiesiskā daba nemainās atkarībā no tā, vai šis
lēmums pieņemts reizē ar lēmumu par lietas izbeigšanu vai
atsevišķi, proti, ja rajona (pilsētas) tiesa jautājumu par
rīcību ar izņemtajiem priekšmetiem nosūtījusi izskatīšanai
iestādei – Kārtības policijas pārvaldei.

**Latvijas Republikas Augstākās tiesas
Departamentu priekšsēdētāju sēdes
LĒMUMS**

Rīgā 2016.gada 21.oktobri

Augstākās tiesas priekšsēdētājs I.Bičkovičs
un departamentu priekšsēdētāji:
Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja
V.Krūmiņa,
Civillietu departamenta priekšsēdētāja E.Vernuša,
Kriminālietu departamenta priekšsēdētājs P.Dzalbe,
sēdē izskatīja Rīgas rajona tiesas tiesneses 2016.gada
19.septembra lēmumā lietā Nr.[...] ierosināto jautājumu
par lietas pakļautību.

Aprakstošā daļa

[1] Rīgas rajona tiesa ar 2016.gada 19.februāra
spriedumu administratīvā pārkāpuma lietā Nr.[...] izbeidza
administratīvo lietvedību un nosūtīja izlemšanai jautājumu
par rīcību ar administratīvās lietvedības laikā izņemtajiem
priekšmetiem Valsts policijas Rīgas rajona pārvaldes
Kārtības policijas pārvaldes Atļauju sistēmas nodaļai
(turpmāk – Atļauju sistēmas nodaļa).

[2] Atļauju sistēmas nodaļa 2016.gada 14.martā
pieņēma lēmumu Nr.40 par izņemto priekšmetu
nodošanu iznīcināšanai.

[3] Valsts policijas Rīgas rajona pārvaldes Kārtības
policijas pārvalde (turpmāk – Kārtības policijas pārvalde)
ar 2016.gada 15.aprīļa lēmumu Nr.85 Atļauju sistēmas
nodaļas lēmumu par izņemto priekšmetu iznīcināšanu
atstāja negrozītu.

[4] Ar Rīgas rajona tiesas tiesneses 2016.gada 16.maija
lēmumu ierosināta administratīvā tiesvedība par Kārtības
policijas pārvaldes 2016.gada 15.aprīļa lēmumu Nr.85.

[5] Ar Rīgas rajona tiesas tiesneses 2016.gada
19.septembra lēmumu lieta par Kārtības policijas
pārvaldes 2016.gada 15.aprīļa lēmuma Nr.85 atcelšanu

nosūtīta Augstākās tiesas priekšsēdētājam jautājuma
izlemšanai par lietas pakļautību.

Motīvu daļa

[6] Saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu
kodeksa 289.⁶ panta septītās daļas 7.punktu tiesa,
izskatot administratīvā pārkāpuma lietu, izlemj
jautājumu, kā rīkoties ar lietiskajiem pierādījumiem
un citām administratīvā pārkāpuma lietvedības laikā
izņemtajām lietām un mantām. Līdz ar to Rīgas rajona
tiesai, izbeidzot lietu par administratīvo pārkāpumu, bija
jāizlemj jautājums par rīcību ar izņemtajiem ieročiem.

[7] Kārtības policijas pārvaldes 2016.gada
15.aprīļa lēmums Nr.85 pieņemts saskaņā ar Latvijas
Administratīvo pārkāpumu kodeksa 297.¹ pantu.
Lēmuma par rīcību ar administratīvā pārkāpuma lietā
izņemtajiem priekšmetiem tiesiskā daba nemainās
atkarībā no tā, vai šis lēmums pieņemts reizē ar lēmumu
par lietas izbeigšanu vai atsevišķi. Tas abos gadījumos
ir lēmums administratīvā pārkāpuma lietā. Apstākļi,
ka Rīgas rajona tiesa nosūtīja jautājumu par rīcību ar
izņemtajiem priekšmetiem izskatīšanai iestādei – Atļauju
sistēmas nodaļai –, nemaina šā lēmuma tiesisko dabu,
tas vēl arvien ir jautājums, kas risināms administratīvā
pārkāpuma lietas ietvaros. Līdz ar to lieta Nr.[...] skatāma
Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa divdesmit
trešajā „a” nodaļā noteiktajā kārtībā.

Nolēmuma daļa

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 50.panta
piekto daļu, Augstākās tiesas priekšsēdētājs un
departamentu priekšsēdētāji

n o l ē m a

Atzīt, ka sūdzība administratīvā pārkāpuma lietā
Nr.[...] ir izskatāma rajona (pilsētas) tiesā Latvijas
Administratīvo pārkāpumu kodeksa divdesmit trešās „a”
nodaļas kārtībā.

PAR AKTUĀLIEM NOLĒMUMIEM

AUTORTIESĪBAS UZ PADOMJU LAIKĀ UZŅEMTAJĀM FILMĀM

PAR AUGSTĀKĀS TIESAS SPRIEDUMU LIETĀ NR.SK-69/2017

Šā gada 31.janvārī Augstākās tiesas Civillietu
departaments (turpmāk – Civillietu departaments)
rakstveida procesā izskatīja Latvijas valsts (Kultūras
ministrijas personā), Latvijas Kinematogrāfistu
savienības un 44 filmu autoru kasācijas sūdzības par
Rīgas apgabaltiesas 2014. gada 22. aprīļa spriedumu
Latvijas valsts prasībā pret AS „Rīgas Kinostudija”
par mantisko autortiesību atzīšanu uz LPSR valsts
uzņēmumā „Rīgas kinostudija” uzņemtajām 973 filmām,
kas tapušas laikā no 1964.gada līdz 1990.gada 4.maijam,

un arī trešo personu prasībā par autortiesību atzīšanu uz
šīm filmām.¹

Augstākā tiesa atzina, ka juridisko personu
autortiesības, par kurām notika strīds, ir beigušas
pastāvēt vēlākais 1993.gada 15.maijā, stājoties spēkā
likumam „Par autortiesībām un blakustiesībām”
un Latvijas likumdevējam nepieņemot likumu, kas
nodrošinātu minēto tiesību turpmāku pastāvēšanu.
Līdz ar to šādas tiesības nevar piederēt ne AS „Rīgas

¹ Sk. Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017.gada 31.janvāra spriedumu
lietā Nr.SK-69/2017 (C30171108). Spriedums ar tēzēm pieejams: <http://at.gov.lv/files/uploads/files/archive/departament1/2017/SK-69-2017.docx>.

Kinostudija", ne arī valstij. Autoru – fizisko personu, kuru radošās darbības rezultātā tapa iepriekš minētās filmas, – tiesības turpina pastāvēt, un to aizsardzība var tikt īstenota vispārīgā kārtībā.

I

LIETAS BŪTĪBA UN TIESVEDĪBAS GAITA

Latvijas valsts Kultūras ministrijas personā 2007. gadā cēla tiesā prasību, to vairākkārt papildinot, pret AS „Rīgas Kinostudija” par autortiesību atzīšanu uz LPSR valsts uzņēmumā „Rīgas kinostudija” laikā no 1964. gada līdz 1990. gada 4. maijam uzņemtajām 973 filmām, darbu izmantošanas aizliegšanu un zaudējumu atlīdzības piedziņu. Prasības galīgajā redakcijā tika lūgts atzīt Latvijas valstij Kultūras ministrijas personā mantiskās autortiesības uz strīdus filmām un autora personiskās tiesības uz minēto filmu neaizskaramību. Tāpat prasītāja lūdza atzīt, ka AS „Rīgas Kinostudija”, prettiesiski uzdodoties par strīdus filmu autortiesību īpašnieci un 2007. gadā noslēdzot līgumu ar Dānijas uzņēmumu „Voxell Aps” par ekskluzīvo izplatīšanas tiesību piešķiršanu, ir aizskārusi Latvijas valsts autortiesības un blakustiesības uz šīm filmām. Latvijas valsts Kultūras ministrijas personā arī lūdza aizliegt AS „Rīgas Kinostudija” izmantot strīdus filmas tādos veidos, kuru īstenošanai jāsaņem autortiesību subjekta atļauja, kā arī lūdza piedzīt no atbildētājas prasītājas labā zaudējumu atlīdzību 29 517,77 latu apmērā (42 000 euro).

Atsaucoties uz Latvijas PSR civilkodeksa normām un kinematogrāfijas nozares pārvaldes kārtību strīdus filmu radišanas periodā, prasītāja secināja, ka LPSR valsts uzņēmums „Rīgas kinostudija” ieguva tikai operatīvās pārvaldīšanas tiesības uz tās uzņemtajām filmām, bet mantiskās un nemantiskās autora tiesības uz likuma pamata īpašumā ieguva valsts. Arī LPSR valsts uzņēmuma „Rīgas kinostudija” vairākkārtējās statusa izmaiņas un reorganizācija, pēc prasītājas domām, nedod pamatu vai reorganizācijas gadījumā pat izslēdz secinājumu, ka Rīgas kinostudija būtu ieguvusi jebkādas autortiesības uz strīdus filmām. Pamatojoties uz LPSR Augstākās Padomes 1991. gada 20. marta lēmumu „Par valsts īpašumu un tā konversijas pamatprincipiem”, prasītājas ieskatā notika autortiesību uz strīdus filmām konversija par Latvijas valsts īpašumu. Savukārt, nododot valsts uzņēmumu „Valsts Rīgas kinostudija” privatizācijai, minētās autortiesības neesot tikušas iekļautas privatizējamā uzņēmuma mantā. Visbeidzot, prasītāja secināja, ka, pamatojoties Civillikuma 3. pantu, Latvijas valstij ir spēkā esošas mantiskās un nemantiskās tiesības uz strīdus filmām. Līdz ar to atbildētāja nebija tiesīga 2007. gadā ar Dānijas uzņēmumu „Voxell Aps” noslēgt līgumu, saskaņā ar kuru tas ieguva ekskluzīvas tiesības izplatīt un publiskot strīdus filmas.

2009. gadā lietā kā trešās personas ar patstāvīgiem prasījumiem iestājās biedrība „Latvijas Kinematogrāfistu savienība” un virkne strīdus filmu autoru. Trešās personas lūdza atzīt filmu autoriem neatsavināmās personiskās un mantiskās tiesības uz strīdus filmām un piedzīt no atbildētājas zaudējumu atlīdzību par filmu izmantošanu bez atlīdzības samaksas. Trešās personas pievienojās prasītājas viedoklim, ka atbildētājai nav autortiesību uz strīdus filmām, taču norādīja, ka arī

Latvijas valstij var atzīt tikai tādas tiesības, kas mūdienu izpratnē ir filmu producentu tiesības jeb blakustiesības. Autoru personiskās un mantiskās tiesības turpretim atzīstamas strīdus filmu individuālajiem autoriem.

Atbildētāja AS „Rīgas Kinostudija” prasības neatzina, uzskatot, ka tiesības uz strīdus filmām tā ieguvusi jau to radišanas brīdī un iegūtās autortiesības saglabājusi gan līdz prasītājas privatizācijai, gan arī pēc privatizācijas.

2013. gadā pirmās instances tiesa apmierināja Latvijas valsts prasību, bet trešo personu prasība apmierināta daļā, noraidot prasījumu par zaudējumu atlīdzības piedziņu.

2014. gadā apelācijas instances tiesa nosprieda par labu atbildētājai, noraidot gan Latvijas valsts, gan trešo personu prasības. Apelācijas instances tiesa atzina, ka strīda izšķiršanai piemērojama Latvijas PSR civilkodeksa 4. sadaļa „Autortiesības”, kas Latvijas Republikā bija spēkā līdz 1993. gada 15. maijam, kad stājās spēkā Latvijas Republikas likums „Par autortiesībām un blakustiesībām”. Pamatojoties uz minēto normatīvo regulējumu, tiesa atzina, ka autortiesības uz strīdus filmām bija ieguvusi LPSR valsts uzņēmums „Rīgas kinostudija”. Izvērtējot tā reorganizācijas procesus, tiesa secināja, ka autortiesības uz strīdus filmām saglabāja Valsts uzņēmums „Valsts Rīgas kinostudija”, kas 1997. gadā tika pārveidots par privatizējamo valsts akciju sabiedrību „Rīgas Kinostudija”. Privatizācijas rezultātā privatizējamā valsts akciju sabiedrība tika pārveidota par akciju sabiedrību „Rīgas Kinostudija”. Atbildētāja savukārt esot privatizējamās valsts AS „Rīgas Kinostudija” tiesību un saistību pārņēmēja. Līdz ar to apelācijas instances tiesa atzina, ka atbildētāja ir 1964. gada 1. jūnijā pastāvējušās juridiskās personas – uzņēmuma „Rīgas kinostudija” – tiesību un pienākumu pārņēmēja, tostarp autortiesību pārņēmēja uz visām laikā no 1964. gada 1. jūnija līdz 1993. gada 15. maijam Rīgas kinostudijas uzņemtajām kinofilmām un televīzijas filmām.

Attiecībā uz trešo personu prasību apelācijas instances tiesa secināja, ka saskaņā ar Latvijas PSR civilkodeksa 510. panta trešo daļu scenārija autoram, komponistam, režisoram inscenētājam, galvenajam operatoram, māksliniekam inscenētājam un citiem autoriem, kuru darbi ir kinofilmas vai televīzijas filmas sastāvdaļa, pieder autortiesības katram uz savu darbu. Minētās autortiesības nav apstrīdētas, un tiesa nevar ar spriedumu lietā šīs tiesības paplašināt, attiecinot tās uz kinofilmām vai televīzijas filmām kopumā. Savukārt atzīt tās tiesības, kuras ir norādītas Latvijas PSR civilkodeksa 510. panta trešajā daļā, tiesai nav pamata, jo tās ir spēkā uz likuma pamata. Tiesa uzsvēra, ka šo tiesību aizskārums gadījumā katram autoram ir personiskas prasījuma tiesības lūgt tiesai novērst konkrētu tiesību aizskārums.

Par apelācijas instances tiesas spriedumu kasācijas sūdzības iesniedza gan prasītāja, gan arī trešās personas, bet atbildētāja iesniedza paskaidrojumus par kasācijas sūdzībām. Pārbaudot pārsūdzētā sprieduma likumību, Civillietu departaments atzina, ka apelācijas instances tiesas spriedums atstājams negrozīts. Vienlaikus Civillietu departaments atzina par pareizu pārsūdzētajā spriedumā ietvertu lietas iznākumu, bet tā pamatojumu aizstāja ar savu argumentāciju par lietā nozīmīgo tiesību jautājumu risinājumu.

II

CIVILLIETU DEPARTAMENTA ATZIŅAS

Civillietu departaments atzina, ka, lai izšķirtu jautājumu par tiesību piederību un no tā izrietošu pušu strīdu par šo tiesību pārkāpumu, vispirms jānoskaidro, par kādām tieši tiesībām ir strīds un vai tās vispār pastāv. Spriedumā secināts, ka saskaņā ar Latvijas PSR civilkodeksu autortiesības nebija īpašuma objekts, kam savukārt ir nozīme, izvērtējot lietai būtiskus apstākļus, tostarp to, vai un kādā apjomā attiecīgās tiesības turpināja pastāvēt arī pēc likuma „Par autortiesībām un blakustiesībām” spēkā stāšanās 1993.gada 15.maijā.

Izvērtējot padomju laika civiltiesisko regulējumu un tiesību doktrīnas atziņas, Civillietu departaments secināja, ka „juridisko personu autortiesības” Latvijas PSR civilkodeksā tika uzskatītas par īpašu tiesību institūtu, kas atšķiras no autoru tiesību institūta mūsdienu izpratnē. Minētā atšķirība pastāvēja gan tiesību subjektivitātes aspektā (juridiskā persona kā sākotnējais autortiesību subjekts, kurš nav atzīstams par līdzautoru ar pārējiem darba autoriem un kura tiesību izcelsme nebalstās radošas darbības veikšanā), gan tiesību apjoma un to aizsardzības termiņa (juridisko personu autortiesībām bija beztermiņa raksturs) aspektā. Turklāt atšķirība pastāvēja, salīdzinot ne tikai juridisko personu kā sākotnējo autortiesību subjektu un autoru (fizisko personu) tiesību institūtus, bet arī juridisko personu kā sākotnējo autortiesību subjektu un juridisko personu – autortiesību pārņēmēju – tiesību institūtus.

Analizējot, vai šis īpašais tiesību institūts ir turpinājis pastāvēt arī pēc likuma „Par autortiesībām un blakustiesībām” stāšanās spēkā 1993.gada 15.maijā, departaments konstatēja, ka šāda tiesību institūta Latvijas Republikas tiesībās nav un tas arī nav pārņemts grozītā veidā.

Mūsdienu normatīvais regulējums par autoru – darba radītāju – atzīst tikai fizisku personu, un neviena juridiskā persona, kas kādreiz organizējusi vai šobrīd organizē filmas radīšanu, nevar kļūt par tās autoru.

Civillietu departaments arī norādīja, ka būtiski ņemt vērā, ka, Latvijai atgūstot neatkarību, notika tiesību sistēmas transformācija. Līdz ar to, lai juridisko personu autortiesības, tostarp LPSR valsts uzņēmuma „Rīgas kinostudija” autortiesības, turpinātu pastāvēt neatkarīgās Latvijas Republikas tiesību sistēmā, Latvijas likumdevējam vajadzēja tās noteikti pārņemt. Spriedumā konstatēts, ka likumdevējs jautājumu par padomju periodā radītajām filmām bija vēlējis regulēt patstāvīgi, taču atbilstošs normatīvais regulējums nav pieņemts līdz pat šim brīdim. Šādos apstākļos nevar atzīt, ka strīdīgās tiesības ir turpinājušas pastāvēt.

Ņemot vērā Civillietu departamenta atziņu par LPSR valsts uzņēmuma „Rīgas kinostudija” autortiesību izbeigšanos ne vēlāk kā 1993.gada 15.maijā, lietā vairs nebija nozīmes risināt jautājumu par minēto tiesību likteni tā privatizācijas procesā, kas norisinājās 1997.gadā.

Attiecībā uz autoriem, proti, fiziskajām personām, kuru radošās darbības rezultātā strīdus filmas tapa, Civillietu departaments secināja, ka viņu autortiesības pastāv uz likuma pamata un tās nav atkārtoti jāapstiprina ar tiesas spriedumu. Ja filmu autoru tiesības tiek

aizskartas, tad par konkrētajiem aizskārumiem katram autoram ir tiesības vērsties tiesā. Apelācijas tiesvedībā nebija trešo personu prasījuma, kas būtu vērst uz konkrēta aizskāruma novēršanu.

III

DAŽAS PIEZĪMES PĒC CIVILLIETU DEPARTAMENTA SPRIEDUMA

Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-69/2017 sniedz atbildes uz vairākiem būtiskiem tiesību jautājumiem gan attiecībā uz materiālo tiesību regulējuma izpratni autortiesību jomā, gan tā intertemporālo piemērošanu. Tāpat minētais spriedums palīdz labāk izprast kasācijas instances tiesas lomu civilprocesuālajā tiesvedībā un atkārtoti Augstākās tiesas iepriekš paustās atziņas par atzīšanas prasību nepieļaujamību.

Jautājumā par strīdus tiesībām Civillietu departamentam bija jāizvērtē tiesību institūts, kuram nav analoga mūsdienu Latvijas tiesību sistēmā – juridisko personu autortiesības. Pretēji mūsdienās Latvijā valdošajai izpratnei, kad ar juridisko personu autortiesībām tiek saprastas autora mantiskās tiesības, kuras uz līguma vai likuma² pamata pārgājušas juridiskajai personai, padomju tiesībās ar tām tika saprastas juridiskās personas kā sākotnējā tiesību subjekta autortiesības, kurās ietilpa arī autora personiskās tiesības³ un kuru spēkā esamība nebija ierobežota laikā.⁴ Turklāt autortiesību piederība juridiskajām personām padomju tiesībās tika atzīta tikai atsevišķos, likumā noteiktos, gadījumos.⁵

Vispārīgais noteikums, līdzīgi kā mūsdienu Latvijas tiesību sistēmā, paredzēja, ka autortiesības pieder autoram. Turklāt minētās tiesības, pretēji Autortiesību likuma regulējumam, nevarēja pāriet citām personām.⁶ Atbilstoši Latvijas PSR Civilkodeksa 526.pantam juridiskās personas varēja iegūt tikai darbu izmantošanas tiesības, nevis autortiesības.⁷ Tas bija attiecināms arī uz darbiem, kas tika radīti darba tiesisko attiecību ietvaros.⁸

Secinot, ka ne likums „Par autortiesībām un

² Sk. Autortiesību likuma 12.panta otro daļu.

³ Par juridiskajām personām piemēroto personisko tiesību apjomu, kā tas arī norādīts sprieduma 14.1 punktā, tiesību doktrīnā pastāvēja atšķirīgi viedokļi, taču vismaz tiesības uz darba neaizskaramību tika atzītas arī to tiesību zinātnieku darbos, kas noliedza pilnīgu personisko tiesību atzīšanu juridiskajām personām. Autortiesību likuma 14.panta otrā daļa turpretim tieši nosaka, ka autora personiskās tiesības autora dzīves laikā nevar pāriet citai personai.

⁴ Jāatzīmē, ka šāda pieeja ir pretrunā intelektuālā īpašuma tiesību terminētajam raksturam.

⁵ Sk. Latvijas PSR civilkodeksa 506.pantu; sk. arī sprieduma 14.punktu.

⁶ Šāda pieeja raksturīga valstīm, kurās atzīst t.s. monisko teoriju, proti, valstīs, kurās autora mantiskās un personiskās tiesības veido vienotas (nedalāmas) autortiesības, kas nevar daļēji (attiecībā uz mantisko komponenti) pāriet citām personām. Trešās personas var iegūt tikai darbu izmantošanas tiesības (licenci). Minētā teorija ir atzīta, piemēram, Vācijā (sk. Schricker / Loewenheim. Urheberrecht. Kommentar. 4., neu bearbeitete Auflage. München: Verlag C.H.Beck, 2010, S.273, § 11, Rn.3.). Latvijā turpretim tiek atzīta duālistiskā teorija, kas nosaka, ka autortiesības sastāv no divām patstāvīgām daļām – autora mantiskajām tiesībām un autora personiskajām tiesībām. Mantiskās tiesības, nebūdamas nesaraucjami saistītas ar autora personību, var pāriet citām personām (sk. Autortiesību likuma 16.panta otro daļu).

⁷ Sk. Latvijas PSR civilkodeksa komentāri. J.Vēbera vispārīgā redakcijā. Rīga: Liesma, 1979, 672.–673.lpp.

⁸ Jāatzīmē, kā arī mūsdienās autortiesības uz darba tiesisko attiecību ietvaros radītajiem darbiem, izņemot datorprogrammām, pieder autoram (darba ņēmējam), nevis darba devējam. Ja darba devējs vēlas iegūt autora mantiskās tiesības uz šādiem darbiem, tas jāatrunā līgumā ar darba ņēmēju. Sk. Autortiesību likuma 12.pantu.

blakustiesībām”, ne Autortiesību likums neparedz tādu tiesību institūtu kā „juridiskās personas autortiesības” Latvijas PSR civillikuma 506.pantā izpratnē, Civillietu departamentam bija jāvērtē, vai ir pamatota šāda tiesību institūta saglabāšana, bet negatīvas atbildes gadījumā – vai ir pamatota tā transformācija, pielīdzinot to Latvijas tiesību sistēmā atzītam tiesību institūtam. Uz abiem jautājumiem Civillietu departaments sniedza noraidošu atbildi.

Attiecībā uz strīdus tiesību institūta saglabāšanu mūsdienā Latvijas tiesību sistēmā Civillietu departaments secināja, ka konkrētajā gadījumā nav runa par parastiem likuma grozījumiem, bet gan par tiesību sistēmu transformāciju, un tiesību institūta pārņemšanas priekšnosacījums šādā gadījumā ir tā noteikta pārņemšana un adaptēšana jaunajai tiesību sistēmai.⁹ Konkrētajā gadījumā tas normatīvā veidā netika veikts, savukārt strīdus tiesību institūtu Civillietu departaments atzina par neiederīgu Latvijas tiesību sistēmā.¹⁰ Jāatzīmē, ka Civillietu departaments, līdzīgi kā Eiropas Savienības Tiesa, to argumentē tās kompetencē esošajās autortiesību lietās,¹¹ strīdus tiesību institūta saglabāšanas jautājumā izvērtēja tā iespējamo risinājumu ekonomisko ietekmi uz autortiesību subjektiem, atzīstot, ka „šāda tiesību institūta saglabāšana pēc Latvijas Republikas neatkarības atgūšanas liegtu filmu autoriem gūt ekonomisku labumu no līdzautorībā radīta darba izmantošanas, kas nav aizstājams ar Latvijas PSR civillikuma paredzēto kontroli pār atsevišķu darbu – filmas sastāvdaļu – izmantošanu, jo atsevišķu filmas sastāvdaļu un filmas kā vienota darba ekonomiskās izmantošanas potenciāls ir būtiski atšķirīgs”.¹² Šādai ekonomiski orientētai pieejai var būt būtiska nozīme arī citās autortiesību lietās, tostarp gadījumos, kad ir strīds par normatīvajā regulējumā paredzēto autortiesību aizsardzības apmēru. Civillietu departaments vērtēja strīdus tiesību institūta saglabāšanu arī no konstitucionālo tiesību viedokļa, pievēršoties jautājumam par tā atbilstību Latvijas Republikas Konstitucionālā likuma „Cilvēka un pilsoņa tiesības un pienākumi” 33.pantā (vēlāk – Latvijas Republikas Satversmes 113.pantā) noteiktajam autortiesību aizsardzības līmenim.¹³ Ņemot vērā, ka autortiesību aizsardzības līmenis atspoguļo autortiesību subjektu un darbu izmantotāju (plašāk – visas sabiedrības) interešu līdzsvaru, šādam izvērtējumam un pašam apstāklim, ka to var būt jāveic, var būt nozīme arī citās autortiesību lietās.

Jautājumā par strīdus tiesību institūta transformāciju par Latvijas tiesību sistēmā atzītu tiesību institūtu, piemēram, par filmas producenta tiesībām, kurām ir blakustiesību raksturs, Civillietu departaments secināja, ka analogija šajā gadījumā nav piemērojama, jo likumdevējs noteikti pāuda gribu attiecīgo jautājumu noregulēt pašam, taču līdz šim nav to izdarījis.¹⁴ Civillietu departaments nesniedza viedokli, vai likumdevējam vēl arvien šāda iespēja pastāv.

Iepriekš minētie Civillietu departamenta secinājumi nozīmē, ka ne prasītāja, ne atbildētāja nav tiesīga rīkoties ar strīdus filmām, ja vien nesaņem filmu autoru atļauju (licenci) vai arī neiegūst no tiem attiecīgās autora mantiskās tiesības.

Attiecībā uz filmu autoru – fizisko personu, kuru radošās darbības rezultātā tapa filma, – loku Civillietu departaments secināja, ka tas nosakāms atbilstoši Latvijas PSR civillikuma 510.pantā trešajai daļai.¹⁵ Savukārt autoru tiesību apjoms nosakāms atbilstoši konkrētajā brīdī spēkā esošajam normatīvajam regulējumam,¹⁶ proti, šobrīd atbilstoši Autortiesību likumam. Tas nozīmē, ka minēto filmu izmantošanai Autortiesību likumā minētajos veidos ir jāsaņem to autoru piekrišana (licence). Jautājums par tiesību efektīvas pārvaldīšanas nodrošināšanu, piemēram, paredzot to obligātu kolektīvo pārvaldījumu vai attiecinot uz tām regulējumu par paplašinātajām kolektīvajām licencēm (*extended collective licences*), risināms leģislatīvā ceļā.

Jautājumā par apstrīdētā sprieduma atcelšanu Civillietu departaments secināja, ka prasību apmierināšana, ņemot vērā departamenta sniegto normatīvā regulējuma iztulkojumu, nav iespējama. Līdz ar to sprieduma atcelšana nebūtu pamatota un pat būtu pretrunā ar nepieciešamību nodrošināt lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā.¹⁷ Civillietu departaments arī uzsvēra, ka tie pārsūdzētā sprieduma trūkumi, kas varētu kaitēt vienotas tiesu prakses veidošanai, ir novērsti ar pašā departamenta spriedumu.¹⁸ Tā kā lietas iznākums atbilstoši Civillietu departamenta sniegtajai argumentācijai bija atkarīgs tikai no tiesību jautājumu pareizas atbildešanas, nevis lietas faktiskajiem apstākļiem, par kuriem pastāvēja strīds, lietas nodošanai izskatīšanai apelācijas instances tiesai nebija pamata, gan ņemot vērā Civilprocesa likuma 476.pantā pirmajā daļā noteikto kasācijas instances tiesas izteiktā likuma tulkojuma obligātumu tiesai, kas izskata konkrēto lietu no jauna, gan ņemot vērā, ka vienotas likuma izpratnes nodrošināšana primāri ir kasācijas instances tiesas uzdevums.

Noslēgumā jāatzīmē, ka spriedumā paustās Civillietu departamenta atziņas sniedz juridiski nozīmīgas atbildes uz tādiem tiesību jautājumiem, kuriem var būt nozīme arī citās lietās. Tādējādi minētās atziņas atzīstamas par Augstākās tiesas judikatūru, kuru atbilstoši Civilprocesa likuma 5.pantā sestajai daļai tiesām jāņem vērā, piemērojot attiecīgās tiesību normas.

Dr.iur. Rihards GULBIS,

*Augstākās tiesas Civillietu departamenta
zinātniski analītiskais padomnieks*

⁹ Sk. sprieduma 16.punktu.

¹⁰ Sk. sprieduma 16.2 punktu.

¹¹ Sk., piemēram, Eiropas Savienības Tiesas 2012.gada 3.jūlija sprieduma lietā *UsedSoft, C-128/11*, 61.–63.punktu.

¹² Sprieduma 16.2 punkts.

¹³ Turpat.

¹⁴ Sk. sprieduma 17.punktu.

¹⁵ Sk. sprieduma 20.2.1 punktu.

¹⁶ Sk. sprieduma 20.2.2 punktu.

¹⁷ Sk. sprieduma 21.punktu.

¹⁸ Turpat.

VALSTS SIMBOLU KRIMINĀLTIESISKĀ AIZSARDZĪBA

PAR AUGSTĀKĀS TIESAS SPRIEDUMU LIETĀ NR.SKK-472/2016

Profesors Uldis Krastiņš pamatoti norāda, ka „kriminālatbildība ir pats smagākais juridiskās atbildības veids”.¹ Likumdevējs ar 2012.gada 13.decembra likumu „Grozījumi Krimināllikumā”, papildinot noziedzīga nodarījuma jēdzienu, uzlika pienākumu izvērtēt katra kriminalizētā nodarījuma kaitīgumu. Kaitīguma izvērtēšana ciešā veidā ir saistīta ar apdraudētās intereses nozīmīgumu. Atbilstoši apdraudētās intereses nozīmīgumam likumdevējs Krimināllikuma sevišķo daļu strukturēja, vispirms paredzot nodarījumus, kas apdraud cilvēci, tad nodarījumus, kas apdraud valsti, kam seko nodarījumi, kas apdraud dabas vidi, un tikai pēc tam nodarījumus, kas apdraud cilvēka dzīvību, veselību un citas vērtības. Krimināllikuma sevišķās daļas pirmo divu nodaļu nosaukumi liecina, ka tajās nav neviena kriminālpārkāpuma, ir tikai noziegumi. Par katru no šajās divās nodaļās ietilpstošiem noziedzīgiem nodarījumiem kā bargākais kriminālsods ir paredzēta brīvības atņemšana. Tieši vienā no šīm divām nodaļām, proti, Krimināllikuma 93.pantā, likumdevējs paredzēja kriminālatbildību par valsts simbolu zaimošanu, kas nepārprotami norāda uz šā nodarījuma lielo kaitīgumu un apdraudētās intereses nozīmīgumu.

Valsts simbolu zaimošanas kaitīgumu iezīmē arī sabiedrībā izskanējušās atziņas saistībā ar Augstākās tiesas 2016.gada 22.decembra lēmumu lietā Nr.SKK-472/2016 (kriminālprocesā Nr.11840006213), ar kuru atstāts negrozīts Kurzemes apgabaltiesas 2016.gada 30.marta spriedums, kas atzina personu par nevainīgu apsūdzībā pēc Krimināllikuma 93.panta un attaisnoja to. Proti, „tieši pirms 96 gadiem – 1921.gada 26.janvārī – Parīzē starptautiski *de iure* atzīta Latvijas Republika. Tomēr mūsu valstij noturēt neatkarību nav nācies viegli, un arvien pat pašu sabiedrībā atrodas cilvēki, kas suverēnās tiesības uz Latvijas tautu un zemi labprāt atdotu kādam citam. Daļa to pauž vārdos, bet drosmīgākie arī pamanās zaimot Latvijas nacionālos simbolus, piemēram, naidīgi izsakoties par mūsu karogu.”² Tādējādi Latvijas valsts ģerbonis, Latvijas valsts karogs un Latvijas valsts himna ir vērtība, kuru sabiedrība Latvijā novērtē kā līdzvērtīgu tādām vērtībām kā Latvijas valsts neatkarība un suverenitāte.

Ņemot vērā valsts simbolu nozīmīgumu un to zaimošanas kaitīgumu, rakstā tiek piedāvāts novērtēt ar tematu saistīto pastāvošo un vēsturisko valsts simbolu krimināltiesiskās aizsardzības tiesisko regulējumu.

Krimināllikuma X nodaļā „Noziegumi pret valsti” esošā 93.panta dispozīcija ne reizi nav grozīta kopš Krimināllikuma spēkā stāšanās dienas 1999.gada 1.aprīli. Tā paredz, ka personai draud kriminālatbildība par Latvijas valsts ģerboņa vai Latvijas valsts karoga noraušanu, saplēšanu, salaušanu, iznīcināšanu vai par

citādu šo valsts simbolu zaimošanu, kā arī par Latvijas valsts himnas publisku zaimošanu. Krimināllikuma 93.pantā ietverts nozieguma sastāvs, kas pārņemts no Latvijas Kriminālkodeksa 183.² panta, kas bija ietverts Latvijas Kriminālkodeksa devītajā nodaļā „Noziegumi pret pārvaldes kārtību”. Lai gan ar Krimināllikuma spēkā stāšanās brīdi valsts simbolu zaimošanai kā noziegumam tika mainīts grupas objekts, normas dispozīcija faktiski palika nemainīga. Latvijas Kriminālkodeksa 183.² panta kriminālatbildība bija paredzēta par Latvijas Republikas valsts ģerboņa vai Latvijas Republikas valsts karoga noraušanu, saplēšanu, salaušanu, iznīcināšanu vai par citādu šo valsts simbolu zaimošanu, kā arī par Latvijas Republikas valsts himnas publisku zaimošanu.

Savukārt Latvijas Kriminālkodeksa 183.² panta „Valsts simbolu zaimošana” redakcija ar grozījumiem tika pārņemta no Latvijas PSR Kriminālkodeksa 183.² panta „Valsts ģerboņa vai karoga apgānīšana” Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija 1966.gada 11.oktobra dekrēta redakcijā, kas paredzēja kriminālatbildību par PSRS, Latvijas PSR vai citas savienotās republikas Valsts ģerboņa vai karoga apgānīšanu.

Jāsecina, ka likumdevējs Krimināllikumā, pārņemot no Latvijas Kriminālkodeksa, kas veidots uz Latvijas PSRS Kriminālkodeksa bāzes, valsts simbolu krimināltiesisko aizsardzību, novērtēja valsts simbolu zaimošanu kā daudz kaitīgāku nodarījumu, pārvietojot to no nodaļas, kas paredz noziegumus pret pārvaldes kārtību, uz nodaļu, kas paredz noziegumus pret valsti. Par valsts simbolu zaimošanas kaitīgumu liecina arī fakts, ka spēkā esošais Krimināllikums par šo noziedzīgo nodarījumu paredz sodu brīvības atņemšana uz laiku līdz trim gadiem vai īslaicīgu brīvības atņemšana, vai piespiedu darbs, vai naudas sods. Naudas sods saskaņā ar Krimināllikuma 41.panta otrās daļas 2.punktu par valsts simbolu zaimošanu kā mazāk smagu noziegumu var būt piecu līdz tūkstoš Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu apmērā. Salīdzinājumam, par valsts ģerboņa vai karoga apgānīšanu Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija 1966.gada 11.oktobra dekrēta redakcijā bija paredzēts sods brīvības atņemšana uz laiku līdz diviem gadiem vai labošanas darbi uz laiku līdz vienam gadam, vai naudas sods līdz piecdesmit rubļiem.

Vēl zemāka atbildība par analogiskām darbībām bija paredzēta 1933.gada 24.aprīļa Sodu likumā, kura 116.pants noteic: „Kas atklāti nogānījis Latvijas valsti, valsts himnu vai izliktu valsts ģerboni vai valsts karogu, sodāms: ar cietumu uz laiku, ne ilgāku par sešiem mēnešiem. Ja šāds nodarījums izdarīts pūli, tad vainīgais sodāms: ar cietumu.”³ Saskaņā ar Sodu likuma 15.pantu cietums piespriežams uz laiku no divām nedēļām līdz vienam gadam.⁴ Sodu likuma izstrādāšanas komisijas priekšsēdētājs Pauls Mincs rakstīja: „116.pants paredz valsts augstākās varas simbola nogānījumu, kas

¹ Krastiņš, U. Noziedzīgs nodarījums: Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu agentūra, 2000, 6.lpp.

² Kupčs, E. Likumu robi ļauj nesodīti midīt valsts karogu un dēvēt par „sarkanbaltsarkano figūru”. Latvijas Radio 1 2017.gada 26.janvāra raidījums „Istenības izteiksme”. Pieejams: <http://www.lsm.lv/lv/raksts/zinju-analize/zinas/likumu-robi-lauj-nesoditi-midit-valsts-karogu-un-devet-par-sarkanbaltsarkano-figuru.a220855/>

³ 1933.gada 24.aprīļa Sodu likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem. Sastādījuši: P.Mincs, H.Ehlerss, P.Jakobi, J.Lauva. Atkārtots izdevums. Jelgava: Jelgavas tipogrāfija, 2016, 46.lpp.

⁴ Turpat, 10.lpp.

uzskatāms par iedzīvotāju prātu noziedzīgu ietekmējumu, zināmā mērā līdzīgu valsts iekārtas un augstākās varas nesēja tiešai nonievāšanai.”⁵ Iedzīvotāju prātu noziedzīgu ietekmējumu klāstam Pauls Mincs pieskaitīja vairākus noziedzīgus nodarījumus, tostarp Sodū likuma 111. pantā paredzēto: „Kas atklāti izteicis uzaicinājumu, atklāti turējis vai lasījis runu vai sacerējumu, vai izplatījis vai atklāti izlīcis sacerējumu vai notēlojumu, kuros musina: 1) izdarīt dumpīgu vai nodevīgu nodarījumu; 2) karavirus pārkāpt kara dienesta pienākumus; 3) nepaklausīt vai rīkoties pretim likumam vai saistošam noteikumam, vai attiecīgas varas likumīgam rīkojumam; 4) izdarīt smagu noziegumu, izņemot augšā norādītos; uz naidu starp iedzīvotāju atsevišķām daļām [...]”⁶ Šobrīd kriminalizētiem analogiskiem nodarījumiem rakstā vēl tiks pievērst uzmanība.

Jāmin, ka Sodū likumā bija paredzēta atbilde par darbībām pret daudz plašāku valsts simbolu spektru. Sodū likuma 180.pants paredzēja: „Kas tieši noplēsis, sabojājis vai izķēmojis uz attiecīgas varas rīkojumu atklāti izlīktu sludinājumu, dokumentu, uzrakstu, ģerboni vai citu likumīgas varas zīmi, vai karaspēka daļas vai kara kuģa karogu, ja par nodarīto nedraud bargāks sods, sodāms ar arestu vai ar naudas sodu, ne augstāku par pieci simti latiem. Ja: 1) šis pārkāpums izdarīts ar nolūku izrādīt necienību likumīgai varai; 2) atklāti nogānīts karaspēka daļas vai kara kuģa karogs, tad vainīgais sodāms ar cietumu uz laiku ne ilgāku par sešiem mēnešiem.”⁷ Turklāt, pretēji šobrīd spēkā esošajam Krimināllikumam, 1933.gada 24.aprīļa Sodū likums krimināltiesiski aizsargāja arī ārvalsts simbolus. Sodū likuma 119.pants paredzēja: „Kas nogānījis miera attiecībās ar Latviju atrodošās valsts atklāti izlīktu valsts ģerboni vai valsts karogu, ar nolūku izdarīt necienību šai valstij, sodāms: ar arestu. Ja šāds nodarījums izdarīts pūlī, tad vainīgais sodāms: ar cietumu.”⁸

Gan 1933.gada 24.aprīļa Sodū likumā, gan Latvijas PSR Kriminālkodeksā paredzētie nodarījumi pret valsts simboliem bija izdarāmi pret konkrētiem priekšmetiem un tikai ar tiešu nodomu. Komentējot Latvijas PSR Kriminālkodeksa 183.² pantu, krimināltiesību eksperts Aivars Niedre norādīja: „Komentējamā pantā paredzētais noziegums apdraud Padomju valsts autoritāti. Noziegumu izveido kā PSRS, tā arī jebkuras savienotās republikas Valsts ģerboņa vai karoga apgānišana. Citu karogu vai ģerboņu, kuri neatbilst PSRS vai savienotās republikas Konstitūcijā aprakstītajam Valsts ģerbonim un karogam (piemēram, sporta biedrību karogi, pilsētu simboliskie ģerboņi u.tml.), apgānišana neizveido komentējamā nozieguma sastāvu. Noziegumu var izdarīt tikai ar tiešu nodomu.”⁹ Vainas forma valsts simbolu zaimošanai nav mainījusies līdz pat šim brīdim. Saskaņā ar krimināltiesību doktrīnā nostiprināto spēkā esošā Krimināllikuma 93.pantā paredzētā „nozieguma subjektīvo pusi raksturo vainīgā tiešs nodoms, jo viņš,

apzinoties, ka Latvijas valsts ģerbonis, valsts karogs un valsts himna ir valsts simboli, vēlas izdarīt darbības, kas zaimo šos simbolus.”¹⁰

Jāņem vērā, ka ir iespējamās situācijas, ka persona kļūdās attiecībā uz noziedzīga nodarījuma priekšmetu. Proti, kad persona kaut ko, kas nav Latvijas valsts ģerbonis, Latvijas valsts karogs vai Latvijas valsts himna, uzskata par Latvijas valsts ģerboni, Latvijas valsts karogu vai Latvijas valsts himnu. „Kļūda noziedzīga nodarījuma priekšmetā nodarījuma kvalifikāciju ietekmē tikai tad, ja vainīgais ir nodomājis vērst savu nodarījumu pret tādu priekšmetu, kurš ir speciāli norādīts krimināltiesību normā. Šī kļūda var būt saistīta gan ar priekšmeta piederību tai vai citai priekšmetu grupai, gan arī ar noziedzīgā priekšmeta derīgumu tam paredzētajiem mērķiem.”¹¹ Krimināllikuma 93.pantā ir norādīts konkrēts nozieguma priekšmets, tādēļ, ja pastāv kļūda šā nozieguma priekšmetā, nodarījums jākvalificē kā nozieguma mēģinājums. Kļūdas situācijā persona ir pārliecināta, ka priekšmets, attiecībā pret kuru tā veic zaimošanu, ir Latvijas valsts ģerbonis, Latvijas valsts karogs vai Latvijas valsts himna. Ņemot vērā minēto, Krimināllikuma 93.pantā paredzētā noziedzīga nodarījuma kvalifikācijā būtiski pievērst uzmanību ne tikai noziedzīga nodarījuma priekšmeta pazīmi esamībai, bet arī, ja šīs pazīmes nav, uzmanība jāpievērš noziedzīga nodarījuma subjektīvajai pusei. Šie divi elementi ir izcelti Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2011.gada 26.aprīļa lēmumā lietā Nr.PAK-123 (Kriminālprocesā Nr.11840001709): „Ņemot vērā minēto, ka M.S. nav zaimojis Krimināllikuma 93.panta izpratnē paredzēto noziedzīgā nodarījuma priekšmetu, ka nav paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjektīvās puses pazīmes, apelācijas instances tiesa atzīst, ka M.S. nodarījuma nav minētā noziedzīga nodarījuma sastāva, un apsūdzētais ar pirmās instances tiesas spriedumu pamatoti celtajā apsūdzībā atzīts par nevainīgu un attaisnots.”¹²

Ja persona Krimināllikuma 93.pantā paredzētās darbības veic pret priekšmetu, kas neatbilst Latvijas valsts ģerboņa, Latvijas valsts karoga vai Latvijas valsts himnas pazīmēm, un apzinās, ka šim priekšmetam nav minētās pazīmes, tad nodarījums nav atzīstams par Krimināllikuma 93.pantā paredzēto noziegumu. Tomēr jāatzīst, ka šāds nodarījums, ņemot vērā konkrētus lietas apstākļus, var saturēt citu tiesībpārkāpumu sastāvu, kuriem uzmanība rakstā tiks vēl pievērstā.

Ņemot vērā norādīto, svarīgākais jautājums Krimināllikuma 93.pantā paredzētā noziedzīga nodarījuma kvalifikācijā ir par to, kas atzīstams par šī noziedzīga nodarījuma priekšmetu: Latvijas valsts ģerbonis, Latvijas valsts karogs vai Latvijas valsts himna? Arī Augstākās tiesas 2016.gada 22.decembra lēmumā lietā Nr.SKK-472/2016 uzsvērts, ka „noziedzīga nodarījuma priekšmets var būt konkrēti norādīts krimināltiesību normā, un tad, lai konstatētu noziedzīga nodarījuma sastāvu, ir obligāti jānoskaidro, ka tieši tam un ne citam materiālās pasaules priekšmetam ir nodarīts

⁵ Mincs, P. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Ar V.Liholajas komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 47.lpp.

⁶ 1933.gada 24.aprīļa Sodū likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem. Sastādījuši: P.Mincs, H.Ehlerss, P.Jakobi, J.Lauva. Atkārtots izdevums. Jēlgava: Jēlgavas tipogrāfija, 2016, 45.lpp.

⁷ Turpat, 65.lpp.

⁸ Turpat, 48.lpp.

⁹ Latvijas PSR Kriminālkodeksa komentāri. J.Dzeniņa un A.Niedres vispārīgā redakcija. Rīga: Avots, 1982, 589.lpp.

¹⁰ Krastiņš, U., Liholaja, V. Krimināllikuma komentāri. Otrā daļa (IX-XVII nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 89.lpp.

¹¹ Liholaja, V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrās papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 74.lpp.

¹² Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2011.gada 26.aprīļa lēmums lietā Nr.PAK-123 (kriminālprocess Nr.11840001709).

Krimināllikumā norādītais kaitējums.”¹³

Saskaņā ar Latvijas valsts karoga likuma 17.pantā noteikto, ja Latvijas valsts karogu lieto dekoratīvos nolūkos, tā platuma un garuma proporcija var atšķirties no noteiktā standarta, taču jāsaglabā normatīvajos aktos noteiktie karoga krāsu toņi un sarkanbaltsarkano svītru attiecība. Ja Latvijas valsts karogu lieto dekoratīvos nolūkos, tam saglabājas Latvijas valsts simbola statuss.

Faktiski Latvijas valsts karoga likuma 17.pants Krimināllikuma 93.panta priekšmeta – Latvijas valsts karoga kā dekoratīva priekšmeta – pazīmes sašaurina līdz karoga krāsu toņiem un sarkanbaltsarkano svītru attiecībām. Latvijas valsts karoga krāsas kods ir noteikts Ministru kabineta 2010.gada 27.aprīļa noteikumos Nr.405. „Latvijas valsts karoga likuma piemērošanas noteikumi”.

Kā norāda profesors U.Krastiņš: „Lai personu sauktu pie kriminālatbildības, ir jābūt stingri reglamentētam juridiskam pamatam, kas nodrošina stabilu likumību, garantē fizisko un juridisko personu tiesības, valsts interešu nodrošināšanu un ļauj realizēt taisnīgumu krimināllietu iztiesāšanā.”¹⁴ Ņemot vērā minēto, lai Latvijas valsts karogs krimināltiesiski tiktu aizsargāts no zaimošanas, nepieciešams, lai, pat izmantojot to dekoratīvos nolūkos, tiktu strikti saglabāti normatīvajos aktos noteiktie karoga krāsu toņi un sarkanbaltsarkano svītru attiecība.

Turklāt jāuzsver būtisks noziedzīga nodarījuma preventīvais priekšnosacījums, kuru paredz Latvijas valsts karoga likuma 17.panta pirmā daļa. Proti, Latvijas valsts karogu drīkst lietot dekoratīvos nolūkos, garantējot tam pienācīgu cieņu. Pienācīgās Latvijas valsts karoga cieņas garantēšana ir tā izmantotāja pienākums. Arī likuma „Par Latvijas valsts ģerboni” 1.panta otrā daļa paredz, ka ikvienam ir pienākums ar cieņu izturēties pret valsts ģerboni. Latvijas valsts ģerboņus iedala lielajā valsts ģerbonī, mazajā valsts ģerbonī un papildinātā mazajā valsts ģerbonī. Valsts ģerbonim jāatbilst attiecīgā ģerboņa aprakstam, kā arī pamatā jāsakrīt ar likumam „Par Latvijas valsts ģerboni” pievienotajiem attēliem.

Visbeidzot, izpildot Latvijas valsts himnu, tās tekstam un mūzikai jāatbilst tekstam un mūzikai, kas apstiprināti ar likumu „Par Latvijas valsts himnu”. Saskaņā ar likuma „Par Latvijas valsts himnu” 7.pantu par šā likuma prasību neievērošanu, kā arī par necieņas izrādīšanu Latvijas valsts himnai personas saucamas pie likumā paredzētās atbildības.

Ņemot vērā Krimināllikuma 93.pantā paredzētā noziedzīga nodarījuma vainas formu un sankciju, valsts simbolu zaimošana ir klasificējama kā mazāk smags noziegums. Līdz ar to kriminālatbildība iestājas tikai par pabeigtu valsts simbolu zaimošanu un par mēģinājumu izdarīt valsts simbolu zaimošanu. Par sagatavošanos izdarīt valsts simbolu zaimošanu kriminālatbildība neiestājas. Tomēr jāņem vērā, ka valsts simbolu zaimošana visās stadijās var robežoties arī ar citu noziedzīgu nodarījumu sastāviem. Šādos gadījumos Krimināllikuma piemērotājiem pie noziedzīga nodarījuma kvalifikācijas jārisina jautājumi gan par

normu konkurenci, gan par noziedzīgu nodarījumu kopību. Minēto jautājumu risināšanā svarīgi pievērst uzmanību noziedzīga nodarījuma subjektīvajai pusei. Piemēram, kad Latvijas valsts simbolu zaimošana notiek ar mērķi izraisīt nacionālo naidu, tad šāds nodarījums saturēs Krimināllikuma 78.pantā paredzētā noziedzīga nodarījuma sastāvu. Minētā norma paredz kriminālatbildību par darbību, kas vērsta uz nacionālā, etniskā, rasu vai reliģiskā naida vai nesaticības izraisīšanu. Ja Latvijas valsts simbolu zaimošana notiek saistībā ar darbībām, kas vērstas pret Latvijas Republikas valstisko neatkarību, suverenitāti, teritoriālo vienotību, valsts varu vai valsts iekārtu Latvijas Republikas Satversmē neparedzētā veidā, tad šāds nodarījums satur Krimināllikuma 80.pantā paredzētā noziedzīga nodarījuma sastāvu. Turklāt, ja Latvijas valsts simbolu zaimošana ietver sevī publisku aicinājumu vērsties pret Latvijas Republikas valstisko neatkarību, suverenitāti, teritoriālo vienotību, valsts varu vai valsts iekārtu Latvijas Republikas Satversmē neparedzētā veidā, tad šāds nodarījums saturēs Krimināllikuma 81.pantā paredzētā noziedzīga nodarījuma sastāvu. Latvijas valsts simbolu zaimošanas sastāvs pārklājas (noziedzīgu nodarījumu kopības gadījumā) vai robežojas (normu konkurences gadījumā) arī ar vairāku citu noziedzīgu nodarījumu sastāviem, īpaši jau ar tiem, kurus Pauls Mincs dēvēja par iedzīvotāju prātu noziedzīgiem ietekmējumiem, kuru formulējumos Krimināllikumā tiek lietots jēdziens „aicinājums”.

Pieņemot Krimināllikuma 80. un 81.panta jauno redakciju, likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā) tika uzsvērts: „Vēršanās pret jebkuru no Latvijas Republikai vitāli svarīgajām interesēm pēc būtības ir vēršanās pret Latvijas Republiku kopumā. Saskaņā ar Satversmi Latvija noteiktā teritorijā pastāv kā neatkarīga valsts, Latvijas valsts iekārtai jābūt demokrātiskai un suverēnā vara pieder Latvijas tautai. Apdraudot jebkuru šo interesi, tiek apdraudēta valsts drošība, turklāt šis apdraudējums ir tāds, kas var radīt neatgriezeniskas sekas valsts un sabiedrības pastāvēšanai, kā arī demokrātijas nodrošināšanai, ko Latvija ir apņēmusies aizsargāt kā vienīgo starptautiski atzīto valsts iekārtas formu, kurā iespējama cilvēktiesību garantēšana. [...] Darbības, kas vērstas pret Latvijas Republikas konstitucionālajiem pamatiem un valsts pamatinteresēm, likumprojektā ir kriminalizētas neatkarīgi no šo darbību rakstura (organizatoriskas, vardarbīgas vai jebkādas citas darbības).”¹⁵ Ņemot vērā minēto, gatavošanos Latvijas valsts simbolu zaimošanai, par ko personu nevar saukt pie kriminālatbildības saskaņā ar Krimināllikuma 15.panta attiecīgo daļu un 93.pantu, ja šīs darbības vērstas pret jebkuru no Latvijas Republikai vitāli svarīgajām interesēm, nepieciešams vērtēt citu noziedzīgu nodarījumu sastāvu esamību.

Noslēgumā jāsecina, ka, ņemot vērā valsts simbolu nozīmīgumu un to zaimošanas kaitīgumu, praksē tiesību normu piemērotājiem nepieciešams ar lielāku atbildību pieiet pie Krimināllikuma 93.panta piemērošanas,

¹³ Augstākās tiesas 2016.gada 22.decembra lēmums lietā Nr.SKK-472/2016 (kriminālprocess Nr.11840006213).

¹⁴ Krastiņš, U. Noziedzīgs nodarījums: Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 6.lpp.

¹⁵ Likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” Nr.514/Lp12 sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejama: http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/30EDC058E283C869C2257F6A003B9620?OpenDocument#_ftn1/.

izvērtējot citu noziedzīgu nodarījumu sastāvu esamību un nepieļaujot krimināltiesisko un kriminālprocesuālo normu būtiskus pārkāpumus, kas var novest līdz cilvēktiesību pārkāpumiem.

Lai nodrošinātu Latvijas valsts simbolu krimināltiesisko aizsardzību, iepriekš minētajiem apstākļiem pastiprinātu uzmanību jāpievērš tieši apsūdzības uzturētājiem, jo Latvijā tiesa var atzīt par pierādītiem tikai tos no apsūdzības atšķirīgus noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus, kas nepasliktina apsūdzētā stāvokli, un ja netiek pārkāptas apsūdzēta tiesības uz aizstāvību. Turklāt Augstākās tiesas 2016.gada 22.decembra lēmumā lietā Nr.SKK-472/2016 norādīts:

„Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 584.panta pirmajai daļai tiesas nolēmumu tiesiskuma pārbaude notiek kasācijas sūdzībā vai protestā izteikto prasību apjomā un ietvaros. Konkrētajā lietā kasācijas instances tiesa nav tiesīga pārsniegt kasācijas protestā izteikto prasību apjomu un ietvarus, jo tādā veidā tiktu pasliktināts apsūdzētā stāvoklis.”

Artūrs FREIBERGS,

Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta tiesnesis

Dr.iur. Jānis BAUMANIS,

Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta zinātniski analītiskais padomnieks

AKTUĀLIE JAUTĀJUMI, IZSKATOT PIETEIKUMUS PAR APSTĀKĻIEM IESLODZĪJUMA VIETĀ

Pagājušajā gadā pieņemti vairāki nozīmīgi tiesu nolēmumi saistībā ar ieslodzīto personu tiesībām. Proti, gada nogalē Eiropas Cilvēktiesību tiesa Lielās palātas spriedumā lietā „Muršić v. Croatia”¹ precizējusi un izskaidrojusi kritērijus, kas ņemami vērā, vērtējot ieslodzīto uzturēšanos ieslodzījuma lietās, savukārt Augstākā tiesa vērsusi uzmanību uz svarīgiem procesuāliem jautājumiem.² Šajā rakstā pievērsta uzmanība šiem aktuālajiem nolēmumiem un tajos skartajām problēmām.

1. Eiropas Cilvēktiesību tiesas jaunākās atziņas

Nemainīgas paliek atziņas, ka spīdzināšana un necilvēcīga vai pazemojoša izturēšanās vai sods ir absolūti aizliegti neatkarīgi no apstākļiem vai personas uzvedības. Savukārt izturēšanās nepieļaujamības vērtējums ir relatīvs un ir atkarīgs no visiem lietas apstākļiem, piemēram, uzturēšanās ilguma, tās fiziskās un psihiskās ietekmes, pat dzimuma, vecuma un veselības stāvokļa.³ Novērtējot ieslodzījuma apstākļus, jāņem vērā to kumulatīvais efekts, kā arī personas īpašie iebildumi, atrašanās ilgums šajos apstākļos.⁴ Ieslodzījuma gadījumā personas pazemojums un ciešanas nevar pārsniegt to līmeni, kas neizbēgami izriet no ieslodzījuma, un

personas veselība un labklājība ir adekvāti jāaizsargā.⁵

Lietā „Muršić v. Croatia” Eiropas Cilvēktiesību tiesa atkārtoja, ka minimālās platības standarts uz vienu ieslodzīto personu daudzvietīgā kamerā ir 3 m². Vienlaikus tiesa precizēja metodoloģiju platības aprēķināšanā, proti, kameras platībā nebūtu iekļaujamās platības, ko aizņem sanitārās iekārtas, savukārt būtu iekļaujamās platības, ko aizņem mēbeles. Ieslodzījuma apstākļu novērtējumā gan joprojām būtu svarīgi tas, cik brīva ir pārvietošanās kamerā.⁶ Vienlaikus pārkāpuma prezumpcija ir atspēkojama, ja tiek izpildīti trīs kritēriji:

1) minimālās telpas samazinājumi ir īslaicīgi, neregulāri un mazsvarīgi;

2) ieslodzītajam vienlaikus ir pietiekama kustības brīvība ārpus kameras un adekvātas ārpuskameras aktivitātes;

3) arī pārējie uzturēšanās apstākļi ir kopumā atbilstoši un nav citu pasliktinošu apstākļu.⁷

Gadījumos, kad kameras izmērs ir 3–4 m² uz ieslodzīto personu, platība joprojām ir svarīgs faktors ieslodzījuma apstākļu vērtējumā, taču vērtējami būs arī citi apstākļi, piemēram, pieeja ārtelpu aktivitātēm, dabiskais apgaismojums un gaiss, ventilācijas pieejamība, temperatūra kamerā, iespēja privāti izmantot tualeti, higiēnas un sanitāro prasību ievērošana. Ieslodzījuma apstākļi būs svarīgi arī tad, ja kameras platība pārsniegs 4 m² uz vienu ieslodzīto un nebūs pārapdzīvotības problēmas.⁸

Atšķirīgi kritēriji ir iespējami lietās par vienvietīgajām kamerām, kā arī kamerām vai citām telpām, kas

¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas (Lielā palāta) 2016.gada 20.oktobra sprieduma lietā „Muršić v. Croatia”, iesnieguma Nr.7334/13.

² Augstākās tiesas 2016.gada 30.novembra spriedums lietā Nr.SKA-713/2016 (A420480513); 2016.gada 30.novembra spriedums lietā Nr.SKA-1214/2016 (A420520313); 2016.gada 5.decembra spriedums lietā Nr.SKA-1021/2016 (A420304014) un lietā Nr.SKA-1276/2016 (A420155715).

³ Piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas (Lielā palāta) 2016.gada 23.marta sprieduma lietā „Blokhin v. Russia”, iesnieguma Nr.47152/06, 135.punkts, kā arī tajā minētie spriedumi.

⁴ Piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2016.gada 22.novembra sprieduma lietā „Abdullahi Elmi and Aweys Abubakar v. Malta”, iesniegumu Nr.25794/13 un 28151/13, 100.punkts, kā arī tajā minētie spriedumi.

⁵ Piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2016.gada 6.decembra sprieduma lietā „Vasilică Mocanu v. Romania”, iesnieguma Nr.43545/13, 22.punkts, kā arī tajā minētie spriedumi.

⁶ Eiropas Cilvēktiesību tiesas (Lielā palāta) 2016.gada 20.oktobra sprieduma lietā „Muršić v. Croatia”, iesnieguma Nr.7334/13, 114.punkts.

⁷ Turpat, 138.punkts.

⁸ Turpat, 139.–140.punkts.

paredzētas islaicīgai izmantošanai,⁹ piemēram, personai uzturoties transportlīdzeklī un tiesas namā¹⁰ vai vienvietīgā kamerā.¹¹

2. Augstākās tiesas aktuālās atziņas

Tiesai būtu jāizvērtē apstākļi ieslodzījumā atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē minētajām atziņām. Savukārt mērķis vispusīgi un atbilstoši novērtēt apstākļus paturams prātā, arī risinot procesuālos jautājumus.

Joprojām aktuālas ir atziņas, ka ieslodzīto kā īpaši pakļauto personu pieteikumi saistībā ar iestādes rīcību izskatāmi administratīvā procesa kārtībā tad, ja ir konstatējams, ka iestādes rīcība būtiski ierobežo šo īpaši pakļauto personu cilvēktiesības. Vienlaikus to, vai ir noticis būtisks cilvēktiesību ierobežojums, tiesa bieži var secināt tikai pēc lietas ierosināšanas. Šādā gadījumā, proti, ja ieslodzītās personas cilvēktiesību ierobežojuma būtiskumu tiesa var novērtēt, tikai noskaidrojot un izvērtējot visus lietas apstākļus pēc būtības, tiesas nolūms lietā taisāms sprieduma veidā atbilstoši Administratīvā procesa likuma 246.panta pirmajai daļai, attiecīgi apmierinot vai noraidot prasījumu. Tiesvedības izbeigšana saistībā ar to, ka lieta nav izskatāma administratīvā procesa kārtībā, pieļaujama vien tad, ja cilvēktiesību ierobežojuma būtiskuma neesība ir skaidri saskatāma un kad attiecīgi nav nepieciešama lietas faktisko apstākļu noskaidrošana un izvērtēšana pēc būtības.¹²

Sūdzībām par apstākļiem ieslodzījuma vietā raksturīgs, ka personas tiesību pārkāpumu var veidot ļoti dažādu apstākļu kopums. Tāpat arī mēdz būt gadījumi, kad lietā atzīstams, ka nav necilvēcīgas un pazemojošas izturēšanās aizlieguma pārkāpums, jo izturēšanās nesasniedz minimālo cietsirdības robežu, bet vienlaikus konstatējams citu tiesību aizskārums, piemēram, tiesību uz privāto dzīvi pārkāpums saistībā ar kādu no apstākļiem.¹³ Tas padara sarežģītāku situācijas novērtējumu un rada citas problēmas, piemēram, jau ilgstoši tiesu praksē parādās sadrumstalota pieeja ieslodzīto personu sūdzībām. Piemēram, persona iesniedz atsevišķus pieteikumus par dušas stāvokli, atsevišķu pieteikumu par apgaismojumu kamerā un vēl citu par sanitārā mezgla nepietiekamu norobežojumu, vai arī tiesa atsakās vērtēt atsevišķus apstākļus, ko pieteicējs nav izvērsis vai minējis apstrīdēšanas iesniegumā, jo šim prasījumam neesot ievērota pirmstiesas apstrīdēšanas kārtība.

Augstākā tiesa ir kritizējusi zemākas instances rīcību, atsakoties vispār vērtēt personas iebildumus, jo tie netika tik plaši izklāstīti iestādē.¹⁴ Pārāk formāla

pieeja liedz tiesai izskatīt ieslodzīto personu sūdzības to kritēriju gaismā, uz ko norādījusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā judikatūrā. Sadalot personas prasījumus atsevišķos ieslodzījuma aspektos, kā arī atsakoties izskatīt atsevišķus aspektus formālu iemeslu dēļ, nacionālās tiesas nepārbauda rīcību, kas kopumā varētu veidot personas tiesību aizskārums.¹⁵

Jāpiekrit, ka lietas iepriekšēja ārpustiesas izskatīšana paredzēta kā obligāta pirmstiesas procedūra, un pieteikuma pieņemšana un izskatīšana tiesā nav pieļaujama, ja strīdus jautājumu ir paredzēts nodot, bet tas nav nodots izskatīšanai iestādē.¹⁶ Tomēr no pieteikuma grozījumiem ir norobežojami pieteikuma papildinājumi, kuri negroza pieteikuma pamatu vai priekšmetu. Tiesību doktrīnā norādīts, ka pieteikuma grozījumi nav pieteicēja papildus argumenti par lietas faktiskajiem un juridiskajiem apstākļiem, kas neskar pieteikuma pamatu vai priekšmetu.¹⁷

Vienlaikus tiesa var ņemt vērā to, cik ieslodzītā iebildumi ir izvērsti un konsekvēti, tieši pierādīšanas pienākuma kontekstā. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka personām varētu būt objektīvas grūtības savākt pierādījumus par apstākļiem ieslodzījumā, tomēr personai arī tādā gadījumā ir jābūt spējīgai sniegt detalizētus un konsekvēntus paskaidrojumus par apstākļiem. Reizēm ieslodzītais ir spējīgs arī nodrošināt vismaz kādus pierādījumus par apstākļiem, tai skaitā citu ieslodzīto liecības vai fotogrāfijas.¹⁸

Tāpat arī nebūtu vēlams sadalīt vairākās tiesvedībās ilgstošu pārkāpumu, jo, kā jau iepriekš minēts, tas ir būtisks faktors personas tiesību aizskārums vērtējumā. Augstākā tiesa ir atzinusi, ka svarīgi konstatēt pieteicēja tiesību pārkāpuma ilgstošo dabu, lai novērtētu pārkāpuma smagumu un noteiktu atbilstošu atlīdzinājumu.¹⁹

Gadījumos, kad pieteicējs sūdzas par ilgstošu savu tiesību pārkāpumu un uzturēšanas apstākļi cietumā, uz kuriem atsaucas pieteicējs, nemainās arī pēc iesnieguma izskatīšanas iestādē, uzlikt pieteicējam pienākumu regulāri rakstīt analoga satura iesniegumus par sliktajiem sadzīves apstākļiem, ja tie nav uzlabojušies, būtu pārāk formāla un nepamatota prasība. Ja pieteicējs skaidri ir darījis zināmu iestādei, ka sadzīves apstākļi cietumā pārkāpj viņa cilvēktiesības, bet iestāde pieteicēja pretenzijas noraidījusi, un situācija paliek nemainīga, tiesai, pārbaudot pieteicēja norādītos faktus, ir pamats atzīt pārkāpumu par ilgstošu un vērtēt arī periodu pēc apstrīdēšanas iesnieguma izskatīšanas. Šī tiesas rīcība nav uzskatāma par pieteikuma robežu paplašināšanu.²⁰ Arī tad, ja šim aizskārumam ir nelieli pārtraukumi,

⁹ Turpat, 92.punkts.

¹⁰ Eiropas Cilvēktiesību tiesas (Lielā palāta) 2012.gada 22.maija spriedums lietā „Idalov v. Russia”, iesnieguma Nr.5826/03; 2016.gada 13.decembra spriedums lietā „Idalov v. Russia (no.2)”, iesnieguma Nr.41858/08.

¹¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2015.gada 29.oktobra spriedums lietā „Story and Others v. Malta”, iesniegumu Nr.56854/13, 57005/13 un 57043/13.

¹² Augstākās tiesas 2015.gada 20.novembra lēmuma lietā Nr.SKA-1412/2015 (A420313714) 13.punkts.

¹³ Piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2015.gada 15.decembra spriedums lietā „Szafranski v. Poland”, iesnieguma Nr.17249/12, par tualetes nepietiekamu norobežošanu, vai arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2004.gada 1.jūnija lēmums lietā „Volkert van der Graaf v. Netherlands”, iesnieguma Nr.8704/03, par ieslodzītās personas videonovērošanu.

¹⁴ Augstākās tiesas 2016.gada 30.novembra sprieduma lietā Nr.SKA-713/2016 (A420480513) 7.punkts.

¹⁵ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2015.gada 8.decembra sprieduma lietā „Mironovas and others v. Lithuania”, iesniegumu Nr.40828/12, 29292/12, 69598/12, 40163/13, 66281/13, 70048/13 un 70065/13, 90.punkts.

¹⁶ Augstākās tiesas 2016.gada 23.septembra sprieduma lietā Nr.SKA-176/2016 (A420276913) 12.punkts.

¹⁷ Augstākās tiesas 2008.gada 4.jūlija lēmuma lietā Nr.SKA-518/2008 (A42532306) 21.–22.punkts.

¹⁸ Eiropas Cilvēktiesību tiesas (Lielā palāta) 2016.gada 20.oktobra sprieduma lietā „Muršić v. Croatia”, iesnieguma Nr.7334/13, 172.punkts; 2015.gada 27.janvāra sprieduma lietā „Neshkov and Others v. Bulgaria”, iesniegumu Nr.36925/10, 21487/12, 72893/12, 73196/12, 77718/12 un 9717/13, 184.punkts.

¹⁹ Augstākās tiesas 2013.gada 8.novembra lēmuma lietā Nr.SKA-1024/2013 8.punkts.

²⁰ Augstākās tiesas 2013.gada 4.oktobra sprieduma lietā Nr.SKA-206/2013 (A42696509) 5.punkts, 2013.gada 8.novembra lēmuma lietā Nr.SKA-1024/2013 7.punkts.

piemēram, saistībā ar konvoješanu uz tiesas sēdi, tas nemaina aizskāruma ilgstošo dabu.²¹

Tiesai jau sākotnējā stadijā būtu vēlams sekot līdzi tam, vai no pieteicēja nav saņemti līdzīgi pieteikumi tiesā. Administratīvā procesa likuma 191.panta pirmās daļas 2.punktā paredzēts, ka tiesnesis atsakās pieņemt pieteikumu, ja tās pašas vai citas tiesas tiesvedībā ir lieta starp tiem pašiem administratīvā procesa dalībniekiem, par to pašu priekšmetu un uz tā paša pamata.²² Savukārt,

²¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2012.gada 10.janvāra sprieduma lietā „Ananyev and Others v. Russia”, iesniegumu Nr. 42525/07 un 60800/08, 75.–78.punkts.

²² Augstākās tiesas 2013.gada 8.novembri lēmuma lietā Nr.SKA-1024/2013 8.punkts.

konstatējot, ka tiesā atrodas vairākas lietas, kurās iesaistīts pieteicējs un tās būtu lietderīgi skatīt kopā, atbilstošs mehānisms var būt tieši lietu apvienošana atbilstoši Administratīvā procesa likuma 193.panta otrajai daļai.²³

Eva VĪKSNA,

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesneša palidze

²³ Augstākās tiesas 2016.gada 30.novembra sprieduma lietā Nr.SKA-1214/2016 (A420520313) 7.punkts; Administratīvās apgabaltiesas 2016.gada 22.decembra lēmums lietā Nr.A420394614.

TIESU PRAKSES APKOPOJUMI

TIESU PRAKSE CIVILLIETĀS, KAS IZRIET NO DZĪVOJAMO MĀJU PĀRVALDĪŠANAS TIESISKAJĀM ATTIECĪBĀM

Pēc Augstākās tiesas pasūtījuma veikts tiesu prakses pētījums par problēmām daudzdzīvokļu dzīvojamu māju pārvaldīšanā. Apkopojumu sagatavoja Saeimas Juridiskā biroja juridiskā padomniece *Mg.iur* Ilze Oša un Ekonomikas ministrijas Būvniecības un mājokļa politikas departamenta direktora vietnieks *Mg.iur* Mārtiņš Auders.

Izpētot vairāk nekā 90 Augstākās tiesas Civillietu departamenta nolēmumus lietās par strīdiem, kas saistīti ar dzīvokļu īpašnieku tiesiskajām attiecībām un dzīvojamo māju pārvaldīšanu, kas izskatīti laikā no 2013.gada sākuma līdz 2016.gada vidum, atlasīti un apkopojumā ietverti vairāk par 40 nolēmumiem.

Apkopojuums sadalīts četrās tēmās. Nodaļu saturs sniedz priekšstatu par dzīvokļa īpašumu kā īpašu nekustamā īpašuma veidu, kura sastāvā ietilpst gan atsevišķais īpašums, gan kopīpašuma domājamā daļa. Tādēļ atsevišķi aprakstītas arī dzīvokļa īpašnieka tiesības un pienākumi rīcībai ar šo īpašumu, kā arī atbildība par tā saglabāšanu. Ņemot vērā dzīvojamās mājas kopīpašuma kopīgās pārvaldīšanas īpatnības, apkopojumā apskatīta tiesu prakse gan dzīvojamās mājas īpašnieku lēmumu pieņemšanā, gan to apstrīdēšanā.

Atsevišķa nodaļa ir veltīta tiesu praksei par kopīpašumā esošas daļas pārvaldīšanu, apskatot pārvaldīšanas darbības, dzīvokļu īpašnieku pilnvarotās personas (pārvaldnieka) statusu un pārvaldīšanas izdevumu veidošanās aspektus. Aplūkoti atsevišķi spriedumi par zemes nomas strīdiem dalītā īpašuma gadījumā, proti, kad dzīvokļu īpašumos sadalīta ēka atrodas uz citai personai piederoša zemesgabala.

Ņemot vērā, ka pēc apkopojuma pabeigšanas Augstākā tiesa taisīja vairākus būtiskus nolēmumus apskatītajos jautājumos, pievienotas arī šo nolēmumu tēzes. Tāpat apkopojums papildināts ar norādēm par regulējuma izmaiņām, kas stājās spēkā 2017.gada 1.janvārī.

SECINĀJUMI

1. Dzīvokļu īpašums, tā sastāvs

1.1. Dzīvokļa īpašumam ir piederīgas caurules, vadu

(komunikāciju) daļas un citu ar mājas ekspluatāciju nedalāmi saistītu elementu daļas, kas atrodas telpās vai telpu kompleksa robežās. Tādējādi zaudējumu atlīdzības pienākuma noteikšanai ir jāizvērtē, vai dzīvokli bojātā ūdens vada caurule ir atzīstama par dzīvokļa īpašnieka īpašumu, vai arī tā ir dzīvojamās mājas ūdens apgādes funkcionāli nedalāma komunikāciju daļa, kas ietilpst dzīvojamās mājas kopīpašumā (SKC-244/2015).

1.2. No Civillikuma 1068.pantā ietvertās normas satura izriet, ka kopīpašnieks ir tiesīgs rīkoties ar kopīpašumu atbilstoši savai domājamai daļai, bet ar noteikumu, ka rīcībai jābūt saskaņotai ar pārējiem kopīpašniekiem (SKC-185/2014).

2. Dzīvokļa īpašnieks, tā tiesības, pienākumi un atbildība

2.1. Doktrīnā atzīts, ka dzīvojamo māju īpašniekiem ir jārūpējas par to, lai viņu mājās tiktu veiktas visas nepieciešamās apsaimniekošanas vai pārvaldīšanas darbības.

Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma izpratnē dzīvojamās mājas īpašnieks ir arī dzīvokļa īpašuma īpašnieks (1.panta 2.punkts). Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma 5.panta pirmā daļa paredz, ka dzīvojamās mājas pārvaldīšanas nodrošināšana ir dzīvojamās mājas īpašnieka pienākums. Tādējādi, ja dzīvokļa īpašuma īpašniekam ir pienākums rūpēties par dzīvojamās mājas uzturēšanu, viņam ir pienākums rūpēties arī par dzīvokļa kā atsevišķa īpašuma uzturēšanu atbilstoši normatīvo aktu prasībām un šajā pienākumā ietilpst atsevišķā īpašuma elementu, tostarp iekārtu un komunikāciju apsekošana, tehniskā apkope un kārtējais remonts (SKC-37/2016).

2.2. Zemesgrāmatu likuma 45.panta 7.punkta izpratnē atzīmes ierakstīšana attiecīgajā zemesgrāmatu nodaļā nepiešķir personai īpašuma tiesības, tādējādi atzīmes ierakstīšana par pirkuma līguma noslēgšanu neaplicina, ka persona ieguvusi īpašuma tiesību (SKC-73/2016).

2.3. Ja nekustamā īpašuma atsavināšana ir notikusi piespiedu izsolē un ieguvējs arī ir izteicis lūgumu tiesu izpildītājam par viņa ieviešanu valdījumā, ko tiesa apmierinājusi, ar ieviešanu valdījumā uz tiesas lēmuma pamata notiek nekustamā īpašuma nodošana nosolītājam, pārtraucot tajā pašā laikā agrākā īpašnieka valdījumu, kurš no šī laika vairs nevar realizēt attiecībā uz īpašumu kaut kādas tiesības, lai gan tās vēl ir ierakstītas zemesgrāmatā.

Uz nekustamā īpašuma ieguvēju attiecas visas dzīvokļa īpašnieka tiesības, pienākumi un atbildība, tostarp likuma „Par dzīvokļu īpašumu” 12.pantā noteiktais dzīvokļa īpašnieka pienākums segt izdevumus, kas saistīti ar dzīvojamās mājas uzturēšanu un ekspluatāciju, un norēķināties par saņemtajiem komunālajiem pakalpojumiem no īpašuma iegūšanas brīža, tas ir, no brīža, kad stājas spēkā lēmums par ieviešanu nekustamā īpašuma valdījumā (SKC-303/2013).

2.4. Dzīvokļa īpašuma likuma 13.panta pirmā un otrā daļa uzliek īpašniekam pienākumu segt dzīvojamās mājas pārvaldīšanas izdevumus atbilstoši īpašumā ietilpstošās kopīpašuma domājamās daļas apmēram. Tāpat Dzīvokļa īpašuma likuma 13.panta pirmajā un otrajā daļā ir noteikts, ka dzīvokļa īpašnieks sedz uz dzīvokļa īpašnieku kopības lēmuma pamata noteiktos izdevumus. Likuma norma iztulkojamas tādejādi, ka tiesas akceptētais dzīvokļa īpašuma pārvaldīšanas izdevumu apmērs vienam dzīvokļa īpašniekam nevar būt pretrunā dzīvokļu īpašnieku kopības lēmumam. Viena dzīvokļa īpašnieka kopīpašuma domājamās daļas uzturēšana nevar notikt uz citu dzīvokļu īpašnieku rēķina. Ārpustiesas sarunās izteiktais piedāvājums nav pielīdzināms dzīvokļu īpašnieku kopības lēmumam (SKC-160/2015).

2.5. Apstrīdētā lēmuma atzīšanai par spēkā neesošu nevar būt par pamatu pieļautie formālie pārkāpumi, proti, kopsapulces sasaukšanas kārtība (izziņošanas neievērošana), sapulces vadītāja un protokolista neievēlēšana, protokolā atspoguļotās informācijas nepilnīgums, ja tie nevar ietekmēt gala rezultātu, un tāpēc katrā gadījumā vērtējams pieļautā pārkāpuma būtiskums (SKC-586/2016).

2.6. Situācijā, kad ir dokuments, kurā lielākā daļa dzīvokļu īpašnieku ir izteikuši savu gribu un piekrišanu apsaimniekošanas maksas paaugstināšanai, lai veiktu apkures sistēmas rekonstrukciju, izšķirošais apstāklis noteikti nevar būt šādas gribas izteikšanas vietai un laikam (SKC-130/2014).

2.7. Likumdevējs ir skaidri noteicis kārtību, kādā dzīvokļa īpašnieks var aizstāvēt savas aizskartās tiesības, proti, prasības tiesvedības kārtībā, turklāt ierobežotā laikā, tādejādi sekmējot dzīvokļu īpašnieku kopsapulces pieņemto lēmumu efektivitāti un tiesisko noturību. Šajā likumā norādītie termiņi uzskatāmi par prekluzīviem kā likumā īpaši noteikti termiņi (SKC-57/2016).

2.8. Prasītājs lietās par dzīvokļu īpašnieku kopības lēmuma atzīšanu par spēkā neesošu var būt tikai dzīvokļa īpašnieks. Prasība par dzīvokļu īpašnieku kopsapulces lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem ceļama pret visiem dzīvokļu īpašniekiem, kuri lēmumu pieņēmuši (SKC-201/2015).

2.9. Dzīvokļa īpašniekam, kaut arī viņš nav noslēdzis pārvaldīšanas līgumu, ir saistoši tie pārvaldīšanas līguma noteikumi, par kuriem ir lēmusi dzīvokļu īpašnieku kopsapulce (SKC-457/2013).

2.10. Ja dzīvojamā ēka, kas sadalīta dzīvokļu īpašumos, pieder vienam īpašniekam, tad parakstītā vienošanās par nekustamā īpašuma pārvaldīšanu un apsaimniekošanu atbilst dzīvokļu īpašnieku kopsapulces lēmumam par mājas pārvaldīšanu un apsaimniekošanu, kas saskaņā ar likuma „Par dzīvokļa īpašumu” 27.¹ panta piekto daļu ir saistošs arī nākamajiem telpu pircējiem (kopīpašniekiem), līdz brīdim, kad likumā noteiktajā kārtībā dzīvokļu īpašnieku

kopsapulce pieņem jaunu lēmumu par apsaimniekotāja maiņu (SKC-160/2015).

3. Dzīvojamās mājas pārvaldnieks, tā tiesības un pienākumi. Pārvaldīšanas darbības un izdevumi

3.1. Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma 11.pants noteic, ka pārvaldīšanas tiesiskajās attiecībās, ciktāl tās neregulē šis likums, piemērojami Civillikuma noteikumi par pilnvarojuma līgumu. Tas nozīmē, ka apsaimniekotājs ir nevis patstāvīgs subjekts, bet gan dzīvojamās mājas dzīvokļu īpašnieku kopības pārstāvis (SKC-160/2015).

3.2. Pēc būtības apsaimniekošanas līgums uzskatāms par pilnvarojumu Civillikuma 2289.panta izpratnē, kad viena puse (pilnvarnieks, uzdevuma ņēmējs – šajā gadījumā dzīvojamās mājas pārvaldnieks) uzņemusies izpildīt otrai (pilnvarotajam, uzdevuma devejā – šajā gadījumā dzīvokļa īpašniekam) zināmu uzdevumu, proti, uzturēt un apsaimniekot dzīvojamo māju, savukārt dzīvokļa īpašnieks samaksāt par to (SKC-211/2015).

3.3. Dzīvokļu īpašnieku kopības lēmums izveidot biedrību, kaut arī ar mērķi apsaimniekot konkrēto dzīvojamo māju, šai biedrībai automātiski nepiešķir tiesības īpašnieku vietā uzdot citai juridiskai personai pārvaldīt un apsaimniekot māju, jo tādas tiesības ir tikai un vienīgi dzīvokļu īpašniekiem – kopībai (Dzīvokļa īpašuma likuma 16.panta otrās daļas 8.punkts). Par pierādījumu dzīvokļu īpašnieku izveidotās biedrības tiesību un pienākumu apjomam varētu kalpot pārvaldīšanas līgums, kurā būtu uzskaitītas biedrībai uzdotās pārvaldīšanas darbības, kā arī norādīts piešķirtā pilnvarojuma apjoms (SKC-344/2016.).

3.4. Turpinot pildīt pārvaldnieka funkcijas, ko akceptējuši īpašnieki, kuri nav izrādījuši interesi par cita pārvaldnieka pilnvarošanu pēc pilnvarojuma līgumā noteiktā termiņa beigām, pārvaldnieks veic kopīpašuma pārvaldīšanu un apsaimniekošanu neuzdotās lietvedības ietvaros, ko regulē Civillikuma ceturtais daļas astoņpadsmitās nodaļas „Prasījumi no svešu lietu pārziņas” ceturtais apakšnodaļas „Neuzdota lietvedība” tiesību normas (SKC-46/2016).

3.5. Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma 6.panta otrajā daļā noteiktās obligāti veicamās pārvaldīšanas darbības neietver darbības jumta konstrukciju defektu novēršanai. Šā panta trešā daļa noteic, ka citas pārvaldīšanas darbības ir darbības, kas saistītas ar dzīvojamās mājas pārvaldīšanu un tiek veiktas atbilstoši dzīvojamās mājas īpašnieka gribai un maksātspējai. No minētā izriet, ka tādu darbību veikšanai, kas nav obligātās pārvaldīšanas darbības, ir nepieciešams mājas īpašnieka vai dzīvokļu īpašnieku gribas izteikums šādu darbību veikšanai un finansējums (SKC-43/2016).

3.6. Lai konkretizētu obligāti veicamo pārvaldīšanas darbību apjomu un nodrošinātu vienveidīgu un pareizu ar pārvaldīšanas darbībām saistīto izdevumu aprēķināšanu, tika izdoti Ministru kabineta noteikumi, kas tāpat kā Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likums ir saistoši daudzdzīvokļu dzīvojamo māju pārvaldītājam. Tādejādi nekustamā īpašuma pārvaldīšana un ar to saistītie izdevumi var tikt pamatoti ar tiesīgi noslēgtu pārvaldīšanas līgumu, kurā noteikts pārvaldīšanas uzdevums (veicamo darbību apjoms, izdevumi, atlīdzība par pārvaldīšanu un šo izdevumu samaksas kārtība). Lai konstatētu, kādi izdevumi var tikt kvalificēti kā nepieciešami izdevumi neuzdotās lietvedības gadījumā, piemēro Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma normas par obligāti veicamām pārvaldīšanas darbībām. Apsardzes pakalpojumi neietilpst

likumā noteiktajās obligāti veicamajās pārvaldīšanas darbībās (SKC-46/2016).

3.7. Ja prasība ir par iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu sakarā ar bojājumu lietai delikta rezultātā, kas uzskatāms par tagadējās mantas samazinājumu, kā pierādījums zaudējuma apmēram būs aprēķins, no kura redzams, kādi līdzekļi nepieciešami iepriekšējā stāvokļa atjaunošanai (SKC-58/2015).

4. Līgumi par dzīvojamās mājas uzturēšanai nepieciešamajiem pakalpojumiem, līgums par piesaistītā zemesgabala lietošanu

4.1. Laika periodā, kura ietvaros tika apskatīti Augstākās tiesas Civillietu departamenta spriedumi, nav skatītas lietas strīdos par jautājumiem, kas ir saistīti ar līgumu slēgšanu par dzīvojamās mājas uzturēšanai nepieciešamajiem pakalpojumiem. Lietas, kas nozīmīgas judikatūras veidošanā saistībā ar Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma un Dzīvokļa īpašuma likuma piemērošanu, varētu būt skatījis Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments (SKA-706/2013).

4.2. Zemes īpašnieka tiesības celt prasību tiesā par zemes nomas līguma noslēgšanu ir saprotamas tādējādi, ka zemes īpašniekam ir tiesības prasīt gan nomas līguma noslēgšanu, gan faktisko nomas tiesisko attiecību atzīšanu (SKC-5/2016).

4.3. Strīds par iznomātās zemes platību, kas nepieciešama dzīvojamās mājas ekspluatācijai un uzturēšanai, risināms tiesā civiltiesiskā kārtībā. Tas nozīmē, ka dzīvojamai mājai funkcionāli nepieciešamā zemes platība, kas noteikta, sagatavojot dzīvojamo māju privatizācijai, var tikt pārskatīta (SKC-39/2016).

TIESU PRAKSE SODU NOTEIKŠANĀ PAR VAIRĀKIEM NOZIEDZĪGIEM NODARĪJUMIEM UN PĒC VAIRĀKIEM SPRIEDUMIEM, SODU SASKAITĪŠANĀ UN AIZSTĀŠANĀ

Pēc Augstākās tiesas pasūtījuma Latvijas Universitāte organizēja pētījumu par tiesu praksi sodu noteikšanā par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem un pēc vairākiem spriedumiem, sodu saskaitīšanā un aizstāšanā (Krimināllikuma 50., 51. un 52.pants). Pētījumu sagatavoja Juridiskās fakultātes profesore juridisko zinātņu doktore Valentija Liholaja. Pētījuma izstrādei izmantoti 100 tiesu nolēmumi.

Tiesu prakses apkopojums apspriests Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta tiesnešu sapulcē, tam pievienojot kopsavilkumu. Departaments norāda, ka, nosakot sodu par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, vispārējos gadījumos vajadzētu piemērot sodu daļēju saskaitīšanu. Savukārt galīgā soda noteikšana, ietverot vieglāko sodu smagākajā, kā arī pilnīgi saskaitot piespriestos sodus, var tikt piemērota īpašos gadījumos. Lemjot par galīgā soda noteikšanu par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, vispārējos gadījumos vieglākā soda ietveršanu smagākajā nevajadzētu piemērot gadījumos, ja to nosaka par reālu noziedzīgu nodarījumu kopību, ko veido smagi vai sevišķi smagi noziegumi, vai arī trīs un vairāk noziedzīgi nodarījumi.

Apkopojumam pievienoti arī secinājumi un rekomendācijas, kas papildina Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta un Krimināllietu tiesu palātas tiesnešu 2008.gada 1.jūlija kopsapulces lēmumā paustās atziņas.

SECINĀJUMI UN REKOMENDĀCIJAS

Lai novērstu konstatētās kļūdas, nodrošinātu pareizu un vienveidīgu tiesību normu piemērošanu, tiek rekomendēts:

1. Nosakot soda veidu un mēru par katru atsevišķu noziedzīgu nodarījumu, par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem un pēc vairākiem spriedumiem, jāņem vērā Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta un Krimināllietu tiesu palātas tiesnešu 2008.gada 1.jūlija kopsapulces (turpmāk tekstā – 2008.gada 1.jūlija kopsapulce) lēmumā izteiktās rekomendācijas, ievērojot grozījumus Krimināllikumā, kā arī judiktūrā paustās atziņas par atsevišķiem soda noteikšanas jautājumiem.

2. Nosakot sodu par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem un pēc vairākiem spriedumiem, jāņem vērā:

2.1. Krimināllikuma 50.pantā nav noteikti papildu kritēriji, kas būtu ņemami vērā, izvēloties galīgo sodu pēc noziedzīgu nodarījumu kopības, tādēļ tas nosakāms, ņemot vērā Krimināllikuma 35.pantā noteikto soda mērķi un ievērojot Kriminālprocesa likuma 527.panta otrās daļas 6.punktā noteikto, ka notiesājoša sprieduma motīvu daļā tiesa norāda motīvus par konkrētā soda piemērošanu, kas vienādā mērā attiecas kā uz soda noteikšanu par katru atsevišķu noziedzīgu nodarījumu, tā arī uz soda noteikšanu pēc noziedzīgu nodarījumu kopības un spriedumu kopības;

2.2. Krimināllikuma 50.panta otrajā daļā norādīts, ka gadījumā, ja visi noziedzīgie nodarījumi, kas veido noziedzīgu nodarījumu kopību, ir kriminālpārkāpumi vai mazāk smagi noziegumi, galīgais sods nosakāms, ietverot vieglāko sodu smagākajā vai arī pilnīgi vai daļēji saskaitot piespriestos sodus, bet Krimināllikuma 50.panta trešā daļa noteic, ka gadījumā, ja vismaz viens noziedzīgais nodarījums, kas veido noziedzīgu nodarījumu kopību, ir smags vai sevišķi smags noziegums, galīgais sods tiek noteikts, pilnīgi vai daļēji saskaitot piespriestos sodus. Tādējādi tiesai, nosakot sodu par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, jāņem vērā noziedzīgu nodarījumu klasifikācija, kas noteikta Krimināllikuma 7.pantā;

2.3. nosakot sodu pēc noziedzīgu nodarījumu kopības, jāievēro Krimināllikuma 50.panta otrajā un trešajā daļā ietvertā norāde, ka kopējais soda apmērs vai laiks drīkst pārsniegt maksimālo soda apmēru vai laiku, kāds paredzēts par smagāko no izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, bet ne vairāk kā par pusi no maksimālā soda apmēra vai laika, kāds paredzēts par smagāko no izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem;

2.4. ņemot vērā, ka (ieklāšana, daļēja vai pilnīga saskaitīšana) veida izvēle, kādā nosakāms sods par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, ir atkarīga no Krimināllikuma 50.panta otrajā un trešajā daļā ietvertajiem nosacījumiem, sprieduma rezolutīvajā daļā ietverama norāde ne tikai uz Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu, kas sniedz vispārīgu skaidrojumu par soda noteikšanu pēc noziedzīgu nodarījumu kopības, bet arī uz šā panta otro vai trešo daļu, kā pamatojumu attiecīgā principa izvēlei pie soda noteikšanas par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem;

2.5. tiesai, nosakot sodu saskaņā ar Krimināllikuma

50.panta piekto daļu, 51.pantu, jāpārlicinās, ka iepriekš pieņemtie nolēmumi stājušies spēkā;

2.6. tiesai, lemjot par Krimināllikuma 50.panta piektās daļas, 51.panta piemērošanu, stingri jāievēro Kriminālprocesa likuma 25.pantā nostiprinātais kriminālprocesa pamatprincips – dubultās sodīšanas nepieļaujamība. Gadījumos, kad lietā nav ziņas, kuras nepieciešamas pareizai Krimināllikuma 50.panta piektās daļas vai 51.panta piemērošanai, tiesa Krimināllikuma 50.panta piekto daļu, 51.pantu nepiemēro, bet šis jautājums atstājams izlemšanai Kriminālprocesa likuma 61.nodaļas noteiktajā kārtībā;

2.7. sprieduma motīvu daļā ne tikai jākonstatē personas sodāmība, norādot uz lietā esošu dokumentu, bet arī jānorāda, par kādiem noziedzīgiem nodarījumiem persona ir bijusi sodīta (pamatsodi un papildsodi), kāda soda daļa ir izziesta, kāda ir neizziestā soda daļa;

2.8. nosakot sodu gadījumā, ja par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem vienā spriedumā vai pēc vairākiem spriedumiem piespriesti pamatsodi – piespiedu darbs un brīvības atņemšana, kuras termiņš nepārsniedz trīs gadus, sodu – piespiedu darbs – izpilda patstāvīgi;

2.9. ievērojot to, ka pamatsoda – piespiedu darbs – maksimālais laiks, ko var piespriest tiesa, ir 280 stundas, nosakot sodu par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, maksimālais pamatsoda – piespiedu darbs – laiks nevar pārsniegt 420 stundas;

2.10. nosakot galīgo sodu pēc vairākiem spriedumiem, jāņem vērā, ka ar jauna noziedzīga nodarījuma izdarīšanu netiek pārtraukta ar iepriekšējo spriedumu noteiktā papildsoda – transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšana – izciešana, ja vien persona nav apcietināta vai nav pieņemts jauns tiesas spriedums, pievienojot neizziesto papildsodu. Atzīstot personu par vainīgu un sodot par jaunā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu, par izziesto tiesību ierobežošanu tiek atzīts laika posms no šī papildsoda izciešanas uzsākšanas dienas līdz personas apcietināšanas dienai, bet, ja šis drošības līdzeklis netika piemērots, līdz jaunā tiesas sprieduma taisīšanas dienai. Nosakot galīgo sodu pēc vairākiem spriedumiem un piemērojot Krimināllikuma 51.pantu, jaunajā spriedumā noteiktajam sodam jāpievieno agrāk piespriestā papildsoda – tiesību ierobežošana – daļa, kas nav izziesta jaunā sprieduma taisīšanas dienā;

2.11. nosakot sodu par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem saskaņā ar Krimināllikuma 50.pantu vai pēc vairākiem spriedumiem saskaņā ar Krimināllikuma 51.pantu un konstatējot, ka personai ir noteikta gan policijas kontrole, gan probācijas uzraudzība, policijas kontroli ietver probācijas uzraudzībā neatkarīgi no policijas kontrolei noteiktā termiņa;

2.12. piemērojot Krimināllikuma 50.panta piekto daļu, gadījumā, ja brīvības atņemšanas laiks, kas spriedumā noteikts nosacīti, ir lielāks par citā spriedumā noteikto brīvības atņemšanas laiku, brīvības atņemšanas laiks, kas noteikts nosacīti, pilnīgi vai daļēji saskaitāms ar brīvības atņemšanas laiku;

2.13. Kriminālprocesa likuma 543.panta nosacījumi neuzliek tiesai pienākumu, izskatot lietas par noslēgto vienošanos, īpaši motivēt soda (tostarp Krimināllikuma 50., 51.panta) piemērošanu. Tiesai jānovērtē noslēgtās vienošanās pamatotība, un tā kā noslēgtā vienošanās, pēc tiesas ieskata, jau satur motivāciju par konkrēta

soda piemērošanu, tad spriedumā nav nepieciešams to atkārtot. Ja noslēgtā vienošanās paredz acimredzami netaisnīga, noziedzīgā nodarījuma raksturam un apsūdzētā personībai neatbilstoša soda piemērošanu, tas atzīstams par Krimināllikuma 35., 46.panta pārkāpumu un lieta nosūtāma prokuroram pārkāpumu novēršanai.

TIESU PRAKSE KRIMINĀLLIETĀS PAR VALSTS ROBEŽAS ŠĶĒRSOŠANU

Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analitiskā nodaļa apkopojusi tiesu praksi krimināllietās par valsts robežas šķērsošanu (Krimināllikuma 284.pants), kā arī attiecīgo Eiropas Savienības Tiesas judikatūru imigrācijas ierobežošanas jomā.

Tiesu prakses apkopojumā analizēti laikā no 2013.gada 1.janvāra līdz 2016.gada 18.maijam pasludināti spēkā esoši visu trīs instanču tiesu nolēmumi, galvenokārt vēršot uzmanību uz pirmstiesas kriminālprocesa un tiesvedības īpatnībām šīs kategorijas krimināllietās, kā arī sodu politikas jautājumiem (atbildību mikstinošie un pastiprinošie apstākļi, pamatsodu un papildsodu piemērošana).

Vienlaikus pētījumā analizētas Latvijai saistošās Eiropas Savienības tiesību normas un attiecīgā Eiropas Savienības Tiesas judikatūra nelegālās imigrācijas ierobežošanas jomā.

Pētījuma kopsavilkumā ir identificēti vairāki problēmjautājumi šo ES tiesību normu efektīvā ieviešanā Latvijas tiesību sistēmā, kuru risināšanai izteikts priekšlikums ierosināt grozījumus Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā.

Tiesu praksi apkopojusi Judikatūras un zinātniski analitiskās nodaļas konsultante Anda Krastiņa.

KOPSAVILKUMS

1. Ar 2012.gada 13.decembra likumu „Grozījumi Krimināllikumā” (*stājās spēkā 2013.gada 1.aprīlī*) Krimināllikuma 284.pants tika grozīts – kriminālatbildība par robežas nelikumīgu šķērsošanu šobrīd iestājas jau ar pirmā nodarījuma izdarīšanas brīdi, vienlaikus otrajā daļā paredzot jaunas kvalificējošās pazīmes – personu grupa, transportlīdzekļa izmantošana, noteiktā iecelošanas aizlieguma Latvijas Republikā neievērošana.

Grozījumu nepieciešamību Tieslietu ministrija likumprojekta anotācijā pamatojusi ar to, ka „kopš Latvijas Republikas pievienošanās Šengenas līgumam būtiska nozīme ir dalībvalstu solidaritātes un savstarpējas atbildības principam. Mainījies ārējās robežas drošības un valsts robežas neaizskaramības apdraudējumu novērtējums. Kontrolējot ārējās robežas, Latvija rūpējas ne tikai par savu iekšējo drošību, bet arī visu citu Šengenas līguma dalībvalstu iekšējo drošību, jo robežkontrole uz iekšējām robežām ir atcelta visā Šengenas telpā.

KL 284.panta pirmajā daļā nepieciešams noteikt kriminālatbildību par valsts robežas tišu nelikumīgu šķērsošanu jau par pirmo reizi, vienlaikus izslēdzot no LAPK 194.¹ panta otro daļu, kā arī otrajā daļā paredzot jaunas kvalificējošās pazīmes:

- personu grupa – jo „līdz ar divu vai vairāku personu piedalīšanos noziedzīga nodarījuma izdarīšanā mainās noziedzīgā nodarījuma saturs, jo palielinās tā

nodarītā kaitējuma pakāpe. Kopīgu darbību izraisīts paaugstināts kaitējums noziedzīgā nodarījumā izpaužas tajā apstākļi, ka, izjutot savstarpēju atbalstu, personām nostiprinās pārliecība, ka kopīgais nodarījums noritēs sekmīgāk”;

- transportlīdzekļa izmantošana – jo „transportlīdzeklis bieži tiek izmantots kā pārkāpuma izdarīšanas rīks valsts robežas nelikumīgai šķērsošanai, lai sekmīgāk realizētu savu prettiesisko mērķi. Izmantojot transportlīdzekli noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, personai nepieciešams ievērojami sāks laika posms valsts robežas nelikumīgai šķērsošanai un viņai rodas iespēja ievērojami ātrāk aizbraukt no noziedzīga nodarījuma izdarīšanas vietas un realizēt savu prettiesisko nodomu. Personai nostiprinās pārliecība, ka noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rīka īpašību dēļ tā ātri un nesodāmi varēs nelikumīgi šķērsot valsts robežu. Tāpēc robežas nelikumīga šķērsošana ar transportlīdzekli rada lielāku kaitējumu aizsargājamām interesēm un ir bīstamāka. Nosakot transportlīdzekļa izmantošanu kā kvalificējošo pazīmi, tiks veikti pasākumi, lai mazinātu gadījumu skaitu, kad valsts robeža nelikumīgi tiek šķērsota ar transportlīdzekli”;
- noteiktā iecelšanas aizlieguma Latvijas Republikā neievērošana – jo šajā gadījumā persona tiesiski aizsargājamām interesēm nodara lielāku kaitējumu tāpēc, ka tā valsts robežu nelikumīgi šķērso, ignorējot iepriekš noteikto iecelšanas aizliegumu Latvijas Republikā.”

Saskaņā ar 2016.gada 8.jūnijā publicēto Valsts robežsardzes informāciju 2015.gadā par „zaļās” robežas nelikumīgu šķērsošanu aizturēti 463 trešo valstu piederīgie, tostarp 309 Vjetnamas, 70 Irākas, 30 Afganistānas un 25 Krievijas Federācijas pilsoņi. Salīdzinot šos datus un datus par iztiesātajām lietām, secināms, ka 2015.gadā kriminālprocesi par nelikumīgu robežas šķērsošanu tika uzsākti attiecībā uz aptuveni piekto daļu no aizturētajiem ārvalstniekiem.

Atgriešanas direktīvā, kuru Latvijas tiesību sistēmā ievieš Imigrācijas likuma normas, Eiropas Savienības dalībvalstīm nav liegts kvalificēt nelikumīgu uzturēšanos kā likumpārkāpumu un paredzēt kriminālsodus, lai novērstu un atturētu no nacionālā uzturēšanās režīma normu pārkāpumu izdarīšanas, kā arī piemērot turēšanu apsardzībā, kamēr tiek noskaidrots, vai uzturēšanās ir likumīga (sk. EST 2011.gada 6.decembra sprieduma lietā C-329/11 *Achughbabian* 28.punktu), tomēr „dalībvalstis nevar piemērot – un pat ne krimināltiesību jomā – tādu tiesisko regulējumu, kas var apdraudēt direktīvā izvirzīto mērķu sasniegšanu un līdz ar to liegt tai lietderīgo iedarbību” (sk. EST 2011.gada 28.aprīļa sprieduma lietā C-61/11 *PPU El Dridi* 55.punktu).

EST par Atgriešanas direktīvas interpretāciju un piemērošanu ir norādījusi, ka tā ir jāinterpretē tādejādi, ka tā nepieļauj tādu dalībvalsts tiesisko regulējumu, kas tādām trešās valsts valstspiederīgajam, attiecībā uz kuru šajā direktīvā noteiktā atgriešanas procedūra vēl nav tikusi pabeigta, ļauj piemērot brīvības atņemšanas sodu tikai par nelikumīgu iecelšanu pa iekšējo robežu, kas izraisa nelikumīgu uzturēšanos (EST 2016.gada 7.jūnija sprieduma lietā C-47/15 *Affum* 93.punkts).

2. Krimināllikuma 284.panta sankcija bez brīvības atņemšanas paredz arī piespiedu darbu un naudas sodu, tomēr šie soda veidi ārvalstniekiem praktiski nav piemēroti.

2.1. Tiesu prakse sodu noteikšanā ārvalstniekiem par nelikumīgu robežšķērsošanu raksturīga ar to, ka galvenais faktors brīvības atņemšanas soda termiņa izvēlē bijusi nevis Krimināllikuma 35.panta otrajā daļā noteikto soda mērķu sasniegšana, bet gan faktiskais aizturēšanas un apcietinājuma laiks, maksimāli pietuvinot to laika periodam līdz sprieduma pasludināšanai. Sods analizētajos spriedumos nav bijis atkarīgs ne no konstatēto noziedzīgā nodarījuma kvalificējošo apstākļu (grupa), ne atbildību mikstinošo un pastiprinošo apstākļu esamības. Attiecībā uz ārvalstniekiem praktiski ir neiespējama arī apsūdzētā personību raksturojošu faktoru konstatēšana, īpaši vienkāršotā procesa ietvaros.

2.2. Krimināllikums principā paredz tādas institūcijas kā „izraidīšana” un „iecelšanas aizliegums”, tomēr to piemērošanas regulējums neatbilst efektīvai izraidīšanas politikai un prevencijai, kāda tā paredzēta Atgriešanas direktīvā:

2.2.1. papildsoda – piespiedu izraidīšanas no Latvijas Republikas – piemērošana ārvalstniekiem iespējama tikai līdztekus brīvības atņemšanas soda un naudas soda piemērošanai, taču tā piemērošana saskaņā ar Krimināllikuma 43.panta pirmo daļu nav obligāta, un, kā izriet no tiesu prakses, tā bieži arī netiek piemērota;

2.2.2. iecelšanas aizlieguma noteikšana iespējama vienīgi kopā ar papildsodu – piespiedu izraidīšanu no Latvijas Republikas; turklāt to var noteikt uz laiku no 3 līdz 10 gadiem, kas neatbilst Atgriešanas direktīvas 11.panta 2.punktā rekomendētajam termiņam;

2.2.3. tajos gadījumos, kad apsūdzētais tiek atbrīvots no apcietinājuma tiesas zālē, papildsoda (ja tāds noteikts) – piespiedu izraidīšanas – izpilde Latvijas Sodū izpildes kodeksā noteiktajā kārtībā tiek padarīta par neiespējamu vai vismaz apgrūtināta;

2.2.4. Latvijas Sodū izpildes kodekss neparedz papildsoda – piespiedu izraidīšana no Latvijas Republikas – izpildes atlikšanu; ja persona izraidīta Imigrācijas likumā noteiktajā kārtībā, tad vairs nepastāv sprieduma pārskatīšanas iespējas apelācijas un kasācijas instances tiesā, jo krimināllieta jāizbeidz, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 377.panta 7.punktu.

3. Analizēto nolēmumu kontekstā apsūdzētajiem ārvalstniekiem, attiecībā uz kuriem šobrīd netiek piemērots Imigrācijas likums, tiek liegtas vai vismaz netiek nodrošinātas pilnā apjomā:

3.1. Atgriešanas direktīvas 15.pantā noteiktās turēšanas apsardzībā garantijas, t.i., viņi tiek pakļauti aizturēšanai un apcietinājumam ilgāk, nekā tas būtu nepieciešams, ja veiktu vienīgi atgriešanas procedūras;

3.2. Atgriešanas direktīvas 12. un 13.pantā noteiktas procesuālās garantijas un tiesiskie aizsardzības līdzekļi (tulkošanas pakalpojumi, bezmaksas juridiskā palīdzība, lēmumu pārsūdzēšana).

PRIEKŠLIKUMI

1. Lai nodrošinātu vienotu visu iesaistīto institūciju praksi, piemērojot Latvijā saistošās tiesību normas par kopīgiem standartiem un procedūrām attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas Latvijas Republikā uzturas nelikumīgi, tiesu prakses apkopojumu

nosūtīt zināšanai un rīcībai Ģenerālprokuratūrai, Tieslietu ministrijai, Tiesu administrācijai, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei un Valsts robežsardzei.

2. Augstākās tiesas pārstāvim Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma pilnveides darba grupā ierosināt apspriest nepieciešamību izdarīt grozījumus Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā.

3. Piemērojot Krimināllikumu un Kriminālprocesa likumu, jāņem vērā Eiropas Savienības Tiesas judikatūras atzinās norādītais par soda noteikšanu un apcietinājuma piemērošanu.

TIESU PRAKSE KRIMINĀLPROCESA LIKUMA 464.PANTA UN 465.PANTA PIEMĒROŠANĀ

Pēc Augstākās tiesas pasūtījuma Latvijas Universitāte veica pētījumu „Par tiesu praksi Kriminālprocesa likuma 464.panta un 465.panta piemērošanā”. Pētījumu izstrādāja profesore Dr.iur. Kristīne Strada-Rozenberga.

Kriminālprocesa likuma 463.panta pirmā daļa noteic, ka apsūdzētā piedalīšanās krimināllietas iztiesāšanā ir obligāta. Tiesu prakses apkopojuma mērķis bija apzināt tiesu praksi Kriminālprocesa likuma 464., 465.panta piemērošanā, proti, iztiesāšanā bez apsūdzētā piedalīšanās un iztiesāšanā apsūdzētā prombūtnē (*in absentia*), konstatēt problēmjautājumus tiesu praksē un iespējamās nepilnības procesuālajā regulējumā.

Vērtējot tiesu prakses atbilstību spēkā esošajām tiesību normām, veikta kriminālprocesuālo tiesību normu analīze, pievēršot uzmanību galvenokārt nacionālā līmeņa normu analīzei. Tiesu nolēmumu apskatā kopumā analizēti 116 Latvijas tiesu nolēmumi, ko izpētei atlasīja Augstākā tiesa. Analizēto nolēmumu kopums aptver Augstākās tiesas nolēmumus, kā arī spēkā stājušos (ar atsevišķiem izņēmumiem) Latvijas tiesu nolēmumus, kas pieņemti, izskatot krimināllietas pirmajā un apelācijas instances tiesā.

Tiesu prakses apkopojums apspriests Kriminālietu departamenta tiesnešu sapulcē un, lai novērstu nepamatotu apsūdzētā tiesību ierobežošanu un tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumus, apkopojumam pievienoti ieteikumi tiesām.

IETEIKUMI

1. Tiesām jāievēro, ka krimināllietas iztiesāšana bez apsūdzētā piedalīšanās (KPL 464.pants) un apsūdzētā prombūtnē (*in absentia*) (KPL 465.pants) ir divas patstāvīgas un savstarpēji nošķiramas tiesiskās situācijas, kad krimināllieta tiek iztiesāta, apsūdzētajam klāt neesot.

2. Tiesām jāvadās no KPL noteiktajiem lietu iztiesāšanas bez apsūdzētā piedalīšanās (KPL 464.pants) un apsūdzētā prombūtnē (*in absentia*) (KPL 465.pants) tiesiskajiem priekšnoteikumiem, tos nav pieļaujams tulkot paplašināti, tādā veidā, ka lietas iztiesāšana, apsūdzētajam klāt neesot, kļūtu iespējama plašākā gadījumu lokā, nekā to tieši paredz KPL.

3. Lietas izskatīšana bez apsūdzētā piedalīšanās (KPL 464.pants) iespējama vien tad, ja personai inkriminēts kriminālpārkāpums vai mazāk smags noziegums un apsūdzētais lūdzis lietu izskatīt bez viņa piedalīšanās vai arī viņš bez attaisnojoša iemesla atkārtoti nav ieradies uz tiesas sēdi.

4. Lai atzitu, ka apsūdzētais uz tiesas sēdi nav ieradies atkārtoti bez attaisnojoša iemesla, tiesām jākonstatē vismaz divi gadījumi, kad apsūdzētais 1) ir bijis informēts par iztiesāšanas vietu un laiku, 2) bijis informēts par neierašanās sekām, tai skaitā par iespēju lietu iztiesāt bez viņa piedalīšanās, 3) uz tiesas sēdi nav ieradies, 4) neierašanās notikusi bez attaisnojoša iemesla.

5. Krimināllietas iztiesāšana apsūdzētā prombūtnē (*in absentia*) (KPL 465.pants) iespējama, ja apsūdzētā atrašanās vieta nav zināma un to apstiprina informācija par meklēšanas rezultātu, vai arī apsūdzētais atrodas ārvalstī un viņa ierašanos tiesā nav iespējams nodrošināt.

6. Lai atzitu, ka apsūdzētā atrašanās vieta nav zināma, tiesām jākonstatē, ka apsūdzētais izsludināts meklēšanā, un institūcija, kas ir atbildīga par meklēšanu, sniegusi informāciju, ka meklēšanas pasākumu rezultātā apsūdzētā atrašanās vietu nav izdevies noskaidrot. Turklāt tiesām jāpārlicinās, vai kompetentās iestādes ir veikušas visus saprātīgos pasākumus apsūdzētā meklēšanai.

7. Lai atzitu, ka pastāv KPL 465.panta pirmās daļas 2.punktā paredzētā situācija, tiesām jākonstatē, ka 1) ir zināma apsūdzētā atrašanās vieta, 2) tā ir ārvalstī, 3) nav iespējams nodrošināt apsūdzētā ierašanos uz tiesu.

8. Neiespējamība nodrošināt apsūdzētā ierašanos tiesā saistāma ar atzinumu, ka ir izmantoti visi iespējamie saprātīgie tiesiskie risinājumi, tostarp starptautiskās sadarbības pasākumi, tehnisko līdzekļu pielietojums utt., taču tie nav rezultējušies ar apsūdzētā ierašanās tiesā nodrošināšanu.

9. Situācijas, kad apsūdzētā ierašanos nav iespējams nodrošināt, saistāmas ar objektīvi pastāvošiem šķēršļiem – ārvalsts atteikumu izdot personu, uz apsūdzēto attiecināmu liegumu iebraukt Latvijā un tml. apstākļiem. Tās nav saistāmas ar pārejošiem šķēršļiem personas klātesības nodrošināšanai.

10. Visos gadījumos jāizvērtē un tiesu nolēmumos jāiekļauj izvērsti to apstākļu pamatojums, ar kuru esību lieta iztiesāta bez apsūdzētā piedalīšanās vai apsūdzētā prombūtnē (*in absentia*).

11. Jānošķir KPL 464.panta un 465.panta piemērošanas priekšnoteikumi un atbilstoši faktiski konstatētajiem apstākļiem lieta jāiztiesā vai nu bez apsūdzētā piedalīšanās, vai tā prombūtnē (*in absentia*). Nepareizas normas piemērošana var izraisīt nepamatotu apsūdzētā tiesību ierobežošanu un tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu.

12. Gadījumos, kad lieta skatīta bez apsūdzētā piedalīšanās vai apsūdzētā prombūtnē (*in absentia*), tiesām motivēti jāizvērtē, vai uz apsūdzēto nav attiecināms KPL 85.panta pirmās daļas 2.punktā paredzētais atbrīvošanas no samaksas par aizstāvja sniegto palīdzību gadījums.

13. Lemjot par aizstāvja apelācijas sūdzības atstāšanu bez izskatīšanas, pamatojoties uz KPL 560.panta trešo daļu, tiesām jāņem vērā, ka sūdzības atstāšana bez izskatīšanas apsūdzētā neierašanās gadījumā ir tiesas tiesības, nevis pienākums. Tādējādi, izlemjot par rīcību katrā konkrētā gadījumā, tiesām rūpīgi jāizvērtē attiecīgās lietas specifiskie apstākļi, nodrošinot KPL 1.pantā paredzēto krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu.

15. Ja kriminālprocesā ir vairāki apsūdzētie un attiecībā uz vienu (vai vairākiem) no viņiem pastāv pamats izskatīt lietu apsūdzētā prombūtnē (*in absentia*) (KPL 465.pants), iesākāms sadalīt kriminālprocesu pret šo personu (šīm personām) un izdalīto kriminālietu izskatīt saskaņā ar

Kriminālprocesa likuma 465.panta prasībām.

16. Ievērojot apstākli, ka apsūdzētā klātnesība rada būtiskas izmaiņas, salīdzinot ar t.s. vispārējā kārtībā veiktu procesu iztiesāšanas norisē, nolēmumu pārsūdzībā u.tml., iesākams veidot atsevišķu KPL nodaļu, kas būtu veltīta iztiesāšanas īpatnībām, iztiesājot lietu apsūdzētā prombūtnē (*in absentia*).

Lai sniegtu salīdzinošu ieskatu pamattiesību nodrošināšanā šajos jautājumos, Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analitiskā nodaļas padomnieks Mag.iur. Aleksandrs Potaičuks sagatavoja pētījumu arī par starptautisko tiesu praksi krimināllietu iztiesāšanā bez apsūdzētā piedalīšanās un apsūdzētā prombūtnē. Šajā pētījumā apzināta Eiropas Cilvēktiesību tiesas, Eiropas Savienības Tiesas un citu starptautisko tiesu prakse, kas var būt noderīga Kriminālprocesa likuma 464. un 465.panta piemērošanā. Apkopojumā aplūkoti tādi jautājumi kā valsts pienākums sazināties ar apsūdzēto un informēt par lietas iztiesāšanu, apsūdzētā atteikšanās no tiesībām piedalīties lietas iztiesāšanā, tiesības uz aizstāvja sniegtu juridisko palīdzību, tiesības uz lietas pārskatīšanu pēc būtības, kā arī personu, kuru krimināllietā iztiesāta viņu prombūtnē, tiesības uz lietas izskatīšanu kasācijas instances tiesā.

TIESU PRAKSE UZŅĒMUMU REĢISTRA LIETĀS

Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analitiskā nodaļa apkopojusi Administratīvo lietu departamenta praksi Uzņēmumu reģistra lietās. Apkopojumu sagatavoja padomnieks Mg.iur. Aleksandrs Potaičuks.

Tiesu prakses apkopojuma pamatā ir Augstākās tiesas nolēmumi, kas sagatavoti Uzņēmumu reģistra lietās laikā no 2004.gada līdz 2016.gadam, kā arī atsevišķas tiesas atziņas par vispārīgiem tiesību jautājumiem. Apkopojumā iekļautas arī Administratīvās apgabaltiesas spriedumos paustās atziņas lietās, kurās Augstākā tiesa atteikusies ierosināt kasācijas tiesvedību, pamatojoties uz to, ka tai nav radušās šaubas par pārsūdzētā sprieduma tiesiskumu un izskatāmajai lietai nav nozīmes judikatūras veidošanā.

Apkopojumā atsevišķi aplūkoti Uzņēmumu reģistra lietu procesuālie aspekti, piemēram, pārsūdzības pieļaujamība, subjektīvās tiesības pārsūdzēt lēmumus, pieteikuma tiesā kvalifikācijas problēmas, kā arī materiāltiesiskie aspekti (Uzņēmumu reģistra kompetence ziņu reģistrēšanā un grozīšanā, kompetences ierobežojums faktisko apstākļu pārbaudē, publiskās ticamības princips, komercreģistra ierakstu iedalījums pēc tiesiskajām sekām, komersantu firmu un biedrību nosaukumu reģistrēšana) un atziņas saistībā ar atlīdzinājumu.

Apkopojumam ir pievienots pielikums ar Eiropas Savienības Tiesas nolēmumiem, kas var būt noderīgi, izskatot Uzņēmumu reģistra lietas.

TIESU PRAKSE MUITAS LIETĀS UN AR MUITAS LIETĀM SAISTĪTOS JAUTĀJUMOS

Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analitiskā nodaļa apkopojusi Administratīvo lietu departamenta praksi muitas lietās un ar muitas lietām saistītos jautājumos.

Apkopojumu sagatavoja padomnieks Mag.iur. Aleksandrs Potaičuks, apkopojuma izstrādē zinātnisko atbalstu sniegusi Judikatūras un zinātniski analitiskās nodaļas vadītāja Anita Zikmane un Administratīvo lietu departamenta tiesnesis Jānis Neimanis.

No 2016.gada 1.maija ir uzsākta Eiropas Parlamenta un Padomes 2013.gada 9.oktobra Regulas Nr.952/2013 jeb tā saucamā jaunā Muitas kodeksa piemērošana. Ar jauno Muitas kodeksu ir izveidots jauns ietvars muitas tiesību regulējumam. Tomēr šis regulējums ir veidots uz iepriekšējā Muitas kodeksa pamatiem un tajā ir saglabāti būtiskākie iepriekšējā regulējuma elementi. Ievērojot minēto, līdz šim izveidotā Augstākās tiesas prakse būs lielā mērā noderīga arī jaunā Muitas kodeksa piemērošanai. Līdz ar to nolūkā atvieglot jaunā Muitas kodeksa piemērošanu ir apkopota līdzšinējā Augstākās tiesas prakse, kas veidota, piemērojot iepriekšējo Muitas kodeksu.

Tiesu prakses apkopojuma pamatā ir Augstākās tiesas nolēmumi, kas sagatavoti muitas lietās laikā no 2010.gada līdz 2016.gadam. Apkopojumā iekļautas arī Administratīvās apgabaltiesas spriedumos paustās atziņas lietās, kurās Augstākā tiesa atteikusies ierosināt kasācijas tiesvedību, pamatojoties uz to, ka tai nav radušās šaubas par pārsūdzētā sprieduma tiesiskumu un izskatāmajai lietai nav nozīmes judikatūras veidošanā.

Apkopojumā atsevišķi aplūkoti un strukturēti muitas lietu procesuālie aspekti, materiāltiesiskie aspekti, kā arī ar muitas lietām saistītie tiesību jautājumi.

Nodaļa par muitas lietu procesuālajiem aspektiem sāka ar pārskatu par pieteikuma nepieņemšanu vai tiesvedības izbeigšanu lietās sakarā ar to, ka lieta nav izskatāma administratīvā procesa kārtībā, un pieteikuma tiesā un sūdzības iestādē izskatīšanas procesuālajiem jautājumiem. Tālāk aplūkoti jautājumi par administratīvo aktu – administratīvā akta pamatojums, atcelšana un grozījumu izdārīšanas pieļaujamība. Nodaļa noslēgta ar pārskatu par administratīvā procesa uzsākšanu no jauna un muitas iestādes pārbaudes darbībām.

Nodaļa par muitas lietu materiāltiesiskajiem aspektiem veidota, vadoties no Muitas kodeksa struktūras. Proti, nodaļa sāka ar muitas lietu pamatjautājumiem – preču muitas vērtības noteikšana, muitas parāds, neuzlikšanas režīms un muitas procedūra (ārējā tranzīta procedūra un glabāšana muitas noliktavā). Nodaļas otrajā sadaļā aplūkoti vairāki šauri papildjautājumi – muitas parāda noilgums, saistoša izziņa par tarifu, deklarētājs un pārstāvības tiesības, kā arī preču klasifikācija pēc nomenklatūras kodiem.

Noslēdzošajā nodaļā strukturētas Augstākās tiesas atziņas ar muitas tiesībām saistītos jautājumos: pievienotās vērtības nodoklis, preferenciālie tarifa pasākumi, antidempinga maksājumi, kā arī dubultās sodīšanas aizlieguma princips, soda nauda un nokavējuma nauda.

Jebkura apkopojumā paustā atziņa ir aplūkojama kopsakarā ar attiecīgo tiesas nolēmumu. Apkopojuma mērķis nav radīt jaunas tiesu prakses ievirzes vai sniegt līdzšinējās tiesu prakses novērtējumu.

*Visi tiesu prakses apkopojumi pieejami
Augstākās tiesas mājaslapā sadaļā Judikatūra/
Tiesu prakses apkopojumi*

2016.GADA JUDIKATŪRAS KOPSAVILKUMS AUGSTĀKĀS TIESAS NOLĒMUMU KRĀJUMĀ

Augstākās tiesas 2016.gada spriedumu un lēmumu krājums ir sagatavošanas procesā un, iespējams, pie lasītāja nonāks jau pirmajā pusgadā.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs grāmatas priekšvārdā norāda, ka tiesas savos nolēmumos aizvien biežāk atsaucas uz tiesu praksi, jo īpaši – Augstākās tiesas nolēmumu atziņām. Tas skaidrojams gan ar vispārējās juridiskās domas attīstību, gan tiesu nolēmumu plašāku pieejamību.

Augstākās tiesas 2016.gada nolēmumu krājums turpina Latvijas Senāta kopš 1995.gada atjaunoto tradīciju katru gadu grāmatas veidā saglabāt vēsturei liecību par augstākās tiesu instances darbu un juridiskās domas virzības tendencēm. Tā ir starptautiski pieņemta tradīcija un prakse – neskatoties uz jauno tehnoloģiju arvien plašāku ienākšanu mūsu dzīvē, gada nozīmīgākos un juridiski interesantākos augstākās tiesu instances nolēmumus izdot grāmatā.

2016.gadā Augstākā tiesa kasācijas instancē kopā izskatījusi vairāk par 4100 lietām, no kurām 75 nolēmumi atlasīti šajā gadagrāmatā. Ierobežotais grāmatas apjoms liedz tajā iekļaut visus juridiski interesantos nolēmumus. Tāpēc arī 2016.gadā Augstākā tiesa turpinājusi nolēmumu sistematizāciju savā mājaslapā www.at.gov.lv.

2016.gadā, stiprinot Augstāko tiesu kā kasācijas instanci, paplašināta Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas kompetence un sastāvs, palielināts departamentu zinātniski analītisko padomnieku skaits. Augstākās tiesas priekšsēdētājs norāda, ka tas dod pamatu pārliecībai, ka Augstākās tiesas nolēmumos varēs atrast arvien plašākas un argumentētākas atbildes uz aktuāliem tiesību normu interpretācijas jautājumiem, kas sekmēs vienveidību tiesību normu piemērošanā.

Publicējam Augstākās tiesas nolēmumu krājuma visu departamentu nodaļu anotācijas, kas dos ieskatu 2016. gada judikatūras nozīmīgākajās tendencēs.

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTA NOLĒMUMU DAĻAS ANOTĀCIJA

Krājumā apkopoti 25 Administratīvo lietu departamenta nolēmumi, kas attiecas uz šādiem tiesību aspektiem un lietu kategorijām: administratīvā procesa jautājumi, tiesību strīdu pakļautība, nodokļu jautājumi, valsts dienesta jautājumi un citu kategoriju lietu jautājumi.

Pirmajā nodaļā ietverti trīs nolēmumi, kuros centrālais risinātais jautājums bijis administratīvi procesuāla rakstura.

Spriedumā lietā Nr.SKA-281/2016 vērtēts jautājums par tiesību normas neatbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normai laikā. Proti, spriedumā skaidrota pareiza tiesas rīcība, ja pēc tiesas pieteikuma taisītā Satversmes tiesas spriedumā lietā būtiska tiesību norma atzīta par neatbilstošu Satversmei, neprecizējot normas spēka neesības brīdi.

Lēmumā lietā Nr.SKA-1150/2016 nošķirta tāda iestādes lēmuma tiesiskā daba, kas pieņemts, Administratīvā procesa likuma 86.panta kārtībā atceļot iepriekš izdotu administratīvo aktu, no tāda, kas pieņemts

apstrīdēšanas procesa ietvaros. Tāpat spriedumā skaidroti arī atceļošā administratīvā akta apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas aspekti.

Savukārt lietā Nr.SKA-1179/2016 Augstākā tiesa pievērsusies apelācijas instances tiesas tiesībām atteikties ierosināt apelācijas tiesvedību, ja strīdus jautājumā ir izveidojusies judikatūra un pārsūdzētais spriedums tai atbilst, un šāda tiesas lēmuma pamatojuma pietiekamībai un skaidrībai. Lietā taisītais nolēmums ir pirmais, kurā Augstākā tiesa skaidrojusi šo apelācijas instances tiesas tiesību.

Otrajā nodaļā apkopoti septiņi nolēmumi, kuros vērtēti jautājumi par dažādu tiesību strīdu pakļautību administratīvajai tiesai.

Lietā Nr.SKA-607/2016 Augstākā tiesa analizējusi līguma par elektroenerģijas obligāto iepirkumu tiesisko dabu un minētā rezultātā apskatījusi arī tādu strīdu, kas izriet no līguma par obligāto iepirkumu, izskatīšanas kārtību. Lēmums šajā lietā pieņemts departamenta tiesnešu kopsēdē.

Lēmumā lietā Nr.SKA-824/2016 vērtēti būvniecības jautājumi un „kaimiņu” tiesības iebilst pret citai personai izdotu būvatļauju. Minētajā lietā Augstākā tiesa īpaši pievērsusies nepieciešamībai vērtēt, vai ar vides tiesībām saistīta argumentācija pieteikumā nekalpo kā līdzeklis citu, ar vides aizsardzību nesaistītu mērķu īstenošanai.

Lietā Nr.SKA-933/2016 Augstākā tiesa apskatījusi pašvaldības tiesības nodot citai personai sociālā pakalpojuma sniegšanas tiesības, šādas vienošanās tiesisko dabu un no tās izrietošo strīdu izskatīšanu un pakļautību.

Lietā Nr.SKA-935/2016 vērtēts, vai pieņemams izskatīšanai nepilngadīga bērna vecāsmātes pieteikums par bāriņtiesas atteikumu nodibināt aizbildnību. Augstākā tiesa vērtēja, vai iepriekš praksē izteiktā atziņa par attiecīgu tiesību neesību ir derīga arī gadījumā, ja tiesas kontrole nepieciešama bērna interešu nodrošināšanai, un vai šādos apstākļos nepilngadīgā tuvākajiem radniekiem varētu būt tiesības iebilst pret minēto bāriņtiesas lēmumu.

Lēmumā lietā Nr.SKA-942/2016 vērtēts, vai līgums, ar kuru tikusi iznomāta, iespējams, publiska lieta, varētu tikt atzīts par publisko tiesību līgumu, ja strīdus teritorijas statuss vēlāk noteikts ar pašvaldības saistošo noteikumu normu un publiskas lietas statusu nenoteic. Tāpat Augstākā tiesa skaidrojusi tiesai izdarāmos apsvērumus, lemjot par iespējām atjaunot tādu kultūras pieminekli, kas ticis būtiski izmainīts.

Lietā Nr.SKA-999/2016, kas izskatīta kopsēdē, Augstākās tiesas vērtējumam bija nodots tiesību strīds, kurā persona iebilda pret nosaukuma piešķiršanu ielai un attiecīgu personas īpašuma adreses maiņu. Lēmumā minētajā lietā analizēts šāda pašvaldības lēmuma tiesiskais statuss, kā arī no tā izrietošās adresācijas objekta īpašnieka tiesības uz tiesas kontroli pār šādu lēmumu.

Visbeidzot lietā Nr.SKA-1251/2016 analizēts jautājums par augstskolas rektora atcelšanu. Augstākās tiesas lēmumā vērtēts rektora tiesiskais statuss, tā atcelšanas

kārtības aspekti, tostarp nepieciešamā pamatojuma raksturs un pakļautība tiesai.

Trešajā nodaļā iekļauti pieci būtiski nolēmumi nodokļu tiesību nozarē, kas nemainīgi veido lielāko administratīvajās tiesās izskatāmo lietu daļu.

Lietā Nr.SKA-33/2016 departaments kopsēdē skaidrojis, kam jāmaksā uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis. Lēmumā īpaša uzmanība pievērsta jautājumam, vai un kā šo nodokļu maksāšanas pienākumu ietekmē apstākļi, ka transportlīdzeklis nodots turējumā ārvalsts komersantam, un tas, ka šādu transportlīdzekļa turētāju nav iespējams reģistrēt transportlīdzekļu reģistrā.

Lietā Nr.SKA-45/2016, kas arī izskatīta departamenta kopsēdē, vērtēts, vai pamatoti piemērota pievienotās vērtības nodokļa 0% likme apstākļos, ja importētas preces pēc izlaišanas brīvam apgrozījumam pārsūtītas uz citu Eiropas Savienības dalībvalsti. Minēto apstākļu ietvaros Augstākā tiesa noskaidrojusi par pievienotās vērtības nodokļa pareizu samaksu atbildīgo personu, vērtējusi, vai piešķirama nozīme tam, ka preces nosūtītas saņēmējam, kas nav sākotnēji norādītais preču saņēmējs, kā arī skaidrojusi, kādām tiesību normām atbilstoši vērtējamas tiesības grozīt vai atsaukt muitas deklarāciju.

Spriedumā lietā Nr.SKA-61/2016 vērtēts, kāda ir darba devēja un kāda darbinieka atbildība par pareizu iedzīvotāju ienākuma nodokļa samaksu darba algas vai slimības pabalsta izmaksas gadījumā.

Spriedumā lietā Nr.SKA-80/2016, kas taisīts departamenta tiesnešu kopsēdē, vērtētas saimnieciskās darbības pazīmes iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksāšanas kontekstā. Tiesa spriedumā norādījusi kritērijus personas darbību novērtēšanai, īpaši uzsverot apstākļus, kuriem šādu kategoriju lietu izskatīšanā nav piešķirama noteicoša nozīme.

Savukārt lietā Nr.SKA-1305/2016 Augstākā tiesa pievērsusies likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu” 16.¹ panta 1.¹ daļas interpretācijai. Tiesa vērtējusi, kādos gadījumos likumdevējs Valsts ieņēmumu dienestam piešķīris tiesības konstatēt pārkāpumus darba devēja rīcībā valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu veikšanā saistībā ar ienākumu, kura faktiskā izmaksa nav pierādīta.

Apkopojuma ceturtajā nodaļā ietverti trīs nolēmumi, kas atšķirīgos aspektos saistīti ar valsts dienestu.

Lietā Nr.SKA-347/2016 saistīta ar Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta amatpersonu darba laiku. Augstākā tiesa spriedumā šajā lietā vērtējusi, vai minētajā darba laikā ieskaitāmi tādi pārtraukumi, kuros personai jāuzturas dienesta vietā un jābūt gatavai doties izbraukumā sakarā ar izsaukumu.

Spriedums lietā Nr.SKA-399/2016 taisīts departamenta kopsēdē, un Augstākā tiesa tajā vērtējusi jautājumu par disciplinārsoda piemērošanu robežsargam par aizliegumu ienest robežkontroles punkta teritorijā un turēt pie sevis ārvalsts valūtu. Augstākā tiesa šajā lietā atkāpās no iepriekš izteiktas atziņas un secināja, ka disciplinārsoda veida noteikšanā nav piešķirama nozīme šādas valūtas apmēram. Tāpat minētajā spriedumā Augstākā tiesa skaidroja arī citus disciplinārsoda piemērošanā izdarāmos apsvērumus.

Savukārt trešais šajā nodaļā ietvertais spriedums lietā Nr.SKA-811/2016 attiecas uz procesuālu jautājumu,

kas saistīts ar valsts dienestu. Spriedumā analizēts, pēc kādiem principiem un tiesību normām skaitāms termiņš civildienesta amata konkursā.

Visbeidzot piektajā nodaļā apkopoti septiņi dažādu tiesību nozaru nolēmumi, kuri ietilpst gada nozīmīgāko nolēmumu lokā, bet atšķirīgo risināmo jautājumu dēļ nav ietverti citās nodaļās.

Lietā Nr.SKA-27/2016 vērtēti aspekti attiecībā uz personvārda oriģinālformas latīnalfabētiskās transliterācijas norādīšanu personu apliecinošos dokumentos. Tiesa analizējusi transliterācijas būtību, dzimtas uzvārda vēsturiskās formas transliterāciju dokumentos, kā arī transliterācijas piemērošanas iespējamību, ja personas vārda oriģinālforma jau ir latviešu valodā.

Lietā Nr.SKA-155/2016 Augstākā tiesa pievērsusies būvniecības jomai, skaidrojot, kādos gadījumos likumdevējs paredzējis apsvērt iepriekšējā stāvokļa atjaunošanas iespēju patvaļīgas būvniecības gadījumā un kādos gadījumos šādas sekas nav piemērojamas.

Spriedumā lietā Nr.SKA-242/2016 vērtēts tiesību strids par sabiedriskā labuma organizācijas statusa atņemšanu. Tā ietvaros apskatīti sabiedriskā labuma darbības aspekti izglītības jomā, kā arī Valsts ieņēmumu dienesta pienākums pamatot pieņemto lēmumu. Šāda dienesta lēmuma pamatojuma kontekstā īpaša uzmanība pievērsta dienesta iespējām izmantot Sabiedriskā labuma komisijas atzinumu strīdus jautājumā.

Spriedums lietā Nr.SKA-461/2016 taisīts konkurences tiesību strīdā. Atbilstoši tiesību nozarei spriedumā skaidroti soda noteikšanas principi konkurences tiesībās, kā arī apskatīts jautājums par dominejošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Spriedumā analizēti arī citi jautājumi, no kuriem īpaši atzīmējams skaidrojums par Konkurences padomes un citu iestāžu kompetenču nošķiršanu, kā arī amatpersonu objektivitātes principu. Spriedumā apskatīta arī tiesas brīvība sprieduma pamatošanā.

Lietā Nr.SKA-924/2016 vērtēta publisko iepirkumu procedūras norise, kurā pasūtītāja tehniskas kļūdas dēļ piedāvājumu izvērtēšanā netika iekļauts savlaicīgi saņemts piedāvājums. Augstākā tiesa vērtējusi vēlāk iesniegta piedāvājuma atšķirību no vēlāk atvērta piedāvājuma, šāda piedāvājuma vērtēšanas pieļaujamību, kā arī ietekmi uz citu pretendentu tiesībām.

Spriedums lietā Nr.SKA-1168/2016 taisīts, izskatot lietu par zvērināta advokāta profesionālās ētikas pārkāpumu. Augstākā tiesa skaidrojusi, vai ētikas pārkāpuma gadījumā ir būtiska nozīme tām sekām, kuras izraisījusi zvērināta advokāta neētiskā rīcība.

Noslēdzošais apkopojumā ietvertais spriedums lietā Nr.SKA-1289/2016 taisīts jautājumā par Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja informācijas pieprasījumu, kas adresēts arodbiedrībai. Augstākā tiesa spriedumā analizējusi šāda pieprasījuma tiesisko dabu, arodbiedrību neatkarību, kā arī skaidrojusi tiesību aizsardzības iestāžu tiesību pieprasīt informāciju būtisko lomu savu funkciju izpildes nodrošināšanai.

*Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētājas palidze
Mg. iur. Silvija KUŠKINA*

CIVILLIETU DEPARTAMENTA NOLĒMUMU DAĻAS ANOTĀCIJA

1. No Civillietu departamenta 2016.gadā izskatītām 2326 lietām un Augstākās tiesas mājaslapā esošiem 45 judikatūras nolēmumiem atlasīti 25 nolēmumi, kas ar nelielām redakcionālām un stilistiskām izmaiņām ievietoti šajā krājumā.

2. Vienīgajā gadagrāmatā ievietotajā spriedumā, kas izriet no ģimenes tiesībām, lietā Nr.SK-295/2016 departaments atzina, ka jautājums par ieguldījumu izdarījušā laulātā tiesībām uz atlīdzību, izņemot Civillikuma 101.pantā paredzēto gadījumu, likumā tiešā veidā nav regulēts. Šāds strīds nevar tikt izšķirts *secundum legem* kārtībā, t.i., sameklējot atbilstošu tiesību normu un attiecīgi to iztulkojot, tāpēc tas ir izšķirams *praeter legem* kārtībā, konstatējot un aizpildot likuma vai tiesību robu, kā to paredz Civilprocesa likuma 5.panta piektā daļa un saskaņā ar Civillikuma 4.panta noteikumiem par analogijas piemērošanu.

3. No 26 lietām, kas izriet no mantošanas tiesībām, izvēlēts spriedums lietā Nr.SK-48/2016, kurā atgādināts, ja persona ieguvusi īpašumu mantošanas ceļā, tad īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu tai ir jau ar mantojuma atklāšanos (ar nosacījumu, ka mantinieks pieņēmis mantojumu likumā noteiktajā kārtībā), t.i., mantojuma pieņemšanai ir atpakaļejošs spēks mantojuma atklāšanās brīdī. Savukārt lēmumā lietā Nr.SK-1840/2016 par notāra darbību mantojuma lietā norādīts, ja starplaikā no kreditora pretenzijas iesniegšanas līdz notariālā akta par mantojuma lietas izbeigšanu taisīšanai ir stājušies spēkā noteikumi par jauniem papildnosacījumiem, kuru izpilde ir obligāts priekšnoteikums kreditoru pretenziju atzīšanai un iekļaušanai aktā par mantojuma lietas izbeigšanu, tad likumā noteiktā kārtībā iegūtu kreditora tiesību nodrošināšanas nolūkā zvērinātām notāram jāpaziņo un jādod iespēja jaunās prasības kreditoram izpildīt.

4. Intelektuālā īpašuma lietās 2016.gadā tapuši 5 spriedumi, gadagrāmatai atlasīti divi. Lietā Nr.SK-19/2016 departaments atzina, ka forma, kādā preču zīme ir izmantota, var atšķirties no formas, kādā šī preču zīme reģistrēta, vienīgi ar elementiem, kuri nemaina šīs reģistrētās preču zīmes atšķirtspēju. Spriedumā lietā Nr.SK-124/2016 departaments norādījis, ka ar autortiesībām aizsargājams darbs ir bezķermenisks labums, kas ir nošķirams no ķermeniskās lietas, kurā tas ir ietverts. Ja ēka, kuras projektu pasūtījusi viena persona, nonāk citas personas īpašumā, tās ieguvējs automātiski neklūst par ēkas kā arhitektūras darba vai tās projekta autora tiesību pārņēmēju, jo tam ir nepieciešama speciāla līgumiska klauzula.

5. Saistību tiesību lietu kategorijā strauji pieaug nolēmumu skaits, kas izriet no nekustamā īpašuma apsaimniekošanas strīdiem (Nr.SK-8/2016) un it īpaši – uz likuma pamata pastāvošo piespiedu zemes nomas tiesisko attiecību ietvaros – lieta Nr.SK-118/2016, Nr.SK-226/2016, Nr.SK-287/2016. Šajā sakarībā spriedumā lietā Nr.SK-336/2016 departaments norādīja, ja vienošanās par līguma noteikumiem nenotiek, strīda gadījumā nomas tiesisko attiecību konstatāciju (atzīšanu) veic tiesa, nodibinot ar tiesas spriedumu nomas līguma būtiskās sastāvdaļas (Civillikuma 2124.pants). Pienākuma uzlikšana vienai pusei noslēgt rakstisku līgumu šādā gadījumā ir lieka, jo tiesas spriedums, ar kuru konstatētas piespiedu nomas attiecības, aizstāj jebkāda cita akta taisīšanu. Savukārt spriedumā lietā Nr.SK-226/2016 secināts, ka, pat ja prasītājs atsevišķa

prasījuma veidā nav lūdzis atzīt nomas attiecību pastāvēšanu starp viņu un dzīvokļa īpašnieku, tas nav pamats, lai liegtu zemes īpašniekam iespēju no nomas līguma subjekta saņemt atlīdzību par zemes lietošanu.

6. Turpina pieaugt lietu skaits, kurās strīds izriet no komerciesībām. Spriedumā lietā Nr.SK-7/2016 norādīts, ka Komerclikuma 169.pants neparedz pienākumu sabiedrībai pierādīt valdes (padomes) locekļa vainu, bet, gluži pretēji, tas noteic šīs amatpersonas vainas prezumpciju, tas ir arī viens no instrumentiem, kā atgūt līdzekļus kreditoru prasījumu segšanai maksātnespējas procesā. Šajā lietā departaments mainīja judikatūru un atzina, ka komercsabiedrības mantas sastāvā ietilpstošo aktīvu samazinājums (tostarp VID aprēķinātās valsts budžetā iemaksājamās naudas summas, kuru samaksa nav veikta kapitālsabiedrības maksātnespējas dēļ) ir uzskatāms par mantisku pametumu Civillikuma 1770.panta izpratnē. Līdz ar to saistību apmēra palielināšanos, ko izraisījis tiesību pārkāpums, nevar traktēt kā priekšā stāvošu zaudējumu, kas nav jāatlīdzina (Civillikuma 1770.pants).

Šajā sadaļā iekļauta arī viena no retajām lietām sakarā ar negodīgu konkurenci. Kasācijas instances tiesas spriedumā lietā Nr.SK-200/2016 atgādināts, ka konkurences tiesiskais regulējums nav tulkojams sašaurināti, attiecinot to tikai uz pastāvošu konkurenci, jo Konkurences likuma 1.panta 6.punktā ir skaidri norādīts, ka konkurence var būt arī potenciāla. Tādēļ tiesai jāvērtē arī potenciālas konkurences iespējamība, proti, vai abu komercsabiedrību starpā konkrētajā tirgū būtu pastāvējusi konkurence, ja negodīgas konkurences rezultātā vienai no tām šī iespēja netiktu atņemta.

7. Spriedumā lietā Nr.SK-77/2016 uzsvērts, ka maksātnespējas procedūras uzsākšana un pabeigšana citā Eiropas Savienības dalībvalstī nevar ietekmēt kreditora, kurš nav ticis informēts par maksātnespējas procedūru un kreditora prasījuma pieteikšanu, tiesības saņemt apmierinājumu no parādnieka.

Izskatījis virsprokurora protestu, departaments spriedumā lietā Nr.SPC-11/2016 atzina, ka individuālā komersanta maksātnespējas procesā likumdevējs maksātnespējas regulācijā kā hronoloģiski prioritāru ir noteicis tieši fiziskās personas – individuālā komersanta – komerciālo statusu, tamdēļ vispirms ir jāiziet komersanta maksātnespējas process, un tikai pēc tā pabeigšanas ir iespējams uzsākt fiziskās personas maksātnespējas procesu.

8. Lēmumā lietā Nr.SK-1314/2016 departaments 11 tiesnešu sastāvā secināja, ka Zemesgrāmatu likuma 8.panta noteikumi attiecināmi ne vien uz procesuāliem likumiem, bet arī uz materiālām tiesībām. Atbilstoši Zemesgrāmatu likuma 77. un 8.panta prasībām un judikatūrai zemesgrāmatu nodaļas tiesnesim, konstatējot, ka darījumu, ar kuru pamatots ķīlas tiesības nostiprinājums, noslēgusi kapitālsabiedrība un tās valdes loceklis, ir pienākums pārliecināties, vai speciālajās tiesību normās – Komerclikumā – nav noteikti izņēmumi no vispārējās kārtības, ka sabiedrības un valdes locekļa noslēgtajam darījumam nepieciešams dalībnieku sapulces apstiprinājums (Komerclikuma 139.³panta piektā daļa), savukārt sabiedrības un saistītās personas darījumam nepieciešama dalībnieku sapulces piekrišana. Lēmumam pievienotas tiesneša Valerijana Jonikāna atsevišķās domas.

Salīdzinājis elektronisko un notāra apliecināta paraksta juridisko tvērumu, departaments lēmumā lietā Nr.SK-1406/2016 atzina, ka elektroniskais paraksts

nodrošina tikai parakstītāja identifikāciju, turpretim Zemesgrāmatu likuma 60.pantā ietvertā prasība parakstus apliecināt pie notāra vai bāriņtiesā nodrošina ne vien personu identifikāciju, bet arī šo personu rīcības spējas, kā arī pilnvarnieka vai pārstāvja pilnvaru apjoma pārbaudi. Šajā pantā iekļautais privātpersonas pienākums apliecināt savu parakstu uz nostiprinājuma lūguma pie notāra vai bāriņtiesā kalpo par pamatu fizisko un juridisko personu civilo tiesību un likumisko interešu aizsardzībai.

9. Lēmumā lietā Nr.SK-1073/2016 departaments atgriezās pie starpkaru Senāta tiesu prakses, ka, pārsūdzot spriedumu apelācijas kārtībā tikai daļā par advokāta palīdzības samaksai noteikto izdevumu apmēru, valsts nodeva nav maksājama.

Aizvien turpinās lietu pakļautības strīdi – lietā Nr.SK-1166/2016 par notiesātā tiesībām apstrīdēt brīvības atņemšanas iestādes priekšnieka atteikumu virzīt iesniegumu par soda izciešanas režīma mikstināšanu izskatīšanai administratīvajā komisijā un 9 tiesnešu sastāvā skatītajā lietā Nr.SK-1285/2016 par privatizācijas tiesiskuma pakļautību.

Tiesā arvien paplašinās elektronisko dokumentu aprīti, tādēļ 11 tiesnešu sastāvā tapušajā lēmumā lietā Nr.SK-1350/2016 departaments norādīja, ka elektronisko dokumentu aprīte nav atkarīga no tiesas darba laika, jo elektronisko sakaru operatori to nodrošina 24 stundas diennakti. Tas nozīmē, ka apelācijas sūdzības iesniegšana elektroniskā veidā ir darbība, kuru var izpildīt ārpus tiesas līdz termiņa pēdējās dienas plkst. 24.00.

Turpinājās jau 2015.gadā aizsāktā domu apmaiņa par ordera nepieciešamību zvērināta advokāta pilnvarojuma apliecināšanai tiesas prāvā. Lēmumā lietā Nr.SK-1788/2016 departaments 11 tiesnešu sastāvā atgādināja, ka zvērinātu advokātu orderis apliecina ne vien pilnvarojumu kā tādu, bet arī tiesu sistēmai piederīgas personas – zvērināta advokāta – īpašo statusu. Likums neaizliedz zvērinātam advokātam, tāpat kā jebkurai citai fiziskai personai, rīcības brīvību noslēgt pilnvarojuma līgumu Civillikuma 2289.panta izpratnē un darboties saskaņā ar to arī ārpus viņa profesionālās darbības ietvariem, ko regulē Advokatūras likuma normas. Tomēr tiesai visos gadījumos ir jāvar pārliecināties par to, vai konkrētajā lietā attiecīgais pilnvarnieks darbojas privātpersonas vai tiesu sistēmai piederīgas personas zvērināta advokāta statusā. Lēmumam pievienotas tiesnešu Ināras Gardas, Valerijana Jonikāna, Valerija Maksimova un Zanes Pētersones atsevišķās domas.

10. Arī 2016.gadā departamenta nolēmumos norādīts uz judikatūras nozīmi spriedumu tapšanā. Šajā gadagrāmatā par to atgādināts spriedumā lietā Nr.SK-200/2016, uzsverot, ka Latvijā tiesu sistēma ir vienota, un, tās ietvaros iztulkojot vienas un tās pašas tiesību normas dažādās tiesās, ir jācenšas tiesiskās noteiktības un stabilitātes interesēs pieturēties pie viendabīgas prakses, kas panākams, ņemot vērā arī citu tiesu judikatūru, tostarp administratīvā procesa kārtībā skatīto, ja vien tam nav sevišķu šķēršļu. Ja tiesa uzskatīja, ka judikatūra attiecīgajā jautājumā nav piemērojama šajā lietā, tai atteikums ņemt vērā šo judikatūru ir jāpamato. Šāda pamatojuma iztrūkums ir uzskatāms par Civilprocesa likuma 5.panta sestās daļas pārkāpumu.

*Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas konsultante
likumu piemērošanas jautājumos
Mg.iur., phil. Zinaida INDRŪNA*

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTA LĒMUMU DAĻAS ANOTĀCIJA

1. Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta kā kasācijas instances tiesas kompetence izriet no Kriminālprocesa likuma 569.panta, kurā noteikts, ka pārsūdzēšana kasācijas kārtībā ir rakstveida kasācijas protesta vai sūdzības iesniegšana Augstākajā tiesā par tāda apelācijas instances tiesas nolēmuma tiesiskumu, kas vēl nav stājies spēkā, nolūkā panākt tā atcelšanu pilnībā vai kādā tā daļā vai arī tā grozīšanu juridisku iemeslu dēļ. Turklāt šādā kārtībā un nolūkā var pārsūdzēt arī spēkā nestājušos pirmās instances tiesas nolēmumu, kas pieņemts vienošanās procesā. No Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas nosacījumiem izriet, ka Krimināllietu departaments no jauna izskata arī spēkā stājušos tiesas nolēmumus sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu. Turklāt atbilstoši Kriminālprocesa likuma 659.pantam Krimināllietu departaments izskata prokurora atzinumu lietās sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem. Tāpat Krimināllietu departaments izskata sūdzības par Kriminālprocesa likuma Sešpadsmitās sadaļas (Arvalsts spriedumu atzīšana un sodu izpildišana) kārtībā pieņemtajiem tiesnešu lēmumiem, kā arī 66.nodaļas kārtībā – sūdzības par ģenerālprokurora lēmumu par personas izdošanu. Krimināllietu departamentā 2016.gadā izskatītas vairāk nekā 700 lietas.

2. Nolēmumu krājumā ievietota daļa no 2016.gadā Krimināllietu departamentā pieņemtajiem lēmumiem, tostarp tādās lietās, kas skatītas tiesas sēdē mutvārdu procesā. Krājumā ietverti 25 Krimināllietu departamenta lēmumi, kas sadalīti trīs nodaļās: Lēmumi Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumos; Lēmumi Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumos; Lēmumi Kriminālprocesa likuma piemērošanas jautājumos.

3. Nodaļā „Lēmumi Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumos” ievietoti trīs lēmumi, no kuriem divi attiecas uz atbildību mikstināšanā apstākļa konstatēšanas ietekmi uz soda noteikšanu. Lēmumā lietā Nr.SKK-78/2016 Augstākā tiesa vērsa uzmanību uz apelācijas instances tiesas tiesībām par atbildību mikstināšanā apstākļiem atzīt tādas, kādas nebija konstatējusi pirmās instances tiesa, un to ietekmi uz soda noteikšanu, turklāt norādot, ka jautājums par Krimināllikuma 47.panta pirmās daļas 4.punktā paredzētā atbildību mikstināšanā apstākļa atzīšanu vai neatzīšanu risināms konkrētā kriminālprocesa ietvaros, ja citas personas vainīgums apstiprinās ar spēkā stājušos nolēmumu citā lietā. Arī lēmumā Nr.SKK-154/2016 vērsa uzmanību uz to, ka jauna atbildību mikstināšanā apstākļa konstatēšana apelācijas instances tiesā ir pamats pirmās instances tiesas noteiktā soda mēra pārskatīšanai. Savukārt trešais šajā nodaļā ietvertais lēmums lietā Nr.SKK-J-94/2016 attiecas uz brīvības atņemšanas soda noteikšanas aizliegumu nepilngadīgajam par kriminālpārkāpumu vai mazāk smagu noziegumu.

4. Nodaļā „Lēmumi Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumos” ievietoti astoņi lēmumi, kas skar jautājumus par Krimināllikuma Sevišķajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu sastāva pazīmju izpratni, kurai ir nozīme, kvalificējot noziedzīgo nodarījumu.

Lietā Nr.SKK-14/2016 norādīts, ja personai, kas vada vienai transportlīdzekļu vadītāja apliecības kategorijai

atbilstošu transportlīdzekli, ir citas kategorijas vadītāja apliecība, uz kuru neattiecas Ceļu satiksmes likumā minētie izņēmumi, šī persona vada transportlīdzekli bez transportlīdzekļa vadīšanas tiesībām.

Lietā Nr.SKK-25/2016 Augstākā tiesa izskaidroja, ka kukuļa nodošana un kukuļa piedāvāšana ir patstāvīgi pabeikti noziedzīgi nodarījumi, proti, kukuļa piedāvāšana vērtējama kā atsevišķs uzkūdišanas gadījums, ko likumdevējs īpaši paredzējis Krimināllikuma 323.panta pirmajā daļā. Papildus lēmumā vērtēta apelācijas instances tiesas kompetence Kriminālprocesa likuma 455.panta trešās daļas piemērošana kopsakarā ar tiesībām uz aizstāvību.

Lietā Nr.SKK-51/2016 kasācijas instances tiesā izskatīta mutvārdu procesā. Lēmumā Augstākā tiesa analizēja akcizes preces jēdzienu un nelegālas akcizes preces aplikšanu ar akcizes nodokli. Savukārt lēmumā lietā Nr.SKK-99/2016 skaidroti akcizes nodokļa iekasēšanas nosacījumi un ar kontrabandu valstij radītā kaitējuma kompensācijas pieteikuma izlemšana.

Lietā Nr.SKK-112/2016 Augstākā tiesa vērtēja tiesas lēmuma par pagaidu aizsardzību pret vardarbību spēkā esamību pēc tiesas noteiktā termiņa pamatprasības iesniegšanai vai gadījumā, ja nav iesniegts lietas dalībnieka motivēts pieteikums par lēmuma par pagaidu aizsardzību atcelšanu.

Savukārt lēmumā lietā Nr.SKK-174/2016 Augstākā tiesa pievērsās jautājumam par apdrošināšanas krāpšanas norobežošanu no svešas mantas iegūšanas ar viltu (krāpšanas).

Lietā Nr.SK-223/2016 analizēts jautājums par Krimināllikuma 253.² panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses konstatēšanu, proti, rakstveida brīdinājuma par kriminālatbildību par narkotisko un psihotropo vielu neatļautu iegādāšanos, glabāšanu un lietošanu esamību vai neesamību.

Lietā Nr.SKK-265/2016 kasācijas instances tiesā izskatīta mutvārdu procesā, lēmumā Augstākā tiesa skaidrojusi jēdzienu „krimināllietas materiāli” Krimināllikuma 307.panta izpratnē.

5. Visvairāk – 14 – Krimināllietu departamenta lēmumi ietverti trešajā nodaļā „Lēmumi Kriminālprocesa likuma piemērošanas jautājumos”.

Lietā Nr.SKK-265/2016 kasācijas instances tiesā izskatīta mutvārdu procesā. Lēmumā Augstākā tiesa aplūkojusi jautājumu par apelācijas instances tiesas tiesībām grozīt apsūdzību (atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus) pēc aiziešanas apspriežu istabā taisīt spriedumu, vērtējot to kopsakarā ar apsūdzētā tiesībām uz aizstāvību.

Lēmumā lietā Nr.SKK-40/2016 vērtēta starptautiskās sadarbības krimināltiesiskajā jomā ietvaros iegūto pierādījumu pieļaujamība.

Trijos lēmumos analizēti jautājumi saistībā ar kasācijas sūdzības vai protesta iesniegšanu un iesniegšanas termiņiem. Lēmumā lietā Nr.SKK-62/2016 vērtēti elektroniski iesniegtas kasācijas sūdzības vai protesta nosacījumi, savukārt lietā Nr.SKK-509/2016 vērsta uzmanība, ka tiesas nolēmuma noraksta nosūtīšana pēc procesā iesaistītās personas lūguma uz tās elektroniskā pasta adresi nemaina tā pieejamības dienu un neietekmē kasācijas sūdzības iesniegšanas sākuma vai beigu termiņu. Lēmumā lietā Nr.SKK-480/2016 atzīts, ka cietušā uzaicināts advokāts kā juridiskās palīdzības sniedzējs

atšķirībā no advokāta kā cietušā pārstāvja nevar iesniegt patstāvīgu kasācijas sūdzību.

Lēmums lietā Nr.SKK-92/2016 attiecas uz Kriminālprocesa likuma 13.pantā ietvertā kriminālprocesa pamatprincipa ievērošanu, proti, Augstākā tiesa vērsa uzmanību, ka tiesai, izvērtējot apsūdzētā apgalvojumus par vardarbīgu liecību iegūšanu pirmstiesas kriminālprocesā, jāvērtē, vai nav pārkāpts spīdzināšanas un pazemošanas aizliegums.

Lēmumā lietā Nr.SKK-110/2016 Augstākā tiesa vērtēja jautājumu par citai personai piederoša transportlīdzekļa, kas ticis izmantots noziedzīga nodarījuma izdarīšanai, konfiskācijas iespējamību un nosacījumiem.

Lietā Nr.SKK-318/2016 Augstākā tiesa atzina, ka apelācijas instances tiesas nolēmums ir pretrunīgs, ja tā motīvu daļā sniedz jaunu noziedzīga nodarījuma aprakstu, bet rezolutīvajā daļā nolemj pirmās instances tiesas spriedumu daļā par apsūdzētā atzīšanu par vainīgu un sodīšanu atstāt negrozītu, vienlaikus atstājot spēkā arī pirmās instances tiesas sniegto noziedzīgā nodarījuma aprakstu.

Savukārt lēmumā lietā Nr.SKK-338/2016 vērtēts jautājums par veiktā speciālā izmeklēšanas eksperimenta tiesiskumu, lēmuma par speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanu saturu.

Lietā Nr.SKK-348/2016 analizēta Kriminālprocesa likuma 190.panta piektajā daļā minētā „kriminālprocesam nozīmīgs dokumenta” izpratne, kuru kriminālprocesa virzītājs var pieprasīt no administratīvās lietas, civillietas vai citas krimināllietas turētāja, norādot, ka tas nav attiecināms uz liecinieka nopratināšanas protokolu. Šajā lietā Augstākā tiesa atkārtoti vērsusi uzmanību, ka gadījumos, kad apsūdzētajam nav bijušas iespējas tiesā nopratināt liecinieku, ievērojot apsūdzētā tiesības uz aizstāvību un tiesības uz taisnīgu tiesu, tiesai jāizvērtē, vai notiesāšana vienīgi vai izšķirošā mērā netiek balstīta uz šā liecinieka liecībām un vai pirmstiesas kriminālprocesa laikā apsūdzētajam ir bijušas pietiekamas iespējas iztaujāt šo liecinieku.

Lietā Nr.SKK-427/2016 Augstākā tiesa pievērsās procesā par mirušā rehabilitāciju izlemjamiem jautājumiem.

Lietā Nr.SKK-499/2016 vērtēts jautājums par tiesībām uz atbildību par morālo kaitējumu, atzīstot, ka šīm tiesībām ir personisks raksturs, kas izbeidzas ar personas nāvi un uz cietušās personas mantiniekiem nepāriet. Savukārt lietā Nr.SKK-713/2016 Augstākā tiesa vērtēja kaitējuma kompensācijas noteikšanu noziedzīgā nodarījumā, ko izdarījušas dažādos kriminālprocesos notiesātas personas.

Visbeidzot lietā Nr.SKK-556/2016 skatīts jautājums par tiesību uz lietas izskatīšanu taisnīgā tiesā pārkāpumu, nenoskaidrojot, vai apsūdzētais prot valsts valodu tādā apjomā, lai varētu pilnvērtīgi izmantot tiesības teikt pēdējo vārdu bez tulka.

6. Sakarā ar jaunu tiesību normu pieņemšanu vai esošo tiesību normu grozīšanu Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā var rasties nepieciešamība citādi interpretēt un piemērot šos likumus.

Šajā krājumā ievietotie lēmumi papildina Krimināllietu departamenta judikatūru, kas ar katru gadu paplašinās. Šiem lēmumiem ir nozīmīga loma judikatūras veidošanā krimināltiesību un kriminālprocesa tiesību izpratnē, piemērošanā un attīstībā.

*Krimināllietu departamenta zinātniski analītiskā padomniece
Mg. iur. Nora MAGONE*

AUGSTĀKĀS TIESAS MĀJASLAPĀ PUBLICĒTO 2016. GADA JUDIKATŪRAS NOLĒMUMU RĀDĪTĀJI

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTS

JUDIKATŪRAS KLASIFIKATORS PĒC LIETU KATEGORIJĀM 2016.GADS

1. Administratīvais process

- 1.1. Administratīvais akts
- 1.2. Faktiskā rīcība
- 1.3. Publisko tiesību līgums
- 1.4. Tiesību jomu nošķiršana
- 1.5. Tiesību principi
- 1.6. Tiesību normu piemērošana
- 1.7. Dalībnieki
- 1.8. Personas subjektīvās tiesības
- 1.9. Administratīvais process iestādē
- 1.10. Administratīvais process tiesā

2. Atbalsta maksājumi

3. Atlīdzinājuma prasījumi

4. Bērnu tiesības/ Vecāku tiesības

5. Brīvo profesiju darbība

- 5.1. Advokāti
- 5.2. Maksātnespējas administratori

6. Būvniecības tiesības

7. Cilvēktiesības

- 7.1. Tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi
- 7.2. Tiesības uz medicīniskās palīdzības minimumu

8. Ieslodzīto tiesības

9. Medicīnas un ārstniecības tiesības

10. Nodokļu tiesības

- 10.1. Vispārīgie jautājumi
- 10.2. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis
- 10.3. Muitas nodoklis
- 10.4. Pievienotās vērtības nodoklis
- 10.5. Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis

11. Politisko partiju finansēšana

12. Privatizācijas tiesības

13. Publiskie iepirkumi

14. Publisko lietu tiesības

15. Sociālās tiesības

- 15.1. Vispārīgie jautājumi
- 15.2. Tiesības uz palīdzību dzīvokļu jautājumu risināšanā
- 15.3. Tiesības uz pensijām un pabalstiem

16. Tiesības uz informāciju/ tiesības uz atbildi pēc būtības

17. Valsts dienests

18. Valsts pārvaldes darbība

- 18.1. Drošības policija
- 18.2. Nodrošinājuma valsts aģentūra
- 18.3. Pašvaldības
- 18.4. Uzņēmumu reģistrs
- 18.5. Valsts darba inspekcija
- 18.6. Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests

19. Vides tiesības

20. Administratīvo pārkāpumu lietas

1. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS

1.1. ADMINISTRATĪVAIS AKTS

19.02.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-191/2016

Atļaujas šķērsot publiska pasākuma norises vietu tiesiskā daba

11.02.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-607/2016

Līguma par elektroenerģijas obligāto iepirkumu tiesiskā daba

02.06.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1101/2016

Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta amatpersonas sastādīta pārbaudes akta tiesiskā daba

27.07.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1251/2016

Augstskolas Satversmes sapulces lēmuma par rektora atcelšanu pārbaude tiesā

1.2. FAKTISKĀ RĪCĪBA

19.05.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1002/2016

Drošības policijas rīcības, iekļaujot personu publiskā pārskatā kā valsts konstitucionālās iekārtas drošībai riskantu personu, tiesiskā daba

1.3. PUBLISKO TIESĪBU LĪGUMS

11.02.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-607/2016

Līguma par elektroenerģijas obligāto iepirkumu tiesiskā daba; strīdu, kas izriet no līguma par obligāto iepirkumu, izskatīšanas kārtība

1.4. TIESĪBU JOMU NOŠĶIRŠANA

11.02.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-607/2016

Līguma par elektroenerģijas obligāto iepirkumu tiesiskā daba; strīdu, kas izriet no līguma par obligāto iepirkumu, izskatīšanas kārtība

10.10.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-933/2016

Strīdu par līguma, ar kuru pašvaldība nodod sociālā pakalpojuma sniegšanu citai personai, izpildi pakļautība

19.05.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1002/2016

Drošības policijas rīcības, iekļaujot personu publiskā pārskatā kā valsts konstitucionālās iekārtas drošībai riskantu personu, tiesiskā daba

27.07.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1190/2016

Jautājuma par tirdzniecības atļaujas publiskai personai piederoša parka teritorijā izsniegšanu pakļautība

1.5. TIESĪBU PRINCIPI

03.10.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-29/2016

Vienlīdzības principa pārkāpums iestādes rīkotā amata konkursā

21.12.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-630/2016

Tiesības uz lietas izskatīšanu mutvārdu procesā

08.07.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-801/2016

Samērīguma principa ievērošana, piemērojot Pornogrāfijas ierobežošanas likumu

1.6. TIESĪBU NORMU PIEMĒROŠANA

15.07.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1179/2016

Administratīvā procesa likuma 301.¹panta pirmā daļas interpretācija

1.7. DALĪBNIEKI

12.02.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-639/2016

Procesuālo tiesību pārņemšana pēc pieteicēja nāves lietās par sociālās drošības jautājumiem

1.8. PERSONAS SUBJEKTĪVĀS TIESĪBAS

18.02.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-27/2016

Subjektīvās tiesības uz citas valodas personvārda oriģinālformas latīnalfabētiskajā transliterācijā norādīšanu personas pasē vai dzimšanas apliecībā

25.10.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-824/2016

Privātpersonas subjektīvās tiesības vērsties tiesā

19.04.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-903/2016

Kreditoru subjektīvās tiesības iebilst pret Uzņēmumu reģistra lēmumu par kapitālsabiedrības izslēgšanu no komercreģistra

19.05.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1002/2016

Drošības policijas rīcības, iekļaujot personu publiskā pārskatā kā valsts konstitucionālās iekārtas drošībai riskantu personu, tiesiskā daba

15.08.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1150/2016

Trešās personas tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt atceļošu administratīvo aktu (Administratīvā procesa likuma 86.pants)

07.11.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1318/2016

Privātpersonas subjektīvās tiesības vērsties tiesā kaitējuma vai kaitējuma draudu videi gadījumā

1.9. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS IESTĀDĒ

10.06.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1040/2016

Administratīvā procesa likuma 59.panta otrās daļas interpretācija

1.10. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS TIESĀ

10.10.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-440/2016

Administratīvā procesa likuma 243.panta otrās daļas interpretācija

10.10.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-933/2016

Strīdu par līguma, ar kuru pašvaldība nodod sociālā pakalpojuma sniegšanu citai personai, izpildi pakļautība

26.05.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-998/2016

Tiesas pienākums skaidrot procesa dalībniekiem gan viņu tiesības, gan procesuālo darbību neizpildīšanas sekas

15.07.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1179/2016

Administratīvā procesa likuma 301.¹ panta pirmās daļas interpretācija

04.10.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1491/2016

Administratīvā procesa likuma 116.panta otrās daļas interpretācija

2. ATBALSTA MAKSĀJUMI

11.02.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-607/2016

Līguma par elektroenerģijas obligāto iepirkumu tiesiskā daba; strīdu, kas izriet no līguma par obligāto iepirkumu, izskatīšanas kārtība

3. ATLĪDZINĀJUMA PRASĪJUMI

07.04.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-711/2016

Personas tiesības uz laiku, kamēr persona atrodas apcietinājumā, mantai nodarīto zaudējumu atlīdzību

30.11.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-1214/2016

Atbilstīga atlīdzinājuma noteikšana par personas ilgstošu tiesību pārkāpumu

4. BĒRNU TIESĪBAS/ VECĀKU TIESĪBAS

18.02.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-27/2016

Subjektīvās tiesības uz citas valodas personvārda oriģinālformas latīnalfabētiskajā transliterācijā norādīšanu personas pasē vai dzimšanas apliecībā

30.12.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1553/2016

Vecāka tiesības aizgādības tiesību ierobežošanas vai atņemšanas gadījumā aizsargāt bērna tiesības un tiesiskās intereses

5. BRĪVO PROFESIJU DARBĪBA

5.1. ADVOKĀTI

04.07.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-832/2016

Advokāta tiesības sniegt juridisko palīdzību advokāta darbības apturēšanas laikā

5.2. MAKSĀTNESPĒJAS ADMINISTRATORI

29.02.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-113/2016

Pamats komersanta izslēgšanai no komercreģistra pēc bankrota procedūras pabeigšanas

6. BŪVNIECĪBAS TIESĪBAS

02.02.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-8/2016

Būvatļaujas nepieciešamība būves pieņemšanai ekspluatācijā; procesuālie termiņi, lai vērstos pret patvaļīgu būvniecību; izligums strīdā par patvaļīgas būves legalizāciju

14.03.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-348/2016

Strīda par valsts autoceļu būvniecības procesā radītu personu tiesību aizskārumu pakļautība

12.12.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-354/2016

Būvvaldes kompetence pārbaudīt pārvietojamus būvobjektus

25.10.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-824/2016

Privātpersonas subjektīvās tiesības vērsties tiesā; tiesību aizskāruma kritērijs būvniecības un vides lietās

03.05.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-849/2016

Pašvaldības pienākums sakārtot vai nojaukt bīstamu būvi

20.09.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-943/2016

Ministru kabineta rīkojuma par parka vai mežaparka ierīkošanu Baltijas jūras vai Rīgas jūras līča piekrastes krasta kāpu aizsargjoslā nepieciešamība parka un mežaparka ierīkošanas gadījumā; pieteikuma par vides normatīvo aktu pārkāpumu pieļaujamības vērtēšana

19.07.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1056/2016

Būvniecības likuma 18.panta un 21.panta interpretācija

7. CILVĒKTIESĪBAS

7.1. TIESĪBAS UZ PRIVĀTO UN ĢIMENES DZĪVI

08.04.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-15/2016

Fiziskas personas (transportlīdzekļa īpašnieka) datu apstrāde uz līgumsaistību pamata

19.05.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1002/2016

Drošības policijas rīcības, iekļaujot personu publiskā pārskatā kā valsts konstitucionālās iekārtas drošībai riskantu personu, tiesiskā daba

7.2. TIESĪBAS UZ MEDICĪNISKĀS PALĪDZĪBAS MINIMUMU

15.11.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1459/2016

Ieslodzījumā esošas personas ārstniecības kvalitātes pārbaude administratīvajā procesā

8. IESLODZĪTO TIESĪBAS

30.09.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-311/2016

Rīcības brīvības izmantošana, lemjot par iespējas notiesātajam mazgāties dušā nodrošināšanu

15.11.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1459/2016

Ieslodzījumā esošas personas ārstniecības kvalitātes pārbaude administratīvajā procesā

9. MEDICĪNAS UN ĀRSTNIECĪBAS TIESĪBAS

31.03.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-25/2016

Iepriekšējas atļaujas saņemšanas nepieciešamība plānveida veselības aprūpes pakalpojumu saņemšanai citā Eiropas Savienības dalībvalstī

13.05.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-889/2016

Sūdzību par ārstniecības procesu izskatīšanas kārtība

10. NODOKĻU TIESĪBAS**10.1. VISPĀRĪGIE JAUTĀJUMI**

07.07.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-242/2016

Sabiedriskā labuma organizācijas darbības vērtēšana

07.06.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-580/2016

Maksātnespējīgas personas nodokļu parāda piedziņas procesā piemērojamās tiesību normas

10.2. IEDZĪVOTĀJU IENĀKUMA NODOKLIS

28.12.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-14/2016

Eiropas Savienības atbalsta maksājumu aplikšana ar iedzīvotāju ienākuma nodokli

02.03.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-80/2016

Saimnieciskās darbības pazīmes

27.05.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-240/2016

Saimnieciskā darbība likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” un likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” izpratnē

21.12.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-630/2016

Likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9.panta pirmās daļas 33.punkta piemērošana laulāto mantas kopības gadījumā

10.3. MUITAS NODOKLIS

01.03.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-5/2016

Saistītas personas Komisijas 1993.gada 2.jūlija Regulas (EEK) Nr.2454/93, ar ko nosaka Komisijas īstenošanas noteikumus Padomes 1992.gada 12.oktobra Regulai Nr.2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi, izpratnē

04.04.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-439/2016

Eiropas Biroja krāpšanas apkarošanai ziņojums kā pamats antidempinga maksājumu piemērošanai

10.4. PIEVIENOTĀS VĒRTĪBAS NODOKLIS

01.03.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-5/2016

Saistītas personas Komisijas 1993.gada 2.jūlija Regulas (EEK) Nr.2454/93, ar ko nosaka Komisijas īstenošanas noteikumus Padomes 1992.gada 12.oktobra Regulai (EEK) Nr.2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi, izpratnē

11.04.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-45/2016

Pievienotās vērtības nodokļa 0 % likmes piemērošanas priekšnoteikumi, ja preces pēc izlaišanas brīvam apgrozījumam pārsūtāmas uz citu dalībvalsti

27.05.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-240/2016

Saimnieciskā darbība likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” un likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” izpratnē

10.5. TRANSPORTLĪDZEKĻA EKSPLOATĀCIJAS NODOKLIS UN UZŅĒMUMU VIEGLO TRANSPORTLĪDZEKĻU NODOKLIS

01.04.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-33/2016

Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa maksātājs

11. POLITISKO PARTIJU FINANSĒŠANA

12.04.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-116/2016

Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā un likumā „Par priekšvēlēšanu aģitāciju pirms Saeimas vēlēšanām un Eiropas Parlamenta vēlēšanām” ietvertā jēdziena „reklāmas izvietošana” interpretācija

V TIESĪBU PRAKSE

JUDIKATŪRAS KLASIFIKATORS PĒC LIETU KATEGORIJĀM

12. PRIVATIZĀCIJAS TIESĪBAS

24.02.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-508/2016

Meža likuma 44.panta ceturtās daļas 3.punkta interpretācija

13. PUBLISKIE IEPIRKUMI

26.02.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-1/2016

Publiskā iepirkuma pretendents, kurš balstās uz citu uzņēmēju iespējām, izvirzāmās prasības

26.05.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-71/2016

Publisko iepirkumu likuma normu par nogaidīšanas termiņa pārkāpumu interpretācija

22.02.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-365/2016

Iepirkuma procedūras dokumentācijai izvirzāmās prasības

14. PUBLISKO LIETU TIESĪBAS

19.02.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-191/2016

Publiskas lietošanas ceļu izmantošanas ierobežojums; atļaujas šķērsot publiska pasākuma norises vietu tiesiskā daba

27.07.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1190/2016

Jautājuma par tirdzniecības atļaujas publiskai personai piederība parka teritorijā izsniegšanu pakļautība

15. SOCIĀLĀS TIESĪBAS

15.1. VISPĀRĪGIE JAUTĀJUMI

10.10.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-933/2016

Strīdu par līguma, ar kuru pašvaldība nodod sociālā pakalpojuma sniegšanu citai personai, izpildi pakļautība

15.2. TIESĪBAS UZ PALĪDZĪBU DZĪVOKĻU JAUTĀJUMU RISINĀŠANĀ

09.09.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-371/2016

Rīgas domes 2010.gada 15.jūnija saistošo noteikumu Nr.80 „Par reģistrācijas un palīdzības sniegšanas kārtību dzīvokļa jautājumu risināšanā” 66.2.7.apakšpunkta par personas atbilstību kritērijiem „atsevišķi dzīvojoša persona” interpretācija

15.3. TIESĪBAS UZ PENSIJĀM UN PABALSTIEM

31.03.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-25/2016

Iepriekšējas atļaujas saņemšanas nepieciešamība plānveida veselības aprūpes pakalpojumu saņemšanai citā Eiropas Savienības dalībvalstī

22.04.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-114/2016

Ministru kabineta 2010.gada 30.marta noteikumu Nr.299 „Noteikumi par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu” 2.4.apakšpunkta interpretācija

17.03.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-185/2016

Tiesības saņemt apgādnieka zaudējuma pensiju studiju pārtraukuma laikā

20.04.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-241/2016

Prokurora izdienas stāža aprēķināšanā vērā ņemamie periodi

28.10.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-281/2016

Tiesību normu, kuras Satversmes tiesa ir atzinusi par neatbilstošu Satversmei, piemērošana

21.10.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-458/2016

Mikrouzņēmuma dalībnieka tiesības saņemt bezdarbnieka pabalstu

19.12.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-993/2016

Apdrošināšanas stāža noteikšana Latvijas Republikas vecuma pensijas piešķiršanai Krievijas Federācijas pilsoņa pensijas saņēmējam

11.11.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-1050/2016

Likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 1.punkta 2.¹ apakšpunkta interpretācija

16. TIESĪBAS UZ INFORMĀCIJU/ TIESĪBAS UZ ATBILDI PĒC BŪTĪBAS

08.04.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-15/2016

Fiziskas personas (transportlīdzekļa īpašnieka) datu apstrāde uz līgumsaistību pamata

18.08.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-817/2016

No amata atstādināta ierēdņa valsts amatpersonas deklarācijas pieejamība

15.08.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-930/2016

Subjektīvās tiesības prasīt iestādes atzinumu un sūdzēties par vides tiesību pārkāpumiem

27.05.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums un blakus lēmums lietā nr. SKA-1075/2016

Deputāta tiesības saņemt domes rīcībā esošo informāciju

17. VALSTS DIENESTS

03.10.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-29/2016

Vienlīdzības principa pārkāpums iestādes rīkotā amata konkursā

20.04.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-241/2016

Prokurora izdienes stāža aprēķināšanā vērā ņemamie periodi

28.10.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-281/2016

Tiesību normu, kuras Satversmes tiesa ir atzinusi par neatbilstošu Satversmei, piemērošana

16.06.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-347/2016

Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta dežūrmaiņas laikā paredzēto pārtraukumu ieskaitīšana darba laikā

24.05.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-399/2016 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)

Disciplinār soda piemērošana robežsargam par aizlieguma ienest robežkontroles punkta teritorijā un turēt pie sevis ārvalsts valūtas vienības pārkāpumu

18.08.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-817/2016

No amata atstādināta ierēdņa valsts amatpersonas deklarācijas pieejamība

27.07.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1251/2016

Augstskolas Satversmes sapulces lēmuma par rektora atcelšanu pārbaude tiesā

18. VALSTS PĀRVALDES DARBĪBA

18.1. DROŠĪBAS POLICIJA

19.05.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1002/2016

Drošības policijas rīcības, iekļaujot personu publiskā pārskatā kā valsts konstitucionālās iekārtas drošībai riskantu personu, tiesiskā daba

18.2. NODROŠINĀJUMA VALSTS AĢENTŪRA

13.05.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-789/2016

Nodrošinājuma valsts aģentūras pienākums lemt par transportlīdzekļa iznīcināšanu vai realizāciju, ja īpašniekam zudusi interese par transportlīdzekli

18.3. PAŠVALDĪBAS

08.07.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-801/2016

Samērīguma principa ievērošana, piemērojot Pornogrāfijas ierobežošanas likumu

27.05.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums un blakus lēmums lietā nr. SKA-1075/2016

Deputāta tiesības saņemt domes rīcībā esošo informāciju

18.4. UZŅĒMUMU REĢISTRS

26.02.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-53/2016

Komerclikumā noteikto procedūru par sapulces sasaukšanu neievērošanas sekas

29.02.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-113/2016

Pamats komersanta izslēgšanai no komercreģistra pēc bankrota procedūras pabeigšanas

19.04.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-903/2016

Kreditoru subjektīvās tiesības iebilst pret Uzņēmumu reģistra lēmumu par kapitālsabiedrības izslēgšanu no komercreģistra

18.5. VALSTS DARBA INSPEKCIJA

10.10.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-865/2016

Jēdziens „darba pienākumu pildīšana ārpus noteiktā darba laika”

18.6. VALSTS UGUNSDZĒSĪBAS UN GLĀBŠANAS DIENESTS

02.06.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1101/2016

Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta amatpersonas sastādīta pārbaudes akta tiesiskā daba

19. VIDES TIESĪBAS

25.10.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-824/2016

Privātpersonas subjektīvās tiesības vērsties tiesā; tiesību aizskāruma kritērijs būvniecības un vides lietās

15.08.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-930/2016

Subjektīvās tiesības prasīt iestādes atzinumu un sūdzēties par vides tiesību pārkāpumiem

20.09.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-943/2016

Ministru kabineta rīkojuma par parka vai mežaparka ierīkošanu Baltijas jūras vai Rīgas jūras līča piekrastes krasta kāpu aizsargjoslā nepieciešamība parka un mežaparka ierīkošanas gadījumā; pieteikuma par vides normatīvo aktu pārkāpumu pieļaujamības vērtēšana

07.11.2016. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1318/2016

Privātpersonas subjektīvās tiesības vērsties tiesā kaitējuma vai kaitējuma draudu videi gadījumā

20. ADMINISTRATĪVO PĀRKĀPUMU LIETAS

13.05.2016. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-789/2016

Nodrošinājuma valsts aģentūras pienākums lemt par transportlīdzekļa iznīcināšanu vai realizāciju, ja īpašniekam zudusi interese par transportlīdzekli

CIVILLIETU DEPARTAMENTS

JUDIKATŪRAS KLASIFIKATORS PĒC LIETU KATEGORIJĀM 2016.GADS

1. CIVILLIKUMS

- 1.1. Ievads
- 1.2. Ģimenes tiesības
 - 1.2.1. Laulība
 - 1.2.2. Vecāku un bērnu savstarpējās tiesības un pienākumi
- 1.3. Mantojuma tiesības
 - 1.3.1. Vispārīgie noteikumi
 - 1.3.2. Likumiskā mantošana
 - 1.3.3. Mantojuma atklāšanās, apsardzība un mantojuma prasība
- 1.4. Lietu tiesības
 - 1.4.1. Dažādu lietu šķiras
 - 1.4.2. Īpašums
- 1.5. Saistību tiesības
 - 1.5.1. Tiesiski darījumi vispār
 - 1.5.2. Saistības un prasījumi no neatļautas darbības
 - 1.5.3. Zaudējumi un to atlīdzība
 - 1.5.4. Nomas un īres līgums
 - 1.5.5. Prasījumi no svešu lietu pārziņas

2. CIVILPROCESA LIKUMS

- 2.1. Civilās tiesvedības pamatprincipi
 - 2.1.1. Civilprocesa principi
 - 2.1.2. Civiltiesisko strīdu pakļautība
 - 2.1.3. Tiesāšanās izdevumi
 - 2.1.4. Procesuālie termiņi
- 2.2. Lietas dalībnieki
- 2.3. Prasības tiesvedība
 - 2.3.1. Prasības celšana
 - 2.3.2. Civillietu iztiesāšana
 - 2.3.3. Tiesvedības apturēšana civillietā
 - 2.3.4. Prasības atstāšana bez izskatīšanas
 - 2.3.5. Tiesvedības izbeigšana
- 2.4. Sevišķā tiesāšanās kārtība
 - 2.4.1. Fiziskas personas maksātnespējas lietas
- 2.5. Saistību izpildīšana tiesas ceļā
 - 2.5.1. Saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšana
- 2.6. Kasācijas tiesvedība
 - 2.6.1. Kasācijas instances tiesas spriedums

- 2.7. Lietas, kurā spriedums vai lēmums stāties likumīgā spēkā, jauna izskatīšana
- 2.8. Starptautiskā civilprocesuālā sadarbība

3. DARBA TIESĪBAS

4. DZĪVOKĻU TIESĪBAS

- 4.1. Dzīvokļu privatizācija un īpašuma tiesības
- 4.2. Dzīvokļu apsaimniekošana

5. INTELEKTUĀLĀ ĪPAŠUMA TIESĪBAS

6. KOMERCTIESĪBAS

- 6.1. Dalībnieku sapulces lēmumu atzīšana par spēkā neesošiem
- 6.2. Valdes locekļa statuss
- 6.3. Valdes locekļa atbildība
- 6.4. Komercdarījumi
- 6.5. Kapitāla daļas un vērtspapīri
- 6.6. Negodīga konkurence

7. MAKSĀTNESPĒJAS LIETAS

- 7.1. Nolēmumi fiziskas personas maksātnespējas lietās

8. PAR ATJAUNOTĀ LATVIJAS REPUBLIKAS 1937.GADA CIVILLIKUMA IEVADA, MANTOJUMA TIESĪBU UN LIETU TIESĪBU DAĻAS SPĒKĀ STĀŠANĀS LAIKU UN PIEMĒROŠANAS KĀRTĪBU

9. TIESĪBU KOROBORĀCIJA UZ NEKUSTAMU ĪPAŠUMU (NOLĒMUMI PAR ZEMESGRĀMATU NODAĻU TIESNEŠU LĒMUMIEM)

10. NOLĒMUMI CITU KATEGORIJU LIETĀS

1. CIVILLIKUMS

1.1. IEVADS

28.04.2016. Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-1840/2016

Notāra pienākums nodrošināt mantojuma procesā iesaistīto personu civilās tiesības un likumīgās intereses

1.2. ĢIMENES TIESĪBAS

1.2.1. LAULĪBA

14.10.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-295/2016

Laulības laikā otra laulātā atsevišķajā mantā izdarīto ieguldījumu atlīdzināšana, šķirot laulību

1.2.2. VECĀKU UN BĒRNU SAVSTARPĒJĀS TIESĪBAS UN PIENĀKUMI*/.../2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-C-[A]-2016***Viena vecāka atsevišķas aizgādības noteikšana***15.01.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-C-10/2016***Dzīvokļa privatizācijā izmantoto sertifikātu piederības nozīme laulāto īpašuma tiesību daļas noteikšanā uz dzīvokli; dalāmā mantojuma un pievienojuma vērtības noteikšanas kārtība****1.3. MANTOJUMA TIESĪBAS****1.3.1. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI***29.02.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-C-48/2016***Mantnieka īpašuma tiesību atpakālejošais spēks****1.3.2. LIKUMISKĀ MANTOŠANA***28.04.2016. Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-C-1840/2016***Notāra pienākums nodrošināt mantojuma procesā iesaistīto personu civilās tiesības un likumīgās intereses****1.3.3. MANTOJUMA ATKLĀŠANĀS, APSARDZĪBA UN MANTOJUMA PRASĪBA***29.02.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-C-48/2016***Mantnieka īpašuma tiesību atpakālejošais spēks****1.4. LIETU TIESĪBAS****1.4.1. DAŽĀDU LIETU ŠĶIRAS***07.06.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-C-7/2016 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)***Cietušā tagadējās mantas samazinājuma izpratne****1.4.2. ĪPAŠUMS***29.02.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-C-48/2016***Mantnieka īpašuma tiesību atpakālejošais spēks***30.05.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-C-118/2016***Ikviena kopīpašnieka tiesības prasīt nomas maksu uz likuma pamata pastāvošu piespiedu nomas tiesisko attiecību ietvaros***23.11.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-C-287/2016***Piespiedu nomas līguma noslēgšana ar vienu no zemesgabala kopīpašniekiem****1.5. SAISTĪBU TIESĪBAS****1.5.1. TIESISKI DARĪJUMI VISPĀR***29.02.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-C-48/2016***Mantnieka īpašuma tiesību atpakālejošais spēks****1.5.2. SAISTĪBAS UN PRASĪJUMI NO NEATĻAUTAS DARBĪBAS***/.../2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-C-[B]-2016***Morālā kaitējuma atlīdzināšana autortiesību pārkāpuma gadījumā****1.5.3. ZAUDĒJUMI UN TO ATLĪDZĪBA***07.06.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-C-7/2016 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)***Cietušā tagadējās mantas samazinājuma izpratne****1.5.4. NOMAS UN ĪRES LĪGUMS***26.10.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-C-336/2016***Piespiedu zemes nomas attiecību konstatēšana****1.5.5. PRASĪJUMI NO SVEŠU LIETU PĀRZIŅAS***20.04.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-C-5/2016***Zemes īpašnieka prasības par nomas līguma noslēgšanu subjekts un šīs prasības apmērs****2. CIVILPROCESA LIKUMS****2.1. CIVILĀS TIESVEDĪBAS PAMATNOTEIKUMI****2.1.1. CIVILPROCESA PRINCIPI***26.02.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-C-77/2016***Kreditora tiesības saņemt apmierinājumu no parādnieka, ja viņš nav bijis informēts par maksātnespējas procedūras uzsākšanu pret parādnieku citā valstī***15.06.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-C-200/2016***Citu tiesu judikatūras ietekme uz izskatāmo lietu***31.03.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-C-231/2016***Strīda par pierādījuma viltojumu pakļautība***24.03.2016. Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-C-1166/2016***Notiesātā tiesības apstrīdēt brīvības atņemšanas iestādes priekšnieka atteikumu virzīt iesniegumu par soda izciešanas režīma mikstināšanu izskatīšanai administratīvajā komisijā**

16.03.2016. Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-1196/2016

Regulas Nr.44/2001 piemērojamība lietās par tādu ārvalsts tiesu nolēmumu izpildi, kas pēc būtības izskatītas šķīrējtiesā

2.1.2. CIVILTIESISKO STRĪDU PAKĻAUTĪBA

24.03.2016. Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-1166/2016

Notiesātā tiesības apstrīdēt brīvības atņemšanas iestādes priekšnieka atteikumu virzīt iesniegumu par soda izciešanas režīma mikstināšanu izskatīšanai administratīvajā komisijā

10.03.2016. Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-1285/2016 un tiesneses L.Kušnires atsevišķās domas

Strīdu par privatizācijas tiesiskumu pakļautība

2.1.3. TIESĀŠANĀS IZDEVUMI

12.12.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-342/2016

Ar lietas vešanu saistīto izdevumu neatlīdzināšana atbildētājam prasības daļējas apmierināšanas gadījumā

22.02.2016. Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-1073/2016

Izdevumi advokāta palīdzības samaksai kā viens no tiesāšanās izdevumu veidiem

2.1.4. PROCESUĀLIE TERMIŅI

11.03.2016. Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-1350/2016

Elektroniskā veidā sagatavotas apelācijas sūdzības iesniegšanas termiņš

20.05.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-133/2016

Apvērsuma prasības termiņa nokavējuma sekas

2.2. LIETAS DALĪBNIEKI

17.06.2016. Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-1788/2016 un tiesnešu I.Gardas, V.Jonikāna, V.Maksimova un

Z.Pētersones atsevišķās domas

Pilnvarnieku – privātpersonas un zvērināta advokāta – statusa nošķiršana

2.3. PRASĪBAS TIESVEDĪBA

2.3.1. PRASĪBAS CELŠANA

24.03.2016. Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-1166/2016

Notiesātā tiesības apstrīdēt brīvības atņemšanas iestādes priekšnieka atteikumu virzīt iesniegumu par soda izciešanas režīma mikstināšanu izskatīšanai administratīvajā komisijā

2.3.2. CIVILLIETU IZTIESĀŠANA

31.03.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-231/2016

Strīda par pierādījuma viltojumu pakļautība

2.3.3. TIESVEDĪBAS APTURĒŠANA CIVILLIETĀ

11.10.2016. Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā nr.SK-1401/2016

Prasītāja lūguma par jautājumu uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai izvērtēšana

2.3.4. PRASĪBAS ATSTĀŠANA BEZ IZSKATĪŠANAS

12.12.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-342/2016

Prioritārā kārtībā veicamā pārbaude kasācijas instances tiesā

2.3.5. TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANA

12.12.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-342/2016

Prioritārā kārtībā veicamā pārbaude kasācijas instances tiesā

2.4. SEVIŠKĀ TIESĀŠANĀS KĀRTĪBA

2.4.1. FIZISKAS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS LIETAS

20.05.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SPC-11/2016

Individuālā komersanta maksātnespējas procesa hronoloģiskā prioritāte

26.02.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-77/2016

Kreditora tiesības saņemt apmierinājumu no parādnieka, ja viņš nav bijis informēts par maksātnespējas procedūras uzsākšanu pret parādnieku citā valstī

2.5. SAISTĪBU IZPILDĪŠANA TIESAS CEĻĀ

2.5.1. SAISTĪBU BEZSTRĪDUS PIESPIEDU IZPILDĪŠANA

20.05.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-133/2016

Apvērsuma prasības termiņa nokavējuma sekas

2.6. KASĀCIJAS TIESVEDĪBA

2.6.1. KASĀCIJAS INSTANCES TIESAS SPRIEDUMS

01.11.2016. Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā nr.SK-1844/2016

Kasācijas instances tiesas norādījumu obligātums, nosūtot lietu procesuālo darbību izpildei

2.7. LIETAS, KURĀ SPRIEDUMS VAI LĒMUMS STĀJIES LIKUMĪGĀ SPĒKĀ, JAUNA IZSKATĪŠANA

31.03.2016. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SJC-13/2016*

Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmums kā jaunatklāts apstāklis

2.8. STARPTAUTISKĀ CIVILPROCESUĀLĀ SADARBĪBA

16.03.2016. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-1196/2016*

Regulas Nr.44/2001 piemērojamība lietās par tādu ārvalsts tiesu nolēmumu izpildi, kas pēc būtības izskatītas šķīrējtiesā

3. DARBA TIESĪBAS

30.11.2016. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-2009/2016*

Likuma pārejas noteikumu nozīme, nosakot tiesību normas atpakaļvērstu spēku laikā

08.12.2016. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-2672/2016 un tiesnešu I.Gardas, Z.Pētersones un N.Salienieka atsevišķās domas (JUDIKATŪRAS MAIŅA)*

Uzteikuma tiesiskā daba

4. DZĪVOKĻU TIESĪBAS

4.1. DZĪVOKĻU PRIVATIZĀCIJA UN ĪPAŠUMA TIESĪBAS

29.02.2016. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-48/2016*

Mantinieka īpašuma tiesību atpakaļejošais spēks

10.03.2016. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-1285/2016 un tiesneses L.Kušnires atsevišķās domas*

Strīdu par privatizācijas tiesiskumu pakļautība

4.2. DZĪVOKĻU APSAIMNIEKOŠANA

20.04.2016. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-5/2016*

Zemes īpašnieka prasības par nomas līguma noslēgšanu subjekts un šīs prasības apmērs

15.11.2016. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-8/2016*

Dzīvokļa īpašnieka tiesības nemaksāt par nesāņemtiem pakalpojumiem

16.05.2016. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-34/2016*

Kopīpašumā esošai ēkai veiktu remontdarbu izdevumu atlīdzināšanas priekšnoteikumi; patvaļīgas būvniecības konstatēšana

22.11.2016. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-226/2016*

Piespiedu zemes nomas prasījuma saistošā daba zemes nomas tiesisko attiecību subjektam

26.10.2016. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-336/2016*

Piespiedu zemes nomas attiecību konstatēšana

5. INTELEKTUĀLĀ ĪPAŠUMA TIESĪBAS

/.../2016. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-[B]-2016*

Zaudējumu un morālā kaitējuma atlīdzināšana autortiesību pārkāpuma gadījumā; darba izmantošana informatīviem mērķiem

31.05.2016. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-19/2016*

No reģistrētas preču zīmes atšķirīga apzīmējuma izmantošana

01.07.2016. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-124/2016*

Autortiesību pāreja ķermeniskas lietas, kurā darbs ietverts, atsavināšanas gadījumā

30.06.2016. *Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā nr.SKC-1237/2016*

Ar autortiesībām aizsargāta darba izmantotāja noteikšana

11.10.2016. *Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā nr.SKC-1401/2016*

Prasītāja pienākums konkrētizēt iespējamo patenta pārkāpumu veidojošās darbības

6. KOMERCTIESĪBAS

6.1. DALĪBNIEKU SAPULCES LĒMUMU ATZĪŠANA PAR SPĒKĀ NEESOŠIEM

16.12.2016. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-353/2016*

Dividenžu izmaksas tiesiskums, ja pieļautas kļūdas dalībnieku sapulces protokolā

6.2. VALDES LOCEKĻA STATUSS

11.04.2016. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-1314/2016 un tiesneša V.Jonikāna atsevišķās domas*

Tiesiskuma princips bezstrīdus procesā; kapitālsabiedrības un tās valdes locekļa noslēgta darījuma nostiprināšana zemesgrāmatā

6.3. VALDES LOCEKĻA ATBILDĪBA

07.06.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-7/2016

Komerscābiedrības valdes locekļa atbildība; maksātnespējas administratora prasība pret maksātnespējīgās komerscābiedrības valdes locekli

18.05.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-214/2016

Valdes locekļa atbildība Komerclikuma 169.panta izpratnē

6.4. KOMERCDARĪJUMI

11.04.2016. Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-1314/2016 un tiesneša V.Jonikāna atsevišķās domas

Tiesiskuma princips bezstrīdus procesā; kapitālsabiedrības un tās valdes locekļa noslēgta darījuma nostiprināšana zemesgrāmatā

6.5. KAPITĀLA DAĻAS UN VĒRTSPAPĪRI

10.02.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-17/2016

Vērtspapīru oriģināla un dublikāta juridiskais spēks

6.6. NEGODĪGA KONKURENCE

15.06.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-200/2016

Potenciālās konkurences iespējamība Konkurences likuma 1. panta 6. un 9. punkta kontekstā

7. MAKSĀTNESPĒJAS LIETAS

7.1. NOLĒMUMI FIZISKAS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS LIETĀS

20.05.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SPC-11/2016

Individuālā komersanta maksātnespējas procesa hronoloģiskā prioritāte

26.02.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-77/2016

Kreditora tiesības saņemt apmierinājumu no parādnieka, ja viņš nav bijis informēts par maksātnespējas procedūras uzsākšanu pret parādnieku citā valstī

12.12.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-342/2016

Ar lietas vešanu saistīto izdevumu neatlīdzināšana atbildētājam prasības daļējas apmierināšanas gadījumā; prioritārā kārtībā veicamā pārbaude kasācijas instances tiesā

8. PAR ATJAUNOTĀ LATVIJAS REPUBLIKAS 1937.GADA CIVILLIKUMA IEVADA, MANTOJUMA TIESĪBU UN LIETU TIESĪBU DAĻAS SPĒKĀ STĀŠANĀS LAIKU UN PIEMĒROŠANAS KĀRTĪBU

23.11.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-287/2016

Piespiedu nomas līguma noslēgšana ar vienu no zemesgabala kopīpašniekiem

9. TIESĪBU KOROBORĀCIJA UZ NEKUSTAMU ĪPAŠUMU (NOLĒMUMI PAR ZEMESGRĀMATU NODAĻU TIESNEŠU LĒMUMIEM)

11.04.2016. Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-1314/2016 un tiesneša V.Jonikāna atsevišķās domas

Tiesiskuma princips bezstrīdus procesā; kapitālsabiedrības un tās valdes locekļa noslēgta darījuma nostiprināšana zemesgrāmatā

02.02.2016. Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-1406/2016

Zemesgrāmatu likuma 60.panta tvērums

10. NOLĒMUMI CITU KATEGORIJU LIETĀS

01.07.2016. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-124/2016

Dzīvesvietas plāns kā personas dati

02.02.2016. Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-1406/2016

Zemesgrāmatu likuma 60.panta tvērums

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTS

**JUDIKATŪRAS
KLASIFIKATORS
PĒC LIKUMU NORMĀM
2016.GADS**

KRIMINĀLLIKUMA VISPĀRĪGĀ DAĻA

I nodaļa. Vispārīgie noteikumi
II nodaļa. Noziedzīgs nodarījums
III nodaļa. Apstākļi, kas izslēdz kriminālatbildību
IV nodaļa. Soda
V nodaļa. Soda noteikšana
VI nodaļa. Atbrivošana no kriminālatbildības un soda
VII nodaļa. Nepilngadīgo kriminālatbildības īpatnības
VIII¹ nodaļa. Juridiskajām personām piemērojamie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi

KRIMINĀLLIKUMA SEVIŠKĀ DAĻA

XIII nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret personas veselību
XIV nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret personas pamattiesībām un pamatbrīvībām
XVII nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret ģimeni un nepilngadīgajiem
XVIII nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret ipašumu
XIX nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā
XX nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību
XXI nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret satiksmes drošību
XXIII nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret jurisdikciju
XXIV nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā

KRIMINĀLPROCESA LIKUMS

1.nodaļa. Kriminālprocesa pamatnoteikumi
2.nodaļa. Kriminālprocesa pamatprincipi
5.nodaļa. Personas, kuras īsteno aizstāvību
6.nodaļa. Cietušais un viņa pārstāvība
7.nodaļa. Citas kriminālprocesā iesaistītās personas
9.nodaļa. Pierādīšana un pierādījumi
10.nodaļa. Izmeklēšanas darbības
11.nodaļa. Speciālās izmeklēšanas darbības
12.nodaļa. Rīcība ar lietiskajiem pierādījumiem un dokumentiem
18.nodaļa. Procesuālie termiņi
19.nodaļa. Nolēmumi
26.nodaļa. Ar noziedzīgu nodarījumu radītā kaitējuma atlīdzināšana
30.nodaļa. Kriminālprocesa uzsākšana un izbeigšana
39.nodaļa. Pirmstiesas kriminālprocesa īpatnības, piemērojot piespiedu izmeklēšanas līdzekļus juridiskajai personai
42.nodaļa. Krimināllietas iztiesāšanas vispārīgie noteikumi
46.nodaļa. Iztiesāšana
47.nodaļa. Spriedums
52.nodaļa. Lietas sagatavošana iztiesāšanai apelācijas instances tiesā
53.nodaļa. Lietas iztiesāšana apelācijas kārtībā
54.nodaļa. Lietas izskatīšana kasācijas kārtībā
56.nodaļa. Kriminālprocess lietās par mirušā rehabilitāciju
60.nodaļa. Spriedumu un lēmumu nodošana izpildei
61.nodaļa. Spriedumu un lēmumu izpildes laikā radušos jautājumu izskatīšana
64.nodaļa. Sadarbības vispārīgie noteikumi

KRIMINĀLLIKUMA VISPĀRĪGĀ DAĻA

I nodaļa. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

19.08.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-336/2016

Papildsoda – policijas kontroles – aizstāšanas ar papildsodu – probācijas uzraudzību – spēkā stāšanās

II nodaļa. NOZIEDZĪGS NODARĪJUMS

19.08.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-336/2016

Noziedzīgu nodarījumu recidīvs

III nodaļa. APSTĀKĻI, KAS IZSLĒDZ KRIMINĀLATBILDĪBU

30.06.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-296/2016

Nepieciešamās aizstāvēšanās tiesīguma nosacījumi

IV nodaļa. SODS

19.02.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-163/2016

Nav konfiscējama nauda minimālās mēneša darba algas apmērā

20.05.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-207/2016

Naudas soda samaksas termiņa atlikšanas vai sadalīšanas nosacījumi

V nodaļa. SODA NOTEIKŠANA

11.02.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-45/2016

Jauna noziedzīga nodarījuma izdarīšana nosacītas notiesāšanas pārbaudes laikā

15.01.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-78/2016

Atbildību mikstinošs apstāklis – vainīgais sekmējis citas personas nozieguma atklāšanu

17.03.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-154/2016

Jauna atbildību mikstinoša apstākļa konstatēšana apelācijas instances tiesā ir pamats noteiktā soda mēra pārskatīšanai

20.06.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-306/2016

Polijas kontroles un probācijas uzraudzības saskaitīšanas noteikumi

21.12.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-527/2016

Papildsoda noteikšana pēc noziedzīgu nodarījumu kopības par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem

VI nodaļa. ATBRĪVOŠANA NO KRIMINĀLATBILDĪBAS UN SODA

11.02.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-45/2016

Jauna noziedzīga nodarījuma izdarīšana nosacītas notiesāšanas pārbaudes laikā

07.06.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-213/2016

Atbrīvošanas no kriminālatbildības vērtēšanas kritēriji

VII nodaļa. NEPILNGADĪGO KRIMINĀLATBILDĪBAS ĪPATNĪBAS

11.02.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-J-94/2016

Brīvības atņemšanas soda noteikšanas neiespējamība nepilngadīgajam par kriminālpārkāpumu un mazāk smagu noziegumu

VIII¹ nodaļa. JURIDISKAJĀM PERSONĀM PIEMĒROJAMIE PIESPIEDU IETEKMĒŠANAS LĪDZEKĻI

14.06.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-6/2016

Piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanas juridiskajai personai nosacījumi

KRIMINĀLLIKUMA SEVIŠKĀ DAĻA

XIII nodaļa. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET PERSONAS VESELĪBU

30.06.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-296/2016

Nepieciešamās aizstāvēšanās tiesīguma nosacījumi

XIV nodaļa. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET PERSONAS PAMATTIESĪBĀM UN PAMATBRĪVĪBĀM

29.09.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-190/2016

Būtisks kaitejums, kvalificējot noziedzīgo nodarījumu pēc Krimināllikuma 145.panta, ja ievērojami apdraudētas citas ar likumu aizsargātās intereses – aizskartas Satversmē garantētās personas tiesības

XVII nodaļa. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET ĢIMENI UN NEPILNGADĪGAJIEM

23.03.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-112/2016

Tiesas nolēmuma par pagaidu aizsardzību pret vardarbību spēkā esamība

XVIII nodaļa. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET ĪPAŠUMU

20.04.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-40/2016

Krāpšanas objektīvā un subjektīvā puse

21.06.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-174/2016

Apdrošināšanas atlīdzības saņemšanas krāpšanas nolūkos (apdrošināšanas krāpšana) norobežošana no svešas mantas iegūšanas ar viltu (krāpšana)

19.09.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-496/2016

Nelikumīgu darbību ar finanšu instrumentiem un maksāšanas līdzekļiem norobežošana no krāpšanas automatizētā datu apstrādes sistēmā

07.11.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-J-689/2016

Organizētā grupā izdarīta krāpšana

XIX nodaļa. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI TAUTSAIMNIECĪBĀ

28.04.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-5/2016

Tabakas izstrādājumu nelikumīgas pārvietošanas (pārveidošanas) mēģinājuma nepamatota atzišana par sagatavošanos tāda nodarījuma izdarīšanai

26.05.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-51/2016

Akcizes preces jēdziens; tiesības uz kompensāciju par nelikumīgām darbībām ar akcizes precēm

21.06.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-99/2016

Akcizes nodokļa iekasēšanas nosacījumi un ar kontrabandu valstij nodarītā kaitējuma kompensācija

08.06.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.323/2016

Akcizes nodokļa uzlikšanas nosacījumi nelikumīgi ievestām precēm

25.08.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-332/2016

Nelikumīgas darbības ar akcizes precēm un to rezultātā valstij nodarītā kaitējuma kompensācija

19.09.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-496/2016

Nelikumīgu darbību ar finanšu instrumentiem un maksāšanas līdzekļiem norobežošana no krāpšanas automatizētā datu apstrādes sistēmā

XX nodaļa. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET VISPĀRĒJO DROŠĪBU UN SABIEDRISKO KĀRTĪBU

14.06.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-68/2016

Huligānisma kvalifikācijas jautājumi

20.10.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-223/2016

Krimināllikuma 253.² panta pirmajā daļā paredzētā brīdinājuma par kriminālatbildību par narkotisko un psihotropo vielu neatļautu iegādāšanos, glabāšanu un lietošanu spēkā stāšanās

14.06.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-262/2016

Huligānisku darbību, kas saistītas ar vidēja smaguma miesas bojājumu nodarīšanu un nav izdarīti pastiprinošos apstākļos, kvalifikācija

07.09.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-389/2016

Narkotisko vielu apmēra noteikšana, kvalificējot noziedzīgo nodarījumu pēc Krimināllikuma 253. un 253.¹ panta

XXI nodaļa. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET SATIKSMES DROŠĪBU

14.01.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-14/2016

Transportlīdzekļa vadīšana bez tiesībām

21.11.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-655/2016

Papildsoda – mantas konfiskācijas – piemērošana par nodarījumu, kas izdarīts laikā, kad šāds papildsods nebija paredzēts

XXIII nodaļa. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET JURISDIKCiju

22.03.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-54/2016

Krimināllikuma 296.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse un subjekts

08.12.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-265/2016

„Krimināllietas materiālu” jēdziens Krimināllikuma 307.panta izpratnē

05.05.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-318/2016

Pretrunīgs spriedums

XXIV nodaļa. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI VALSTS INSTITŪCIJU DIENESTĀ

31.03.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-25/2016

Kukuļa nodošana un kukuļa piedāvāšana kā patstāvīgi pabeigti noziedzīgi nodarījumi

05.05.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-J-58/2016

Dienesta stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas kvalifikācijas jautājumi

03.10.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-615/2016

Ārsts kā Krimināllikuma 326.² pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma (prettiesiska labuma pieprasīšana un pieņemšana) subjekts

KRIMINĀLPROCESA LIKUMS

1.nodaļa. KRIMINĀLPROCESA PAMATNOTEIKUMI

21.06.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-99/2016

Akcizes nodokļa iekasēšanas nosacījumi un ar kontrabandu valstij nodarītā kaitējuma kompensācija

2.nodaļa. KRIMINĀLPROCESA PAMATPRINCIPI

26.05.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.51/2016

Akcizes preces jēdziens; tiesības uz kompensāciju par nelikumīgām darbībām ar akcizes precēm

04.02.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-53/2016

Apstākļi, kas vērtējami, lemjot, vai nav notikusi uzskūdišana izdarīt noziedzīgu nodarījumu

09.02.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-92/2016

Tiesai, izvērtējot apsūdzētā apgalvojumus par vardarbīgu liecību iegūšanu pirmstiesas kriminālprocesā, jāvērtē, vai nav pārkāpts spīdzināšanas un pazemošanas aizliegums

20.04.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-260/2016

Nosacījumi samaksas par aizstāvja darbu apelācijas instances tiesā piedziņai valsts labā

08.06.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-323/2016

Akcizes nodokļa uzlikšanas nosacījumi nelikumīgi ievestām precēm

28.06.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-348/2016

Tiesības uz aizstāvību ievērošana liecību kā pierādījumu izmantošanā

09.12.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-556/2016

Tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā tiesā pārkāpums apsūdzētā pēdējā vārdā

5.nodaļa. PERSONAS, KURAS ĪSTENO AIZSTĀVĪBU

07.03.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-65/2016

Tiesības uz atbrīvošanu no samaksas par aizstāvja palīdzību, ja persona kriminālprocesā, kurā aizstāvja piedalīšanās ir obligāta, to nav vēlējusies

18.07.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-475/2016

Aizstāvja tiesības iesniegt kasācijas sūdzību

6.nodaļa. CIETUŠAIS UN VIŅA PĀRSTĀVĪBA

28.09.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-480/2016

Ierobežojums cietušā uzaicinātajam juridiskās palīdzības sniedzējam iesniegt kasācijas sūdzību

7.nodaļa. CITAS KRIMINĀLPROCESĀ IESAISTĪTĀS PERSONAS

20.04.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-110/2016

Citai personai piederoša transportlīdzekļa, kas ticis izmantots noziedzīga nodarījuma izdarīšanai, konfiskācijas nosacījumi

9.nodaļa. PIERĀDĪŠANA UN PIERĀDĪJUMI

20.04.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-40/2016

Pierādījumu pieļaujamība starptautiskās sadarbības krimināltiesiskajā jomā ietvaros

09.02.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-92/2016

Tiesai, izvērtējot apsūdzētā apgalvojumus par vardarbīgu liecību iegūšanu pirmstiesas kriminālprocesā, jāvērtē, vai nav pārkāpts spīdzināšanas un pazemošanas aizliegums

28.06.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-348/2016

Liecību pieļaujamības nosacījumi

10.nodaļa. IZMEKLĒŠANAS DARBĪBAS

30.06.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-338/2016

Prokurora piekrišana kratišanai

28.06.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-348/2016

Liecību pieļaujamības nosacījumi

11.nodaļa. SPECIĀLĀS IZMEKLĒŠANAS DARBĪBAS

15.03.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-93/2016

Nosacījumi speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanai

30.06.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-338 /2016

Lēmums par speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanu, dalības vai līdzdalības noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā imitēšana

12.nodaļa. RĪCĪBA AR LIETISKAJIEM PIERĀDĪJUMIEM UN DOKUMENTIEM

20.04.2016. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-110/2016

Citai personai piederoša transportlīdzekļa, kas ticis izmantots noziedzīga nodarījuma izdarīšanai, konfiskācijas nosacījumi

18.nodaļa. PROCESUĀLIE TERMIŅI

08.09.2016. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-509/2016

Kasācijas sūdzības iesniegšanas termiņa aprēķināšana, ja tiesas nolēmuma noraksts procesā iesaistītajai personai nosūtīts elektroniski

19.nodaļa. NOLĒMUMI

08.09.2016. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-509/2016

Kasācijas sūdzības iesniegšanas termiņa aprēķināšana, ja tiesas nolēmuma noraksts procesā iesaistītajai personai nosūtīts elektroniski

26.nodaļa. AR NOZIEDZĪGU NODARĪJUMU RADĪTĀ KAITĒJUMA ATLĪDZINĀŠANA

26.05.2016. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-51/2016

Akcizes preces jēdziens; tiesības uz kompensāciju par nelikumīgām darbībām ar akcizes precēm

21.06.2016. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-99/2016

Akcizes nodokļa iekasēšanas nosacījumi un ar kontrabandu valstij nodarītā kaitējuma kompensācija

08.06.2016. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-323/2016

Akcizes nodokļa uzlikšanas nosacījumi nelikumīgi ievestām precēm

25.08.2016. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-332/2016

Nelikumīgas darbības ar akcizes precēm un to rezultātā valstij nodarītā kaitējuma kompensācija

10.11.2016. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-499/2016

Prasība par nodarītā morālā kaitējuma atlīdzinājumu ir cietušā personisks prasījums

21.11.2016. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-713/2016

Kaitējuma kompensācijas noteikšana noziedzīgā nodarījumā, ko izdarījušas dažādos kriminālprocesos notiesātas personas

30.nodaļa. KRIMINĀLPROCESA UZSĀKŠANA UN IZBEIGŠANA

27.09.2016. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-J-507/2016

Tiesas pienākums izvērtēt apsūdzētā vainīgumu, izbeidzot kriminālprocesu personu nereabilitējoša apstākļa dēļ – kriminālprocesu nav iespējams pabeigt saprātīgā termiņā

39.nodaļa. PIRMSTIESAS KRIMINĀLPROCESA ĪPATNĪBAS, PIEMĒROJOT PIESPIEDU IZMEKLĒŠANAS LĪDZEKĻUS JURIDISKAJAI PERSONAI

14.06.2016. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-6/2016

Piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanas juridiskajai personai nosacījumi

42.nodaļa. KRIMINĀLLIETAS IZTIESĀŠANAS VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

14.06.2016. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-6/2016

Apelācijas instances tiesas tiesības grozīt apsūdzību pēc aiziešanas apspriežu istabā taisīt spriedumu

31.03.2016. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-25/2016

Apsūdzētā stāvokli pasliktinoši no apsūdzības atšķirīgi kukuļdošanas faktiskie apstākļi

10.02.2016. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-38/2016

Lietas iztiesāšana apsūdzētā prombūtnē apelācijas instances tiesā

28.04.2016. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-189/2016

Nepamatota krimināllietas iztiesāšana apsūdzētā prombūtnē (in absentia)

46.nodaļa. IZTIESĀŠANA

28.06.2016. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-348/2016

Liecību pieļaujamības nosacījumi

47.NODAĻA. SPRIEDUMS

17.05.2016. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-318/2016

Pretrunīgs spriedums

52.NODAĻA. LIETAS SAGATAVOŠANA IZTIESĀŠANAI APELĀCIJAS INSTANCES TIESĀ

20.04.2016. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-260/2016

Nosacījumi samaksas par aizstāvja darbu apelācijas instances tiesā piedziņai valsts labā

53.NODAĻA. LIETAS IZTIESĀŠANA APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ

31.03.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-25/2016

Kukuļa nodošana un kukuļa piedāvāšana kā patstāvīgi pabeigti noziedzīgi nodarījumi; apsūdzētā stāvokli pasliktinoši no apsūdzības atšķirīgi kukuļdošanas faktiskie apstākļi

17.05.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-318/2016

Pretrunīgs spriedums

14.12.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-632/2016

Noziedzīga nodarījuma apraksts kā tiesiska un pamatota notiesājoša sprieduma sastāvdaļa

54.NODAĻA. LIETAS IZSKATĪŠANA KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ

22.01.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-62/2016

Kasācijas sūdzības vai protesta iesniegšana elektroniski

24.05.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-352/2016

Sprieduma par pirmstiesas procesā slēgtu vienošanos izskatīšanas apjoms un ietvari kasācijas instances tiesā

18.07.2016. Krimināllietu departamenta tiesneša lēmums lietā nr.SKK-475/2016

Aizstāvja tiesības iesniegt kasācijas sūdzību

28.09.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-480/2016

Ierobežojums cietušā uzaicinātajam juridiskās palīdzības sniedzējam iesniegt kasācijas sūdzību

56.NODAĻA. KRIMINĀLPROCESS LIETĀS PAR MIRUŠĀ REABILITĀCIJU

03.11.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-427/2016

Procesā par mirušā rehabilitāciju izlemjamie jautājumi

60.NODAĻA. SPRIEDUMU UN LĒMUMU NODOŠANA IZPILDEI

20.05.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-207/2016

Naudas soda samaksas termiņa atlikšanas vai sadalīšanas nosacījumi

61.NODAĻA. SPRIEDUMU UN LĒMUMU IZPILDES LAIKĀ RADUŠOS JAUTĀJUMU IZSKATĪŠANA

21.11.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-713/2016

Kaitējuma kompensācijas noteikšana noziedzīgā nodarījumā, ko izdarījušas dažādos kriminālprocesos notiesātas personas

64.NODAĻA. SADARBĪBAS VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

20.04.2016. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-40/2016

Pierādījumu pieļaujamība starptautiskās sadarbības krimināltiesiskajā jomā ietvaros

JUDIKATŪRAS MAINA: 2016

TĒZES AUGSTĀKĀS TIESAS SPRIEDUMIEM, KUROS MAINĪTA KASĀCIJAS INSTANCES PRAKSE

Civillietu departamenta

2016.gada 8.decembra spriedums lietā

Nr.SK-2672/2016

UZTEIKUMA TIESISKĀ DABA

1. Darbinieka vai darba devēja uzteikums ir vienpusējs tiesisks darījums. Ar uzteikumu tiek izbeigtas darba tiesiskās attiecības – tam ir tiesisko seku nodibinošs jeb konstitutīvs spēks.

2. Darbinieka Darba likuma 100.panta piektās daļas kārtībā izteikts uzteikums stājas spēkā nekavējoties un izbeidz darba tiesiskās attiecības. Tā kā darba tiesiskās attiecības vairs nepastāv, nav tiesiska darba devēja rīcība uzteikt darba līgumu pēc kāda no Darba likuma 101.panta pirmajā daļā norādītajiem pamatiem.

3. Situācijā, kad darba devējs ir izmaksājis atļaušanas pabalstu, lai gan pēc tā pārliecības nav pastāvējis svarīgs iemesls Darba likuma 100.panta piektās daļas izpratnē, kad darbinieka uzteikuma dēļ sakarā ar nekavējošu darba tiesisko attiecību pārtraukšanu tam ir radušies zaudējumi, uzteikumā ietvertā pamatojuma dēļ ir aizskarta tā reputācija vai tamlīdzīgi, tas atbilstoši Civilprocesa likuma 1.pantam var celt attiecīgu prasību tiesā savu tiesību aizskāruma novēršanai uz tā pamata, ka darbinieka uzteikuma pamatā norādītie apstākļi neatbilst īstenībai.

4. Jautājums par darbinieka uzteikuma pamatotību pēc Darba likuma 100.panta piektās daļas tiesai jāizvērtē arī tad, kad, neesot attiecīgai darba devēja prasībai, darbinieks cēlis prasību par atļaušanas pabalsta piedziņu.

Spriedumam pievienotas tiesnešu Ināras Gardas,

Zanes Pētersones un Normunda Salenieka atsevišķās domas

Administratīvo lietu departamenta

2016.gada 24.maija spriedums lietā

Nr.SKA-399/2016

DISCIPLINĀRSODA PIEMĒROŠANA ROBEŽSARGAM PAR AIZLIEGUMA IENEST ROBEŽKONTROLES PUNKTA TERITORIJĀ UN TURĒT PIE SEVIS ĀRVALSTS VALŪTAS VIENĪBAS PĀRKĀPUMU

1. Valsts robežsardzes noteiktais aizliegums ienest robežkontroles punkta teritorijā un turēt pie sevis jebkādas ārvalsts valūtas vienības ir kategorisks, proti, ar mērķi izslēgt šaubas par korupcijas iespējamību nav pieļaujama jebkādas ārvalsts valūtas atrašanās pie amatpersonas. Tādēļ disciplinārsoda veida noteikšanā ārvalsts valūtas apmēram nav nozīmes.

2. Disciplinārsoda piemērošana ir individualizēta procedūra, kuras gala rezultātu ietekmē vairāku apstākļu kopums, proti, pārkāpuma raksturs, tā izdarīšanas apstākļi un sekas, pārkāpēja vainas pakāpe nodarījumā, ziņas, kas raksturo personību un iepriekšējo darbu, atbildību mīkstinošos un pastiprinošos apstākļus. Tādēļ tas, ka robežsargs ir pieļāvis būtisku pārkāpumu – turējis pie sevis ārvalsts valūtas vienības –, nenozīmē, ka viņš bez citu apstākļu izvērtēšanas automātiski ir atbrivojams no amata. Tas būtu pretrunā disciplinārsoda noteikšanas principiem.

Civillietu departamenta

2016.gada 7.jūnija spriedums lietā

Nr.SK-7/2016

KOMERCSABIEDRĪBAS VALDES LOCEKĻA ATBILDĪBA; MAKSĀTNESPĒJAS ADMINISTRATORA PRASĪBA PRET MAKSĀTNESPĒJĪGĀS KOMERCSABIEDRĪBAS VALDES LOCEKLI; CIETUŠĀ TAGADĒJĀS MANTAS SAMAZINĀJUMA IZPRATNE

1. Viens no komercsabiedrības valdes locekļa pamatpienākumiem ir nodrošināt sabiedrības darbības tiesiskumu. Ja valdes loceklis, izpildot viņam uzticētos sabiedrības vadīšanas uzdevumus, rīkojas pretēji normatīvo aktu prasībām, piemēram, pieļaujot būtiskus likuma „Par grāmatvedību” normu pārkāpumus, tad nav pamata runāt par šādas darbības atbilstību krietna un rūpīga saimnieka mērāklai.

Komerclikuma 169.pants neparedz pienākumu sabiedrībai pierādīt valdes (padomes) locekļa vainu, bet, gluži pretēji, tas noteic šīs amatpersonas vainas prezumpciju. Atbildība neiestājas vienīgi tad, ja valdes (padomes) loceklis pierāda, ka attiecīgajā situācijā ir rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks, respektīvi – nav pielaidis pat vieglu neuzmanību.

2. Viens no instrumentiem, kā atgūt līdzekļus kreditoru prasījumu segšanai maksātnespējas procesā, ir zaudējumu piedziņa no maksātnespējīgās komercsabiedrības valdes locekļiem. Maksātnespējas procesa administratoram, kurš cēlis prasību pret valdes locekli, ir jāpierāda, pirmkārt, sabiedrībai (kreditoru kopumam) nodarīto zaudējumu fakts un apmērs, otrkārt, cēloniskais sakars starp zaudējumiem un valdes locekļa rīcību, treškārt, kā šie zaudējumi ir samazinājuši kreditoru prasījumu apmierināšanas iespējas maksātnespējas procesā, bet valdes loceklis var atbrīvoties no civiltiesiskās atbildības, pierāddams savas rīcības atbilstību krietna un rūpīga saimnieka kritērijiem.

3. Naudas līdzekļi, kas nepieciešami iepriekšējā mantiskā stāvokļa atjaunošanai, ir kritērijs, pēc kura iespējams noteikt, kādā apmērā ir noticis cietušā esošās mantas samazinājums, proti, kādā apmērā mantas īpašniekam nodarīti zaudējumi tagadējās mantas samazinājuma veidā. Tāpēc apstāklim, vai norādītais stāvoklis reāli ticis atjaunots, cietušajam veicot attiecīgus mantiskus ieguldījumus, nav izšķirošas nozīmes, un tas nevar būt pamats tiesību aizskārēja atbrīvošanai no civiltiesiskās atbildības jeb zaudējumu atlīdzināšanas pienākuma.

Respektīvi, mantas sastāvā ietilpstošo aktīvu samazinājums (tostarp VID aprēķinātās valsts budžetā iemaksājamās naudas summas, kuru samaksa nav veikta kapitālsabiedrības maksātnespējas dēļ) ir uzskatāms par mantisku pametumu Civillikuma 1770.panta izpratnē. Līdz ar to saistību apmēra palielināšanos, ko izraisījis tiesību pārkāpums, nevar traktēt kā priekšā stāvošu zaudējumu, kas nav jāatlīdzina.

VI

PUBLISKAIS PĀRSKATS PAR LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS DARBU 2016. GADĀ

Ivars BIČKOVIČS. Augstākā tiesa gatava darbam jaunajā statusā kā tikai kasācijas tiesa	87
Valsts prezidenta Raimonda VĒJONA apsveikums Augstākās tiesas plēnumam	88
AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS PAMATS, STRUKTŪRA, FUNKCIJAS, STRATĒGIJA	88
Institūcijas, kuru darbību nodrošina Augstākā tiesa	89
AUGSTĀKĀS TIESAS VADĪBA UN PLĒNUMS	89
AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI	90
Tiesnešu sastāva izmaiņas 2016.gadā	91
Augstākās tiesas tiesneši pašpārvaldes institūcijās	91
Tiesnešu papildu pienākumi un aktivitātes	91
STRUKTŪRVIENTĪBU DARBĪBAS PĀRSKATS	92
Civillietu departaments	93
Krimināllietu departaments	97
Administratīvo lietu departaments	101
Civillietu tiesu palāta	104
Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa	106
Administrācija	108
DISCIPLINĀRTIESA	112

IEVADS

2016.gads Augstākajai tiesai bija nozīmīgs ar divām būtiskām iezīmēm. Pirmkārt, reformu, kuras rezultātā darbību beigusi Civillietu tiesu palāta un Augstākā tiesa kļuvis par tikai kasācijas instanci. Otrkārt, pozitīvā lietu izskatīšanas bilance – neizskatīto lietu atlikums Augstākajā tiesā samazinājies par 37%.

Gan šīs pozitīvās tendences, gan to aktualizētās problēmas akcentētas Augstākās tiesas gada atskaite plēnumā, kas notika 3.martā. Augstākās tiesas priekšsēdētājs un departamentu priekšsēdētāji norādīja, ka tiesnešu intensīvā darba slodze kasācijas instancē, izskatot vidēji 117 lietas gadā, ir nepieņemami liela. Savukārt tā sauktā tiro trīspakāpju tiesu instanču reforma un ar to saistītais normatīvais regulējums praksē aktualizējis jautājumu par departamentu tiesnešu atlases procesa caurskatāmību un atsevišķu risinājumu pamatotību, kā arī departamentu lomu šajā procesā.

Gada atskaite plēnumā piedalījās 29 no 36 Augstākās tiesas tiesnešiem un viens tiesneša pienākumu

izpildītājs. Struktūrvienību darbu 2016.gadā analizēja to vadītāji – Civillietu departamenta priekšsēdētāja Edīte Vernuša, Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe, Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, Administrācijas vadītāja Sandra Lapiņa, Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja Anita Zikmane. Tiesneši uzklusēja arī Disciplinārtiesas priekšsēdētāja Aigara Strupiņa informāciju par aizvadītā gada lietām.

Plēnuma viesi bija ģenerālprokurors Ēriks Kalnmeiers un tieslietu ministrs Dzintars Rasnačs. Apsveikumu Augstākās tiesas Plēnumam bija atsūtījis Valsts prezidents Raimonds Vējonis.

Publiskajā pārskatā apkopota informācija no Augstākās tiesas priekšsēdētāja, struktūrvienību vadītāju un Disciplinārtiesas priekšsēdētāja ziņojumiem plēnumā, statistikas dati un cita Augstākās tiesas informācija.

Plašu informāciju par Augstākās tiesas darbu var atrast mājaslapā www.at.gov.lv.

AUGSTĀKĀ TIESA GATAVA DARBAM JAUNAJĀ STATUSĀ KĀ TIKAI KASĀCIJAS TIESA

Ivars BIČKOVIČS, Augstākās tiesas priekšsēdētājs

Aizvadītais gads Latvijas tiesu vēsturē bijis divu būtisku tiesu reformu gads. Turpinājās tiesu teritoriālā reforma, samazinot rajona (pilsētu) tiesu skaitu, un pabeigta pāreja uz tīro trīspakāpju tiesu sistēmu, likvidējot apelācijas instanci – tiesu palātas – Augstākajā tiesā. Civillietu tiesu palātas darbības izbeigšana noritēja veiksmīgāk nekā process pirms diviem gadiem, beidzot Krimināllietu tiesu palātas darbību, jo bija skaidrāks reformas normatīvais regulējums, un Civillietu tiesu palātas priekšsēdētāja Ineta Ozola spēja konstruktīvi administrēt tiesu palātas pēdējo darba gadu.

Stiprinot Augstāko tiesu kā kasācijas instanci, veikta virkne organizatorisku un personālvadības pasākumu, pirmkārt, palielinot kvalificētu tiesnešu atbalsta personāla skaitu. 2016.gadā darbu sāka reorganizētā Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa ar plašākām funkcijām un personālu nekā iepriekš Judikatūras nodaļa. Palielināts arī tiesnešu atbalsta personāla skaits departamentos – 36 tiesnešiem atbalstu sniedz 41 tiesneša palīgs, 5 zinātniski analītiskie padomnieki un 3 konsultanti. Materiāli un intelektuāli Augstākā tiesa ir sagatavota darbam kā tikai kasācijas instance, uzdevums ir šo resursu pilnvērtīgi un kvalitatīvi izmantot.

Otra būtiska iezīme Augstākās tiesas darbam 2016.gadā bija pozitīvā lietu izskatīšanas bilance – neizskatīto lietu atlikums Augstākajā tiesā samazinājies par 37%. Tas nav tikai Civillietu tiesu palātas darbības izbeigšanas rezultāts, arī departamentos neizskatīto lietu

atlikums samazinājies par ceturto daļu un, 2016.gadu noslēdzot, tas bija 1849 lietas.

Visi departamenti strādājuši intensīvā darba slodzē, izskatot kopumā vairāk par 4100 lietām. Tiesnešu darba slodze vidēji 117 lietas gadā kasācijas instancē ir nepieņemami liela. Pozitīva tendence, kas ļauj prognozēt lietu skaita samazināšanos, ir mazāks zemākās instancēs saņemto lietu skaits, kā arī grozījumi procesu likumos, samazinot kasācijas instances darba apjomu.

Īpašu uzmanību pelnījis Civillietu departamenta darba organizācijas un intensīvā darba pozitīvais rezultāts – neizskatīto lietu atlikums departamentā samazinājies par 24%. Ņemot vērā, ka pēdējos gados civillietu uzkrājums Augstākajā tiesā bija būtiskākā problēma, šis Civillietu departamenta darba rezultāts ir īpaši nozīmīgs.

Krimināllietu departamentā gan izskatīto lietu daudzums, gan neizskatīto lietu atlikums, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, nav būtiski mainījies. Savukārt Administratīvo lietu departamentā palielinājies gan lietu izskatīšanas termiņš, gan neizskatīto lietu atlikums. Jācer, gan Administratīvā procesa likumā pieņemtie grozījumi, gan tiesnešu sastāva nostabilizēšanās departamentam ļaus atgriezties iepriekšējo gadu pozīcijās.

Augstākās tiesas darba turpmākās prioritātes iezīmētas Augstākās tiesas darbības stratēģijā 2017.–2019.gadam. Tās ir – taisnīga un efektīva tiesa un Augstākās tiesas autoritātes stiprināšana. Abi šie virzieni ir savstarpēji saistīti, un pozitīvi, ka Augstākās tiesas vārds gan saistībā ar spriedumiem, gan sodu politiku lielākoties saistās ar profesionalitāti un nolēmumu pamatotību, kas ir priekšnosacījums arī tiesas autoritātei gan profesionālu, gan sabiedrības vērtējumā.

Jācer, ka Augstākās tiesas autoritāte aug arī politiku acīs, un likumdevējs ieklausīsies tiesas viedokli, gan virzot grozījumus likumos tiesu procesu efektīvizēšanai, gan tiesnešu karjeras jautājumus nododot Tieslietu padomes kompetencē un paplašinot Augstākās tiesas departamentu lomu Augstākās tiesas tiesnešu atlasē, gan arī atgriežot Augstākajai tiesai vēsturisko Senāta vārdu.

Uz Augstākās tiesas īpašo lomu tiesiskās vides nodrošināšanā un sabiedrības uzticēšanās veicināšanā norādījis Valsts prezidents, gan mūsu sarunā dienu pirms plēnuma, gan īpašā vēstījumā Augstākās tiesas plēnumam. Tādēļ aicinu Augstākās tiesas tiesnešus ikdienas darbā neaizmirst savu īpašo misiju. Aicinu iekšēji justies un strādāt kā Latvijas tiesu sistēmas līderiem un augstākās proves profesionāļiem, un tā gūt uzticību un autoritāti arī sabiedrības vērtējumā.

VALSTS PREZIDENTA RAIMONDA VĒJONĀ APSVEIKUMS
AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMAM

Augsti godātais Bičkoviča kungs!
Augstākās tiesas tiesneši!

Šā gada 1.janvārī Jums ir sācies jauns darba cēliens – savu darbību ir izbeigušas tiesu palātas un Augstākā tiesa tagad ir tikai kasācijas instances tiesa. No kasācijas instances tiesas mēs sagaidām taisnīgu sarežģītu tiesību jautājumu izlemšanu, tiesību normu piemērošanas pareizības pārbaudi un tiesu prakses vienotības nodrošināšanu.

No Jūsu darba un godaprāta ir atkarīgs Latvijas tiesiskās sistēmas vērtējums sabiedrības, uzņēmēju un ārvalstu investoru acīs – vai Latvijas likumi ir skaidri un paredzami, vai tiesā ir iespējams panākt taisnīgu tiesas spriedumu un vai patiešām viens likums, viena taisnība ir visiem.

Nolēmumi, kuri ir galīgi un nepārsūdzami, uzliek īpašu atbildību. Jūsu taisītie nolēmumi pieliek punktu tiesiskajiem stridiem un personu centieniem panākt taisnīgu tiesu. Lietas dalībnieki sagaida saprotamu un pārliecinošu skaidrojumu, kāpēc Augstākā tiesa nav ieklausījies viņu argumentos. Sabiedrība gaida tālredzīgus un Latvijas tiesisko sistēmu attīstošus lēmumus, kas stiprina likuma varu un Latvijas Satversmē noteiktās vērtības.

Augstākā tiesa un ikviens Augstākās tiesas tiesnesis personiski ir Latvijas tiesiskās sistēmas vizītkarte. Jūsu profesionalitāte, cilvēciskās īpašības un kalpošana

taisnīgumam stiprina uzticību tiesu lemtajam un Latvijas tiesiskajai sistēmai vai – tieši pretēji – to grauj. Aicinu Jūs būt aktīviem un uzņemties līderību, lai iedvesmotu jaunos juristus turēt svētu Latvijas Satversmi un likumus.

Aicinu Jūs iesaistīties Latvijas tiesiskās sistēmas pilnveidošanā un sabiedrībai svarīgās tiesībspolitiskās diskusijās, lai stiprinātu pārliecību, ka Latvijā ir profesionāla un taisnīga tiesa, kurai var uzticēties. Aicinu Jūs būt stingriem un prasīgiem pret sevi un kolēģiem tiesneša darbā, jo cilvēciski kompromisi ar tiesneša amata standartiem vājina tiesneša autoritāti un likuma varu.

Nešaubos, ka Jums kā Latvijas Senāta darba turpinātājiem un tradīciju uzturētājiem tas ir pa spēkam! Ticu, ka mūsu valsts Augstākās tiesas tiesneši ar savu darbu stiprinās sabiedrības uzticību tiesu sistēmai!

Lai Jums izdevies padarīto darbu un jauno izaicinājumu vērtējums Augstākās tiesas plēnumā! Lai Jums izturība un iedvesma atbildīgajā tiesneša darbā!

Patiesā cieņā
Raimonds Vējonis
Rīgā 2017.gada 3.martā

AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS PAMATS,
FUNKCIJAS, STRUKTŪRA, STRATĒGIJA

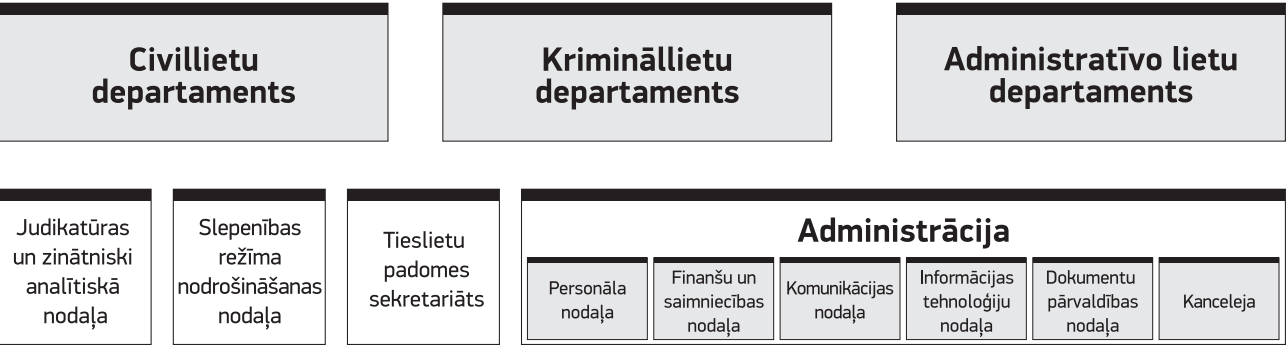
Latvijas trīspakāpju tiesu sistēmā Augstākā tiesa ir augstākās instances tiesa, kas izskata lietas kasācijas instancē. Līdz 2016.gada 31.decembrim Augstākās tiesas sastāvā bija arī apelācijas instance civillietās – Civillietu tiesu palāta. Augstākās tiesas darbības pamats ir noteikts Latvijas Republikas Satversmē. Augstākās tiesas izveidošanu, struktūru un kompetenci nosaka likums „Par tiesu varu”. Procesuālie likumi – Civilprocesa likums, Kriminālprocesa likums un Administratīvā procesa likums – nosaka lietu

izskatīšanas procesu apelācijas un kasācijas kārtībā. Likumos noteiktās Augstākās tiesas funkcijas ir:

- tiesas spriešana kasācijas instancē;
- vienotas tiesu prakses veidošana un juridiskās domas attīstība;
- lietu izskatīšana Disciplinārtiesā;
- sevišķā veidā veicamo operatīvo pasākumu un kredītiestāžu rīcībā esošo ziņu pieprasījumu akceptēšana.

● AUGSTĀKĀS TIESAS STRUKTŪRA NO 2017.GADA 1.JANVĀRA

AUGSTĀKĀS TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJS

AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS STRATĒGIJA

Augstākās tiesas darbības stratēģijā 2014.–2016.gadam bija noteiktas piecas prioritārās darbības jomas:

- profesionāla un taisnīga tiesas spriešana;
- vienveida tiesu prakses veidošana Latvijā;
- sabiedrības uzticēšanās un izpratnes par tiesu varu veicināšana;
- labas pārvaldības principa pilnveidošana;
- Augstākās tiesas reorganizācija.

Augstākās tiesas prioritārie darbības virzieni 2016. gadā tika saskaņoti ar darbības stratēģijā noteiktajiem uzdevumiem un budžetā piešķirtajiem līdzekļiem.

2016.gada decembrī apstiprināta Augstākās tiesas darbības stratēģija turpmākajiem trīs gadiem. Stratēģijā 2017.–2019.gadam noteiktas divas prioritārās darbības jomas:

- efektīva un kvalitatīva tiesas spriešana;
- Augstākās tiesas autoritātes stiprināšana.

Katrai no šīm jomām izvirzīti mērķi un uzdevumi to sasniegšanai.

Lai tiesas spriešanu kasācijas instancē darītu efektīvāku, Augstākā tiesa uzmanību pievērsīs tiesas spriešanas kvalitātei, pamattiesību ievērošanai, kā arī tiesu prakses apkopošanai un pieejamībai. Tiesas spriešanas efektivitātes uzlabošana saistīta ar tiesnešu un darbinieku tālākizglītību, cilvēkresursu vadības sistēmas attīstību, informācijas tehnoloģiju attīstību un efektīvāku elektronisko dokumentu apriti.

Augstākās tiesas autoritāti stiprinās, nostiprinot kasācijas instances lomu un nodrošinot atklātību tiesas darbā. Jau vairākus gadus Augstākā tiesa mērķtiecīgi realizē sabiedrības tiesiskās izglītošanas funkciju, šis virziens tiks turpināts. Kā savu uzdevumu Augstākā tiesa saredz arī Latvijas Senāta vēsturiskās pēctecības

saglabāšanu, jo īpaši Latvijas un tās tiesu sistēmas simtgades laikā.

Apzinoties kopīgo Augstākās tiesas misiju – taisnīgu un efektīvu tiesas spriešanu un tiesu sistēmas neatkarības stiprināšanu – stratēģijas izstrādāšanā piedalījās gan tiesas vadība un Administrācija, gan departamenti un Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa.

INSTITŪCIJAS, KURU DARBĪBU NODROŠINA AUGSTĀKĀ TIESA

Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 89.⁷ pantu Augstākās tiesas priekšsēdētājs vada un Augstākās tiesas Administrācija nodrošina **Tieslietu padomes** darbu. Tieslietu padome ir tiesu varas koleģiāla institūcija, kas piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē, kā arī tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanā. 2016.gadā notikušas 13 Tieslietu padomes sēdes (no tām 5 rakstveida procesā), pieņemti 90 lēmumi. Augstākās tiesas Administrācija un Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa piedalījās Tieslietu padomei nepieciešamo dokumentu projektu izstrādē. Administrācija arī organizēja Latvijas tiesnešu konferenci, piesaistot pētniekus par ētikas jautājumiem.

Augstākā tiesa nodrošina arī tiesnešu pašpārvaldes institūcijas – **Tiesnešu disciplinārkolēģijas** – darbu. Saskaņā ar Tiesnešu disciplinārās atbildības likumu disciplinārkolēģijas priekšsēdētāja pienākumus pilda viens no Augstākās tiesas departamentu priekšsēdētājiem, šobrīd – Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe.

Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumi ir pārsūdzami un to tiesiskuma izvērtēšanai Augstākajā tiesā tiek sasaukta **Disciplinārtiesa**, kuras sastāvā ir seši departamentu tiesneši.

AUGSTĀKĀS TIESAS VADĪBA UN PLĒNUMS

AUGSTĀKĀS TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJS

Augstākās tiesas darbu vada priekšsēdētājs, kuru no tiesnešu vidus amatā pēc plēnuma ieteikuma apstiprinājusi Saeima. Augstākās tiesas priekšsēdētāju apstiprina uz 5 gadiem un viena persona amatā var būt ne ilgāk kā divus termiņus.

2015.gada 28.maijā Saeima par Augstākās tiesas priekšsēdētāju uz otru termiņu apstiprināja Ivaru Bičkoviču.

Augstākās tiesas priekšsēdētāja kompetence noteikta likuma „Par tiesu varu” 50. un 50.¹ pantā. Augstākās tiesas priekšsēdētājs ir arī Tieslietu padomes priekšsēdētājs.

Arī citos speciālajos likumos noteiktas Augstākās tiesas priekšsēdētāja kā tiesu sistēmas augstākās amatpersonas funkcijas, piemēram, pieņemt advokātu, notāru un tiesu izpildītāju zvērestu, viņiem stājoties amatā. 2016.gadā Augstākās tiesas priekšsēdētājs pieņēmis 14 zvērinātu advokātu un 3 zvērinātu tiesu izpildītāju zvērestu.

Augstākās tiesas priekšsēdētājam nav vietnieku, pagaidu prombūtnes laikā priekšsēdētāju pēc viņa rīkojuma aizstāj viens no departamentu priekšsēdētājiem.

DEPARTAMENTU UN PALĀTAS PRIEKŠSĒDĒTĀJI

Augstākās tiesas departamentu (līdz 2016.gada 31.decembrim – arī tiesu palātas) darbu vada priekšsēdētāji, kurus uz piecu gadu termiņu ievēl Augstākās tiesas plēnums.

2016.gadā piecu gadu termiņš beidzās Krimināllietu departamenta priekšsēdētājam Pēterim Dzalbem, un plēnums 22.aprīlī viņu pārveleja amatā uz nākamo termiņu.

ADMINISTRĀCIJA

Administratīvo darbu Augstākajā tiesā veic Administrācija. Tā ir Augstākās tiesas struktūrvienība, kuras mērķis ir radīt priekšnoteikumus tiesas saskaņotai un optimālai darbībai, lai nodrošinātu likumā „Par tiesu varu” noteikto Augstākās tiesas uzdevumu izpildi.

Administrācija darbojas tiešā Augstākās tiesas priekšsēdētāja pakļautībā, tās darbu vada Administrācijas vadītājs, kuru ieceļ priekšsēdētājs. Kopš 2008.gada Augstākās tiesas Administrācijas vadītāja ir Sandra Lapiņa.

Augstākās tiesas 2016.gada 22.aprīļa plēnumā Pēteris Dzalbe un Vēsma Kakste

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS

Likumā „Par tiesu varu” noteikto un citu aktuālu jautājumu izlemšanai tiek sasaukts Augstākās tiesas plēnums jeb visu tiesnešu kopsapulce. 2016. gadā notika trīs plēnuma sēdes.

26.februārī plēnums izvērtēja iepriekšējā gada Augstākās tiesas darbības pārskatu.

22.aprīlī plēnumā notika divas vēlēšanas – par Krimināllietu departamenta priekšsēdētāju atkārtoti ievēlēja Pēteri Dzalbi un par Disciplinārtiesas locekli no Administratīvo lietu departamenta tiesnešu vidus atkārtoti ievēlēja Vēsma Kaksti.

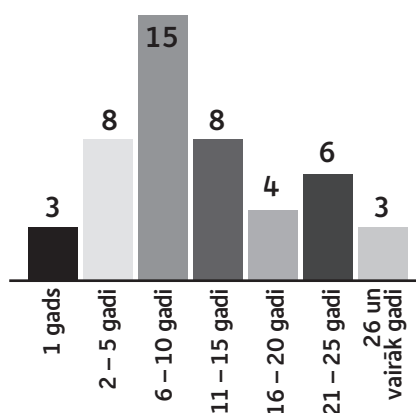
14.novembra plēnumā par Satversmes tiesneša amata kandidātu izvirzīts Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesnesis Jānis Neimanis. Satversmes tiesā ir septiņi tiesneši, un saskaņā ar Satversmes tiesas likumu tiesnešus amatā apstiprina Saeima. Trīs Satversmes tiesas tiesnešus apstiprina pēc ne mazāk kā desmit Saeimas deputātu priekšlikuma, divus – pēc Ministru kabineta priekšlikuma, bet vēl divus – pēc Augstākās tiesas plēnuma priekšlikuma. Satversmes tiesas tiesneša pilnvaru termiņš ir desmit gadi, un 2017.gada janvārī beidzās Satversmes tiesas tiesneša Ulda Ķīņa pilnvaras, kuru šajā amatā Saeima pirms 10 gadiem apstiprināja pēc Augstākās tiesas plēnuma priekšlikuma.

AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI

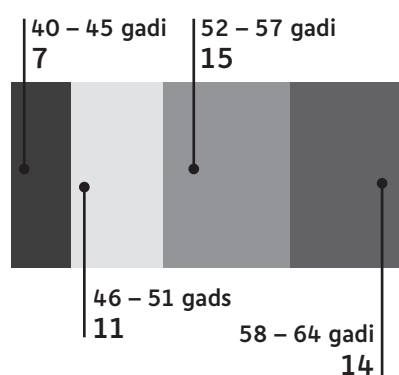
Augstākās tiesas pamatfunkciju – profesionālu un taisnīgu tiesas spriešanu, izskatot konkrētas civilietas, krimināllietas un administratīvās lietas augstākajā instancē, nodrošina Augstākās tiesas tiesneši, kas ir neatkarīgi un pakļauti vienīgi likumam. Augstākās tiesas tiesnešu kopskaitu nosaka Saeima pēc Tieslietu padomes priekšlikuma. Tiesnešu skaitu departamentos

un tiesu palātās nosaka Tieslietu padome. 2016.gadā no 47 Augstākās tiesas tiesnešiem 36 bija departamentu tiesneši (tai skaitā Augstākās tiesas priekšsēdētājs) – Administratīvo lietu departamentā 10 tiesneši, Civillietu departamentā – 17, Krimināllietu departamentā – 8 tiesneši. Tiesu palātas tiesneši bija 12, divi no kuriem pildīja tiesneša amata pienākumus Rīgas apgabaltiesā.

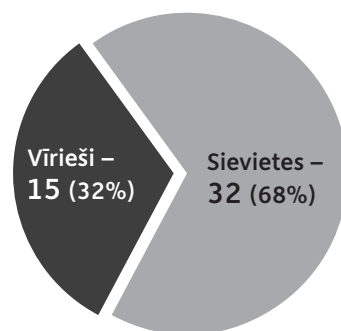
● TIESNEŠU DARBA STĀŽS AUGSTĀKAJĀ TIESĀ

● AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠU VECUMS

● AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠU DZIMUMS

TIESNEŠU SASTĀVA IZMAIŅAS 2016. GADĀ

2016.gadā Saeima Augstākās tiesas tiesneša amatā apstiprināja divas tiesneses – 5.maijā Dzintru Ameriku un 1.decembrī Zani Pētersoni. Tiesnese Amerika turpināja darbu Administratīvo lietu departamentā, kur jau no 2015. gada aizvietoja ilgstošā prombūtnē esošu tiesnesi, bet Zane Pētersone Civillietu departamentā, kur no 2015.gada pildīja tiesneša pienākumus uz vakances laiku.

2.novembrī Civillietu departamenta tiesneša amatā pārcelts Civillietu tiesu palātas tiesnesis Intars Bisters. Arī viņš departamenta tiesneša pienākumus bija pildījis vakances laikā no 2015.gada.

Civillietu tiesu palātā tiesnešu pienākumus uz laiku pildīja Rīgas apgabaltiesas tiesneses Mairita Šķendere, Sandra Krūmiņa, Gunta Freimane un Inese Grauda un Zemgales apgabaltiesas tiesnese Marianna Terjuhana. Beidzot Civillietu tiesu palātas darbību 2016.gada 31.decembrī, tiesneses atgriezās apgabaltiesās.

Dzintra Amerika

Zane Pētersone

Intars Bisters

Savukārt bijušajiem Civillietu tiesu palātas tiesnešiem Inetai Ozolai, Mārai Katlapai, Dacei Jansonei un Arnim Dunduram, kas nav apstiprināti par Augstākās tiesas departamentu tiesnešiem, uzdots ar 2017.gada 1.janvāri pildīt tiesneša pienākumus Rīgas apgabaltiesā. Saskaņā ar likumu „Par tiesu varu” viņi saglabā Augstākās tiesas tiesneša statusu.

AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI PAŠPĀRVALDES INSTITŪCIJĀS

Tieslietu padome – Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs (Tieslietu padomes priekšsēdētājs), Civillietu departamenta tiesnese Ināra Garda (Tieslietu padomes priekšsēdētāja vietniece).

Tiesnešu disciplinārkolēģija – Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe (disciplinārkolēģijas priekšsēdētājs), Civillietu departamenta tiesneši Valerijans Jonikāns un Valērijs Maksimovs, Krimināllietu departamenta tiesnesis Pēteris Opincāns, Administratīvo lietu departamenta tiesnesis Jānis Neimanis.

Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija – Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, Civillietu departamenta tiesnesis Aivars Keišs, Krimināllietu departamenta tiesnesis Artūrs Freibergs.

Tiesnešu ētikas komisija – Civillietu departamenta tiesnesis Normunds Salenieks un Administratīvo lietu departamenta tiesnese Dzintra Amerika (no 20.maija.).

TIESNEŠU PAPILDU PIENĀKUMI

Papildus tiešajam darbam lietu izskatīšanā un tiesnešu pašpārvaldēs tiesneši veic arī citus pienākumus.

Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe ir Augstākās tiesas plēnuma ievēlēts tiesnešu pārstāvis Centrālajā vēlēšanu komisijā.

Dr.iur. Jautrīte Briede tiesneša darbu apvieno ar profesora amatu Latvijas Universitātē, Dr.iur. Jānis Neimanis ir LU asociētais profesors.

Tiesneši Intars Bisters, Aija Branta, Jautrīte Briede, Pēteris Dzalbe, Valerijans Jonikāns, Aivars Keišs, Veronika Krūmiņa, Zane Pētersone, Normunds Salenieks, Marika Senkāne, Aigars Strupišs, Marianna Terjuhana 2016. gadā bijuši lektori Latvijas Tiesnešu mācību centrā. Veronika Krūmiņa arī Valsts administrācijas skolā, Jānis Neimanis – Latvijas Pašvaldību mācību centrā, Zane Pētersone – Latvijas sertifikāto maksātspējas procesa administratoru asociācijas apmācības centrā. Tiesneši piedalās darba grupās likumprojektu un likumu grozījumu izstrādāšanai. Edīte

Vernuša strādā Tieslietu ministrijas pastāvīgajā darba grupā Civilprocesa likuma grozījumu izstrādei, Veronika Krūmiņa un Jautrīte Briede – Administratīvā procesa likuma grozījumu izstrādei. Aigars Strupišs – Tieslietu ministrijas darba grupā par advokātu biroju juridisko statusu, Komerclikuma grozījumu izstrādes darba grupā un kopā ar tiesnesi Andu Vitoli – Maksātspējas likuma regulējuma pilnveidošanas darba grupā. Veronika Krūmiņa un Anda Briede piedalās Tieslietu ministrijas darba grupā, kas izstrādā grozījumus Ministru kabineta noteikumos par tiesneša amata kandidāta atlases, stažēšanās un kvalifikācijas eksāmena kārtības kārtību. Intars Bisters strādā Tieslietu ministrijas darba grupā par notariālā akta formu darījumiem ar nekustamo īpašumu, Zane Pētersone Kultūras ministrijas darba grupā Autortiesību likuma izvērtēšanai un nepieciešamo grozījumu izstrādei, Vanda Cirule ekspertu grupā intelektuālā īpašuma tiesību jomā. Jāatzīmē, ka tiesnešu tieša iesaiste likumprojektu darba grupās mazinās, jo šis pienākums tiek deleģēts departamentu zinātniski analitiskajiem padomniekiem.

Tiesneses Anda Briede, Inguna Radzeviča un Veronika Krūmiņa ir zvērinātu advokātu eksaminācijas komisijas locekles, Zane Pētersone – Mediatoru sertifikācijas un atestācijas komisijas locekle, Marika Senkāne – zvērinātu tiesu izpildītāju disciplinārlietu komisijas locekle. Aigars Strupišs darbojas Uzņēmumu reģistra konsultatīvajā padomē.

Tiesneses Jautrīte Briede ir Ministru kabineta apstiprināta Latvijas *ad hoc* tiesnese Eiropas Cilvēktiesību tiesā. 2016.gadā viņa pildīja ECT tiesneses pienākumus vienā lietā Lielajā palātā.

Zane Pētersone ir Eiropas tiesnešu asociācijas mediācijai (GEMME) valdē un Latvijas pārstāve *Eurojust* Apvienotajā uzraudzības iestādē. Aija Branta – Latvijas pārstāve Tieslietu sistēmu efektivizācijas komisijā (CEPEJ), Eiropas tiesnešu konsultatīvajā padomē (CCJE), Eiropas Komisijas tieslietu sistēmu kontaktpersona no Latvijas (Scoreboard).

Temīdas balva ir Augstākās tiesas apbalvojums, ko piešķir, izvērtējot tiesnešu un darbinieku ieguldījumu Augstākās tiesas darbā konkrētajā gadā. Temīdas balvas–2016: (no kreisās) Radošās balvas ieguvēji – Civillietu departamenta un Krimināllietu departamenta zinātniski analītiskie padomnieki Rihards Gulbis un Jānis Baumanis; Īpašās balvas ieguvēji – Civillietu tiesu palāta (ar balvu – bijušie tiesu palātas priekšsēdētāji Gunārs Aigars un Ineta Ozola); Profesionālās balvas ieguvējs – Administratīvo lietu departamenta tiesnesis Jānis Neimanis

STRUKTŪRVIENTĪBU DARBĪBAS PĀRSKATS

● AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS RĀDĪTĀJU KOPSAVILKUMS 2012.–2016.GADĀ

	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas*	Nepabeigto lietu atlikums gada beigās
2012. gads	5282	5194	3152
2013. gads	5521	5073	3600
2014.gads	4936	4593	3943
2015.gads	3562	4550	2956
2016.gads	3516	4623	1849

* Tai skaitā lietas, kas nosūtītas atpakaļ bez izskatīšanas vai pēc piekritības, vai saskaņā ar KPL un CPL pārejas noteikumiem

● LIETU SKAITS UN TIESNEŠU SLODZE AUGSTĀKAJĀ TIESĀ 2016.GADĀ

Struktūrvienība	Neizskatīto lietu atlikums gada sākumā	Saņemto lietu skaits	Izskatīto lietu skaits*	Lietas nosūtītas atpakaļ vai citai tiesai	Nepabeigto lietu skaits	Vidējais tiesnešu skaits**	Izskatītas lietas uz 1 tiesnesi (bez atpakaļ nosūtītajām lietām)	Lietu izskatīšanas vidējais ilgums (mēn.)
Civillietu departaments	1644	1639	2282	44	957	17	134	11,5
Krimināllietu departaments	133	754	730	25	132	7	104	2,4
Administratīvo lietu departaments	671	1116	1027	0	760	10	103	7,1
Kopā departamentos	2448	3509	4039	69	1849			
Civillietu tiesu palāta	508	7	312	203	0	9	35	28,3
Kopā Augstākajā tiesā	2956	3516	4351	272	1849			

* Bez lietām, kas nosūtītas atpakaļ bez izskatīšanas vai pēc piekritības

** Aprēķinot vidējo tiesnešu skaitu, ņemti vērā bezalgas atvaļinājumi un darba uzsākšanas un beigšanas datums

CIVILLIETU DEPARTAMENTS

Civillietu departamenta priekšsēdētāja Edīte VERNUŠA

Tiesneši 2016.gadā: Intars BISTERS, Anda BRIEDE, Vanda CĪRULE, Anita ČERŅAVSKA, Ināra GARDA, Valerijans JONIKĀNS, Aivars KEIŠS, Ļubova KUŠNIRE, Inta LAUKA, Valērijs MAKSIMOVŠ, Zane PĒTERSONE, Normunds SALENIEKS, Marika SENKĀNE, Aigars STRUPIŠS, Anda VĪTOLA, Mārite ZĀĢERE

Civillietu departaments 2017.gada februārī: (no kreisās) 1.rindā Anda Briede, Marika Senkāne, Edīte Vernuša, Vanda Cīrule, Ināra Garda; 2.rindā Anita Čerņavska, Inta Lauka, Mārite Zāģere, Zane Pētersone, Ļubova Kušnīre, Anda Vītola; 3.rindā Intars Bisters, Normunds Salenieks, Aigars Strupišs, Aivars Keišs, Valērijs Maksimovs, Valerijans Jonikāns

2016. gadā tiesvedībā 3283 lietas

Izskatītas 2326 lietas – 71%

Tai skaitā

- kasācijas kārtībā – 2201
- sakarā ar būtiskiem materiālo un procesuālo tiesību pārkāpumiem (protesti) – 23
- sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem – 58
- lietas nosūtītas atpakaļ bez izskatīšanas – 44

Viens tiesnesis
vidēji izskatījis:
134 lietas

Lietu izskatīšanas
vidējais ilgums:
11,5 mēneši

** Departaments izskatījis arī 212 lietas Civilprocesa likuma 32.¹ panta kārtībā (apgabaltiesas tiesvedībā pieņemtās lietas nodošana citai tiesai lietas ātrākas izskatīšanas nodrošināšanai)*

CIVILLIETU DEPARTAMENTA PRIEKŠSĒDĒTĀJAS EDĪTES VERNUŠAS ZIŅOJUMS

Civillietu departaments 2016.gadā turpināja būt pietiekami produktīvs gan izskatīto lietu skaita un neizskatīto lietu uzkrājuma samazināšanas ziņā, gan sniedzot kasācijas instancei raksturīgo pienesumu juridiskās domas attīstībai.

Departamentam ir izdevies samazināt lietu izskatīšanas ilgumu attiecībā uz rīcības sēdē izskatāmajām lietām. Tāpat ir vērojama tendence samazināties lietu izskatīšanas ilgumam jau ierosinātajās lietās, kas ir solis uz priekšu, lai nodrošinātu lietu izskatīšanu saprātīgos termiņos. Vienlaikus, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, vēl vairāk ir pieaugusi departamenta tiesnešu noslodze, kas apgrūtina departamentam uzticēto funkciju pienācīgu izpildi un

● LIETU SKAITS CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ
2012.–2016.GADĀ

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas*	% no izskatāmo lietu skaita	Lietu atlikums gada beigās
2012	1635	1382	49	1455
2013	1770	1373	43	1852
2014	1594	1361	40	2085
2015	1420	1861	53	1644
2016	1639	2326	71	957

* Tai skaitā lietas, kas nosūtītas atpakaļ bez izskatīšanas vai pēc piekribības (2012.-44, 2013.-31, 2014.-24, 2015.-34, 2016.-44)

var kavēt departamenta sekmīgu turpmāko darbību. Šī jautājuma risināšana saglabā augstu prioritāti.

LIETU IZSKATĪŠANAS RĀDĪTĀJI
UN TENDENCES CIVILLIETU
DEPARTAMENTĀ

Saņemto civillietu skaits. Pretēji pēdējo gadu tendencei un prognozēm, departamentā saņemto lietu skaits pērn atkal ir pieaudzis, atgriežoties 2012. un 2013.gada salīdzinoši augstajā līmenī. Pagājušajā gadā pavisam saņemtas 1639 lietas, kas ir par 15,4% jeb 219 lietām vairāk nekā 2015.gadā. Kasācijas sūdzību skaita pieaugumu, iespējams, var izskaidrot ar Civilprocesa likuma 32.panta darbību. Tas paredz iespēju, lai nodrošinātu lietas ātrāku izskatīšanu, tiesvedībā pieņemtās lietas nodot citai tiesai. Tā piemērošana ir palielinājusi lietu plūsmu no apgabaltiesām, kuras iepriekš izskatīja mazāk lietu, bet tagad skata arī savu vairāk noslogoto kolēģu lietas. Šo lietu pārdales mehānismu, kas tika radīts kā pagaidu risinājums, pagājušajā gadā Tieslietu padome un likumdevējs nolēma saglabāt vismaz līdz nākamā gada beigām. Tādējādi tuvākajā laikā nav sagaidāms lietu pieplūduma samazinājums departamentā. Arī pēc šī regulējuma darbības izbeigšanās, ņemot vērā cerētos tiesu namu reformas rezultātus, nav pamata rēķināties ar departamentā saņemto lietu skaita īpašu samazinājumu.

Izvērtējot saņemto lietu detalizētākus rādītājus, jāsecina, ka pieaudzis ir gan saņemto kasācijas sūdzību, gan blakus sūdzību skaits. Saņemto blakus sūdzību skaits jau 2015.gadā pieauga vairāk nekā divas reizes (no 135 uz 300 blakus sūdzībām), bet pagājušajā gadā tas pieauga vēl par 18% jeb 54 blakus sūdzībām. Augstie rādītāji izskaidrojami ar Civillietu tiesu palātas reformu, kuras rezultātā visas blakus sūdzības par apgabaltiesu lēmumiem nonāk Civillietu departamentā. Pagājušajā gadā palielinājās saņemto pieteikumu skaits par lietas ierosināšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem (no 34 uz 58 pieteikumiem), taču saistībā ar Civilprocesa likuma grozījumiem, kuri ir spēkā no 2016.gada 13.jūlija, turpmāk šādu pieteikumu saņemšana kasācijas instancē praktiski nebūs iespējama, jo tie jāsniedz tajā pašā tiesā, ar kuras spriedumu vai lēmumu pabeigta lietas izskatīšana pēc būtības.

Izskatītās lietas un to struktūra. 2016.gadā Civillietu departamenta tiesneši ir izskatījuši par 465 lietām jeb 25% vairāk lietu nekā 2015.gadā un par 71% vairāk lietu nekā 2014.gadā. Šāds ievērojams izskatīto

● CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ
IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (SPRIEDUMI)

Rezultāts	Skaits	Procenti
Atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību	1334	76
Spriedums atstāts negrozīts	92	5
Spriedums atcelts pilnībā vai daļā	307	17
Spriedums grozīts	16	1
Kasācijas tiesvedība izbeigta	17	1
Kopā	1766	100

● CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ
IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (LĒMUMI)

Rezultāts	Skaits	Procenti
Atteikts pieņemt blakus sūdzību	4	1
Lēmums atstāts negrozīts	334	77
Lēmums atcelts pilnībā vai daļā, nododot jaunai izskatīšanai	56	13
Lēmums atcelts pilnībā vai daļā un jautājums izlemts pēc būtības	31	7
Lieta atstāta bez izskatīšanas vai tiesvedība izbeigta	10	2
Kopā	435	100

lietu skaita pieaugums bija iespējams, galvenokārt pateicoties departamenta tiesnešu ārkārtīgi intensīvajam un pašai izstrādātajam darbam.

Pagājušajā gadā departaments turpināja ievērot iepriekš noteikto prioritāti – salīdzinoši liela lietu uzkrājuma apstākļos samazināt to lietu skaitu, kas ilgstoši atrodas departamentā, bet kuras vēl nav izskatītas rīcības sēdē, proti, kurās kasācijas tiesvedības ierosināšana var tikt atteikta. Salīdzinot ar 2015.gadu, kad lietas dalībniekiem lietas izskatīšana rīcības sēdē bija jāgaida 9–10 mēnešus, pagājušā gada noslēgumā šis termiņš saruka līdz 3–4 mēnešiem, kas vērtējams kā ļoti labs rādītājs, ņemot vērā saņemto lietu skaita dinamiku.

Izskatīto lietu struktūrā ievērojamu izmaiņu nav. Arvien vislielāko izskatīto lietu skaitu veido lietas, kas izriet no saistību tiesībām (2016.gadā – 57%; 2015.gadā – 59%). Samazinājies lietu skaits, kas izriet no darba līguma attiecībām (2016.gadā – 5%; 2015.gadā – 8%).

Neizskatīto lietu atlikums. Neizskatīto lietu atlikuma būtiska samazināšana ir departamenta pēdējo gadu viena no svarīgākajām prioritātēm. 2016.gadā ir izdevies samazināt lietu uzkrājumu par 41,8% jeb 687 lietām. Līdz ar to no 1644 lietām, kas palika neizskatītas 2015.gada beigās, 2016.gada beigās neizskatīto lietu skaits saruka līdz 957 lietām.

Neizskatīto lietu skaita samazinājums noticis, pamatā pateicoties departamenta tiesnešu darba intensitātes pieaugumam, kā arī Civilprocesa likuma grozījumiem, kas 2016.gada vasarā ar tūlītēju efektu paātrināja blakus sūdzību izskatīšanu.

● KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ PĀRSŪDZĒTO NOLĒMUMU IZSKATĪŠANAS REZULTĀTI ZEMĀKAS INSTANCES TIESĀM

Tiesa	Pārsūdzēti nolēmumi	Nolēmums atstāts negrozīts	Nolēmums atcelts pilnībā vai daļā	Nolēmums grozīts	Lieta atstāta bez izskatīšanas vai tiesvedība izbeigta	Atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību vai pieņemt blakus sūdzību	Atcelti un grozīti nolēmumi %
Civillietu tiesu palāta	248	53	54	1	2	138	22
Rīgas apgabaltiesa	1143	252	203	9	12	140	19
Kurzemes apgabaltiesa	214	19	31	2	2	160	15
Latgales apgabaltiesa	160	27	10	-	-	123	6
Vidzemes apgabaltiesa	174	32	9	1	4	128	6
Zemgales apgabaltiesa	155	24	15	1	1	114	10
Kopā apelācijas instances	2094	407	322	14	21	803	16
Rajonu (pilsētu) tiesas	107	19	72	2	6	8	69

● CIVILPROCESA LIKUMA 483.–485.PANTA KĀRTĪBĀ IESNIEGTI PROTESTI

Instance, par kuras nolēmumu iesniegts protests	Skaits
Rajonu (pilsētu) tiesas	20
Zemesgrāmatu nodaļas	4
Apgabaltiesas	4
Kopā	28

Lietu izskatīšanas kvalitāte. Kaut arī statistikas dati nevar īsti kalpot par pamatu, lai raksturotu kasācijas instances darba kvalitāti, atsevišķi secinājumi tomēr ir izdarāmi. Neraugoties uz izskatīto lietu ievērojamu pieaugumu, stabils ir saglabāties kasācijas tiesvedības ierosināšanas atteikumu līmenis, proti, 2016.gadā atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību 76% lietā, kas ir par 3% mazāk nekā 2015.gadā. Par 2% (no 15% uz 17%) pieaudzis to spriedumu skaits, ar kuriem pilnībā vai daļā atcelti kasācijas kārtībā pārsūdzēti spriedumi. Tas, no vienas puses, liecina, ka departamenta tiesneši nav sākuši mazāk kritiski vai pavirši vērtēt zemāko instanču spriedumus, bet, no otras puses, 17% atcelto spriedumu liecina, ka zemāko instanču tiesu spriedumu kvalitāte jāturpina uzlabot.

Līdzīga situācija ir arī ar blakus sūdzībām, jo departaments 2016.gadā ir atstājis negrozītus 77% pārsūdzētos lēmumus. Šeit gan jānorāda, ka no 2016. gada 13.jūlija Civilprocesa likuma 464.panta septītā daļa nosaka, ja tiesnešu kolēģijai nav acimredzama pamata uzskatīt, ka, izskatot blakus sūdzību, pārsūdzētais lēmums tiks pilnīgi vai kādā tā daļā atcelts vai grozīts, tā rīcības sēdē ar vienbalsīgu lēmumu var atteikties pieņemt blakus sūdzību. Līdz ar to departaments faktiski šādos gadījumos atsaka pieņemt blakus sūdzību, kas atbilst

● CIVILPROCESA LIKUMA 483.–485.PANTA KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (SPRIEDUMI UN LĒMUMI)

Rezultāts	Skaits	Procenti
Nolēmums atstāts negrozīts	6	26
Nolēmums atcelts pilnībā vai daļā	16	70
Atteikts ierosināt tiesvedību	1	4
Kopā	23	100

jēdzienam „atstāt negrozītu”. Lai arī 2015.gadā 60% lēmumu atstāti negrozīti, kas ir ievērojami mazāk, tomēr, vērtējot vairāku gadu griezumā (2012.gadā – 73%; 2013. gadā – 75%; 2014.gadā – 71%), jāsecina, ka 2015.gads drīzāk atzīstams par izņēmumu.

Minētie rādītāji ir saistāmi ar apelācijas instances tiesas darba kvalitāti. No minētajiem rādītājiem secināms, ka vidēji apmēram 75% apelācijas instances tiesu nolēmumi tiek atstāti negrozīti. Protams, var vēlēties, lai šis rādītājs būtu augstāks, taču tas atkarīgs gan no apelācijas instances tiesu spriedumu kvalitātes, gan arī no departamenta darba judikatūras veidošanā.

CIVILLIETU DEPARTAMENTA KAPACITĀTE UN LOMA TIESNEŠU ATLASĒ

Tiesnešu skaits. Civillietu departamentā šobrīd ir 17 tiesneši. Ņemot vērā departamenta tiesnešu skaita palielinājumu un to, ka kasācijas instances efektīvai darbībai, būtiski nemainot tās struktūru un darbības principus, tiesnešu skaitu nevar palielināt neierobežoti, esošais tiesnešu skaits atzīstams par optimālu. Vēl vairāk palielinot departamenta tiesnešu skaitu, tiktu ievērojami

apgrūtināta vienotas tiesu prakses veidošana pašā departamentā, kam nenoliedzami būtu negatīva ietekme uz vienotas tiesu prakses veidošanu visā tiesu sistēmā.

Tiesnešu slodze. 2016.gadā katrs tiesnesis vidēji izskatīja par 24,5% lietu vairāk (+27 lietas) nekā 2015. gadā. Īpaši jāatzīmē tiesnese Ļubova Kušnīre, kura izskatījusi 159 lietas, Ināra Garda – 159, Anda Briede – 153, Aigars Strupiņš – 147, Mārite Zāgere – 147, Valērijs Maksimovs – 144, Valerijans Jonikāns – 140 lietas. Vidēji katrs departamenta tiesnesis pērn izskatīja 137 lietas, kas nozīmē, ka vienas lietas izskatīšanai, kas atrodas tiesneša referātā, viņš varēja atvēlēt mazāk nekā 2 darba dienas. Tas ir nepietiekami, ņemot vērā to, ka departaments pilda kasācijas instances funkcijas, proti, nodrošina vienotu tiesu praksi un veicina tiesību tālākveidošanu, risinot sarežģītus tiesību jautājumus. Šādu jautājumu kvalitatīva risināšana ir iespējama tikai tad, ja tiesnešiem pietiek laika attiecīgā tiesību jautājuma padziļinātai izpētei un diskusijām ar kolēģiem, tostarp papildu laiks nepieciešams īpaši strīdīgu vai nozīmīgu tiesību jautājumu izskatīšanai paplašinātā tiesas sastāvā. Izskatīto lietu skaitā ir iekļauti arī atteikumi ierosināt kasācijas tiesvedību, kad netiek rakstīts spriedums. Taču lietas sagatavošanai uz rīcības sēdi tāpat tiek ieguldīts darbs gan iepazīstoties ar lietas materiāliem, gan studējot normatīvos aktus, lai izņemtu par kasācijas sūdzības virzību.

NORMATĪVĀ REGULĒJUMA IZMAIŅAS UN TURPMĀKĀ PILNVEIDE

Normatīvā regulējuma grozījumi. 2016. gadā sadarbībā ar Tieslietu ministriju un ar Tieslietu padomes un Saeimas Juridiskās komisijas atbalstu izdevās ierosināt un pieņemt virkni svarīgu Civilprocesa likuma grozījumu, kas vērsti uz kasācijas instances noslodzes mazināšanu, sekmējot tās pamatfunkciju pilnvērtīgāku izpildi. Šie likuma grozījumi stājās spēkā 2016. gada 13. jūlijā. Tie ietvēra izmaiņas kasācijas tiesvedības normatīvajā regulējumā, precizējot un paplašinot iespējas atteikt kasācijas tiesvedības ierosināšanu gadījumos, kad lietas izskatīšanai nav nozīmes vienotas tiesu prakses veidošanai vai tiesību tālākveidošanai. Tāpat atvieglota iespēja atteikt pieņemt blakus sūdzību, ja tā ir acīmredzami nepamatota, kā arī no departamenta kompetences faktiski tika izslēgta pieteikumu par lietas ierosināšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem izskatīšana. Šie grozījumi ir devuši pirmos pozitīvos rezultātus, it īpaši attiecībā uz blakus sūdzību izskatīšanu, taču sagaidāms, ka to pienesums departamenta atslogošanā no mazāk nozīmīgām lietām būs plašāks ilgākā laika posmā.

Tiesiskā regulējuma pilnveidošana. 2016. gada grozījumi Civilprocesa likumā ir pierādījuši, ka likumdošanas pasākumi ir svarīgs instruments kasācijas instances darbības efektivitātes nodrošināšanā, atslogojot kasācijas instanci no mazāk nozīmīgām lietām, proti, tādām, kurām nav nozīmes publisko interešu aizsardzībā vai tā ir neliela. Kā pierāda starpkaru perioda prakse Latvijā un citu valstu pieredze, meklējumus kasācijas tiesvedības kvalitātes pilnveidošanai un paātrināšanai nedrīkst apturēt. Līdz ar to atzinīgi vērtējamas tiesībpolitiku un tiesību zinātnieku diskusijas

par minēto jautājumu. Civillietu departaments arī turpmāk sniegs priekšlikumus un ierosinājumus kasācijas tiesvedības pilnveidošanai. Galvenie mērķi ir uzlabot kasācijas sūdzību kvalitāti, samazināt tādu lietu pieplūdumu departamentā, kurās nav jāizvērtē vienotas tiesu prakses nodrošināšanai vai likuma robu aizpildīšanai nozīmīgi tiesību jautājumi, un, protams, nodrošināt zemāko instanču spriedumu augstāku kvalitāti, it īpaši izslēdzot vai būtiski samazinot tos gadījumus, kad tiesa nav vērtējusi visus lietas izspriešanai nozīmīgos apstākļus un iesniegtos pierādījumus. Tāpat apsverami pasākumi, kas samazina lietas dalībnieku iespējas izmantot kasācijas tiesvedību negodprātīgu vai nesaprātīgu mērķu sasniegšanai.

Tā sauktā tiro instanču reforma un ar to saistītais normatīvais regulējums praksē aktualizēja jautājumu par Civillietu departamenta tiesnešu atlases procesa caurskatāmību un atsevišķu risinājumu pamatotību, kā arī pašā departamenta lomu tajā.

Likuma „Par tiesu varu” pārejas noteikumos noteiktā īpašā kārtība Augstākās tiesas departamenta tiesnešu vakancē aizpildīšanai, gramatiski iztulkojot, paredz nesamērīgu ierobežojumu izvēlēties departamenta darbam tiesnešus atklātā konkursā, kas nodrošinātu, ka kasācijas instancē darbojas tiesneši, kuri ir vislabāk piemēroti šī darba specifikai, proti, tiesību jautājumu padziļinātai izpētei un risināšanai. Priekšrocības agrākās apelācijas instances – Augstākās tiesas Tiesu palātas – tiesnešiem varētu tikt saglabātas, taču tikai tajā gadījumā, kad to kvalifikācija novērtēta vienlīdz augsti ar cita tiesneša amata pretendenta kvalifikāciju, kas nozīmē – uz tiesneša amata vakanci departamentā tiktu sludināts viens konkurss, bet pie līdzīgiem rādītājiem priekšroka varētu būt bijušajiem Tiesu palātas tiesnešiem. Turklāt arī šādā konkursā būtu svarīgi paredzēt attiecīgā departamenta atzinumu kā obligātu priekšnosacījumu Augstākās tiesas tiesneša amata pretendenta izvērtējumā, iekļaujot šādu nosacījumu Tieslietu padomes apstiprinātajā Augstākās tiesas tiesneša amata kandidātu atlases atklāta konkursa nolikumā. Tas varētu būt viens risinājums.

Otrs risinājums, ņemot vērā departamenta tiesnešu pieredzi un zināšanas par zemāko instanču tiesnešu profesionālajām spējām, kā arī zināšanas par pieredzējušu advokātu, prokuroru un tiesību zinātnieku profesionālajiem un akadēmiskajiem sasniegumiem, departamenta tiesnešu atlases procesā galveno lomu piešķirt departamenta tiesnešu kopējam viedoklim – atzinumam. Proti, tieši departaments izvēlētos, ko aicināt uz vakanto tiesneša amatu. Tādam risinājumam būtu jāizstrādā iekšējā kārtība, kādā departaments nonāk pie vienota viedokļa, bet tas atbilstu kārtībai, kāda bija līdz Tiesu palātas reformai.

Līdz ar to Tieslietu ministrijai būtu rosināms jautājums par nepieciešamajiem grozījumiem likumā „Par tiesu varu” (tā pārejas noteikumos), lai nodrošinātu Augstākās tiesas tiesnešu atlasī maksi māli godīgā konkursā, kā arī Tieslietu padomei – par departamentu lielāku iesaisti tiesnešu atlasē darbam attiecīgajos departamentos.

Visbeidzot, Augstākajai tiesai jāturpina iestāties par Senāta nosaukuma atjaunošanu kasācijas instancei, kam papildus augstai nolēmumu kvalitātei ir svarīga loma Augstākās tiesas autoritātes stiprināšanā sabiedrībā.

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTS

Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris DZALBE

Tiesneši 2016.gadā: Aija BRANTA, Voldemārs ČIŽEVSKIS, Artūrs FREIBERGS, Anita NUSBERGA, Pēteris OPINCĀNS, Anita POĻAKOVA, Inguna RADZEVIČA

Krimināllietu departaments 2017.gada februārī: (no kreisās) 1.rindā Aija Branta, Pēteris Dzalbe, Inguna Radzeviča; 2.rindā Anita Poļakova, Pēteris Opincāns, Voldemārs Čiževskis, Artūrs Freibergs, Anita Nusberga

2016. gadā tiesvedībā 887 lietas

Izskatītas 755 lietas – 85%

Tai skaitā

- kasācijas kārtībā – 651
- sakarā ar būtiskiem materiālo un procesuālo tiesību pārkāpumiem – 64
- ārvalsts spriedumu atzīšana un sodu izpildīšana, personas izdošana ārvalstij – 15
- lietas nosūtītas atpakaļ bez izskatīšanas vai pēc piekritības – 25

Viens tiesnesis
vidēji izskatījis:
104 lietas

Lietu izskatīšanas
vidējais ilgums:
2,4 mēneši

** Departaments izskatījis arī 4 piekritības noteikšanas lietas*

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTA PRIEKŠSĒDĒTĀJA PĒTERA DZALBES ZIŅOJUMS

Iepriekšējais gads Krimināllietu departamentam bija piepildīts ar spraigu darbu. Ja saņemto un izskatīto lietu skaitam pēdējo gadu laikā nav vērojama tendence palielināties vai samazināties, tad no speciālajiem likumiem izrietošo papildpienākumu liels apjoms gulstas uz Krimināllietu departamenta tiesnešu pleciem un aizņem apmēram ceturtdaļu no darbam paredzētā laika.

2016.gadā departamentā izskatīšanai saņemtas 754 lietas, izskatītas 755, neizskatītas palika 132 lietas. No kasācijas kārtībā pārsūdzētajām lietām 426 lietās atteikts pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu kasācijas kārtībā, tas ir 65% no pabeigtajām lietām. Šī proporcija ir līdzīga pēdējo gadu laikā.

Mutvārdu procesā izskatītas četras lietas un viena lieta sakarā jaunatklātiem apstākļiem. Tāpat mutvārdu

● LIETU SKAITS KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTĀ
2012.–2016.GADĀ

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas*	% no izskatāmo lietu skaita	Lietu atlikums gada beigās
2012	798	755	89	98
2013	762	707	82	153
2014	782	828	89	107
2015	762	736	85	133
2016	754	755	85	132

* Tai skaitā lietas, kas nosūtītas atpakaļ tiesai bez izskatīšanas vai pēc piekritības (2012.-13, 2013.-17; 2014.-26, 2015.-28, 2016.-25)

procesā tiek izskatītas lietas par personu izdošanu ārvalstij.

Kasācijas kārtībā mutvārdu procesā izskatītājās lietās sniegti skaidrojumi par apsūdzības grozīšanu apelācijas instances tiesā, par sagatavošanos noziegumam un nozieguma mēģinājumu, par Krimināllikuma 307.pantā „Nelikumīgas darbības ar krimināllietas materiāliem” ietvertā noziedzīgā nodarījuma priekšmetu, par kaitējuma kompensāciju nelikumīgās darbībās ar akcīzes precēm.

No kasācijas kārtībā izskatītajām lietām lielākais skaits ir noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu (32%), pret vispārējo drošību un kārtību, kur ietilpst arī nelikumīga rīcība ar narkotiskām un psihotropām vielām (17%), noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā, kur ietilpst arī kontrabanda un izvairīšanās no nodokļu nomaksas (13%).

Ģenerālprokurors publiski ziņojis, ka 2016.gadā reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaits samazinājies par 3,7%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, taču palielinājies noziegumu skaits, kas saistīti ar korupciju, cilvēktirdzniecību, kontrabandu, izvairīšanos no nodokļu nomaksas. Šie fakti vien, ņemot vērā arī citus faktorus, norāda, ka tuvākajos gados nav sagaidāms saņemto lietu skaita ievērojams samazinājums kasācijas instances tiesā.

Ievērojami palielinājies lietu skaits pēc notiesātā uzdevumā iesniegtā advokāta pieteikuma vai ģenerālprokurora, Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta virsprokurora protesta par spēkā stājušos tiesas nolēmumu, kurš nav bijis izskatīts kasācijas kārtībā, sakarā ar Krimināllikuma pārkāpumu vai Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu. 2015. gadā tika saņemtas 36 šādas lietas, bet 2016.gadā – 62 lietas. To var izskaidrot ar grozījumiem Krimināllikumā, policijas kontroli aizstājot ar probācijas uzraudzību, kā arī ar lietu sadalīšanu par vienas personas izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem. Tā rezultātā atšķirīgās tiesās atšķirīgos laikos tiek izskatītas lietas un, nosakot galīgo sodu, tiek pieļauts dubultās sodāmības princips pārkāpums, t.i., nosakot galīgo sodu, vairākos spriedumos tiek ņemts vērā viens un tas pats cits spriedums.

Bieži likumu grozījumi neveicina tiesu darba stabilitāti. Krimināllikuma darbības laikā kopumā pieņemti 57 likumi par grozījumiem un papildinājumiem Krimināllikumā, tostarp pēdējo trīs gadu laikā 13, bet 2016.gadā – četri „Grozījumi Krimināllikumā”, kā rezultātā likumā ietverti 7 jauni noziedzīgi nodarījumi,

● KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS
KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU STRUKTŪRA
PĒC NOZIEDZĪGĀ NODARĪJUMA VEIDIEM

Nr.	Noziedzīgā nodarījuma veids	Lietu skaits	% no kopējā izskatīto lietu skaita
1.	Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu	209	32
2.	Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un kārtību	112	17
3.	Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā	86	13
4.	Noziedzīgi nodarījumi pret satiksmes drošību	58	9
5.	Nonāvēšana	42	6
6.	Noziedzīgi nodarījumi pret personas veselību	38	6
7.	Noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību	28	4
8.	Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā	21	3
9.	Noziedzīgi nodarījumi pret jurisdikciju	16	3
10.	Noziedzīgi nodarījumi pret pārvaldes kārtību	13	2
11.	Noziedzīgi nodarījumi pret ģimeni un nepilngadīgo	6	1
12.	Noziedzīgi nodarījumi pret personas pamattiesībām un pamatbrīvībām	4	1
13.	Noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi	4	1
14.	Citi	14	2
Kopā		651	100

* Pie nozieguma kopības uzrādīts Krimināllikuma pants par smagāko noziedzīgo nodarījumu

● KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS
KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI

Rezultāts	Lietu skaits	Procenti
Atteikts pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu kasācijas kārtībā	426	65
Nolēmums atstāts negrozīts	76	12
Nolēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, nosūtot lietu jaunai izskatīšanai	118	18
Nolēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, izbeidzot kriminālprocesu	17	3
Nolēmums grozīts	1	0
Kasācijas tiesvedība izbeigta	13	2
Kopā		651 100

5 jaunas redakcijas likuma pantiem, grozītas 17 pantu redakcijas. Savukārt Kriminālprocesa likuma darbības laikā kopumā pieņemts 31 likums par grozījumiem un papildinājumiem Kriminālprocesa likumā, tostarp pēdējo trīs gadu laikā 9 šādi likumi, bet 2016.gadā trīs likumi „Grozījumi Kriminālprocesa likumā”, kā rezultātā likumā

● KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTĀ KPL 62. UN 63. NODAĻAS KĀRTĪBĀ SAŅEMTĀS LIETAS

Instance	Saņemtās lietas – 62 (2015.-36)
No rajonu (pilsētu) tiesām	58
No apgabaltiesām	4
Pārsūdzības veids	
Ar ģenerālprokurora vai Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta virsprokuroru protestu	47
Ar zvērinātu advokātu pieteikumu	14
Sakarā ar prokurora atzinumu par jaunatklātiem apstākļiem	1

ietverti 7 jauni panti, 3 pantiem jaunas redakcijas un 74 pantiem grozītas redakcijas.

Tiek gatavoti jauni būtiski un apjomīgi grozījumi Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā. Kā liecina prakse, skaidrāku un pilnīgāku normatīvu regulējumu un izpratni prasa krimināllietu iztiesāšana apsūdzētā prombūtnē (*in absentia*), spēkā esošo nolēmumu jauna izskatīšana sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu.

2016.gadā Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļa, pieaicinot arī Latvijas Universitātes akadēmiskos spēkus, ar Krimināllietu departamenta atbalstu veica tiesu prakses apkopojumus, starp kuriem kā būtiskākie minami „Tiesu prakse sodu noteikšanā par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem un pēc vairākiem spriedumiem, sodu saskaitīšanā un aizstāšanā”, ko veica profesore V.Liholaja, un profesores K.Stradas-Rozenbergas pētījums par Latvijas tiesu praksi Kriminālprocesa likuma 464. un 465.panta piemērošanā, t.i., krimināllietu iztiesāšana bez apsūdzētā piedalīšanās un krimināllietas iztiesāšana apsūdzētā prombūtnē. Kā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņu apkopojumi par atsevišķiem jautājumiem. Tiesu prakses apkopojumu un pētījumu rezultātā tiek ieteiktas rekomendācijas tiesām likumu piemērošanā, turklāt arī priekšlikumi Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma pilnveidošanas darba grupām par nepieciešamību izdiskutēt un izvērtēt iespējamus grozījumus likumos.

Likumprojektu izstrādes un likumu pilnveidošanas darba grupās, Saeimas komisijās un apakškomisijās Krimināllietu departamentu galvenokārt pārstāvēja zinātniski analītiskais padomnieks tiesību doktors Jānis Baumanis un ar šo gadu arī zinātniski analītiskā padomniece Nora Magone. Darba sapulcēs padomnieki informē departamenta tiesnešus par izskatāmajiem un izskatītajiem jautājumiem, uzklauša tiesnešu viedokļus par apspriežamajām problēmām. Turklāt atsevišķos svarīgos jautājumos departaments ir sniedzis rakstisku viedokli, tostarp par apspriedes noslēpumu kriminālprocesā.

● KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTĀ KPL 62. UN 63.NODAĻAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI

Rezultāts	Lietu skaits	Procenti
Nolēmums atstāts bez grozījumiem	9	14
Nolēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, nosūtot lietu jaunai iztiesāšanai	16	25
Nolēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, izbeidzot kriminālprocesu	34	53
Nolēmums grozīts	5	8
Kopā	64	100

Tomēr jāpārdomā, vai visās piedāvātajās darba grupās būtu jāpiedalās Augstākās tiesas pārstāvim, piemēram, par Otrā pasaules kara dalībnieka statusu, sodu izpildi, administratīvo pārkāpumu procesu.

Krimināllietu departaments turpina praksi tikties un apspriest aktuālos tiesību jautājumus ar tiesu apgabalu tiesnešiem, sagatavo apkopojumu par kasācijas kārtībā atceltajiem un grozītajiem tiesu nolēmumiem, tiesneši un padomnieki lasa lekcijas Tiesnešu mācību centrā, piedalās semināros, diskusijās par tiesību jautājumiem un aktuālo tiesu praksi.

Pārdomas raisa paviršības atsevišķos tiesu nolēmumos, tostarp apsūdzību, liecību pārkopēšana, latviešu valodas, gramatikas, juridiskās valodas nepilnības, tiesu prakses apkopojumos, judikatūrā izteikto atziņu vai nu nezināšana, vai neņemšana vērā, kas kopumā rada ne visai pievilcīgu priekšstatu par tiesu un, kā tas parasti notiek, atsevišķi gadījumi tiek vispārināti par visu tiesu sistēmu un līdz ar to neveicina tās autoritāti. Tāpēc katram tiesnesim būtu jāpārvērtē attieksme pret savu darbu un nav jāizvairās izteikt kritiku un priekšlikumus par sava kolēģa darbu. Tikai kopīgiem spēkiem un ar konkrētu darbu mēs varam vairoties tiesu prestižu, sabiedrības attieksmi pret tiesu.

Vairākkārt valsts amatpersonas un krimināltiesību eksperti ir izteikuši šaubas par sodiem atsevišķās krimināllietās. Kas tad piespriež sodus?

Kriminālprocesa likums ir pilnvarojis prokuroru piemērot sodu ar prokurora priekšrakstu, ja persona izdarījusi kriminālpārkāpumu, mazāk smagu noziegumu vai smagu noziegumu, par kuru paredzēts brīvības atņemšanas sods līdz pieciem gadiem, un prokurors guvis pārliecību, ka šai personai nevajadzētu piemērot brīvības atņemšanas sodu, taču to nevar atstāt nesodītu.

Turklāt prokurors var arī izbeigt kriminālprocesu, nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības apsūdzēto, ņemot vērā izdarītā kriminālpārkāpuma vai mazāk smagu nozieguma raksturu un radīto kaitējumu, personu raksturojošos datus un citus likumā norādītos apstākļus un nosacījumus. Visos pārējos gadījumos vainīgajam sodu

● **PĀRSŪDZĒTO UN NOPROTESTĒTO NOLĒMUMU IZSKATĪŠANAS REZULTĀTI ZEMĀKAS INSTANCES TIESĀM (KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ UN KPL 62. UN 63.NODAĻAS KĀRTĪBĀ)**

Tiesa	Pārsūdzēti nolēmumi	Nolēmums atstāts negrozīts	Nolēmums atcelts pilnībā vai daļā	Nolēmums grozīts	Atteikts pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu/ kasācijas tiesvedība izbeigta	Atcelti un grozīti nolēmumi %
Rīgas apgabaltiesa	292	37	49	3	203	18
Kurzemes apgabaltiesa	81	10	19	0	52	23
Latgales apgabaltiesa	74	9	19	0	46	26
Vidzemes apgabaltiesa	71	6	14	1	50	21
Zemgales apgabaltiesa	95	11	20	0	62	21
Kopā apelācijas instancē	612	73	121	4	413	20
Rajonu (pilsētu) tiesas	103	12	62	2	27	43

piespriež vai atbrīvo no kriminālatbildības un soda tiesa, iztiesājot lietu pēc būtības, tostarp arī krimināllietās, kurās ir prokurora vienošanās ar apsūdzēto par vainas atzīšanu un sodu.

Soda noteikšana nav vienkāršs process, tas ir nopietns analītisks process, kas balstās uz likumu, zināšanām, pieredzi. Turklāt tiesnesis nedrīkst pakļauties kādas personas vai sabiedrības daļas viedoklim. Cietumsods nevar būt arī pašmērķis. Vēsturiski ir bijuši daudzi nežēlīgi soda veidi. Vēl nesenā pagātnē bija nāves sods, dažādas kampaņas par ciņas pastiprināšanu pret nevēlamām parādībām. Vai tas novērsa vai ievērojami samazināja noziedzību? Noziedzības cēloņi ir sarežģīti un kompleksi, tie nav saistīti tikai ar sodu.

Krimināllikuma 35.pantā skaidri definēti soda mērķi: 1) aizsargāt sabiedrības drošību; 2) atjaunot taisnīgumu; 3) sodīt vainīgo personu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu; 4) resocializēt sodīto personu; 5) panākt, lai notiesātais un citas personas pildītu likumus un atturētos noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas.

Šie mērķi ir vienlīdz nozīmīgi un svarīgi, neatkarīgi no numerācijas, tostarp 5.punktā minēta speciālā un vispārējā prevencija, kam, manuprāt, netiek pievērsta pienācīga vērība.

Kā šo procesu var ietekmēt Augstākā tiesa?

Pirmkārt, procesuālā kārtībā, ja ir iesniegts prokurora kasācijas protests vai cietušā kasācijas sūdzība par soda nesamērību un netaisnīgumu. Galvenā loma soda noteikšanā ir pirmās instances tiesai. Nosakot sodu, procesuālās ekonomijas princips nedrīkst būt augstāks par taisnīguma principu. Pārsūdzības procesā tiek izskatīti sūdzības vai protesta argumenti, un tiesa pēc savas iniciatīvas nedrīkst pasliktināt apsūdzētā stāvokli.

Otrkārt, gan tiesu prakses apkopojumos, gan semināros apgabaltiesās, mācību nodarbībās Tiesnešu mācību centrā un diskusijās pastāvīgi vērst tiesnešu uzmanību uz sodu noteikšanas jautājumiem.

Augstākās tiesas tiesneši šo darbu veic. Turklāt tiesu prakses apkopojumu autori apkopojumos konstatētās kļūdas aktualizē lekcijās Tiesnešu mācību centrā un publikācijās žurnālā „Jurista Vārds”.

Ņemot vērā departamenta darba pārorganizēšanu sakarā ar papildpienākumu apjomu un citu objektīvu iemeslu dēļ, palielinājās lietu izskatīšanas termiņi, turklāt atšķirīgi termiņi ir arī viena procesa veida ietvaros (atteikums pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu kasācijas kārtībā, rakstveida process). Tāpēc tuvākais uzdevums ir stabilizēt lietu izskatīšanas termiņus viena procesa ietvaros un samazināt vidējos lietu izskatīšanas termiņus.

Aktualitāti nav zaudējuši arī iepriekšējā gada atskaites plēnumā izvirzītie uzdevumi. Līdz ar to turpināms darbs:

- tiesu nolēmumu struktūras un satura pilnveidošanā;
- Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā ieviesto jauninājumu un līdz šim praksē retāk sastopamo noziedzīgo nodarījumu sastāvu izpētē;
- sadarbība ar Judikatūras un zinātniski analītisko nodaļu tiesu prakses apkopošanā un rekomendāciju izstrādāšanā;
- sadarbībā ar citām ieinteresētajām institūcijām Augstākajai tiesai neraksturīgu speciālajos likumos deleģēto funkciju pārskatīšanā.

Kā pastāvīgs darbs visām tiesību sargājošām institūcijām jāuzsver kriminālprocesa virzītāju un ar tiesu sistēmu saistīto procesā iesaistīto personu profesionālās sagatavotības paaugstināšana, jo kritizējami ir ne tikai tiesnešu, tiesu lēmumi un spriedumi, bet arī izmeklētāju, prokuroru, aizstāvju, advokātu radītie procesuālie dokumenti.

Augstākās tiesas darbības stratēģijā 2017.–2019. gadam kā viena no prioritārās darbības jomām noteikta Augstākās tiesas autoritātes stiprināšana, kur iezīmēti mērķi un uzdevumi, tostarp izstrādāt un īstenot Augstākās tiesas komunikācijas stratēģiju, paplašināt tiesas sniegto informāciju sabiedrībai par kasācijas instancē risinātajiem tiesību jautājumiem. Manuprāt, izstrādājot un realizējot komunikācijas stratēģiju un paplašinot sniegto informāciju, būtu nepieciešams stiprināt Augstākās tiesas Komunikācijas nodaļu, palielinot darbinieku skaitu.

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTS

Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika KRŪMIŅA

Tiesneši 2016.gadā: Dzintra AMERIKA, Jautrīte BRIEDE, Andris GUĻĀNS, Vēsma KAKSTE, Dace MITA, Jānis NEIMANIS, Ilze SKULTĀNE, Līvija SLICA, Rudīte VĪDUŠA

Administratīvo lietu departaments 2017.gada februārī:

(no kreisās) 1.rindā Rudīte Vīduša, Ilze Skultāne, Veronika Krūmiņa, Jautrīte Briede, Dzintra Amerika;
2.rindā Andris Guļāns, Ieva Višķere, Līvija Slica, Vēsma Kakste, Jānis Neimanis

2016. gadā tiesvedībā 1787 lietas

Izskatītas 1027 lietas – 57 %

Tai skaitā

- kasācijas kārtībā – 994
- sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem – 32
- lietas pirmajā (un vienīgajā) instancē – 1

Viens tiesnesis
vidēji izskatījis:
103 lietas

Lietu izskatīšanas
vidējais ilgums:
7,1 mēneši

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTA PRIEKŠSĒDĒTĀJAS VERONIKAS KRŪMIŅAS ZIŅOJUMS

LIETU IZSKATĪŠANAS RĀDĪTĀJI UN TIESĪBU AKTUALITĀTES

Pēdējo piecu gadu laikā 2016. ir pirmais gads, kad ir samazinājies Administratīvo lietu departamentā saņemto lietu skaits. Salīdzinot ar 2015.gadu, tas samazinājies par 9%. Pamatā šis samazinājums izskaidrojams ar to, ka pēdējos gados bija vērojama tendence samazināties administratīvo lietu skaitam pirmās instances tiesā un apelācijas instances tiesā. Šobrīd grūti prognozēt, vai minētā tendence attiecībā uz departamentā saņemtajām

● LIETU SKAITS ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTĀ 2012.–2016. GADĀ

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas	% no izskatāmo lietu skaita	Lietu atlikums gada beigās
2012	917	912	77	272
2013	1001	955	75	318
2014	1163	976	66	505
2015	1226	1060	61	671
2016	1116	1027	57	760

lietām saglabāsies arī turpmāk, jo 2016.gadā atkal nedaudz palielinājies pirmās instances tiesā saņemto pieteikumu skaits. Tāpat ar grozījumiem Administratīvā procesa likumā, kas stājas spēkā šā gada 1.martā, ir paplašināts to gadījumu skaits, kuros blakus sūdzība iesniedzama departamentā.

Salīdzinot ar 2015.gadu, 2016.gadā par 4% samazinājies departamentā izskatīto lietu skaits. Izskatīto lietu skaita samazinājums ir neliels. Tas izskaidrojams ar viena tiesneša prombūtni gada pēdējos mēnešos, kā arī ar to, ka viens tiesnesis ilgstoši slimoja. Ja nebūtu šo apstākļu, izskatīto lietu daudzums būtu saglabājies iepriekšējā gada līmenī. Vidējais lietu skaits, kuras izskatījis viens departamenta tiesnesis, 2016.gadā ir vairāk nekā 100 lietas.

Lietas departamentā pamatā tiek izskatītas rakstveida procesā. Tomēr, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, 2016.gadā bija vairāk lietu, kuras departaments izskatīja mutvārdu procesā tiesas sēdē (2016.gadā – 20, 2015.gadā – 8, 2014.gadā – 7 lietas).

Departamentā izskatītajās lietās to iestāžu trijnieks, kuru lietas departamentā izskatītas visvairāk, joprojām ir nemainīgs. Arī 2016.gadā visvairāk departamentā izskatītas lietas, kas ierosinātas, pārsūdzot Valsts ieņēmumu dienesta (25%), pašvaldību (19%) un ministriju (12%) lēmumus.

Tāpat, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2016.gadā vērojami līdzīgi kasācijas kārtībā izskatīto lietu rezultāti – 62% lietu atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību (2015.gadā – 62%, 2014.gadā – 60%), savukārt 18% lietu pārsūdzētais spriedums pilnībā vai daļā atcelts (2015.gadā – 17%, 2014.gadā – 21%).

Salīdzinot ar iepriekšējo periodu, līdzīgi ir arī blakus sūdzības kārtībā izskatīto lietu rezultāti – gandrīz 25% lietu pārsūdzētais lēmums pilnībā vai daļā atcelts (2015.gadā – 24%, 2014.gadā – 18%).

Jāatzīst, ka atcelto spriedumu un lēmumu rādītājus varētu vēlēties zemākus. Redzot, ka gadu no gada šie rādītāji būtiski nemazinās, departamentam acimredzot sadarbībā ar Judikatūras un zinātniski analītisko nodaļu jāstrādā pie plašāka prakses apkopojumu klāsta, lai zemāko instanču tiesu tiesnešiem būtu uzskatāmi pieejama departamenta prakse, kā arī jādoma citi pasākumi, kas ļautu zemākām instancēm nostabilizēt praksi.

2016.gadā departaments trīs lietās vērsās ar pieteikumu Satversmes tiesā (lietā Nr.SKA-180/2016, SKA-281/2016 un SKA-887/2016) un astoņās lietās – ar prejudiciālajiem jautājumiem Eiropas Savienības Tiesā (lietā Nr.SKA-4/2016, SKA-5/2016, SKA-6/2016, SKA-7/2016, SKA-9/2016, SKA-17/2016, SKA-19/2016 un SKA-302/2016).

Desmit lietas 2016.gadā tika nodotas izskatīšanai departamenta kopsēdē. Ar atlasītiem nozīmīgākajiem

● ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU ATBILDĒTĀJĪESTĀDES (SPRIEDUMI UN LĒMUMI)

Nr.	Atbildētājiestāde	Lietu skaits	% no kopējā skaita
1.	Valsts ieņēmumu dienests	253	25
2.	Pašvaldības	193	19
3.	Ministrijas	122	12
4.	Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra	90	9
5.	Ieslodzījuma vietu pārvalde un cietumi	75	8
6.	Iepirkumu uzraudzības birojs	26	3
7.	Valsts policija	23	2
8.	Lauku atbalsta dienests	19	2
9.	Konkurences padome	15	2
10.	Uzņēmumu reģistrs	15	2
11.	Valsts zemes dienests	14	1
12.	Bāriņtiesas	13	1
13.	Valsts darba inspekcija	10	1
14.	Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde	8	1
15.	Veselības inspekcija	6	1
16.	Citas institūcijas	112	11
Kopā		994	100

un no tiesību viedokļa interesantākajiem nolēmumiem var iepazīties Augstākās tiesas mājaslapā un nolēmumu krājumā.

Departamenta nolēmumos risināts plašs tiesību jautājumu loks. Starp tiem vēlos izcelt lietas par Krievijas Federācijas piešķirtās militārās pensijas saņēmējiem, kuriem pārreķināta vai pārtraukta Latvijas piešķirtā vecuma pensija. 2015. un 2016.gadā departamentā iesniegtas vairākas kasācijas sūdzības šāda veida lietās. Departamenta pozīcija minētajā jautājumā 2016.gada nogalē tika apstiprināta arī Satversmes tiesā, izbeidzot tiesvedību lietā, kas bija ierosināta, pamatojoties uz konstitucionālajām sūdzībām. Satversmes tiesa atzina, ka personai nav subjektīvu tiesību par vienu un to pašu sociālās apdrošināšanas periodu vai tam pielīdzināmu periodu vienlaikus saņemt vairāku valstu piešķirtas pensijas. Tādējādi dubulto sociālās apdrošināšanas periodu izslēgšana no personas sociālās apdrošināšanas stāža un tam sekojošā pensijas pārreķināšana nerada personas pamattiesību ierobežojumu.

PAR NĀKOTNES PROGNOZĒM

Liels cerības saistībā ar departamenta darba efektivitāti liekam uz jaunajiem grozījumiem Administratīvā procesa likumā, kas stājas spēkā 2017.gada 1.martā, kā arī uz padomnieku un palīgu korpusa nostiprināšanu un Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas atbalstu.

● ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (SPRIEDUMI)

Rezultāts	Skaitis	Procenti
Atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību	412	62
Spriedums atstāts negrozīts	96	14
Spriedums atcelts pilnībā vai daļā, t.sk. lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai – 107 tiesvedība izbeigta – 13	120	18
Kasācijas sūdzību atteikts pieņemt	12	2
Kasācijas tiesvedība izbeigta	12	2
Kasācijas sūdzība uzskatīta par neiesniegtu	12	2
Kopā	664	100

Jaunie grozījumi Administratīvā procesa likumā novērš praksē konstatētos trūkumus līdzšinējā regulējumā, kā arī paredz jaunas iespējas procesa efektivizēšanā. Saistībā ar kasācijas instances tiesas darbu vēlos izcelt trīs grozījumus līdzšinējā regulējumā, proti, grozījumus ir:

- paredzēta iespēja atteikties izskatīt blakus sūdzību, ja tā ir acimredzami nepamatota (320.¹pants). 2016. gadā blakus sūdzības kārtībā Administratīvo lietu departamentā izskatītas 330 lietas. No tām 219 lietās jeb vairāk nekā 66% gadījumu pārsūdzētais lēmums atstāts negrozīts. Atbilstoši jaunajam regulējumam daļā no šādām lietām blakus sūdzību būs iespējams atteikt izskatīt, ņemot vērā tās acimredzamo nepamatotību;
- precizētas normas par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību (338.¹panta otrā daļa), uzsvaru liekot uz kasācijas sūdzības argumentu kvalitātes vērtējumu, kā arī iekļautas normas, kas dos iespēju samazināt sprieduma motivācijas garumu gan gadījumā, kad pārsūdzētajā spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs (349.panta sestā daļa), gan gadījumā, kad pārsūdzētais spriedums neatbilst Augstākās tiesas judikatūrai citās līdzīgās lietās un pārsūdzētajā spriedumā nav argumentēti norādīts, kādēļ ir notikusi atkāpšanās no judikatūras (349.panta septītā daļa);
- mainīta pieteikumu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem piekritība. Turpmāk tos izskatīs nevis augstākās instances tiesa, bet gan tā pati tiesa, ar kuras spriedumu vai lēmumu pabeigta lietas izskatīšana pēc būtības (354.panta pirmā daļa). Pagājušajā gadā Administratīvo lietu departamentā izskatīti 32 pieteikumi sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem. Atbilstoši jaunajam regulējumam šādus pieteikumus departaments vairs neskatīs.

Administratīvā procesa likuma grozījumu sakarā vēlos uzteikt pozitīvo dialogu starp likumdevēju un tiesu varu. Likuma grozījumu apspriešana norisinājās konstruktīvā un labvēlīgā gaisotnē, uz klausot tiesnešu viedokli.

No institucionālā viedokļa pozitīvi vērtējams tas, ka pagājušajā gadā tika izdarīti visi sagatavošanās darbi, lai jau no šā gada 1.janvāra departamentā darbu uzsāktu vēl divi zinātniski analītiskie padomnieki. Tiesnešu atbalsta korpusa stiprināšana ir viens no risinājumiem kvalitatīvākai un ātrākai tiesas spriešanai. Turklāt padomnieku korpusa paplašināšana pozitīvi ir vērtējama arī no personāla veidošanas politikas. Tādējādi

● ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (LĒMUMI)

Rezultāts	Skaitis	Procenti
Atteikts pieņemt blakus sūdzību	8	2
Blakus sūdzība uzskatīta par neiesniegtu	16	5
Lēmums atstāts negrozīts	219	66
Lēmums atcelts pilnībā vai daļā, t.sk. jautājums nodots jaunai izskatīšanai – 59 jautājums izlemts pēc būtības – 23	82	25
Blakus sūdzības tiesvedība izbeigta	5	2
Kopā	330	100

kvalificētajiem palīgiem tiek dota iespēja turpināt darbu tiesā jau citā – augstākā – statusā. Raugoties uz šiem abiem aspektiem, domāju, ka 2017.gadā departaments spēs samazināt lietu atlikumu.

PAR KANDIDĀTA IZVIRZĪŠANU AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠA AMATAM

Piekritu Civillietu departamenta kolēģei, kura jau norādīja, ka ir jānostiprina departamenta loma Augstākās tiesas tiesneša kandidāta izvēlē.

Tieši departamenta tiesneši ir tie, kuri ikdienā vērtē zemāku instanču tiesas tiesnešu nolēmumus. Tieši departamenta tiesnešiem ir vispilnīgākais priekšstats par zemāko instanču tiesas tiesnešu nolēmumu kvalitāti, kas ir viens no svarīgākajiem kritērijiem Augstākās tiesas tiesneša kandidāta vērtēšanā.

Turklāt darbs departamentā ir saistāms ar tiesu varas augstākā standarta iemīļojumu. Augstākās tiesas tiesnesim kā kasācijas instances tiesas tiesnesim būtu pārāk pakāpē jāiemieš tās vērtības, kas veido Latvijas valsts identitāti, un ar savu darbību jāveicina sabiedrības uzticēšanās tiesu varai. Līdztekus profesionālajām prasmēm Augstākās tiesas tiesnesim ir jāpiemīt augstiem cilvēciskajiem un profesionālajiem standartiem. Un arī šeit jāatzīmē, ka tieši departamenta tiesneši ir tie, kuri arī no šāda aspekta spēj vislabāk novērtēt tiesneša amata kandidātu.

Līdz ar to departamenta tiesnešu vērtējums salīdzinoši ar jebkuras citas institūcijas vērtējumu ir objektīvāks, kvalitatīvāks un izsvērtāks.

Esmu palikusi ļoti kritiska saistībā ar konkursu kā Augstākās tiesas tiesneša atlases instrumentu. Manuprāt, konkurss nenodrošina, ka piesakās profesionālākie kandidāti. Tāpēc būtu plašāk jāpārrunā, vai nav jāparedz iespēja Augstākās tiesas tiesneša kandidātus uzrunāt, nerīkojot konkursu. Arī citu valstu pieredze rāda, ka uz augstākās instances tiesu tiesnešus virza pati augstākā instance. Iespēja uzrunāt iespējamo tiesneša kandidātu ir prakse, kas tiek atzīta arī citās valstīs.

Augstākā tiesa nekad nebūs likumsakarīgs profesionālās karjeras attīstības posms ikvienam zemākas instances tiesas tiesnesim, jo labs pirmās instances tiesas vai apelācijas instances tiesnesis var nebūt labs kasācijas instances tiesnesis.

Rosinu Augstāko tiesu izstrādāt priekšlikumus departamenta lomas nostiprināšanai Augstākās tiesas tiesneša amata kandidātu atlasē.

CIVILLIETU TIESU PALĀTA

Civillietu tiesu palātas priekšsēdētāja Ineta OZOLA

Tiesneši 2016.gadā: Arnis DUNDURS, Dace JANSONE, Māra KATLAPA, tiesu palātas tiesnešu pienākumu izpildītāji uz laiku Gunta FREIMANE, Inese GRAUDA, Sandra KRŪMIŅA, Mairita ŠĶENDERE, Marianna TERJUHANA

Civillietu tiesu palātas pēdējā sēde 2016.gada 30.decembrī.
Tiesas sastāvā tiesneses Ineta Ozola, Marianna Terjuhana un Mairita Šķendere

2016. gadā tiesvedībā 515 lietas

Tai skaitā

- izskatītas apelācijas kārtībā – 310
- izskatītas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem – 2
- lietas nosūtītas atpakaļ bez izskatīšanas vai pēc piekritības – 203

Viens tiesnesis
vidēji izskatījis:
35 lietas

Lietu izskatīšanas
vidējais ilgums:
28,3 mēneši

LIETU SKAITS CIVILLIETU TIESU PALĀTĀ 2012.–2016. GADĀ

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas*	% no izskatāmo lietu skaita	Lietu atlikums gada beigās
2012	1766	1880	63	1100
2013	1694	1656	59	1138
2014	1378	1270	51	1246
2015	154	893	64	507
2016	507	513	101	0

* Tai skaitā lietas nosūtītas atpakaļ tiesai izskatīšanai pēc būtības vai citai tiesai pēc piekritības (2012.-62, 2013.-25, 2014.-21, 2015. – 81, 2016.-203)

● CIVILLIETU TIESU PALĀTĀ APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU STRUKTŪRA (SPRIEDUMI UN LĒMUMI)

Nr.	Lietu kategorija	Lietu skaits	% no kopējā izskatīto lietu skaita
1.	Lietas, kas izriet no saistību tiesībām	152	49
2.	Lietas, kurās ir strīds par nekustamā īpašuma tiesībām	100	32
3.	Morālā un fiziskā kaitējuma atlīdzināšana	18	6
4.	Mantojuma lietas	13	4
5.	Lietas, kas izriet no autortiesībām, patenttiesībām, dizainparauga un preču zīmju aizsardzības	11	4
6.	Pilsonības atņemšana	5	1
7.	Lietas, kas izriet no telpu īres līguma attiecībām	5	1
8.	Lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām	3	1
9.	Apvērsuma prasība	2	1
10.	Pārējās	3	1
Kopā		312	100

● CIVILLIETU TIESU PALĀTĀ APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (SPRIEDUMI)

Rezultāts	Skaits	Procenti
Prasība apmierināta pilnībā	60	20
Prasība apmierināta daļā	38	13
Prasība noraidīta	117	39
Spriedums atcelts un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai	2	1
Tiesvedība lietā izbeigta vai apelācijas sūdzība atstāta bez izskatīšanas	61	20
Apelācijas tiesvedība izbeigta	21	7
Kopā		299 100

● CIVILLIETU TIESU PALĀTĀ APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (LĒMUMI)

Rezultāts	Skaits	Procenti
Lēmums atstāts negrozīts	11	84
Lēmums atcelts pilnībā vai daļā, nododot lietu jaunai izskatīšanai	1	8
Lēmums atcelts pilnībā vai daļā un jautājums izlemts pēc būtības	1	8
Kopā		13 100

● APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ PĀRSŪDZĒTO NOLĒMUMU IZSKATĪŠANAS REZULTĀTI ZEMĀKAS INSTANCES TIESĀM

Tiesa	Pārsūdzēti (noprotestēti) nolēmumi	Nolēmums atstāts negrozīts	Nolēmums grozīts	Prasība apmierināta/ Lēmums atcelts pilnībā vai daļā	Sūdzība atstāta bez izskatīšanas vai tiesvedība izbeigta	Atcelti, grozīti nolēmumi %
Rīgas apgabaltiesa	208	134	27	47	46	36
Kurzemes apgabaltiesa	26	20	3	3	5	23
Latgales apgabaltiesa	23	11	3	-	-	13
Vidzemes apgabaltiesa	35	28	2	5	14	20
Zemgales apgabaltiesa	20	15	3	2	7	25
Kopā	312	208	35	57	72	29

JUDIKATŪRAS UN ZINĀTNISKI ANALĪTISKĀ NODAĻA

Nodaļas vadītāja Anita ZIKMANE

Darbinieki 2016.gadā:

Padomnieki: Solvita HARBACEVIČA – Eiropas Savienības tiesības un administratīvās tiesības, Dace ŠULMANE – Tieslietu padomes jautājumi, Aleksandrs POTAIČUKS – starptautisko un Eiropas Savienības tiesību aspekti administratīvajās tiesībās un krimināltiesībās, Reinis MARKVARTS – starptautisko un Eiropas Savienības tiesību aspekti civiltiesībās un civiltiesības

Konsultanti: Zinaīda INDRŪNA – likumu piemērošanas jautājumi un civiltiesības, Juris KALNIŅŠ – administratīvās tiesības (līdz novembrim), Anda KRASTIŅA – krimināltiesības, Nora MAGONE – krimināltiesības (apvienojot ar departamenta priekšsēdētāja palīga amatu)

JUDIKATŪRAS UN ZINĀTNISKI ANALĪTISKĀS NODAĻAS VADĪTĀJAS ANITAS ZIKMANES ZIŅOJUMS

No 2016.gada sākuma līdz tam ierasto Judikatūras nodaļu, kas galvenokārt veica nolēmumu anonimizāciju un sistematizāciju, tika nolemts saukt par Judikatūras un zinātniski analītisko nodaļu. Tas saistāms gan ar papildu personāla piesaisti – četriem padomniekiem, gan ar jauniem darba uzdevumiem. Atbilstoši Augstākās tiesas kopējām strukturālajām izmaiņām divi priekšsēdētāja padomnieki tika iekļauti Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas struktūrā. Tādējādi papildu resurss bija viens padomnieks tiesību jautājumos un padomnieks Tieslietu padomes jautājumos.

Divi būtiskākie darbības virzieni nodaļā bija judikatūras un juridiski interesantu nolēmumu publicitātes nodrošināšana un darbs ar tiesu prakses apkopojumiem un pētījumiem.

TIESU NOLĒMUMU PUBLISKOŠANA

Tiesu nolēmumu atlase publicēšanai Augstākās tiesas mājaslapā ir praktiski vienīgais veids, kā ikdienā tiesību

piemērotajiem tiesa dod sistēmiski sakārtotus kasācijas instances nolēmumus. Tāpēc svarīgs ir šī darba kvalitatīvs rezultāts un tiešs tiesnešu atbalsts nodaļas ikdienas darbam. Kā ļoti pozitīva iezīme minams tas, ka ir tiesneši, kas, nolēmumu parakstot, jau informē Judikatūras un zinātniski analītisko nodaļu, ka nolēmumā, viņuprāt, ir judikatūras atziņu cienīgas tēzes. Tāpat bija tiesnešu un padomnieku iniciatīva vienu vai otru nolēmumu publicēt.

Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa veica Augstākās tiesas departamentu nolēmumu anonimizāciju publicēšanai tiesu portālā www.manas.tiesas.lv, atlasīja nolēmumus publicēšanai Augstākās tiesas mājaslapā un, saskaņojot ar departamentiem, papildināja tos ar atbilstošiem virsrakstiem un tēzēm.

Gada sākumā tika veikta esošo tiesu nolēmumu katalogu sistēmas pārskatīšana Administratīvo lietu departamentam un Civillietu departamentam. Atbalstīts ierosinājums pieļaut iespēju, ka nolēmumi mājaslapā tiek publicēti arī tikai ar virsrakstiem, nepapildinot tos ar judikatūras tēzēm. Tā rezultātā būtiski pieaudzis Civillietu departamenta publicēto nolēmumu skaits. 2015.gadā bez gadagrāmatā publicētajiem bija 19, 2016.gadā jau publicēti 116, no kuriem tikai trešā daļa ar tēzēm.

Uz 2017.gada 21.februāri publiskoti:

	www.at.gov.lv	Anonimizēti nolēmumi www.manas.tiesas.lv	TIS Judikatūras modulis
Administratīvo lietu departaments	64	189	56
Civillietu departaments	112	376	34
Krimināllietu departaments	55	222*	51
Departamentu priekšsēdētāju sēžu lēmumi	2		

* 2016.gadā anonimizāciju veica Krimināllietu departaments

Ņemot vērā procesuālajos likumos pastiprināto Augstākās tiesas judikatūras nozīmi, rodas nepieciešamība publicēt mājaslapā arī nolēmumus, kas taisīti pat vairākus gadus atpakaļ. Šāda prakse varētu turpināties.

TIESU PRAKSES APKOPOJUMI

Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa ne tikai koordinēja tiesu prakses apkopojumu un pētījumu sagatavošanu, bet arī paši nodaļas darbinieki iesaistījās apkopojumu veidošanā. Būtiska šajā procesā ir sadarbība ar departamentiem un atgriezeniskā saite, proti, sadarbība apkopojuma vai pētījuma saturā un struktūras saskaņošanā, konsultācijas izstrādes procesā, kā arī pats būtiskākais – departamenta secinājumu pievienošana par apkopojuma sagatavotāja izvirzītajām tēzēm.

Civiltiesību jomā 4 apkopojumi par Civillietu departamenta praksi un 2 par starptautisko tiesu praksi

Tiesu prakse civillietās, kas izriet no dzīvojamo māju pārvaldīšanas tiesiskajām attiecībām, veica I.Oša un M.Auders, publicēts mājaslapā.

Tiesu prakse morālā kaitējuma apmēra noteikšanā, ja kaitējums radies izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā, veica Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa (R.Markvarts), publicēts mājaslapā.

Tiesu prakse morālā kaitējuma apmēra noteikšanā saistībā ar prasītājam nodarīto tiesību aizskārumu, miesas bojājumiem vai tuvinieka bojāeju, veica Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa (R.Markvarts), publicēts mājaslapā.

Augstākās tiesas Civillietu departamenta prakses apkopojums lietās, kurās pēc nolēmuma stāšanās likumīgā spēkā iesniegts pieteikums par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, veica Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa (R.Markvarts), publicēts mājaslapā.

Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse, līdzsvarojot tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību un izteiksmes brīvību, veica Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa (R.Markvarts un A.Zikmane), publicēts mājaslapā.

Eiropas Savienības Tiesas prakses apkopojums par nacionālo tiesu pienākumu vērtēt patērētāju līgumu noteikumus, ņemot vērā Direktīvā 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos noteiktās prasības, veica Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa (R.Markvarts), publicēts mājaslapā.

Krimināltiesību jomā 4 apkopojumi par nacionālo tiesu praksi un 1 par starptautisko tiesu praksi

Tiesu prakse krimināllietu iztiesāšanu bez apsūdzētā piedalīšanās un apsūdzētā prombūtnē (Kriminālprocesa likuma 464., 465.pants), veica K.Strada-Rozenberga, publicēts mājaslapā.

Krimināllietu iztiesāšana bez apsūdzētā piedalīšanās un apsūdzētā prombūtnē: starptautisko tiesu prakse, veica Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa (A.Potaičuks), publicēts mājaslapā.

Tiesu prakse krimināllietās par valsts robežas nelikumīgu šķērsošanu (Krimināllikuma 284.pants) un Eiropas Savienības Tiesas judikatūra imigrācijas ierobežošanas jomā, veica Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa (A.Krastiņa), publicēts mājaslapā.

Tiesu prakse sodu noteikšanā par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem un pēc vairākiem spriedumiem, sodu saskaitīšanā un aizstāšanā (Krimināllikuma 50., 51., 52.pants), veica V.Liholaja, publicēts mājaslapā.

Tiesu prakse sodu piemērošanā krimināllietās par personas nelikumīgu pārvietošanu pāri valsts robežai (Krimināllikuma 285.pants), veica P.Gruziņš, nepublicēts.

Administratīvo tiesību jomā 3 apkopojumi par nacionālo tiesu praksi, visos ir norādes arī uz starptautisko tiesu praksi

Tiesu prakses apkopojums Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra lietās 2004–2016, veica Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa (A.Potaičuks), publicēts mājaslapā.

Tiesu prakse muitas lietās, veica Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa (A.Potaičuks), publicēts mājaslapā.

Tiesu prakse ieslodzīto lietās, veica Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa (S.Harbaceviča), nepublicēts.

Tieslietu padomes darbā sagatavoti šādi būtiskākie pētījumi:

Apskats par tiesu sistēmai piederīgo personu disciplinārlietām, veica Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa (D.Šulmane), nepublicēts.

Tieslietu padomes Eiropā (apskatā iekļautas 17 Eiropas Tieslietu padomju asociācijas (ENCJ) dalībvalstis), veica Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa (D.Šulmane), nepublicēts.

Briju Paziņojums par tiesnešu neatkarības principiem un to salīdzinājums ar Bangaloras principiem, veica Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa (D.Šulmane), *Brijuni* principu tulkojums publicēts mājaslapā, pētniecisks apskats un salīdzinājums publicēts žurnālā „Jurista Vārds”.

CITI DARBI

Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa bija iesaistīta Augstākās tiesas nolēmumu noformēšanas kārtības izstrādē, tiesas judikatūras datubāzes izstrādē, atbilžu sniegšanā uz ārvalstu kolēģu veikto aptauju jautājumiem (16 aptaujas), kā arī aktīvi sniedza atbildes uz tiesnešus interesējošiem jautājumiem par Eiropas Savienības tiesību un starptautisko tiesību jautājumiem. Kā līdz šim, tiesneši un tiesnešu palīgi informēti par būtiskākajiem grozījumiem procesuālajos likumos; turpināta Augstākās tiesas lasītavas papildināšana. Laiku un resursu prasija arī iesaistišanās Augstākās tiesas projekta „Augstākās tiesas kā tiesību sistēmu efektivitātes garantis Eiropas Savienībā” izpildē un pasākumu norisē.

Papildu ieskatu pētniecības darbā nodaļas pārstāvji guva, gada nogalē apmeklējot pētniecības institūtus, Nīderlandes Augstāko tiesu un citas starptautiskās tiesas Hāgā un Amsterdamā.

Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa 2017.gadu ir iesākusi atkal citā sastāvā, jo Tieslietu padomes jautājumi nodoti jaunizveidotā sekretariāta pārziņā. Nodaļai papildus ir piešķirta viena konsultanta vieta, jo visu līdzšinējo darbu ar tiesu nolēmumu anonimizāciju, ko veica Krimināllietu departaments, turpmāk veiks Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa. Kā arī ir viena jauna štata vieta – konsultants valodas jautājumos.

Nodaļa savā darba plānā ir izvirzījusi uzdevumu sagatavot Augstākās tiesas kārtību tiesu prakses apkopojumu un pētījumu noformēšanai, strādāt ar tiesu prakses apkopojumiem atbilstoši departamentu izteiktajām vēlmēm gan nodaļas ietvaros, gan koordinējot darbu Augstākajā tiesā un iesaistot atzītus pētniekus. Plānots Eiropas Sociālā fonda projekta „Justīcija attīstībai” ietvaros gan mācīties par pētniecības metodoloģiju, gan piedalīties pieredzes apmaiņas vizītēs.

ADMINISTRĀCIJA

Administrācijas vadītāja Sandra LAPIŅA

Nodaļu vadītāji 2016.gadā:

Finanšu un saimniecības nodaļa – Uldis ČUMA-ZVIRBULIS

Dokumentu pārvaldības nodaļa – Jānis SUPE

Personāla nodaļa – Gunita ĀRGALE

Komunikācijas nodaļa – Rasma ZVEJNIECE

Informācijas tehnoloģiju nodaļa – Pāvels VEJČEKIS

Kancelejas vadītāja Santa PAURA-OZOLIŅA

Juriskonsulte Ilze LEJA

ADMINISTRĀCIJAS VADĪTĀJAS SANDRAS LAPIŅAS ZIŅOJUMS

Administrācija ir Augstākās tiesas struktūrvienība, kuras mērķis ir radīt priekšnoteikumus Augstākās tiesas saskaņotai un optimālai darbībai, lai nodrošinātu likumā noteikto Augstākās tiesas uzdevumu izpildi. Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 50.¹ pantu Augstākās tiesas Administrācijai ir šādas funkcijas:

- veikt finanšu vadību;
- gādāt par materiāltechnisko nodrošinājumu;
- kārtot lietvedību;
- organizēt personālvadību un mācības;
- nodrošināt saziņu ar sabiedrību;
- veikt starptautisko sadarbību.

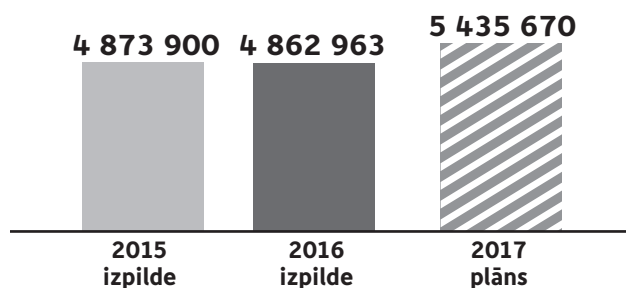
Augstākās tiesas Administrācija nodrošina arī Tieslietu padomes darbu.

2016.gadā Administrācijā strādāja 26 Administrācijas nodaļu darbinieki un 19 kancelejas darbinieki.

FINANŠU VADĪBA UN MATERIĀLTEHNISKAIS NODROŠINĀJUMS

Budžets. Likumā „Par valsts budžetu 2016.gadam” Augstākajai tiesai piešķirts budžets 4 990 332 *euro*, tai skaitā ārvalstu finanšu palīdzība 123 369 *euro* (Eiropas Komisijas programmas „Tiesiskums 2014–2020” projekta „Augstākās tiesas kā tiesību sistēmu efektivitātes garants Eiropas Savienībā” īstenošanai) un 4000 *euro* kā Augstākās

● PIEŠKIRTAIS FINANSĒJUMS EUR (DOTĀCIJA NO VISPĀRĒJIEM IEŅĒMUMIEM)

tiesas pašu ieņēmumi atbilstoši 2013.gada 19.februāra Ministru kabineta noteikumos Nr.96 „Noteikumi par tiesas sniegtajiem maksas pakalpojumiem” noteiktajiem pakalpojuma veidiem un samaksas apmēru.

2016.gadā netika piešķirts finansējums jaunajām politikas iniciatīvām, tomēr 2016.gadā papildus finanšu līdzekļi bija no iepriekš apstiprinātajām jaunajām politikas iniciatīvām:

- Zinātniski analītiskās nodaļas darbības nodrošināšanai (2015.gadā tika piešķirts finansējums sešiem mēnešiem, no 2016.gada divpadsmit mēnešiem) – 67 550 *euro*;
- mēneša darba algas izlīdzināšanai no 2014.gada 1.janvāra (atbilstoši 2013.gada 8.augusta Ministru kabineta lēmumam) – 45 015 *euro*.

Kopējais palielinājums: 112 565 *euro*.

2017.gadā Augstākajai tiesai ir apstiprināts budžets 5 506 101 *euro* apmērā, kas ir par 515 769 *euro* jeb 10,3% vairāk nekā 2016.gadā.

2017.gadā atbalstītas vairākas jaunās politikas iniciatīvas:

- Slepības režīma nodrošināšanas nodaļas darba finansēšana – 223 101 *euro*;
- Tieslietu padomes kapacitātes stiprināšana – 88 308 *euro*;
- Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas kapacitātes stiprināšana – 102 415 *euro*;
- Tiesu sistēmas darbinieku mēnešalgu paaugstināšana – 329 598 *euro*.

Piešķirts arī finansējums zemāko mēneša darba algu izlīdzināšanai no 2017.gada 1.janvāra – 5162 *euro*.

Telpas un materiāltechniskais nodrošinājums.

2016.gadā uzlabota Augstākās tiesas infrastruktūra: nomainīti logi, radiatoru ventiļi kabinetos, uzstādīti kondicionieri 2 kabinetos. Izremontēti 13 darba kabineti, 2 sanitārie mezgli, kāpņu telpa, iegādātas jaunas mēbeles.

STRUKTURĀLAS IZMAIŅAS TIESĀ

Saistībā ar Civillietu tiesu palātas darbības izbeigšanu no 2017.gada 1.janvāra veiktas atbilstošas izmaiņas Augstākās tiesas struktūrā, tiesas iekšējos normatīvajos aktos. Reorganizēta tiesas Kanceleja – likvidēts Civillietu tiesu palātas sekretariāts un Departamentu sekretariāts, izveidojot vienu tiesas Kanceleju. Izveidota jauna struktūrvienība – Tieslietu padomes sekretariāts. Kasācijas instances kapacitātes stiprināšanai palielināts darbinieku skaits departamentos, Judikatūras un zinātniski analītiskajā nodaļā.

LIETVEDĪBA

Saņemtie un nosūtītie dokumenti. 2016.gadā no fiziskām un juridiskām personām Augstākajā tiesā saņemti 3195 dokumenti (par 4% mazāk nekā 2015.gadā), nosūtīti 2318 (par 4% mazāk nekā 2015.gadā). Samazinājums skaidrojams ar abu tiesu palātu likvidāciju. Saņemto tiesu lietu un ar tiesvedības procesu saistīto dokumentu skaits ir samazinājies par 6%, kas ir nebūtisks samazinājums salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, kad pēc Krimināllietu tiesu palātas likvidācijas saņemto lietu un dokumentu skaits samazinājās par 27%.

Elektroniskie dokumenti. Saņemti 1359 dokumenti ar drošu elektronisko parakstu – par 11% vairāk nekā 2015.gadā. Dokumentu pārvaldības nodaļa aktīvi strādājusi, lai palielinātu ar drošu elektronisko parakstu parakstītu nosūtāmo dokumentu skaitu. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, elektroniski nosūtīto dokumentu skaits palielinājies trīs reizes: 2016.gadā ar drošu elektronisko parakstu nosūtīti 262 dokumenti, 2015.gadā – 88.

2016.gadā uzsākts dokumentu elektroniskās aprites ieviešanas process, modernizējot lietvedības sistēmu *DocLogix*. Sarakstes dokumentu elektroniskā aprīte testa režīmā sāka Administrācijā un Administratīvo lietu departamentā.

PERSONĀLVADĪBA

Personāls. 2016.gada sākumā Augstākajā tiesā strādāja 117 darbinieki un 47 tiesneši (2 tiesneši atradās prombūtnē, jo pildīja Rīgas apgabaltiesas tiesneša pienākumus). No 2017.gada 1.janvāra ir samazināts Augstākās tiesas tiesnešu skaits no 48 uz 36 un kopā 6 tiesneši pilda tiesneša amata pienākumus Rīgas apgabaltiesā.

2016.gadā darbā pieņemti 15 darbinieki (2015.gadā – 22), darba tiesiskās attiecības izbeigtas ar 29 darbiniekiem (2015.gadā – 15). 4 darbinieces un 1 tiesnese devās bērna kopšanas atvaļinājumā, uz viņu prombūtnes laiku darbā pieņemti jauni darbinieki.

Ņemot vērā, ka 2016.gads atkal bija reorganizācijas gads, personāla mainības indekss, salīdzinot ar 2015.gadu, ir būtiski pieaudzis. 2015.gadā – 13%, 2016.gadā – 25%. Tas ir saistīts ar Civillietu tiesu palātas darbības izbeigšanu. Civillietu tiesu palātā strādājošo darbinieku skaits bija lielāks nekā Krimināllietu tiesu palātā, tāpēc arī ietekme uz personāla mainību bija lielāka.

Tiesnešu palīgu vidū personāla mainība ir samazinājusies, ko, iespējams, ietekmējusi 2015.gadā uzsāktā tiesnešu palīgu atalgojuma sistēmas pārskatīšana. No 2017.gada janvāra būtiski palielināts tiesnešu palīgu atalgojums – zemākajai pakāpei ir 20%

SEMINĀRI UN MĀCĪBAS

2014

53

2015

90

2016

133

Augstākās tiesas darbinieku semināri	4
Valsts administrācijas skolas semināri	29
Latvijas Tiesnešu mācību centra semināri	53
Citu sadarbības partneru semināri	47

palielinājums. 2017.gadā ir uzsākta tiesu darbinieku algu reforma, kas paredz algu pieaugumu 2017.gadā – 75%, 2018.gadā – 81%, 2019.gadā – 100% no Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā noteiktā maksimuma.

2016.gada janvārī darbu uzsāka reorganizētā Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa, kuras sastāvs ar papildu 2 konsultantu amata vietām papildināts arī no 2017.gada janvāra. Kasācijas instances stiprināšanai, ievērojot departamentu priekšsēdētāju priekšlikumus, no 2017.gada janvāra izveidotas arī papildus zinātniski analītisko padomnieku amata vietas departamentos – 2 Administratīvo lietu departamentā, un pa 1 amata vietai Civillietu un Krimināllietu departamentā.

93 darbiniekiem ir augstākā izglītība, no kuriem doktora grāds ir 4, viens studē doktorantūrā.

Trīs tiesneši apstiprināti Augstākās tiesas tiesneša amatā konkursa kārtībā – divi Civillietu departamentā un viens Administratīvo lietu departamentā. 2016.gada decembrī 5 tiesneši atbrīvoti no amata pienākumu pildīšanas vakances laikā.

Darbinieku atlase. Darbinieku atlasē noteicošās prasības ir izglītība, profesionalitāte un praktiskā pieredze. Organizēti 10 iekšējie amatu konkursi un 15 ārējie amatu konkursi. 5 konkursi izbeigti bez rezultāta. Personāla atlasē veiksmīgi izmantota praktiskā zināšanu pārbaude – testi un kāzusi.

Tālākizglītība. Sadarbojoties ar Tiesnešu mācību centru, Valsts administrācijas skolu un citiem mācību pakalpojumu sniedzējiem, kopumā tika organizēti 133 dažādi kursi un semināri, kuros tiesneši un darbinieki uzlaboja savas profesionālās zināšanas, pilnveidoja prasmes un iemaņas. 2016.gadā tika pabeigtas mācības sadarbībā ar Latvijas Universitāti izveidotajā tālākizglītības programmā „Tālākizglītība Augstākās tiesas tiesnešiem un tiesnešu palīgiem” un 66 klausītāji, kas apmeklēja noteikto lekciju skaitu, saņēma apliecības par programmas sekmīgu apguvi. Turpinājās angļu valodas nodarbības tiesnešiem un augsta līmeņa juridiskās angļu valodas nodarbības tiesnešu palīgiem.

Tiesnešu un darbinieku profesionālā kompetence pilnveidota arī ārzemēs, piedaloties semināros un citos

pieredzes apmaiņas pasākumos. 2016.gadā tiesneši un darbinieki bijuši 55 komandējumos.

2016.gadā 27 augstskolu studenti izgāja mācību prakses programmu Augstākajā tiesā.

Motivācijas sistēma. Veikta visu darbinieku novērtēšana, kas dod iespēju novērtēt kompetences, darba pienākumu izpildi un apzināt darbu veicinošos un kavējošos faktorus. Darbinieku novērtēšanas rezultāti 2016.gadā: A kategorija – 64, B kategorija – 37, C kategorija – 5.

2016.gadā piešķirti 22 Augstākās tiesas apbalvojumi. 1 tiesnesis un 6 darbinieki saņēma Augstākās tiesas Atzinības rakstu, 5 darbinieki saņēma Augstākās tiesas Divdesmit gadu Izdienas nozīmi, 2 tiesneši un 8 darbinieki saņēma Augstākās tiesas Desmit gadu Izdienas nozīmi. 1 tiesnesis apbalvots ar Tieslietu ministrijas atzinības rakstu un Zelta spalvu.

Darba aizsardzība. Augstākajā tiesā ir ieviesti darba drošības pasākumi atbilstoši normatīvajiem aktiem, veikta darba risku novērtēšana, darba vietas un darba veida novērtēšana, aktualizētas darba aizsardzības instrukcijas. Tiesneši un darbinieki iepazīstināti ar darba vides riska faktoriem, darba aizsardzības un ugunsdrošības instruktaža, kā arī praktiskās apmācības ugunsgrēka dzēšanā.

Personāla lietvedība. Tiesā tiek pilnvērtīgi izmantota 2015.gadā ieviestā personāla vadības sistēma Horizon un tās pašapkalpošanās modulis Horizon Web. Personāla nodaļa ir uzsākusi arī rīkojumu elektroniska formāta ieviešanu, sagatavojot, saskaņojot un parakstot rīkojumus par atvaļinājumiem elektroniski ar e-parakstu.

INFORMĀCIJAS TEHNOLOĢIJAS

Turpinās Augstākās tiesas informācijas tehnoloģiju infrastruktūras attīstība, pilnveidojot to ar mūsdienīgām tehnoloģijām. Pilnveidota datortīkla pretielaušanās sistēmas konfigurācija, paaugstinot informācijas tehnoloģiju infrastruktūras drošību un lietošanas kontroli. Optimizēta virtuālo serveru infrastruktūra un datu glabāšanas sistēmas konfigurācija. Izveidots jauns e-pasta risinājums, kas nodrošina plašāku funkcionalitāti, kā arī elastīgākas pārvaldības un kontroles iespējas. Ārējās komunikācijas kontrolei ir ieviesta ienākošo telefona sarunu ierakstīšanas sistēma 8 pilsētas līnijām.

KOMUNIKĀCIJA UN STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA

2016.gadā Latvijas tiesas sāka realizēt Tieslietu padomes apstiprināto Tiesu komunikācijas stratēģiju. Augstākās tiesas komunikācijā tas būtiskas izmaiņas neradīja, jo vairums šajā dokumentā noteikto komunikācijas principu un formu Augstākās tiesas komunikācijā darbojas jau iepriekš.

Ziņas un mediju jautājumi. 2016.gadā uzrakstīti 180 paziņojumi par notikumiem Augstākajā tiesā un Tieslietu padomē, 222 – par tiesas sēdēm. Sniegtas atbildes, viedokļi un komentāri uz 51 mediju jautājumu par Augstāko tiesu vai Tieslietu padomi un 4040 jautājumiem par konkrētām tiesu lietām. Vislielākā interese bija saistībā ar sodiem krimināllietās un tiesnešu pašpārvalžu darbību. Medijus arvien vairāk interesē

statistika – kopsavilkumi par dažādu kategoriju lietām, tiesātajiem u.tml.

Organizēta jau trešā Mediju diena par tieslietām rakstošajiem žurnālistiem – šoreiz sadarbībā ar Tieslietu padomi par Tiesu komunikācijas stratēģiju.

Augstākās tiesas mājaslapa. Unikālie apmeklētāji vidēji mēnesī – 10 531, kopā gada laikā aplūkota 304 694 reizes. Visvairāk skatītās sadaļas: sākumlapa, judikatūra, Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumu arhīvs.

Nozīmīgākie mājaslapas jauninājumi 2016. gadā – judikatūras klasifikatoru izmaiņas civillietās un administratīvajās lietās, izmainot to struktūru un publicējot arī juridiski nozīmīgus nolēmumus bez judikatūras tēzēm, būtiski papildināts latviski tulkoto Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumu klasifikators – kopējais nolēmumu skaits šobrīd ir 381. Pārkārtota Vēstures sadaļa un pie Judikatūras izveidota Latvijas Senāta judikatūras sadaļa. Šobrīd tiek strādāts pie jauna judikatūras moduļa, ko plānots publicēt 2017.gada pirmajā pusē.

Drukātie materiāli. Izdoti „Augstākās Tiesas Biļetena” divi numuri. Sadarbībā ar Tiesu namu aģentūru izdots Augstākās tiesas 2015.gada spriedumu un lēmumu krājums. Noslēdzot Civillietu tiesu palātas darbību, tās vēsture apkopota un izdota brošūrā.

Organizējot tiesnešu ētikas jautājumiem veltītu Tiesnešu konferenci, izdota grāmata „Tiesnešu ētikas komisijas atziņu krājums: skaidrojumi, atzinumi, lēmumi 2008–2016”.

Sadarbība ar izglītības iestādēm. Turpinātie tradicionālie pasākumi studentiem – Pirmkursnieku dienās Augstāko tiesu apmeklēja un ar priekšsēdētāju tikās 220 studenti no 6 augstskolām un koledžām; Karjeras dienā 9 studenti iepazinās ar tiesneša, tiesneša palīga un zinātniski analītiskā padomnieka darbu. Atbalstītas augstskolu aktivitātes, organizējot Latvijas Universitātes jauno juristu skolas dienu Augstākajā tiesā; uzņemot starptautiskās vasaras skolas studentu grupas un nodrošinot telpas tiesas procesu fināla izspēlēm. Vairākas studentu grupas kā klausītāji piedalījās tiesu sēdēs.

Sadarbojoties ar skolām, sešas skolēnu grupas apmeklēja tiesnešu vadītas tiesību pamatu stundas un Ēnu dienā tiesnešiem un tiesnešu palīgiem bija 13 ēnas.

Publiskie pasākumi. Pirmo gadu Augstākā tiesa piedalījās valsts pārvaldes Atvērto durvju dienā. Augstākajā tiesā notika Latvijas nacionālā arhīva digitalizētās dokumentu kopas „Ieskats Latvijas Senāta dokumentos 1919–1940” atvēršanas pasākums.

Starptautiskā sadarbība. Augstāko tiesu apmeklēja 23 ārvalstu delegācijas. Nozīmīgākās vizītes: Ukrainas Augstākās tiesas pieredzes apmaiņas programma, Dānijas tiesu priekšsēdētāju grupa Augstākās tiesas priekšsēdētāja Pola Sēgarda vadībā, Austrijas tiesnešu un prokuroru grupa.

Augstākās tiesas vēsture. Novadītas 48 ekskursijas Augstākās tiesas muzejā ārvalstu delegācijām, studentu un skolēnu grupām, tiesneša amata kandidātiem, žurnālistiem, Valsts prezidenta kancelejas, Tieslietu ministrijas, Valsts kancelejas, Rīgas apgabaltiesas darbinieku grupām, Kara muzeja un Latvijas Valsts vēstures arhīva speciālistiem, bijušo tiesnešu radniekiem un citiem interesentiem. Izveidota izstāde par Tiesu palātu vēsturi Augstākajā tiesā.

KANCELEJA

2016.gadā Kancelejā reģistrētas 3459 jaunas lietas un pārreģistrētas 2955 neizskatītās lietas. Līdzšinējā lietvedības ETLAS sistēma aizstāta ar Tiesu informatīvās sistēmas lietvedības moduli, kas veiksmīgi aktualizēts departamentos. Kancelejas darbā arvien vairāk tiek izmantots e-paraksts.

Kancelejas darbu ietekmējuši Civilprocesa likuma grozījumi attiecībā uz tulkus darbu. Likumā noteikts, ka lietas dalībniekiem pašiem ir jānodrošina sev tulks, ja vien persona nav atbrīvota no tiesas izdevumu samaksas un nesaņem valsts nodrošināto juridisko palīdzību.

SECINĀJUMI

Augstākās tiesas darbības stratēģijā 2014.–2016. gadam noteiktos uzdevumus Administrācija pildījusi sekmīgi. Būtiskākie sasniegumi 2016.gadā:

- Pozitīvs Valsts kontroles atzinums par 2015. gadu – finanšu vadības sistēma nodrošina skaidru un patiesu informāciju par Augstākās tiesas finansiālo stāvokli, iekšējā kontroles sistēma nodrošina valsts budžeta līdzekļu izlietošanas efektīvu kontroli;
- Sadarbībā ar struktūrvienību vadītājiem izstrādāta Augstākās tiesas stratēģija 2017.–2019. gadam;
- Sekmīgi pabeigta Augstākās tiesas reorganizācija, no 2017.gada izveidotas papildu amata vietas kasācijas instances stiprināšanai – zinātniski analītisko padomnieku un palīgu amata vietas departamentos, konsultantu vietas Judikatūras un zinātniski analītiskajā nodaļā, izveidots Tieslietu padomes sekretariāts;
- Pabeigta personāla vadības sistēmas Horizon ieviešana, pārejot uz elektroniskiem pieteikumiem visiem iesniegumiem, kuriem nav nepieciešami papildu dokumenti, un uzsākta atvaļinājuma rīkojumu elektroniska parakstīšana;
- Būtiski palielināts ar drošu elektronisko parakstu parakstīto un nosūtīto dokumentu skaits, samazināti pasta izdevumi un personāla darbs, sagatavojot pasta sūtījumus;
- Daļēji ieviesta sarakstes dokumentu elektroniskā aprīte, kas samazina dokumentu apstrādes laiku un papīra formātā glabājamo dokumentu skaitu;
- Informācijas tehnoloģiju attīstība un modernizācija;
- Izstāde par Tiesu palātu vēsturi un grāmata par Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātu;
- Regulāra un kvalitatīva komunikācija, izmantojot gan sadarbību ar medijiem, gan publiskos pasākumus, gan tiešo komunikāciju – mājaslapu, nodrošina izpratnes par tiesu varu veicināšanu sabiedrībā.

PPOJEKTA AKTIVITĀTES

Augstākās tiesas Administrācija kopš 2016.gada jūnija īsteno projektu „Augstākās tiesas kā tiesību sistēmu efektivitātes garants Eiropas Savienībā”. Projektu līdzfinansē Eiropas Komisijas Tieslietu ģenerāldirektorāts. Projekta galvenie mērķi ir palielināt Augstākās tiesas administratīvo kapacitāti, uzlabot darba

organizāciju tiesā, palielināt tiesas darba caurspīdīgumu un vairo sabiedrības uzticēšanos tiesas darbam. Projektu vada Latvijas Republikas Augstākā tiesa, tajā piedalās Lietuvas, Spānijas un Ungārijas Augstākās tiesas, kā arī Antverpenes (Beļģija) un Ļubļanas (Slovēnija) Universitātes.

2016.gadā projektā veiktas šādas aktivitātes:

- Izveidota aptaujas anketa par projektā pētāmajām tēmām (lietu izskatīšanas termiņu samazināšana, zinātniski analītisko nodaļu darbība, komunikācija, Tieslietu padomju darbība), izstrādāta anketu apkopošanas metodoloģija. Anketa izsūtīta 39 Eiropas Savienības valstu Augstākajām tiesām un Augstākajām Administratīvajām tiesām, atbildes saņemtas no 25 tiesām. Antverpenes Universitātes vadībā notiek anketu apkopšana un „Rokasgrāmatas Augstāko tiesu darba organizācijā” sagatavošana.
- Sešiem Augstākās tiesas darbiniekiem ir bijusi iespēja piedalīties pieredzes apmaiņas vizītēs Lietuvas un Ungārijas Augstākajās tiesās (2017.gada janvārī pieciem darbiniekiem – Eiropas Savienības Tiesā Luksemburgā, februārī – četriem darbiniekiem Spānijas Augstākajā tiesā).
- Šobrīd norisinās projekta noslēgumā plānotās starptautiskās konferences sagatavošana. Konferencē, kas notiks 2017.gada 21.aprīlī, tiks apspriesti projekta rezultāti un prezentēta labās prakses rokasgrāmata Augstāko tiesu darba organizācijā.

AUGSTĀKĀS TIESAS ADMINISTRĀCIJAS PRIORITĀTES 2017.GADĀ

- Efektīva finanšu vadība, iniciatīva un aktīva dalība tiesnešu un tiesas darbinieku atalgojuma sistēmas pilnveidošanā.
- ES projekta „Augstākās tiesas kā tiesību sistēmu efektivitātes garants Eiropas Savienībā” starptautiska noslēguma konference sadarbībā ar Latvijas Universitāti; projektā izstrādāto ieteikumu analīze un ieviešana Augstākās tiesas administratīvā darba efektīvizēšanā.
- Kasācijas instances atbalsta personāla paplašināšana un kompetenču paaugstināšana; tiesnešu un darbinieku tālākizglītības sistēmas pilnveidošana un jaunu programmu piesaiste.
- Personāla atlases pilnveidošana – atlases anketu un testu izstrāde.
- Sarakstes dokumentu elektroniskās aprītes ieviešana visā tiesā, ar drošu elektronisko parakstu parakstīto dokumentu īpatsvara palielināšana.
- Darba apstākļu uzlabošana tiesnešiem un darbiniekiem – telpu remonts, logu nomaiņa.
- Jaunā Judikatūras klasifikatora pilnveidošana un ieviešana mājaslapā.
- Sabiedrības informēšana un izglītošana – jauna brošūra par Augstāko tiesu, Biļeteni u.c.; gatavošanās Senāta simtgades pasākumiem.

DISCIPLINĀRTIESA

Disciplinārtiesa 2017.gada martā: (no kreisās) Andris Guļāns, Inguna Radzeviča, Ļubova Kušnīre, Aigars Strupišs, Anita Poļakova, Vēsma Kakste

DISCIPLINĀRTIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJA AIGARA STRUPIŠA ZIŅOJUMS

Disciplinārtiesa 2016.gadā saņēmusi vienu sūdzību par Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumu, tā izskatīta 2017.gada janvārī.

Tieslietu ministra rosinātajā pārbaudē tika konstatēts, ka tiesnese četros gadījumos pārkāpusi lēmumu pieņemšanas termiņus un vienā gadījumā nav pildījusi amata pienākumus, ilgstoši (1,5 mēnešus) neizskatot pieteikumu, kuram likumā nav noteikts termiņš. Tiesnešu disciplinārkolēģija apstiprināja norādītos pārkāpumus un uzlika disciplinārsodu – rājienu.

Disciplinārtiesa konstatēja, ka 2 no 5 epizodēm pārkāpumu nav.

Bija konstatēts pārkāpums par Civilprocesa likuma 244.¹⁰ pantā (pagaidu lēmums par saskarsmes tiesībām) noteiktā termiņa neievērošanu. Disciplinārtiesa konstatēja, ka pieteikums par prasītāja atbrīvošanu no tiesas piespriešajiem uzturlīdzekļiem uz laiku līdz sprieduma taisīšanai, kuru tiesnese nebija izlēmusi mēneša laikā, neatbilda nevienam no Civilprocesa likuma

244.¹⁰ pantā minētajiem gadījumiem, līdz ar to tas nebija izlemjams minētajā normā noteiktajā kārtībā un termiņā. Tādēļ minētais termiņš tiesnesei nebija saistošs.

Bija konstatēts pārkāpums pieteikuma par atsevišķas aizgādības tiesību noteikšanu uz laiku līdz sprieduma taisīšanai neizlemšanu Civilprocesa likuma 238.¹ panta septītajā daļā noteiktajā viena mēneša termiņā. Disciplinārtiesa konstatēja, ka tajā dienā, kad tiesnese nolika lietu izskatīšanai, likumā termiņš nebija noteikts. Grozījumi Civilprocesa likuma 238.¹ pantā, ar kuriem tika noteikts viena mēneša termiņš, stājās spēkā pēc lietas nolikšanas izskatīšanai un pirms noliktā sēdes datuma. Noliktajā datumā tiesas sēde, kurā normālos apstākļos šis pieteikums būtu jāizlemj, nenotika tiesneses slimības dēļ.

Disciplinārtiesa konstatēja, ka sods tiesnesei uzlikt par lielāku pārkāpumu skaitu, nekā konstatējusi Disciplinārtiesa, ka lietu dalībniekiem termiņu pārkāpumu dēļ nav radušās nelabvēlīgas sekas un ka tiesnese iepriekš nav disciplināri sodīta, un samazināja disciplinārsodu no rājiena uz piezīmi.

Sūdzības par Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas lēmumiem un par Ģenerālprokurora lēmumiem Disciplinārtiesā 2016.gadā nav saņemtas.

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS 2017.GADA 3.MARTĀ

Plēnums izvērtēja
aizvadītā gada
darbu, pārskata
ziņojumus sniedza
struktūrvienību
vadītāji, bet
kopsavilkumu –
Augstākās tiesas
priekšsēdētājs

Plēnuma viesi
ģenerālprokurors
Ēriks Kalnmeiers
un tieslietu
ministrs
Dzintars
Rasnačs

Plēnuma sekretāre
tiesnese Ināra Garda
un tehniskā sekretāre
Nora Magone sagatavo
nepieciešamo
plēnuma darbam

Tiesneši skata Administrācijas darba atskaiti
infografikos

Plēnumā jāievēl viens
Disciplinārtiesas
loceklis.
Tiesneši izvēlas
un balso

Balsu skaitīšanas
komisijas
priekšsēdētājs Pēteris
Opincāns paziņo
balsošanas rezultātu

Par Disciplinārtiesas
locekli atkārtoti
ievēlēja Krimināllietu
departamenta
tiesnese Inguna
Radzeviča

Augstākās tiesas priekšsēdētājs
pasniedz simbolisko amata
rīku – tiesneša āmuriņu –
Civillietu departamenta
tiesniecei Zanei Pētersonei,
kuru Saeima decembrī
apstiprināja Augstākās
tiesas tiesneša amatā.
Zane Pētersone neslēpj,
ka ir priecīga būt
Augstākās tiesas
tiesnese ne tikai *de
iure*, bet arī *de facto*

Plašu informāciju par Augstākās tiesas darbu var atrast mājaslapā

www.at.gov.lv